

Nro 136.

765.

DE VITA ET MORIBVS IGNATII LOIOLAE,

QVI SOCIETATEM IESV fundauit, Libri III.

Auctore Ioanne Petro Maffeio, presbytero Societatis eiusdem.

Ex auctoritate superiorum.

F. E. Schrader

COLONIAE,
Apud Maternum Cholinum.
Anno M. D. LXXXV.
Cum Gratia & Priuileg. Cæs. Maiest.

X. Trąmpczyński

BIBLIOTEKA KÓRNICKA
13875
2080 a 1980

CLAVDIO AQVAVIVAE PRAEPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV.

Ioannes Petrus Maffeius S.D.

VAE parens & conditor nostræ Societatis Ignatius, auctore ac duce Deo gessit in terris, ea profecto digna sunt, in quibus cõmendandis immortalitati, scriptorum omnium certet industria. Id scilicet fuit causæ, cum in eo munere alij non sine pietatis et ingenij laude versati sint, cur ego quoq; delatã olim ad me à Patre nostro Euerardo nonnullam huiusce prouinciæ partem, neq; ita grauate receperim, & receptã, si minus cum apparatu & copia, certe cum fide curaq; Deo adiuuante confecerim. Nec sanè dubium, quin, qui talem mihi laborem iniunxerat, huic potissimum laboris eius & operæ fructus, ac prima libamina deberen-

tur. Nunc, quando, priusquam in vulgus exirent lucubrationes meæ, ad beatos ipsius Ignatij complexus, vti speramus, ille decessit, ei nempe, qui in vtrius q. Præpositi locum & curas nutu diuino successit, optimo iure dicandæ fuerunt. Ac tibi quidem, Pater humanissime & optime, in præclarum illud exemplar dies noctesq. intuenti, minime dubito, quin opus hoc qualecunque, gratum acceptumq. futurum sit. Cæteris vt perinde iucundum ac fructuosum accidat, nimirum ab IESV, tuis incensis officio & caritate precibus & sacrificijs impetrabis. Vale. Romæ. Kal. Ianuar. M. D. LXXXV.

IN-

INDEX CAPITVM OPERIS.

Libri primi.

ORtus Ignatij, & educatio. Cap. I. pa. 1
Conuersio eius ad Christũ. Cap. II. 5
Ad Montem serratum religionis causa proficiscitur. Cap. III. 19
Acta eius in Monte serrato. Cap. IV. 25
Ardores eiusdem in studio pœnitentiæ. Cap. V. 28
Molestiæ scrupulorum, & tentationũ eiusdem. Cap. VI. 32
Ignatij profectus in spiritu. Cap VII. 41
De studio collato ad proximos adiuuandos. Cap. VIII. 46
E graui morbo periclitatur. Cap. IX. 49
De inanis gloriæ vitio superato. Cap. X. 51
De profectione Hierosolymitana. Cap. XI. 53
Nauigat in Italiam. Cap. XII. 55
Nauigat in Palæstinam. Cap. XIII. 63
Palæstinæ loca sancta perlustrat. Cap. XIV. 66
In Hispaniam redit. Cap. XV. 73
Barcinone ad studia litterarũ aggreditur. Cap. XVI. 81

Eiusdem commoratio Complutensis. Cap. XVII. 88
Lutetiam proficiscitur. Cap. XVIII. 107
Extremæ inopiæ incommoda superat. Cap. XIX. 110
Variè propter Christum exercetur. Cap. XX. 115
De socijs ad Ignatium adiunctis. Ca. XXI. 122

Libri secundi.

AEger Hispaniam repetit. Cap. I. 135
Venetias ingenti labore contendit. Cap. II. 140 (147
Venetias ad Ignatiũ socij veniũt. Cap. III.
Sacris initiatur Ignatius: & de rebus ab eodem, & socijs in Veneta ditione gestis. Cap. IV. 153
Ignatio Romam appropinquanti Christus apparet: & vnde Societati IESV nomen inditum fuerit. Cap. V. 162
Ignatius Romæ Christianæ rei dat operã: in Casinati mõte animã Hozij cœlum intrantem videt. Cap. VI. 166
Romam Patres vniuersi conueniunt: veterẽ plebis erudiendæ morem, & frequentẽ vsum Confessionis, & Eucharistiæ restituunt. Cap. VII. 172

Falsis

Falsis criminibus circumuenitur Ignatius, & absoluitur. Cap. VIII. 174.
Ignatius & cæteri Patres de constituenda Societate deliberant. Cap. IX. 189
Patres in varia loca Pontificis iussu discedunt. Cap. X. 194
Ignatius plebi fame periclitanti succurrit. Cap. XI. 201
Confirmatur à Pōtifice Maximo Societas. Cap. XII. 205
Præpositus Generalis creatur Ignatius. Cap. XIII. 208
Generalis Ignatius denuo Catechistæ munere fungitur. Cap. XIV. 219
Societas augetur, distribuuntur prouinciæ. Cap. XV. 221
Variæ in Ignatium tempestates excitātur. Cap. XVI. 224
Regimen feminarum à Societate depellit Ignatius. Cap. XVII. 227
Honoribus in Societatem nostram Ignatius aditum obstruit. Cap. XVIII. 230 (245
Cōfirmatur à Iulio III. Societas. Ca. XIX.
Magistratu sese abdicare conatur Ignatius. Cap. XX. 246
Societati in Hispania valde laboranti succurrit. Cap. XXI. 250

De Iulij III. obitu, & de Marcelli II. in Ignatiũ nostros q. beneuolentia. Ca. XXII. 255
Ignatij obitus. Cap. XXIII. 257

Libri tertij.

DE orãdi assiduitate, et studio pietatis. Cap. I. 262
Quod eius fuerit de perfectione iudicium. Cap. II. 270
De caritate ipsius in Deum Cap. III. 272
De caritate in proximos. Cap. IV. 257
Mansuetudo eiusdẽ & comitas. Ca. V. 284
Grauitas eiusdem, & in custodia disciplinæ seueritas. Cap. VI. 288
Eiusdem animi submissio, & quid de virtute Obedientiæ senserit. Cap. VII. 295
Paupertas eius, & castimonia. Cap. VIII. 304.
Aequitas animi ac constantia eiusdẽ. Ca. IX. 306
Eiusdem ratio gubernandi. Cap X. 319
Eiusdem ratio proximos adiuuandi Cap. XI 332
Vita eius quotidiana, & domestica. Cap. XII. 335
Pietatis opera publicè per cũ instituta. Cap. XIII. 339
Quadã de Ignatio mira. Cap. XIV. 346
Eiusdẽ forma, & statura corporis. Ca. XV. 373.

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

A.

Abdicare seſe magiſtratu conatur Ignatius. pag 246
Abſtinentia & ſobrietas eiuſdem. 30.39
Accuſatoribus qua obſeruatione aures præbere conſueuerit Ignatius. 328
Adrianus VI. Pont Max. 57
Aegrotorum curandorum lex. 339
Aenobarbus archipirata 141
Agni cæleſtis cærea effigies. 268
Alexandri Card Farneſij pietas, & magnificentia. 219 372
Alexander Petronius medicæ artis laude præſtantiſſimus. 300.148
Alfonſus Fonſeca, Toletanus Archiepiſcopus. 97
Alfonſus Salmeron Toletanus, Ignatij ſocius. 127
ad montem Celſum ſecedit. 155
Ambitio & auaritia, duæ pernicioſiſſimæ mortaliũ peſtes. 249
Andreas Foxius, cognomento Aſparotus. 6
Andreas Gritus, Venetorum Dux. 64
Andreas Lipomanus, vir pietate & genere nobilis. 283.370.
Andreas Quiedus, Aethiopiæ Patriarcha. 244
Animorum curatio difficilis. 47
Antonius Araozius Hiſpaniæ præponitur. 223
eius litteræ. 353
Apoſtolorum limina, & præcipue religionis templa noſtri Romæ obeunt. 152
Arbenſis Epiſcopus Ignatium ad ſacerdotium euehit. 153
Ardebalus Ignatij præceptor. 83

Artiaga se ad Ignatij institutum aggregat. 87
eius mors. 140
Augustinus quidam Augustinianus hæreticus nostros Romæ infectatur. 174

B.

Baiona, olim Aquæ Augustæ. 136
Baptista Viola Parmensis. 368
Barcinonæ ad studia litterarum Ignatius aggreditur æt. 27 5
Barptolemæus Guidicionius Cardinalis. 206
Barreria Hispanus Romæ cum alijs in nostros conspirat. 181
hæreticus comprehenditur. 188
Bassanum oppidum agri Patauini. 155
Bellum inter Gallos & Hispanos. 6
inter Venetos & Turcas. 154
inter Paulum IV. & Regem Philippum. 253
Benedictꝰ Cõuersinus, vrbis Romæ gubernator. 180
Beneuolentiam suorum erga se quomodo aleret Ignatius. 327
Bernardina quædam Romana, filiam admotam Ignatij defuncti feretro sanat. 351
Bernardinus Maffeius Card. 235
Bertramus Loiola. 136
Bisinianum oppidum. 209
Bonæ spei promontorium. 195
Bononiam Ignatius peruenit. 142
Bononiam veniunt Xauerius, & Bobadilla. 136
Brasilica ora. 195
Brixiam mittitur Claudius Iaius. 195

C.

Callistus se ad Ignatij ductum aggregat. 87
Carcerem in Societatem induci numquam permisit Ignatius. 293
Caritas Ignatij in Deum. 271
in proximos 275

Castitatis laude insignis Ignatius. 305
Castitatis virtutem in Societate magno studio custo
diri voluit Ignatius 305
Catecheſi Christianæ operam dat Ignatius, 220
Catechumenorũ ædes, curante Ignatio, paratæ. 343
Cazeres Segouiensis Ignatij socius. 87
in patriam reuertitur, 140
Christus tentationum iustissimus arbiter. 34
Christi patientiæ studiosus Ignatius. 70
Circus Flaminius Romæ. 202
Claudius Iaius Gebennensis Ignatij socius. 128
Bassanum secedit cum Simone Roderico. 155
Tergestinorum Episcopatum reijcit. 232
Collegium Montis acuti Parisijs. 109
Collegium S. Barbaræ Parisiis. 113
Collegium Hispanicæ nationis Bononiæ. 142
Collegium Germanicum Romæ. 345.371
Collegium Laureta num. 350
Compluti artium curriculum init Ignatius. 88
Concionantur Patauij Codurius, Hoziusque: Ferra-
rariæ Rodericus & Iaius: Bononiæ Xauerius, &
Bobadilla: Senis Paschasius, & Salmeron. 160
Vicetiæ Ignatius, Faber, & Laines. 157
Cõcordia nihil valentius ad res arduas moliẽdas. 191
Confessio totius anteactæ vitæ Ignatij. 25
iterum, iterumque ab eodem repetitur. 37
quotidiana cuiuslibet omissionis. 265
Confessio generalis P Fabri. 125
& aliorum sociorum Ignatij. Ibid.
Confessionis frequens vsus ab Ignatio & socijs Ro-
mæ restitutus. 178
commendatur ab Ignatio Barcinone. 275
Crucem pauci ex animo amplexantur. 137

D.

DAẽmon Ignatiũ ab incepto reuocare conatur. 33
Ignatio difficultates repræsentat. ibid.

Ignatium à litterarū ſtudio remouere nititur. 84
Detractiones & ſuſurri animos diſiungunt: 215
Didacus Guias Cantaber. 144
Didacus Laſſus Ferdinandi Regis orator. 235
Dignitatis gradus perfectos viros requirunt. 237
à Societatis inſtituto valde alieni. 237
D Dionyſij Areopagitæ tutela. 130
Diſcretio ſpirituum, conſumatæ ſapientiæ virtus. 15
Doctrinæ Chriſtianæ præceptis plebē imbuit. Ignatius. 87.90.137.144 173 203.219
Doctrinam Chriſtianam profeſſi tradere debēt. 194
Dominicani fratres Salmanticæ Ignatij doctrinam expendunt. 99
Domus profeſſæ egeſtati Romæ mirabiliter ſubuenitur. 307 317.318

E.

ECcleſia primitiua Ignatij quæ. 163
Ecclesia Rom princeps, magiſtraque orbis terrarum. 173
Eleemoſyna Ignatij in pauperes: 75
Eleemoſynis vndique conquiſitis alios ſubleuat Ignatius. 89
Eliſabetha Roſella Ignatium victu benigne alit. 83
pecunia eumdem iuuat. 143
Romam venit. 227
Emendicat victum Ignatius Compluti. 89
Guipuzcoæ. 136
& ſocij Romę. 153.173
Eraſmi libros abijcit Ignatius, & in Societate legi vetat. 86
Euchariſtiam octauo quoq; die ſumit Ignatius. 109
idem quotidie. 164
Euchariſtiæ frequens vſus Romæ ab Ignatio, & ſocijs reſtitutus. 173
commendatur ab Ignatio Barcinone. 275
Examē cōſcientiæ bis quotidie habetur ab Ignatio· 109
item

item in singulas horas. 383
Examen conscientiæ P. Fabri. 125
Exemplo vitæ ac morum nihil efficacius ad animos permouendos. 239
Exercitiorum spiritualium liber ab Ignatio conscriptus. 16
à Rom. Pontifice comprobatus. 48
Salmanticæ examinatur. 104
à sacro Inquisitore Parisijs receptus. 116
item in Hispania. 312
Exercitijs spiritualibus perpolitur Faber. 125
Xauerius. 126
& alij socij Ignatij. 128
item multi Venetijs. 145
Romæ. 171
Nouitij probandi. 193

F.

FEminarum regimen à Societate depellitur 227
Feminarum consuetudo periculosa. 228.229
Ferdinandus Rex Rom. 231
Ferrariam venit Ignatius. 75
Rodericus & Iaius. 163
Fiduciæ diuinæ innixus Ignatius. 54 59.66
ad Fossam Clodiam Ignatius peruenit. 60
Franciscanæ familiæ fratres Hierosolymis. 68
Franciscus Borgia Gandiensium dux, Societati se addicit. 243
Franciscus Mendoza. 102
Franciscus Michaelius, Vrbis præfectus. 226
Franciscus Strata Ignatio se adiungit. 171.267
Franciscus Xauerius Cātaber Ignatij socius. 126
primus in Iaponiorū terras Euangeliū intulit. 127
ad montem Celsum secedit. 155
Bononiam proficiscitur. 163
in Lusitaniam tendit. 208
in Indiam mittitur. 199

Indiæ Prouincialis. 223
in Sinarum aditu obit. 127
Francisci Xauerij per somnum visio. 200
Frias, Vicarius Salmanticensis Episcopi. 161

G.

GAspar Contarenus Card. 168
Gaspar Doctus pro Ignatio & socijs. 186
Genuam proficiscitur Ignatius. 76
Georgius Nauerius, insignis doctor. 95
Germanicum Collegiū in Vrbe institutum. 345
Giennium, vrbs Bæticæ. 93
Grammaticæ rudimenta discit Ignatius. 83
eadem Parisijs repetit. 109
Grana piacularia. 176
Gregorius XIII. Pont. Max. 345.372
Guipuzcoa prouincia. 1.136

H.

HAEretic orum fastus. 178 (124
Hæretici ab Ignatio cū Ro. Ec. in gratiā restituti.
Hercules II. Dux Ferrar. Ignatij & sociorum innocē-
tiæ testimonium tribuit. 187 (283
Hieronymo Arzio ęgrotanti frequēs adest Ignatius.
Hieronymi Arzij liberalitas. 307 310 (146
Hieronym Verallus Legatus Apostolicus Venetijs.
Hierosolymitana profectio ab Ignatio decernit. 53
à Paulo III. imperatur. 153
Hierosolymam venit Ignatius. 68
Honoribus in Societatem aditus obstruitur. 230
Hortatur homines Ignatius ad odium peccatorum,
amoremque probitatis. 115. 137
Hospitium S Iacobi Parisijs. 111. 112
ad Hospitalem domum diuertit Ignatius. 88. 137
Hozius Hispanus Venetijs Ignatio iungitur. 144
Taruisium secedit. 155
Patauium proficiscitur. 163
eius mortui animā cœlos pene trantē videt Igna
tius. 170

Humilitas Christiana cæterarum parens, custosque virtutum. 29
Humilitatis spiritum profitetur Societas. 133

I.

IAcobus Gouea Lusitanus. 118.195
Iacobus Laines Seguntinus Ignatij socius. 127
Romæ sacras litteras profitetur. 167
cum Petro Fabro Parmam contendit. 194
Italiæ prouincialis. 223
Ieiunium P. Fabri. 125
P. Xauerij. 126
& aliorum Ignatij sociorum. 129
IESV nomen vnde Societati inditum. 166
Ignatius etiam ante conuersionem ab omni impietate atque auaritia alienus. 3
in Pompelonensi obsidione vulneratus. 8
grauiter ægrotat. 9.54.64
vrbanę munditiæ apprime deditus. 11
lectione librorum spiritualium conuersus. 13
ad Montem Serratum proficiscitur. 18
singulis noctibus se acerrime verberat. 21
singulis diebus ter sese flagellis cædit. 31
MARIAE virgini se voto castitatis obstringit. 21
in Maurum quendam irritatus. 24
de peregrinatione Hierosolymitana solicitꝰ. 25.54
quo annō militiæ Christianæ nomen dederit. 27
excessu quodam raptus. 45
magnam rerum spiritualium peritiā nactus. 46
cur interdum ab alijs ad prandium inuitatus, accederet. 49
inanem gloriam superat. 52
à diuina prouidentia totus pendens. 55
in Italiam nauigat. ibid.
Romam ingreditur. 57
Adriani VI. pedes exosculatur. ibid.
Venetias ire parat. ibid.

à comitibus destitutus. ibid.
Venetias perductus, 60
nauigat in Palæstinam. 63
Palæstinæ loca sancta perlustrat. 66
in Hispaniam redit 73
ab Hispanis militibus cõtumelia affectus. 78. 79. 80
artium curriculum init Compluti. 88
in carcerem conijcitur. 94. 02
Salmanticæ examinatur. 104
extremam inopiam superat. 110
Philosophiæ studia aggreditur Parisijs. 112. 113
sacram Theologiam amplectitur. 114
varie propter Christum exercetur. 115
ad sacrum Inquisitorem Parisijs defertur. 116
ab eodem Inquisitore absoluitur. ibid.
virgarum periculo liberatus. 118
multos à turpi vita conuertit. 123
eger Hispaniam repetit. 135
Venetias contendit. 140
sacris initiatur. 153
plebi Romæ periclitanti succurrit. 201
in culinæ ministerijs versatur. 214
Generalatu se abdicare conatur. 246
prophetiæ dono præditus. 351
Ignatij ortus & educatio. 1
acta in Monte serrato. 25
Minoressæ. 30
in Guipuzcoa. 137
Venetijs. 144
Vicetiæ. 156
Romæ. 168
animi altitudo. 4
submissio. 295
æquitas. 306
ardor in studio pœnitentiæ. 28
caritas in Deum. 272

in pro-

in proximos. 275 castimonia. 304
cautio in negotijs gerendis. 5
constantia. 306
conuersio ad Christum. 5
Confessarius Dominicanus Salmanticæ. 99
alter ex ordine Minorum Romæ. 212
clementia & lenitas. 217
fiducia in Deo. 142 forma & statura. 373
grauitas & in custodia disciplinæ seueritas. 288
gubernandi ratio. 319
mansuetudo & comitas. 284
maturitas ac dexteritas in tractandis hominum ingenijs. 5 obitus. 254
Opera liber Exercitiorum. 16
libellus de rebus Christi & sanctorum præclare gestis. 18
liber de Trinitate. 43
epistola ad socios Lusitanos de Obedientia. 299
epistola ad Præpositũ prouinciæ Lusitaniæ. 322
commentarij de religione. 307
carmina Hispanica de B. Petri laudibus. 10
scripta de spirituũ discretione, & de moderandis affectibus. 335 paupertas. 304
persecutio Lutetiæ. 117. Romæ. 174
pietatis studium: 262
profectus in spiritu. 41
ratio proximos adiuuandi. 332
sermo de contemptu rerum humanarum, 102
studium ad proximos iuuandos. 46.89.98.122
virtutes. 214
vita quotidiana & domestica. 335
Ignatio nocte vigilanti MARIA virgo vna cũ paruulo IESV sese palàm ostendit. 17
eidẽ Romam appropinquãti Christus apparet. 164
Ignatiũ socijs, vt parentẽ diligunt ac reuerẽtur, 131
Inanis gloriæ vitium superat Ignatius. 58

Indica expeditio nostrorum studijs apta. 196
Innocentij III. Papæ lex de curandis ægrotis. 339
Ioannes Borgia Philippi Regis legatus. 266
Ioannes Codurius Ignatij socius. 128
Taruisium secedit. 155
graui morbo laborat. 368
Ioannes Cruceius, rei domesticæ curator. 317 (186
Ioannes Figheroa Vicarius Archiepiscopi Tolet. 91.
Ioannes Gallus Ignatij socius. 87
monasticæ se vitæ addicit. 139
Ioannes Moronus Card. 344
Ioannes Lusitaniæ Rex. 127
Ioannis tertij Lusitaniæ Regis curæ. 195
Ioānes Pēna Ignatij in philosophia præceptor. 114
Ioannes Siliceus Toletanus Archiepiscopus, nostrorum insectator. 251
Ioannes Vega Hispanus. 222
Iudæi multi versantur in Hispania. 96
Iulius III. Pont. Max. Societatem confirmat. 245
eius mors. 255

L.

LOiolarum familia. 176
Ludit trudiculis Ignatius. 284
Ludouicus Cōsaluus domus Romanæ minister. 280
Lusitani Brasilicam & Indicam orā aperiunt. 195
Lutetiam proficiscitur Ignatius. 107
Lutetiæ Parisiorum descriptio. 111

M.

MAgnates in Hispania qui vocentur. 3
Male nuptarū cœnobiū ab Ignatio institutū. 341
Marcelli II Pont. electio, atque obitus. 255. 257
Margarita Austriaca, Octauij Farnesij vxor. 204. 241
MARIA virgo Ignatio noctu apparet. 17
MARIAE virginis patrocinium. 130, 164
MARIAE virginis ad Niues, ædes Romæ. 161
S. MARIAE a Strata templum. 219
in MARIAE virginis honorē sabbata obseruat Ignatius. 96

Marti-

Martinus Garzia Ignatij frater. 19
Martinus Luther hæresiarcha. 27
Martinus Olauius excellenti vir ingenio. 256.311
Matthæus Ori, Dominicanus. 116 186
Medicis valde dicto obediens Ignatius. 299
Mendicitas maximũ affert detrimentum studijs. 110
Meretriculas ab impuritate auocat Ignatius. 274
Michael quidam Hispanus. 349
Michael Hispanus Romæ nostros accusat. 179
idem exsilio multatur. 180.188
Michael Turrianus in Lusitaniam destinatur. 321
Minoressa oppidum, hodie Manresa. 29
Mira de Ignatio. 346 (unt. 161
Missæ sacrificium Ignatij socii Vicetiæ primum faci
Ignatius autem postea Romæ. 336
Missionis Pontificiæ exordium nostris. 201
Modestiam scholasticis cõmendat Ignatius. 292
Mons serratus. 21 Mons aureus Romæ. 368
Mons Casinas. 169
Mons Celsus, vicus agri Patauini. 155
Mons Martyrum extra Lutetiam. 130
Montis acuti Collegium Parisijs. 109
Mores nouos in Societatem induci non est passus I-
gnatius. 293 (fertur. 271
Mortificationis spiritus speculationis spiritui ante-
Moyses Psaltus sacerdos. 276
Mudarra Hispanus nostros Romæ criminatur. 181
hæreticus deprehensus sibi fuga consulit. 188
Muliebris sexus ad pietatem propensus. 93

N.

NEgligentem in quodam ministerio quendam ar
guit Ignatius. 392
Neophytorum ædes Romæ. 343
Nicolaus Bobadilla Palentinus, Ignatij socius. 128
Veronam proficiscitur. 155
Aenariam insulam petit. 195

in Brutios discedit. 209
in Indiam destinatus impeditur ischiade. 199 (193
Nouitij Societatis quibus exercitationibus probãdi.
Nouitios quosnam legere soleret Ignatius. 330

O.

OBediens apprime magistratibus Ignatius. 92
Obedientiæ sacrificio nullũ Deo suauius est. 192
Obediẽtiæ nexu nostri Christi Vicario mãcipati 197
Obedientiæ virtutem cæteris omnibus antefert Ignatius. 297
Obedientiæ præclarum exemplum. 303
Oliuetus mons. 70
Orandi assiduitas in Ignario. 262
Otiũ, vt omniũ vitiorũ fomitẽ, detestatur Ignatius. 291

P.

PAlæstinæ loca sancta perlustrat. 66
Parisij in D Dionysin Areopagitæ tutela sũt. 130
Parthenonem S. Catharinæ à Funarijs instituit Ignatius. 341
Paschasius Broetius, Ignatij socius. 128
Veronam tendit. 84. 157 Senas. 194
Galliæ Prouincialis. 223
Patauium ingreditur Ignatius. 34. 61
Pauli III. Pontificis maximi laudes. 152
Paulus IV. Pont. Max 257. 371
Paupertatis spiritum profitetur Societas. 233
Paupertatis amor summus in Ignatio. 214
Peregrinationis initium Societati. 194. 195
Perfectionis studium. 271
Peruilegium armorum, quid. 27
Petronius Pisaurensis tres germanos fratres ad Societatem perducit. 320
Petrus Apostolus Ignatio sanitatem affert. 11
Petrus Canisius Germaniæ Prouincialis. 223
Petrus Codatius Laudensis nomen dat Societati. 219
Procurator domus professę Romæ. 340

eius domus. 313
Petrus Contarenus nobilis Venetus. 145
Petrus Faber Allobrox Ignatiũ primus sequitur. 124
alijs socijs præponitur ab Ignatio. 135
Scholasticam Theologiam Romæ profitetur. 167
in Germaniam ducitur. 209
Petrus Faber & Laines rerum spiritualium administri Rainutio Card: Farnesio dati. 194
Petrus Mascarenias, Regis Lusitaniæ orator. 197
Petrus Ortizius, Cæsaris Legatus, Ignatium & socios ad Pontificem maximum introducit. 152
exercitijs spiritualibus ab Ignatio eruditur. 169
Petrus Ribadeneria Toletanus. 370
Philippus Archintus, Salassiorũ Episcopus. 219. 226
Pietatis opera publice per Ignatium instituta. 339
Pontifici Romano suã operam defert Ignatius. 167
Præpositus Generalis creatur. 208
Principum Hispanorum filij, qui nam in patrimonio succedant. 2

Q

QVæsitorum sacra tribunalia. 123 (331
Querimonias suorũ perbenigne audit Ignatius.
Quirinus Garzonius Romæ Ignatiũ & socios tecto recipit. 172

R.

Rainutius Cardinalis Farnesius, Legatus Parmensis. 194
Rauẽnæ quid acciderit cuidã ex Ignatij socijs. 151
Realdus Colũbus egregius Anatomiæ magister. 260
Regulas perscribit Ignatius. 194 (245. 250
Rodulphꝰ Pius Carpẽsis Card. Societatis protector.
Roma vrbs, totius æquitatis parens. 185
Romam ingreditur Ignatius. 57. 167
Romam Patres vniuersi conueniunt. 172
Romæ Faber & Laines sacras litteras profitẽtur. 167
Romæ Confessionis & Eucharistiæ frequens vsus restitutus. 173

S.

SAlmanticam ad sua prosequenda studia migrat Ignatius. 79
Salmanticæ in carcerem conijcitur. 101
Scrupulorum molestijs agitatur. 35
Seminarium Clericorum in Vrbe conditum. 344
Senas proficiscuntur Paschasius & Salmeron. 163
Septẽ Vrbis templa Ignatius & socij obeunt. 213. 268
Sequana fluuius. 111
Simon Rodericus Lusitanus Ignatij socius. 128
Bassanum secedit. 155
in Indiam destinatus. 119
in Lusitaniam proficiscitur. 208
item Ferrariam. 163
Lusitaniæ prouincialis. 223
Bassani grauissima febri correptus. 364
Sinæ vltimi. 195
Sobrietas moderata animum vegetat. 51
Socij priores Ignatij. 87
inconstantes. 139
Socij posteriores Parisijs ad Ignatiũ adiuncti. 122
Romanæ fictis criminibus circumueniuntur, & absoluuntur. 174. 224
Socij & Ignatius de constituenda Societate deliberant. 189
Socij in varia loca Pontificis missu discedunt. 194
Societas IESV vnde dicta 166
minima ab Ignatio vocatur. 166
confirmatur à Paulo III. Pont. Max. 205
item à Iulio III. 245
augetur, & distribuuntur prouinciæ. 221
humilitatis & paupertatis spiritũ profitetur. 233
quibus artibus conseruanda. 237
varijs locis exercetur. 249
Societatis dignitati in posterum prouidet Ignatius. 183.

Spe-

Spectaculis publicis adesse nostros nonfacile permittit. 392
Stephanus Baroelius Nouocomensis. 369
Stephanus Guia Cantaber. 144
Submissio plurimum valet ad conciliandos homines. 211
Sudarium sacrum, in oppido Giennio celebratū. 93

T.

TArusium secedunt Codurius & Hozius. 155
Tentatur à dæmone varijs artibus Ignatius. 32. 34.36.37.52.
Tentatione patriæ ac domesticorum nulla fere periculosior. 137
Terentium in scholis nostris explicari vetat Ignatius. 305
Theodosius frater ex ordine Minorum, à confessionibus Ignatij Romæ. 212
Theologiā sacram Ignatius Parisijs aggreditur. 114
Timore humano agitatur Ignatius. 78
de Trinitate liber Ignatij. 43
Trinitatis mysteriū Ignatio diuinitus innotescit. 43

V.

VAletudinarij publici ministerijs probandi nouitij 193
Venetias Ignatius perducitur. 75
Venetiarum vrbis descriptio. 61
Verba suspensa & ambigua, vti subdola mendacij tegumenta, semper est detestatus Ignatius. 331
Veronam contendunt Paschasius & Bobadilla. 155
Vicetiam Ignatij socii conueniunt. 159
Vicetiam petunt Ignatius, Faber, & Laines. 255
Vicetinorum liberalitas erga Ignatiū & socios. 161
Vigilia immoderata vires frangit. 51
Virtutis pulchritudo, & vitii fœditas explicatur ab Ignatio. 100
Visionibus diuinis illustrat Ignatius. 17. 42. 43. 44

Voto se obstringũt Parisiis Ignatius & socii 130. 162
Votum idem renouant. 131
Votum Ignatij perpetuæ castitatis & paupertatis nuncupatum Venetijs. 153
Votis tribus solemnibus quartum addunt nostri. 193
Vota suæ religionis nostri in Petri & Pauli solemni professione suscipiunt. 213
Vulgus pluma & folio leuius. 225

X.

ad Xenodochium publicum diuertit Ignatius. 88. 136
Xenodochij ministerijs probandi nouitij. 193

FINIS.

DE IGNATII LOIOLAE VITA ET MORIBVS.

LIBER PRIMVS.

Ortus eius, & educatio. Cap. I.

IN ea Hiſpaniæ regione, quæ ad Pyrenæum pertinet, ac vulgi ſermone Guipuzcoa nominatur, in primis clara eſt Loiolarū familia. Eius familię princeps Bertramus, Ognis & Loiolæ dominus, quæ loca ſunt in finibus vrbis Aſpeitiæ, in matrimoniū ducta Marina Sone, æquè clari generis fœmina, quinque ſuſcepit ex ea filias, filios octo: quorum minimus natu fuit Ignatius is, quem Societas IESV parētem agnoſcit; cuius de vita & moribus, quę nobis fuerint comperta, in vnius Dei gratiam gloriamque litteris mandare

decreuimus. Hiſce ergo parentibus natus Ignatius eſt anno poſt Virginis partum M.CDXCI. regnantibus in Hiſpania Ferdinando & Eliſabetha, cognomento Catholicis. Ac de prima ipſius pueritia id vnum conſtat, haud ita ſeuera diſciplina educatum à ſuis fuiſſe; atque ab ipſis incunabulis, vt in opulẽta domo, profanos admodum hauſiſſe ſpiritus: deinde litteris vixdum à limine ſalutatis, cùm eſſet eximia & animi & corporis indole, continuo in Ferdinandi regiam à patre miſſum, veteri Hiſpaniæ more, quo in regno principum liberi ea fere conditione ac iure naſcuntur, vt maximus ætate dumtaxat in patrimonio, imperioque ſuccedat; reliqui, ſiue ad acuendam gentis induſtriam, ſiue ad familiæ ſplendorẽ in vno capite retinendum, portiuncula quadam hereditatis aſperſi, quæ tenuem in victum cultumq; ſit ſatis, vel ſtudijs doctrinæ, militiæve dant operam, vel aulæ, regumque præſidio ad opes, gloriamq; nituntur. Hic ille cum in ephebis honorarijs Regi aliquãdiu miniſtraſſet, aulicis imbutus moribus

ad

ad Antonium Manricum sese contulit Naiarensium ducem, ex ijs, quos in Hispania magnates appellant; quo cũ Loioleiæ genti necessitudo vetus intercedebat. Atque apud hunc domi foris que in honore habitus, rei militaris tyrocinia posuit: & quod ijs ferme vsu venit, qui nõdum cæleſtes delicias deguſtarunt, id ipsum Ignatio contigit, vt ardenti laudis humanæ ſtudio, & cõmunis cõſuetudinis impetu abreptus, cum esset in corporis ornatu elegantissimus, equorumque & armorum vsu præcelleret; quod sibi datum fuerat temporis ad negotiationem salutis æternæ, id ille miserabiliter, vt plerique mortalium, partim in factionum rixarumque periculis, partim in amatoria væsania, & cætera sæculi vanitate consumeret. Verumtamen inter eiusmodi vitia, & cæcos errores, præclara quędam emicabant bonæ ac religiosæ mẽtis indicia. Primum enim in tanta licẽtia militari, tamque corruptis hominum moribus, quamuis animo consternatus esset interdum, & multis vndique cinctus angustijs; nulla tamen i-

pſius atrocior vnquam audita vox eſt, quales multæ à nefarijs hominibus in Deum, ac Dei prouidentiam vulgo iactantur. Nec ſolum ab omni verborũ impietate ſemper abhorruit, ſed etiam ſacra omnia, ſacrorumque antiſtites naturæ perpetuo inſtinctu admodum religioſe reueritus eſt. Erat præterea intactus ab auaritiæ ſordibus, & à lucri cupiditate vehementer alienus; quod cum aliàs, tum vero in expugnatione vrbis Naiaræ, quæ in Cantabriæ finibus eſt, perſpici potuit: quam cum ob defectionis crimen dux militi diripiẽdam dediſſet; Ignatius, quamuis ad ipſum victoriæ pars non exigua pertineret, tamen nec præſentis prædæ dulcedine, nec cæterorum exemplo adduci potuit, vt ſeſe alienæ rei contactu polluueret; non Chriſtiano ſolum, ſed etiã ingenuo homine id indignum exiſtimans. Quę ipſius altitudo animi in priuatis quoque diſſidijs ac ſimultatibus eminebat; vt ſi quando ex certamine dignitatis (vt fit) ad manus pugnamque veniſſet, ſi locus reconciliationi daretur, illico vnà cum armis odium om-

omne deponeret, & cum inimicis in gratiam planè bona rediret fide. Neq; verò eidem in magnis arduisque negotijs vel capessendis alacritas, vel gerendis consilium & cautio deerat. quocirca inter quosdam Cantabriæ populos graui orta seditione, legatus ad eos à duce Naiaræ, breui controuersias omnes magno partis vtriusque consensu & approbatione diremit: ac licèt iuuenis admodum esset ætate, in agendo tamen, tractandisque hominum ingenijs iam tum senilis quædam in eo maturitas apparebat; prorsus, vt negotiũ nullum ferme susceperit, quod nõ ad optatum exitum sua lenitate ac virtute perduxerit. quamquam ob imperitiam rerum diuinarum hæc tam egregia animi bona, & quasi talenta non optimè collocabat interdum: ad hominum videlicet gratiam, ac sui ipsius incrementa ijs artibus vtens, quas ad vnius Dei honorem & gloriam omnino referri oportuerat.

Conuersio eius ad Christum.

Cap. II.

HVNC maximè in modum adoles-

centia, atque ipso ætatis flore consumpto, cum annum ageret iam nonũ circiter & vigesimum, à miserabili errore, certoque æternæ vitę periculo in rectum salutis iter summo Dei beneficio reuocatus est. Tota autem eius conuersionis ratio fuit eiusmodi. Ardebat eo tempore Hispania intestini belli tumultibus; quam nactus occasionem Franciscus Galliæ Rex, Nauarræ Vasconum, quæ Guipuzcoam attingit, Hẽrico Alibreto cognato suo recuperandæ, cuius pater ex eo regno Ferdinandi Catholici armis olim exactus fuerat; Andream Foxium, cognomento Asparotum, cum exercitu iussit in eas regiones impetum facere. qui celeritate vsus, cum aliquot loca improuiso aduentu cepisset; cumq; nobilitas Henrici cupida ad Gallum sese quotidie adiũgeret; Naiaræ dux, qui Nauarræ summo cum imperio præerat, eius rei fama commotus, in vlteriorem Hispaniam ad auxilia contrahenda profectus est, Ignatio, pauciseque præterea Pompelone custodiæ causa relictis. Ac cæteri q-dem appropinquante Gallorum exercitu,

citu, magnitudine pedestriũ & equestrium copiarum exterriti, & simul diffisi oppidanorum animis, tempori cedere, & vrbem relinquere omnino decreuerant: Ignatius verò multis verbis homines ab eo consilio reuocare conatus, vbi se nihil proficere hortando perspexit, ardentibus oculis detestatus ignauiam perfidiamque, spectantibus omnibus in arcem solus introijt, paratus illam cum aliquot in eo præsidio relictis omni ope tueri. quo virtutis exemplo permotus alius quidam Ignatij in studio bellicæ laudis æmulus, eamdem aleam subijt: reliquis vero salus, quàm aut fides aut gloria fuit antiquior. Ventum deinde in consilium est à custodibus de summa rei: cumq; in tanta propugnatorũ paucitate cõtra tantas hostium copias negarẽt plerique locũ obtineri posse diutius, ac seniorũ præsertim sentẽtiæ ad profectionẽ inclinarent; Ignatius, quo erat animi & corporis robore, acerrime sese rursus opposuit, remq; disiecit. Interea Galli, resistente nemine, propius ad vrbẽ accedunt, & magna ciuiũ

voluntate admissi, castris ad arcem positis, præfectum præsidij ad colloquiũ euocant. Ille accepta fide, cum tribus dũtaxat egreditur, in quibus erat Ignatius; qui cum ab hostibus proponi conditiones iniquiores vidisset, exarsit nimium, easque conditiones tam acri ac vehementi oratione commilitonibus dissuasit, vt ad extrema omnia perpetienda potius, quàm arcem deserendam cunctos accenderit. Nec mora: Galli omisso colloquio acrius instare, tormentis mœnia quatere atq; diruere; vndique ascensum tentare. Hispani contrà, Ignatij præsertim exemplo atque adhortationibus incitati, fortiter sese defendere, subeuntem hostem gladijs, telis, contis arcere; quoad Ignatio ante alios dimicanti, globi vi excussus è muro lapis, læuam haud ita grauiter læsit tibiam; globus vero ipse quamquam impetu refracto subsiliens, dextram adeo labefactauit atque confregit, vt è vestigio semianimis alienata mente corruerit. Tum vero debilitati animis cæteri, & deditio facta. Ignatiũ porrò stratum, vel ad colligẽdam clementiæ

mentiæ famam, vel etiam virtutem in hoſte admirati Galli benignè ſuſcipiunt,& in vrbem ex arce translatum,in priſtino hoſpitio collocant,medicisq́; adhibitis, & rebus omnibus neceſſariis diligenter curant. Huic Gallorum benignitati, pro ſua animi magnitudine egregiè reſpondit Ignatius.quippe tantum aberat,vt eos odiſſet, à quibus in illam calamitatem,viteq́ue diſcrimen erat adductus, vt cum in lecto decumberet,ſingulos blandè comiterque cõpellans, omnia fere ſua in eos,amoris cauſa diuiſerit;atque hunc clypeo,illũ pugione, alium thorace donarit. Interiectis deinde aliquot diebus, cũ grauius laboraret, quàm vt breui tempore ſanari poſſe videretur;ad cæterã humanitatem illud etiam additum à Gallis, vt Ignatium lectica Loiolam vſq; (neque enim longè aberat) deportandum curarent: qui peramanter à ſuis acceptus, cum ingraueſcente indies morbo periculoſius ægrotaret, accerſiti confeſtim vndiq́ue medici, crure inſpecto,ſeuerè pronuntiant, oſſa illa, ſiue id prioris chirurgi vitio,ſiue itine-

ris agitatione contigerit, nequaquam esse benè locata: neq; verò, nisi ea coagmentatione denuo resoluta, fractisq; suo loco repositis, posse vllo modo fieri vt coalescant. Qua tã acerba denuntiatiõe Ignatius minime exterritus, nõ modò statim æquo animo sese paratũ ostẽdit ad omnia subeunda, sed etiam inter ipsam curationem, quamuis esset asperrima, nullum aliud indicium dedit doloris, nisi vt coactos in pugnum digitos valde constringeret. Ex eo die morbus maiorem in modum est auctus; cumque iam Ignatius omnes fere cibos hausturusque stomacho fastidiente respueret, aliaque in eo cernerentur letalia signa, suorum admonitu, sacris, quæ ad expiandum animũ pertinent, ritè procuratis, ipso B. Petri Apostoli peruigilio, cunctis mœrẽtibus, eô deductus est, vt medici prorsus actum affirmarent, nisi ante mediam eam noctem vis morbi remitteret. Venerabatur iamdudum Ignatius prę cipuo quodam cultu principem Apostolorum: quin etiam eius laudes militariter olim carmine Hispaniço celebra

brauerat: cuius profecto pietatis fructū non exiguum tulit. siquidem illa ipsa decretoria nocte per quietem videre sibi visus est eumdem Apostolum, optatam sibi valetudinem diuinitus afferentem. nec sanè in irritum ea visio recidit: quippe continuo leuari doloribus, ciboque refici est cœptus. Iamque Dei beneficio periculum mortis euaserat, magnaque suorum gratulatione melius habebat in dies: cùm repente animaduertit os quoddam genu sub ipso fœdius prominere: quod quoniam præter cætera incommoda impedimento etiam sibi videbat fore, quo minus graphicè quàm soleret ac vellet, ocreatus incederet; vt erat idem & patientiæ militari, & vrbanæ mūditiæ, & elegantiæ apprime deditus, percontatus est medicos, posset ne vllo pacto deformitas tolli, qui cum respōdissent posse vtiq;, sed dolore omnium, quos ad eam diem sensisset, maximo & acerbissimo; propterea quòd in eam sedem fragmenta iam firmiter coaluerant: non dubitauit Ignatius ingenti omnium vel admiratione, vel metu, concin-

concinnum ac decorum corporis habitum anteferre manifesto vitæ discrimini, secariq́ue de sententia medicorum os iussit, clariore etiam, quàm antea, fortitudinis ac patientiæ documẽto : quandoquidem in ea carnificina (quæ quo lentior, eò fuit horribilior) non modò ligari tenerive se non est passus, verum etiam ijs qui aderant, pauore propemodum exsanguibus, ab omni prorsus querimonia gemituq́ue se ipse continuit. Post hæc doloribus magna iam ex parte mitigatis, nõdum tamen gressu recuperato, nec pedibus ad insistendum idoneis, intereà dum iacentis corpus terrestres medici persanare conantur, eiusdem animi vulnera curare medicus cœlestis aggreditur. Cùm enim affixus lectulo Ignatius fallendi temporis causa prophanum quẽpiam librum popoſciſſet ex ijs, quos antea per otium lectitare cõsueuerat; diuino planè consilio factum est, nullus vt eo tempore domi liber esset eiusmodi : at verò longè meliores alij duo reperti sunt, Hispanico sermone conscripti; quorũ alterius, Vita Chri-

sti.

sti, alterius (quo selecta virtutum exẽpla continebantur) Sanctorum flores, erat inscriptio. Ea videlicet lectio salutis initium attulit homini. Dum enim oblatos sibi libros, varijs locis quasi aliud agens delibat, sensim capi cœptus est pulchritudine eorum, quæ scripta reperiebat; atque adeò inter ipsam lectionem vbi quidpiam insigne cognouerat, subsistere, secum ipse deliberans: Quid si præclarum hoc sancti Dominici facinus, quid si hoc sancti Francisci Deo fretus aggrediar? Neque verò, cum hæc & alia sibi multa proponeret, res occurrebat vlla tam ardua, tãq; difficilis, quàm non perficere sese posse generosa quadam alacritate confideret. Quæ cum apud se diutius agitasset, emergebant rursus rerum inanium voluntates, & sæcularia desideria, quorum sese nonnullis adeo manciparat, vt dum eorum vel adipiscendi rationem exquirit, vel potiundi spem animo concipit, plures interim horas per imprudentiã in ea cogitatione defixus hæreret. Iamque priora illa propemodum exciderant, accensosque nuper igni-

igniculos pietatis, voluptatum illecebræ,& pernicioſa rerum fluxarum blãdimẽta reſtinxerant; cùm periclitanti ſeruulo diuina bonitas opem celeriter afferebat, ex eorum videlicet recordatione quæ legerat, meliorem ei mentem,& conſilia ſaniora ſubmittens.atque in hac item commentatione tamdiu morabatur, donec interuentu cuiuſpiam,alio mentem animumque cõuerteret.Hac ille viciſſitudine,& quaſi conflictu dies aliquot mirum in modum exagitatus, cum in eius pectore voluptas & virtus pœne ex æquo certarent; contrarias in partes magna ſua perturbatione diſtrahebatur, incertus animi, hanccine viam, an illam, cum primum poſſet,inſiſteret.Veruntamẽ inter alternas fluctuantis animi propẽſiones illud intererat, quòd blandis illis rerum fluxarum imaginibus, quam diu præſentes obuerſabantur, tamdiu titillabatur Ignatij mens: abeuntibus verò, ſuccedebat illico amarus quidã torpor, & ægritudo, & ſibimet diſplicentis animi tædium. At contrà, præclari illi ad Chriſtianam laudem impe

tus,

tus, cogitationesque de adæquanda vigilantia & sobrietate Sanctorum, de votiuis peregrinationib⁹, de victu cultuque in primis horrido & aspero; nō modo cum aderant, animum insolita quadam iucunditate mulcebant, sed in recessu quoq; tristitia subeunte nulla, securum hilaremque præstabāt. Sed enim tantum hoc ille discrimen, sæculi tenebris occęcatus adhuc, hebesq; ad subtiliora hominis interni iudicia, quasi ignotum quidpiam præteribat, quoad clariore demum oborta sibi luce, mentis aciem accuratius in eam varietatem cœpit intendere; ac denique non sine admiratione quadā animaduertit, ab illis cogitationibus, vt erant inanes ipsæ, sic se ieiunum & aridum; ab his autem velut à pabulo salutari, lætum vegetumque discedere: liquidoque perspexit, fucata et insidiosa voluptas quantū à vero & solido gaudio ac suauitate distaret. Atque hanc primam de intimis animi sensibus motibusq; ratiocinationem habuisse fertur Ignatius: ad quam vbi maior deinde rerum diuinarum vsus accessit, tan-

tantam in ſpirituum diſcretione(quę conſummatæ ſapientiæ virtus eſt (ſolertiam atque peritiam eſt conſecutus, vt egregia etiam illius generis præcepta in eo libro, qui Exercitiorum appellatur, poſteritati reliquerit. His ergo obſeruationibus,& aſſiduis librorũ monitis è lethali animæ veterno excitatus,anteactæ vitæ peccata, & infinitã in ſe Dei clementiam aliquando cœpit agnoſcere; nec ſolum de mutandis in poſterum moribus,verum etiam de expiandis omni ratione delictis, placandoque numine,ſerio cogitare. Atque in hanc deliberationem ingreſſus, denuo ſeſe ad Chriſti domini, Sanctorumq; ſectanda veſtigia occulto quodam inſtinctu acriter ſentiebat impelli,& eorũ præcipue,qui in ſe ipſi quàm maximè duri ac ſeueri exſtitiſſent.artium quippe ſpiritualium,& Chriſtianę Philoſophiæ rudis & ignarus adhuc,omnem ferè ſanctitatis & officij perfectionem in aſperitate vitæ, & in volũtaria corporis afflictatione ſtatuerat. quocirca iam tum agitabat animo, ſimul atq; per valetudinem liceret, nudis

dis pedibus Hierosolymam petere, ac frequenti verberatione, longoque ieiunio tantas peccatorum pœnas vltrò susciperet, quantas videlicet ab excelso magnoque animo, salutare odium sui & ardens diuinæ gratiæ promerendæ studium exigebat. Iamque rectis euntẽ sensibus, & optima quæque expetentem, longè vehementius incitauit diuina visio. Etenim nocte quadam vigilanti, augustissima specie, ac beatissimo lumine fulgens MARIA virgo, vna cum paruulo IESV, non modò sese palàm ostendit, verum etiam incredibili benignitate spectandam aliquamdiu præbuit: quo viso mirificè recreatus Ignatius, tantum repente odium fastidiumque concepit eorum, quæ apud cæcos mortales prima putãtur, ac præsertim quæ cum inhonesta voluptate coniuncta sunt, vt omnes rerum illarum, quamuis diuturno vsu ac vetustate corroboratas imagines, ex hominis memoria confestim aspectus ille deterserit. Accessit ad hæc illud quoq; nõ leue Dei beneficium, quod ei in omnem deinde vitam proprium

ac ſtabile manſit: vt quotieſcumq; ſublatis in cœlum oculis aſtra ſuſpiceret (quod ſanè ſæpè faciebat, ac diu) mortalia cuncta illi repente ſordeſcerent; & miro quodam æternę patriæ deſiderio raperetur.

Ad Mõtem Serratum religionis cauſa proficiſcitur. Cap. III.

INterea ſimul & animo & corpore cõualeſcens, è lectulo ſurgere, & intra cubiculi fines paulatim crura explicare, atque ingredi cœperat; nihilq; lõgius ei videbatur, quàm vt de cognatione ſua, & de domo patris exire, & prę teritæ vitę peccata quàm acerrime vindicare ſibi liceret. Sed quia nondum erat ad iter faciendum idoneus, conſtituit interim præclariſſimas, quaſque Chriſti Domini, Sanctorumque res geſtas memoriæ cauſa deſcribere: atque ad id ipſum exquiſiti cuiuſdam nitoris & elegantię codice comparato, quę de virtutum exemplis præcipuè admirabatur, in eum codicem vario picturæ genere quàm cõpoſitiſſimis & quã clariſſimis litteris ordine referebat.

At,

Atq; huic operi dū insistit ardentius, quam quā sua de instituendo nouo genere vitæ consilia mortalium nulli aperuerat; hęc tamen tanta scribendi ac legēdi assiduitas, cōtemptus corporis, frugalitatis amor & parsimoniæ, sermo quotidianus non ad vrbanitatem, vel ad ambitionē, vt antea, sed ad modestiam, pietatemque compositus; hęc igitur, & alia non obscura immutati animi indicia, celeriter illum domesticis prodiderūt. In ijs Martinus Garzia frater natu maximus, qui demortuo iam pridem Bertramo in dominatu, reique familiaris administratione successerat, suspicatus id quod erat, Ignatium vel morbi vexatione, vel eorum quę legerat admonitione compunctū, ac pertæsum vitæ prioris, nouum aliquid ac magnum moliri, atque etiam fortasse nuntium rebus humanis velle remittere; commotus animo vehemēter, hominem seuocat, varijsque interrogationibus blandè pertentans, ad extremum per communes parentes, perque fortunas oēs obtestatur & obsecrat, videat etiā atq; etiam quid agat,

quo progrediatur, neu quid noui consilij capiat, quod vel ipsi munitum & exploratum ad gloriam & opes iter impediat, vel sempiternam Loioleiæ familiæ dedecoris notam inurat. Ad quę Ignatius breuiter, quo se quàm primum à fratre expediret, satis memorē fore sese respōdit officij: & simul, quoniam de recuperata propemodum eius valetudine ad Naiaræ ducem nuntij venerant, in oppido finitimo, cui Nauarreto nomen est, eo tempore cōmorantem; veniam à fratre petijt ducis pro amicitia reuisendi; ac per eam causam, duobus duntaxat assumptis famulis, eques in viam se dedit, ac breui Nauarretum peruenit incolumis. Ibi duce amicisque ita salutatis, vt arcana consiliorum suorum quàm accuratissimè tegeret, simul etiam certa pecuniæ summa in vsus pios insumpta, Barcinonem petere, vt Hierosolymas inde contenderet, famulosque dimittere statuit, quo liberius remotis arbitris in suum sæuire corpus, & debita vitæ licētius actę supplicia à semetipso posset exigere. Solus ergo per summam

dis-

dissimulationem Nauarreto profect⁹, primum omnium religionis causa celeberrimam beatæ Virginis ædem adire decreuit, quæ in Mōte Serrato à monachis Benedictinis incolitur, estque Barcinonem è Nauarra petentibus minime deuia. Deinde reputans apud animum suum partim voluptates, quibus anteà indulserat, partim etiam periculosum & graue bellum, quod sibi rursum à carnis illecebris, atque ab inferioris animæ viribus imminebat; omni ratione se contra domestici hostis insidias muniēdum est arbitratus. Ergo nō solum institutam, ex quo die Loiola discesserat, cōsuetudinem obfirmato retinuit animo, vt singulis noctibus pœnæ nomine se acerrime verberaret, sed etiam ratus nullum continentiæ præsidium posse firmius inueniri, quàm Dei matris, eiusdemq; Virginis perpetuæ patrocinium, recenti præsertim illius in se clementia ac benignitate inuitatus; in eius maximè clientelam fidemque confugit, ac studio virtutis incensus, illico fecit, vt eidem Virgini sacratissimæ sese irreuocabili

voto castitatis obstringeret. Quòd religiosi animi obsequium & sacrificium pro sua infinita bonitate ratum & gratum Deus ipse videtur habuisse: quandoquidem beatissima Virgine deprecante videlicet, ex eo tempore ad extremum vsque diem Ignatius planè omni sensu libidinis caruit. Cæterum quo facilius omnes intelligant, quàm sit periculosum & anceps, in Christianæ philosophiæ curriculo sine rectore ac magistro versari; non omittã hoc loco quod ambulanti in feruore spiritus per eos ipsos dies Ignatio contigit. Erãt eo tempore in Hispaniæ finibus, Maurorum multæ reliquiæ: quos nefariæ superstitioni Mahometis addictos, Ferdinandus Catholicus haud ita pridem è suo pepulerat regno. Ex ea igitur fece quidam insidens mulo, Ignatium fortè assecutus, comitem sese illi adiunxit; ac nonnulla primùm (vt fit) de itinere sciscitantur, varijs deinde sermonibus eô deuentum est, vt de singulari MARIAE virginitate disserent, quam cum nefarius ille ante partum quidem integram illibatamque

que fuisse fateretur, à partu verò nequaquam; contrà Ignatius ab eiusmodi errore quibuscumque poterat rationibus hominem reuocare contenderet; post multam altercationem magis magisque obstinatus impius ille, cum oblatam sibi veritatis lucem intueri nollet, repente non sine rabie quadam subditis mulo calcaribus antecessit, seque celeriter ex Ignatij conspectu proripuit. Quo facto vehementius irritatus Ignatius, parum abfuit, quin citato gressu persequeretur abeuntem, & pugione confoderet; facinus indignum existimans, non tam cõtemptum relictumque superbe se, quã de summa castimonia & sanctitate Reginæ Angelorum ausum fuisse vilissimũ caput ore polluto detrahere: cumque militari etiam tum spiritu religionis officijque momẽta perpenderet, sese vix pietati satisfacturum putabat, si tantas blasphemias pateretur inultas, neque ab impuro dæmonis mancipio pœnas petulantis linguæ reposceret. Verumtamen incitatum iam generosi pectoris impetum retarda-

dabat suspicio latentis in tam speciosa cogitatione piaculi; metuíque probabilis, ne per hanc animaduersionem, & cœleste numen, & eam ipsam quam defendere conabatur, Virginem offenderet. Cùm igitur multa secum agitasset, motu corporis pariter atque animo varius, ad extremum, sanè quàm precipiti cõsilio statuit ad biuium vsq; procedere, vnde Maurum ex habito colloquio ad proximum pagum nouerat diuertisse. in eo biuio laxatis omnino mulæ, qua vehebatur, habenis, ita de re tota interpretari, vt si bestia ipsa per se Mauri vestigijs insisteret, nõ dubitaret, quin accepta futura esset vltio Maiestati diuinæ: sin minꝰ, pro certo putaret, nequaquam id à se officij Deum, beatamque Virginem postulare. Hac ille mẽte processit ad biuium: cumque pagus ille, quem diximus, abesset diuerticulo passuum non amplius XL. via facili ac spatiosa, planè diuinitus factum est, vt sponte sua iumẽtum angustiore via Barcinonem versus iter arriperet. Atque hunc in modum Ignatius in re tam graui, nullo

pia

pia ipsius studia regente periclitatus, letalis noxæ crimen felicius effugit, quàm sapientius. Inde progressus ad vicum à Monte Serrato haud longè distantem, de peregrinatione Hierosolymitana, deque asperiore vita quam primum ineunda mirè solicitus, viatorium ibi coemit ornatum, sparteos videlicèt calceos, talarem è sacco tunicam, funemque pro balteo, tornatilem baculum, & in vsum aquæ cucurbitam. Quæ omnia, vt Christi paupertatem non erubescere, & peruersam recti verecundiam deponere paulatim assuesceret, suspensa propalam ex ephippijs ad montem vsque lætus aduexit.

Actacius in Monte Serrato. Cap. IV.

QVO simul atque peruenit, templum ingressus, ac numine salutato, nihil antiquius habuit, quàm vt per sacram totius anteactæ vitæ confessionem, cõtractas animi sordes eluere. qua confessione in primis fideliter atque accuratè de scripto peracta per triduum, summa deinde cum vene-

tione ad sacramentum altaris accessit. Cōtulit etiā cū eodē patre, qui sibi confitenti aures dederat, omnia sua cōsilia cogitationesq; de imitatione Sanctorū, quę ad eam vsque diem prorsus nemini patefecerat. prętereà quidquid habuit pecuniæ, totum id in Christi Domini gratiam pauperibus benignè diuisit. Dein silentio noctis eius, cui dies festus Angelicæ salutationis illuxit, pretiosa vestimenta quibus erat ornatus, quā occultissimè potuit, pannoso cuidam ex infima plebe largitus, cōfestim optato illo sacco sese alacer induit, ac fune præcinxit; dextro pedi, quòd ex reliquijs morbi singulis etiam tum noctibus intumesceret, calceum induxit è sparto; sinistrum vtiq; nudum relinquere, & capite item nudo prorsus decreuit incedere. Sed quia non ignorarabat, plurimos pallio tenus esse philosophos, vestemque facilius multo mutari quàm mentem; omni ope sibi enitendum existimauit, vt illa exterioris amictus insignia, ad intimos animi sensus occulta quadam affinitate pertingerent. cumque accepisset, in more positum

sitū olim fuisse, vt nobiles equites antequā in ordines referrentur, in sacris ædibus noctem vnam armati excubarent (quod in Hispania peruigilium armorum appellāt) militarem illum ritum ad rudimenta Christianæ perfectionis in semetipso transferre cōstituit. Igitur gladio ac pugione, quibus antea mūdo meruerat, è tholo suspensis, nouo instructus armorum genere, totam eam noctem peruigil ante arā sanctissimæ Virginis, modo stās, modo nixus genibus, præteritorum veniam demisse precari, diuino cultui deuouere sese ac beatam præcipuè Dei matrem intēta supplicatione propitiare non destitit. Atq; hunc in modum Christianæ militię nomen ex animo dedit Ignatius anno post Christū natū M.D.XXII. quo ferme ipso tempore, vt à multis non sine admiratione quidem animaduersum est, Martinus Luther infamis hæresiarcha, magnis in Germania motibus excitatis, iussus à Carolo V. Imperatore adesse VVormatiæ, male pressum ad eam diem virus opinionum suarum effudit in illo cōuentu

uentu palàm, sediq́ue Apostolicæ & catholicæ veritati nefarium atque impium bellum temulentus indixit: vt satis appareat, cùm maximè furiam illã contra omnia diuina & humana iura, legesq́ue sacratas obarmaret satanas; tum ex altera parte, præter alia militãtis Ecclesiæ robora, nouum etiam hũc ducem, excitatum diuinæ prouidentiæ nutu, quem Christus imperator, & ipsum, & sectatores ipsius, obligatos religionis arctissimæ sacramento, adactosq́ue nominatim in verba Romani Põtificis, furori ac libidini hęreticę prauitatis opponeret.

Ardores eiusdem in studio pœnitentiæ. Cap. V.

SAcra igitur vigilia, quemadmodũ dicebamus, exacta, quo celebritatẽ hominum, famamq́ue sanctitatis vitaret Ignatius, nondum certa luce, relicto monachis iumento, pedes ipse, obuoluto etiam tum fascijs altero crure claudicans, per summum laborem à Monte Serrato discessit, & è via militari paulo post deflexit primum ad de-

ser-

ferta in vicino loca, dein ad oppidum Barcinonensis agri Minoressam (hodie Manresam vulgus appellat) nouem fere millibus passuum à Monte serrato: vbi antequam longinquæ & periculosæ peregrinationi Hierosolymitanæ sese cõmitteret, sæuiente præsertim Barcinone per id tẽpus pestilẽtia, deuio & obscuro loco aliquamdiu delitescere, & humilitatis Christianæ, quæ cæterarum est parens custosque virtutum, solida iacere fundamenta decreuerat. Interea mendicus ille, quẽ Ignatius pridie suis vestimentis induerat, cum ex insolito ornatu in furti suspicionem veniſſet, illico à loci magistratibus comprehenditur, & diuinam humanamque frustra implorans fidẽ in vincla conijcitur. Cumq; inter quæstionem ea sibi à viro quodam nobili clàm donata iureiurando affirmaret, notasque corporis, ignarus nominis, ederet, cõquiritur extemplo diligenter Ignatius. cum nusquam appareret, mittitur ad eum insequẽdum festinè viator; qui ægre procedentem facilè consecutus, quærit ex eo num cui quidpiã

in

in Monte Serrato donauerit. Ad eam vocem, id quod erat suspicatus Ignatius, substitit; coactusque innocentis periculo, pauperi cuidam vestimenta se se pridie largitum esse confessus est: cūque viator porrò instaret, quis tu, aut cuias? nullum omnino ad eā verbum Ignatius reddidit, sed itinere cœpto perrexit tacitus, casum insontis apud se miserans, ac semetipsum incusans, qui ne benefacerre quidem sine ipsius cui benefaceret damno, vel certè discrimine, didicisset. Vt igitur Minoressam accessit, oppidū ingressus quo dicebamus amictu, ad publicum infimæ plebis hospitium precario se se cōtulit, ibique sanctæ paupertatis ac pœnitentiæ studio, inter egentes ac sordidos quam exsequemur vitam, exorsus est. Victum ostiatim precibus infimis emendicare quotidie; totam hebdomadam, excepto die Dominico, ieiunare; in ipso cibatu simplici pane contentus, atque vbi sitis vrgeret, aqua profluente; somni parcissimus, humo nuda cubare, auctoque supplicio, singulis diebus ter se se flagellis quàm ac errime

me

me cædere. Ad hæc horas quotidie septenas genibus nixus in oratione vocali persistere; nam eius quæ mentalis dicitur, vsum & consuetudinem adhuc ignorabat. Præterea sacrificio matutino, Vesperarum & Completorij officijs attentissima cura semper intererat. obibat etiam octauo quoque die sacra confessionis & Eucharistiæ mysteria. Et quoniam superioribus annis (vt diximus) & humanæ laudis famæque appetentior, & munditiarum, ornatusque fuerat studiosior; vt vitium vtriusque diligentiæ pari neglectu rependeret, natalium suorum generisq; splendorem, ne quis illi honos haberetur, studiose cælare; & capillum, quem pro eius sæculi more promissum impensius gomere curareque consueuerat, relinquere cœpit impexum et squalidum: quinetiam vngues ipsos excrescere per diuturnam incuriam pati: atque in hoc tam aspero, tamque horrido vitæ instituto, cõstanter id omne refugere, quod vllam posset afflictæ carni delectationem aut leuamẽ afferre. Itaque cum esset decoro vultu, & egre-

gre,

gregia totius corporis firmitate; detractis paulatim viribus, omnis ille vigor acerrimi bellatoris, & forma viridis iuuentæ prorsus elanguit.

Molestiæ scrupulorum, & tentationes eiusdem. Cap. VI.

EIusmodi vitæ cursum aliquandiu securus Ignatius, magno animi fructu sine vlla offensione tenuerat, nondum grauiora prelia, & occultas dęmonũ artes expertus, quibus incauta mẽs hominum ad præclara tendentium, si præsertim suis viribus ipsi confidant, facilè in fraudem inducitur; cum repẽte quædam illi obijcitur species, cuius, quamuis identidem apparentis, formam & figuram satis explicare nõ posset, multis distincta luminibus, & grato quodam splendore collucẽs, quod spectrum diabolicum postea, vt dicemus, agnouit; ijsdemque ferè diebus cum se illuuie & squalore obsitũ animaduerteret, atrox illa cogitatio nec opinantem inuasit: Quæ, malum, ratio te, miser, impulit, vt relicta patria, cognatis, amicisque potentibus, pedore

ac

ac dira macie deformatus, triſtiſſimo & obſoletiſſimo veſtitu, vel ſtipem in triuijs corrogares, vel inter infimas plebis minutæ quiſquilias lateres inglorius? nón ne intermiſſa militiæ honoratæ ſtipendia, dulciſſimosque equalium conuictus; & priſtinæ fortunæ cultum, victumque maiore cũ tua tuique ſanguinis dignitate repeteres? Hæc, & alia id genus vbi animo vehementer obiecta; auctorem ſenſit Ignatius illico; & quamuis initio pauliſper ea recordatione commotus, tamen vt ſe collegit, illam ita cõſtanter ab ſe reiecit ac repulit, vt vltro etiam familiarius quàm antea, ſe ſe cœtibus atq; colloquijs egentium & mendicorum inſereret. qua ſubmiſſione victus princeps auctorque ſuperbiæ, rurſus Ignatio templum ingredienti ad officia diuina celebranda, quibus mira cum attentione ac perſeuerantia quotidie dabat operam, vt diximus; incepti operis molem ac difficultatem ita repræſentauit, quaſi eius ærumnas & incommoda miſerans diceret: Hem infelix Ignati, annis vtique ſeptuaginta, quot

ętas tua recipit, in tantis tibi laboribus, in tanta vitæ asperitate degendum est: quos tu, præsertim vrgente senio, tolerare qui poteris? Tum ille fortiter, nec sine contemptu: Quasi verò, inquit, mihi tu vel vnius diei spatiū præstare possis. Hæc duo prima post conuersionem Ignatius de summa rerum certamina subijt: quorum vtroq; turpiter superatus humani generis hostis, vbi se irruptione & aperta vi nihil proficere intelligit, longè diuersa bellandi ratione, dolo, cuniculisque grassari constituit. Neque abnuit Christus, pugnarum eiusmodi iustissimus arbiter: qui vt neminem supra id quod potest, oppugnari permittit, sic militibus suis, quos gratiæ diuinæ præsidio, & liberæ voluntatis arbitrio ad omnē virtutem exercet, ne parta semel victoria per otium torpeant, nouam in dies glorioſi triumphi materiam deesse non patitur. Est igitur in dæmonis artibus, quas ad bonorum perniciem assidue meditatur, illa vel pessima, vt quos ita videt studio virtutis ac religionis addictos, vt inde terrestrium

vel

vel honorum ſpe, vel commodorum & voluptatum illecebris auelli non poſſint; hos per ſpeciem ipſiuſmet honeſti quod adamarunt, ad immoderatam inediam & carnis macerationē acrioribus incitamentis impellat, eoſdemque præteriti temporis piacula reputantes, ac cæleſtis iræ ſeruili metu perculſos, in ſingula momēta miſero quodam angore ſolicitet. id autem eo conſilio, vt vel planè defecti viribus, per cauſam recuperandæ valetudinis paulatim ad ſocordiam atque ad ignauiam delabantur; vel aſſidua ſcrupulorum agitati moleſtia, dum ſe ipſi calumniari non deſinunt, ſi minus inertia, certè defatigatione ac laſſitudine ab incepto deſiſtant. cuius vtriuſque cladis vtinam ne tā multa nobis quotidie exempla ſuppeterent. Hæc igitur eadem fraus Ignatium quoque in diſcrimen adduxit. Obtinuerat ille (quemadmodum dicebamus) ex quo ſe ſe ad Chriſtum adiunxit, in ſumma vitæ auſteritate perpetuam animi tranquillitatem atque lætitiam: quam ne ex quotidiana copia vilem duceret,

neu ſuis ipſe meritis per inſolentiã adſcriberet; ab ijs quas diximus, tentationibus cœpit illi pater cæleſtis vniuerſam repente ſubtrahere, ſic, vt interdũ cum maximè gaudens exultaret in Domino, tunc ſubito nulla præcedente ſignificatione, prorſus exui nudariq́ue ſe omni gaudio & iucũditate ſentiret: nec iam in precibus, neque in pſalmis, neque in cæteris, quibus aſſueuerat, pietatis officijs vllam inueniret omnino delectationem aut requiem. idq́; cum ei frequenter accideret, attonitus rei nouitate, animo ſuſpenſo, ac mirè ſolicito, cauſas eius varietatis & immutationis inquirere, ac dubitare apud ſe, recté ne confeſſionem in Mõte ſerrato, quam diximus, peregiſſet? quidquám ne omiſiſſet, quod ad integram criminum accuſationem attineret? ac proinde num idcirco fortaſſe Deum adhuc iratum experiretur? Quæ ille dum anxius agitat, arrepta occaſione diabolus perturbandi hominis, deq́ue ſuo ſtatu deijciendi, hanc ipſam ſuſpicionem atque formidinem inſtitit illi vehementer etiam atque etiam incutere. Ex eo tem-

tempore tyro vanis agitari terroribus, dies noctesque fletibus iungere, nullã capere partem quietis. Itaque dum amissam recuperare conscientiæ pacẽ, & hærentem visceribus pestem omni ratione conatur euellere; non satis habuit peccata vetera, quorum de confessione ambigebat, iterum, iterumq; apud sacerdotem exponere; sed etiam cuiusdam concionatoris monitu, qui Minoressæ per eos dies agebat, totius vitæ noxas, quotquot reuocare in memoriam potuit, *in libellum* relatas, quod ad Montem serratum antea fecerat, quàm accuratissime rursus explicuit. Sed (quod sæpe contingit) quod sibi adiumento fore putabat, id erat ei contrarium maximè. si quidem ipsa commemoratione rerum, quas aliquã do obliuisci oportuerat, fiebat, vt etiã si quid ipsa die mitigatum fuerat, recrudesceret. Nec iam tantummodo superiorum annorum delicta occupatũ animum amarissima superstitione torquebant, sed etiam presentis temporis cura pauorque, ne inuisa Christo sua essent studia, neu Dominum suis om-

nib⁹ dictis, factis, cogitatis offenderet. Quocirca multis iā rebus frustra tentatis, vnum dumtaxat occurrebat illi remediū, nec sanè spernēdū; vt sacerdos p potestate omnino sibi posthac eiusmodi suspicionibus ac recordationib⁹ interdiceret. Sed id ipsum consilij ad cum deferre non audebat, peruersa videlicet ratiocinatione delusus, ac verit⁹ ne sibi min⁹ ea medicina prodesset, cui⁹ ipsemet auctor extitisset. Inter has ergo curas, graui pressus mœstitia cum ita iaceret, vt nulla iā res mitigare dolorem posse videretur; inuasit hominem atrox & sæua cogitatio, vti ad luctus miseriasque finiendas, è fenestra cubiculi (Dominicanorum hospitio tum fortè vtebatur) semetipse præcipitem daret. Quam ille cogitationem, ope diuina cum acerrime repulisset, subijt animum firmitas & constantia cuiusdam anachoretæ, quem in Patrum historia legerat, impetrandi gratia nescio quid, quod vehementer optaret, omni cibo tamdiu abstinuisse, quoad per eam abstinentiam propitiato numine voti compos existeret. &

quam-

quamquam periculosa admodum ea ratio videbatur, metusque suberat, ne tam audaci incepto Deum irritaret potius, quàm reconciliaret sibi; tamen tota re apud se diu multumque agitata, ne quid omnino intentatum relinqueret, illum ipsum rigorem perseuerantis inediæ sine vlla dubitatione experiri constituit, atque ita experiri, vt nihil interea de quotidiana precatione, verberibus, & cætera corporis macerationeremitteret. Dies igitur vnus, duo, tres, quatuor, nec tamen aut linqui animo, aut molestia liberari. itaq; ad septimum vsque diem obfirmata mente ieiunium extendit, extendissetque porrò, ni sacerdos idē, cui sua non modo vitia, sed etiam bona, & intimos omnes animi recessus ac latebras diuino quodam instinctu nudas & apertas habebat, pro imperio vetuisset eum longius progredi, minis insuper additis, ni paruisset, illum à sacra corporis CHRISTI communione prohibendi. Hac igitur tam seuera denuntiatione deterritus, cibum sumpsit Ignatius, & illoquidē, ac postero die fuit illi

quies: tertio verò eadem illa peccata rursum occursare memoriæ, quarum cogitationum initia dum admittit incautius, ac species (vt fit) speciem adducit, sensim in pristinos fluctus, æstusq; solicitudinum reuolutus; cùm ex vna parte prorsus instaurandum confessionis mysteriũ iudicaret, ex altera vero id sibi non modo non profuisse, verũ etiam nocuisse antea cerneret; ex vehementi fluctuatione tam graue tædium præsentis miseriæ mentẽ eius inuasit, non quidem vt de morte oppetenda, sed vt de abijcienda seueriore disciplina, & sæculi commodis repetendis magno quodam impetu cogitauerit. Verum in tantis tenebris ac procellis nutanti, & in magnum adducto periculum, peropportune radius diuinæ bonitatis affulsit, cuius beneficio diabolica discussa caligine, totius tentationis exordia progressusque attente considerans, liquido comperit, omnes illos conscientiæ stimulos, vanasque suspiciones à malo spiritu fraudulenter immissas, ac proinde sine vlla dubitatione constituit, præteritę vitę labes,

quod

quod ad confessionem attineret, perpetua obliuione conterere. Atque in hũc modum singulari Dei beneficio, non modo infelicem illam sui calumniandi miseriam ac pœnam euasit ipse, verum etiam alios curandi, qui eadem ægritudine laborarent, miram à patre luminum facultatem & scientiã est consecutus.

Ignatij profectus in spiritu. *Cap. VIII.*

HIsce igitur periculis perfunctus Ignatius, ac veluti auulsus ab vbere; maiores quotidie efficiebat in solida virtute processus: & quo acrior ac diuturnior probatio fuerat, eo magis idoneus euasit ad noua omnipotentis Dei charismata capienda: in quib⁹ fuit illud eximium. Cùm enim religionis causa ædem Pauli Apostoli extra oppidum peteret, & in ipso itinere ad Rubricatum amnem, qui Minoressam interfluit, constitisset; nec opinanti repẽte diuina quædam oborta lux est tanta, tamque mirifica, vt momento pœnè temporis nullo magistro quàmplurima

rima clarè perſpexerit non ſolum de fidei Chriſtianæ myſterijs, verum etiã de alijs vel ſubtiliſſimis philoſophorum quæſtionibus atque decretis: quaſi nitidiſſimo quodam in ſpeculo perſpicue cerneret ea, quæ poſt multam accuratamque lectionem, maximoſque labores ac vigilias vix demum ſolent homines intelligentia comprehẽdere: atque in eo cæleſti prorſus intuitu, non ſine ſumma animi voluptate diutius acquieuit. Quo tanto, tamque inſigni accepto beneficio, cum ad agendas Domino gratias acceſſiſſet ad Crucem in propinquo defixam; oranti ſeſe denuo in aere ſpectrum illud obiecit, de quo diximus antea, ſed (quę nimirum virtus ac poteſtas eſt Crucis) nequaquam pari ſplẽdore vel pulchritudine. itaque quod ſuſpicatus pridem Ignatius fuerat, tum deniq; clarè perſpexit eſſe dæmonium. eodemque deinde ſępius apparente, tantum abeſt vt moueretur, vt illud etiam baculo per contemptum abigeret. Atque eius fere generis per id tempus planè diuinitus alia multa percepit. Quodam die,

dum

dum indicta publica supplicatione Minoressæ religiosum agmen instruitur; & Ignatius interim beatissimæ Virgini psallit, insistens gradibus templi Dominicani; subito in Deum ita rapta mens eius est, quasi per apposita quædam, & maximè illustria symbola, Trinitatis ipsius numen augustissimum cerneret distinctum personis, vnum essentia. Qua visione tanto gaudio est delibutus, vt neq; in ipso mox agmine lacrymis & singultui crebro temperare valuerit, neque verò totũ eum diem alia vlla de re, nisi de sanctissimo illo fidei Christianæ mysterio disputare: idque tanta similium & exemplorum varietate & copia, vt cũcti obstupescerent. quinetiam per eos ipsos dies non dubitauit homo litterarum propemodum ignarus, librum de Trinitate conscribere quoquo potuit stylo: vsqueadeo cęlestes typi quos diximus, in eius memoria atq; intelligentia diuinas illas rerum altissimarũ notiones impressérant. Ac licet antea quoque & monadẽ in triade, & in monade triadẽ sanctissime coleret, suasq;

& naturæ diuinæ cõmuniter, & separatim singulis personis preces hymnosque persolueret; ab hoc tamen raptu longè studiosior & ardentior euasit in eodem officio pietatis; eamque laudabilem consuetudinem ad extremũ vsque vitæ retinuit, sic, vt præcipuam caperet voluptatem, & proprio quodam sensu rerum cælestiũ afficeretur, quotiescumq; sanctissimæ Trinitati sacra perageret. Neque vero fuit hic finis mirabilium visionum: si quidem rursus per significationes arcanas, & mystica quædam exempla, oblatus est eius mẽti modus ipse, quem in huius vniuersitatis molitione summus ille rerum opifex tenuit: quas illustrationes atque doctrinas, vt omnino vires naturales excedunt, sic postea negabat Ignatius posse verbis adumbrari, nedum exprimi. Præterea cum sacrificio Missæ in eodem templo Dominicano interesset, dum à sacerdote de more hostia salutaris attollitur, apertissimè vidit Ignatius illa specie Christum Deũ eumdem & hominem verissime cõtineri. Factum est etiam aliquando (idq; ipsi-

met

met qui interfuere, testati sunt) vt alienatus à sensibus, à Completorio Sabbati ad alterum vsque proximi Sabbati Completorium in altissimo quodam excessu perstiterit; qua ipsa hora, multis adstantibus, qui rei totius euentum attente exspectabant, quasi è profundo somno excitatus, repēte sustulit oculos, IESVM perquàm suauiter inuocans. atque interim pij quidam homines mortuum rati, vtique terræ mandassent, nisi contemplati omnia diligētius, ac pertentato corpore, latentem in eo vitam ex tenui cordis palpitatione sensissent. Ad hæc, intento precationi, sese non semel tum Christus Dominus, tum Virgo mater ostendit. quibus & alijs id genus clementiæ diuinæ subsidijs in recta fide vsque adeò cōfirmatus est, vt etiā si nulla exstitissent Christianæ religionis monumenta vel testimonia, nequaquam tamen dubitasset, ex ijs tantummodo, quæ Deo sibi aperiente cognouerat, mortem pro defensione Catholicæ veritatis oppetere. & qui paulo ante vix vocalis nosset orationis vsum, paucis mensibus tantam re-

rerum spiritualium peritiam, ac tantã Dei familiaritatem est nactus, vt quidam eius omnia vel dicta vel facta curiose obseruantes, intẽpesta nocte supplicantem animaduerterint (eleuante spiritu sarcinam corporis) quatuor circiter cubitis à terra sublimem: & quidẽ ex consortio sermonis Domini (quod de Moyse scriptum legimus) tota facie mirum in modum radiante.

De studio collato ad proximos adiuuandos. Cap. VIII.

QVAE omnia, quamquam egregia atque expetenda per se, tamẽ eo pluris erant in Ignatio facienda, quo magis erant cum aliorum fructu & vtilitate coniuncta. Nam in cæteris ornamentis ac beneficijs, quæ in eum Deus plena manu congessit, illud equidem vel præcipuum duxerim, quòd in tanto perfectionis ardore nõ dedit illi spiritum solitudinis, animúmve vni sibi vacantem, sed Christianæ propagandæ fidei cupidissimũ, ac mire studiosum diuinæ gloriæ, salutisque communis. Cùm igitur acta eius in Monte serrato (quamquam

ea

ea ipse occultissima voluerat esse) institutamque vitæ asperitatem ac sanctimoniam vicinis locis fama vulgaret, ac nobilitatem viri præcipue, rumor (vt fit) etiam in maius attolleret, ingens hominum concursus ad eum fieri cœptus, partim visendi gratia, partim etiam consulendi, quos ille vt omni conatu quàm acerrime ad Christū adiungeret, neu squalor ille nimius, & diutina illuuies ad se adeuntibus terrorem incuteret; primum deponere sordes, & externum corporis habitum cœpit aliqua ex parte componere: deinde cum intelligeret, difficilem in primis & ancipitem esse curationem animorum; quo cautius rectiusque in re tanta procederet, ope diuina supplicitet etiam atque etiam implorata, suæ conuersionis originem, ac seriem, variasque tentationum procellas ac tenebras, & subsequutam mox tranquillitatem ac lucem, quàm accuratissime secum expendens, demum ex ijs quæ partim cælesti magistro dictante perceperat, partim etiã ipsemet experiendo cognorat, de fructuosa ratione

ne

ne meditandi orandique, præclaras ob seruationes & saluberrima præcepta conscripsit: qui liber (vt antea dictum est) Exercitiorum spiritualium titulo, tempore procedente deinceps ab eodē auctus atque recognitus, & Romani Pontificis iudicio ac testimonio comprobatus, ita multos omnis ætatis atq; ordinis homines tum in eligendo genere vitæ, tum in componendis moribus, perturbationibusque sedandis, ac præsertim in retinenda constantia salutari, mirum in modum iuuit, iuuatque quotidie; vt iure optimo videatur hoc non in postremis numerandum esse remedijs, quæ diuina bonitas hac hominum ætate vel ad corrigenda sæculi vitia, vel ad renouādam veterem Ecclesiæ disciplinam clementer adhibuit. His ergo meditationibus, quos ad bonam perfectæ virtutis frugem Ignatius reperiebat idoneos, paulatim, & quasi per gradus cœpit excolere: cæteros interim precibus monitisque, prout sese dabat occasio, à vitiorum fœditate deterrens, atque ad studium æternæ beatitudinis incitans: idque eo libentius

bentius atque ſecurius, quòd communicandis ijs, quæ à Domino acceperat, nihil interim ſibi religionis ac ſpiritus deperire ſentiret. Nec ſolùm venientes ad ſe benigno excipiebat alloquio; ſed etiam inuitatus interdum ab alijs ad prandium, minime recuſabat accedere; nimirum eo cõſilio, vt ex re & ex tempore ſumpta occaſione, qui ſe in Dei gratiã terreſtri pauiſſent cibo, eoſdem ipſe viciſſim ſpiritualibus epulis, & opportuna quapiam adhortatione reficeret. Atque in hunc ferè modum adiuuante Domino permultos ad arctam ſalutis ſemitam, à via lata & ſpatioſa traduxit.

Egraui morbo periclitatur.
Cap. IX.

SED in eiuſmodi curam dum incũbit ardentius, nec tamen interea fere quidquam de aſſiduitate precandi, ac de quotidiana vitæ aſperitate diminuit, morbum ex ingenti labore contraxit adeo periculoſum & grauem, vt ſæuiente atrociter febri, proxime ad mortem acceſſerit. quo tempore & op-

pidi magistratus periculo viri permoti, publicè diuersorium illi curarunt necessarijs rebus instructum; & præter aliam amicorum turbam, honestæ matronæ, quæ vitandæ pestilentiæ causa Barcinone se se eò receperãt, certatim ægrotanti assidere, & nocturnas agere excubias, perinde quasi in vnius vita salus omnium verteretur. Atque his populi officijs, ac pia sedulitate bonorũ, creptus è præsenti vitæ discrimine, in id ipsum iterum ac tertio recidit ob eam causam, quòd nondum planè confirmatis viribus (blandimenta videlicet carnis, & veteris hominis malitiam verit⁹) præpropera festinatione ad pristinas occupationes corporis animique redierat: quarum pondere oppressus, denique didicit ipse, alijsque deinde præcipere solitus est, imbecilla valetudine minuendos labores, curandũque tali tempore, vt quantum de consuetis exercitationibus infirmitas demat, tantũ ad Dei gloriam, & proximorum ædificationem æquitas animi & exemplum Christianę fortitudinis addat. Vetabat idem etiam corpus debito

bito somno ciboque fraudari, multis eo tempore doctus experimentis, vt moderata sobrietate vegetatur animꝰ, sic immoderata vigilia vel inedia vires adeo frangi ac debilitari, vt mens earum ministerio destituta vix munere suo fungi, aut ad contemplationem rerum diuinarum possit exsurgere. Vexatus igitur, vt dicebamus, diuturna & periculosa ægritudine, demum ita conualuit, vt ex reliquijs morbi dolore stomachi molestissimo subinde cruciaretur: quapropter calceos induere, & panni crassioris tunica cinerea, & capitis tegumento contra sæuitiam hyemis munire sese piorum hominum benignitate precibusque coactus est.

De inanis gloriæ vitio superato. Cap. X.

ACcessit ad illa corporis ægrotantis incommoda, grauis etiam animi cruciatus, ab importuna quadã inanis gloriæ tentatione profectus. Dum enim ingraueſcente morbo conſcientiam ſuam diligentius excutit,

seque ad extremum comparat mortis agonem, subijt illi repente se iustum esse, neque vllo pacto sibi de sempiterna beatitudine dubitandum. Cui sua sioni dū resistere vi summa conatur, intelligens vt quisque sibi maximè placet, ita Deo maximè displicere; diuturnum & anceps intra se certamen tāta tentatione metuq; sustinuit, vt miris modis quotidie torqueretur, maioremque ex offensionis diuinæ formidine, quàm ex ipsa grassantis morbi vehementia, metum ac solicitudinem caperet. Versabat videlicet in omnes partes hominis animum dæmon callid⁹, Christi permissu; & quem desperationis iaculis paulo antè superare nequiuerat, eundem rursus nimiæ confidentia ac vanitatis elatione supplantare & euertere nitebatur. Sed contra eiusmodi cogitationes Ignatius & in ipso (vt dixim⁹) morbo, & recuperata postmodum valetudine cum diutius dimicaret; partim agendis identidem Domino gratijs, partim naturæ humanæ fragilitatem apud se reputando; denique diuino præsidio detestabile hoc in-

ingrati animi vitiũ ita debellauit, euul sitque radicitus, vt postea quotiescum que salus animarũ, aut Dei gloria postularet, sua non minus bona, quã mala sine vlla prorsus cenodoxiæ titillatione palàm & ingenuè expromeret.

De profectione Hierosolymitana. Cap. XI.

INTER hæc anni ferè spatio exacto, partim spiritualium rerum scientia instructus, partim etiam arte quadam & consuetudine regendarum animarum imbutus, cum nihil vulgare aut exiguum agitaret animo, sed egregia quædã & ardua in Dei gloriam ab ipso conuersionis initio concepisset; Hierosolymam, quod iamdudum habebat in votis, petere omnino constituit, nõ tam vt Christi Domini sacratissima in cunabula cerneret (tametsi id ipsum vehementer optabat) quàm vt in conuertendis ad Euangelij lucem infidelibus, qui ea tenent loca; vel operæ pretium faceret, vel certè martyrij palmã, cuius auidissimus erat, acquireret. Sed hoc suum de prædicando Euangelio

consilium, vitandæ scilicet humanæ laudis causa, nemini prorsus aperiebat: peregrinationis verò propositum, cũ necessario amicis patefeciſſet, multi primum id ei multis rationibus dissuadere, obtestari etiam & orare, ne populum ab se nuper è somno vitiorum excitatum ad studia virtutis pietatisq;, repente desereret, neu se ipse, affecta præsertim valetudine, itineri tam longinquo ac tam periculoso committeret. deinde cũ nec precibus nec suasiõibus eum de sententia demouere possent, instare saltem & vrgere, ne incomitatus abiret; multa posse in tam remotis ignotisq; sibi regionibus, ac tanta rerum humanarum varietate cõtingere, quæ præsentem cuiuspiam fidelis opem solatiumque requirerent. Omnino probabilia videbantur afferre, & humano iudicio rem æstimantibus, etiam necessaria: nec vero deerant homines impigri, peritiq; linguarum, qui se illi comites laboris ac periculorum libẽter offerrent. Verum Ignatius, qua erat animi altitudine, in cœlum semper intentus, atq; à diuina prouidentia vs-

vsquequaque pendere mirabiliter cupiens, amicis omnia sua in eum studia profitentibus ita remisit, vt diceret, in præcipuis hominis Christiani virtutibus, non modo fidem & caritatem esse, verum etiam spem. Eius porro comparandę gratia, certum sibi esse, enō modo sine viatico, sed etiam sine comite iter id ingredi; quòd clare perspiceret, si, qualia multa possunt homini accidere, peregrinanti prę̄sertim, sibi quidpiam euenisset, fieri non posse, quin aliqua saltem ex parte comitis præsidio fideiq; confideret: proinde quidquid in eo spei locasset, id vtiq; ex ea detractum iri fiducia, quam totam in vno Deo clementissimo parente ac rectore vellet esse repositam.

Nauigat in Italiam.
Cap. XII.

HAc igitur mēte sub initium anni M.DXXIII. magno omnium dolore Minoressa profectus, venit Barcinonem, vt in Italiam ex eo loco traijceret. cumque peropportunè paratam ibi nauem offendisset, egit cum nauarcho suppliciter, vt se mendicū egē-

temque gratis admittere ac transportare ne grauaretur. cui naulum quidē ille se remissurum promisit; ea tamen conditione, vt nautici saltem panis, quod erat necessarium, secum inferret. Eo responso cum vehementer angeretur Ignatius, quòd commeatus copiam quamuis exiguam, cerneret inopiæ illus, quam sibi summā proposuerat, legibus aduersari; post multas anxiasque cogitationes, totam rem deniq; permittere statuit arbitrio sacerdotis, quem sibi paucis illis diebus Barcinone, tum suæ conscientiæ iudicem, tum interpretem diuinæ voluntatis elegerat. Ille re cognita, Ignatio respondit, æqua postulare nauarchum, proinde non resistendum esse, nec vero timendum, ne si cibaria, tam vilia præsertim ac necessaria, sibi parauerit, quidquam idcirco cōtra consilium perfectæ paupertatis admittat. Tum Ignatius quam quam soluto vixdū religione animo, tamen partim sacerdotis impulsu, partim etiam metu occasionis eius amittendæ; emendicata de more pecunia, panes in nauem imposuit, & ne quid præ-

præterea secum inferret, paucos qui superfuerant nummos reliquit in ipso littore : deinde solutis anchoris die quinta Caietam non minus periculosa quàm celeri nauigatione delatus, Romam pedibus iter intendit. ac prima nocte diuertit ad villam militibus refertam; quibus nefaria quædã ac turpia moliẽtibus, tanto animi ardore ac vociferatione se obiecit, vt illi partim verborum pondere, partim constãtiæ miraculo obstupefacti, à flagitioso conatu destiterint. Inde laboribus maximis, cum sæuiente per eos dies pestilentia luridus ipse ac macilentus, tectis fere atque oppidis arceretur, deniq́ue in vrbem Romam haud ita acriter custoditam, lassitudine ac fame pœnè confectus, introijt ipso Dominico die Palmarum. cumq́ue venerabundus religiosissima quæque loca obijsset, Adriani VI. Pont. Max. pedes exosculatur. Mox paranti Venetias ire, vt in Palæstinam inde transmitteret; rursum Hispani amici nonnulli, qui Romæ eo ipso tempore versabantur, profectionẽ dissuasere cùm alijs rationibus, tum præ-

cipuè nauigationis longæ & infeſtæ pe
riculis proponendis. quippè cum paulo ante per ſummū nominis Chriſtiani æquè damnum ac dedecus, Turca Rhodum inſulā expugnaſſet, quo nūtio videlicet omnis Italia cohorruerat. Sed cum Ignatius ab inſtituta peregrinatione nullo terrore poſſet abduci; illud ſaltem hortari & orare inſtiterunt, ne ſe daret in iter eiuſmodi ſine pecunia, tum in alios vſus neceſſaria, tum vtiq; ad naulum pro tranſmiſſione ſoluendum. nam vt Venetias emendicato victu peruenisſet, quę deinde ratio, quæ ſpes homini externo & ignoto foret, in tam remotas regiones traiectum nanciſcendi gratuitum? Proinde recte amicęque ſuadentibus ne reſiſteret, iuuariq; ſe in Chriſti gratiam aliquo ſaltem viatico patereturſ. Cum hęc, & alia eiuſmodi aſſeuerantes pariter ac miſerantes ingererēt; ſępius eadē iterando, cunctantem ac tergiuerſantē denique perpulerunt, vt in ipſo diſceſſu aureos aliquot nummos acciperet. quo ille ſubſidio oneratus verius quā inſtructus, nō multum proceſſerat viæ

cum

cum rem totã attente contemplans, seq; ipse accusans grauiter, quòd de fiducia diuina humano metu se deijci, fixumq; paupertatis propositũ oblato auro passus esset infringi; parum abfuit quin omnem pecuniã illico indignabundus abijceret: sed quia id prodigũ, ac Deo ingratũ fore videbatur, decreuit certe in obuios pauperes paulatim insumere. quod cum alacriter præstitisset, breui & nummis omnibus vacuus, & stimulis conscientiæ liber euasit. Pergentem porro Venetias, eadẽ quæ supra memorauimus incommoda & difficultates itinere pœnè toto vexarunt. Sęuiebat etiam tum locis aliquot fœda lues atque contagio; dispositiq; custodes aditus oppidorũ assidue tuebantur. Ignatium vero ex ipso corporis habitu vel in summa cœli temperiè metuisses. Obsita erat squalore vestis, & horrida; color exsanguis; cauũ macie caput; conditi introrsum oculi; & inanes faucium sinus. quocirca fiebat, nõ solũ vt excluſus à diuersorijs omnib⁹ pernoctare sæpè cogeretur in publico, sed etiam vt pallore & macie per-

peremptum, rigentemque prætereuntes aliquando nonnulli ceu mõstrum quoddam aut triste simulacrum horrerẽt. Ipse verò linguæ imperitus, ignarus itinerum, cum præ defatigatione sæpè deficeret; ad Fossam tamen Clodiam Deo adiuuãte peruenit, quo ex emporio breuis & quotidianus Venetias traiectus est. Ibi certior factus à viatoribus, obseruari Venetijs omnia diligẽtissimè, & è suspectis præsertim regionibus venientes accessu prohiberi; flexit inde itinere terrestri Patauiũ, quorumdam cõsilium sequutus, qui idipsum periculi metuentes, faciliorem sibi ex ea vrbe Venetias transitum fore sperabant: ijdemque Ignatium adiunctum sibi comitem, præ imbecillitate haud ita æquantem gradus, in campis circumpadanis repente destituunt, vnius ope Christi subnixum: qui sanè pro sua infinita clementia laboranti seruulo in tãta solitudine minime defuit, sed proxima nocte sese illi, quemadmodum antea sæpè fecerat, visendũ obtulit, recreatumque mirifice, intra ipsa Patauina mœnia primum, deinde

Ve-

Venetias sine vllo errore aut difficultate perduxit. nemo quippè ex Patauinis custodibus ad portas, nemo ex Venetis exploratoribus ad insulas frequẽtiores appropinquantem (cum nauim ingressi de more singulos vectores diligẽter excuterent) Ignatiũ nulla munitum valetudinis testera, ne appellauit quidem; mirantibus, cognita postmodum re, Clodianis desertoribus illis; quib⁹ per adulterata videlicet symbola introitus in vrbem vtramque nõ sine magna vel solicitudine, vel contẽtione patuerat. Venetiarum vrbis, in recessũ intimo sinus Adriatici, ea regio ac situs est, vt leniter stagnantes ex alto aquæ illam ex omni parte circumluãt. ea inclytę vrbi & ad merces copiasque inuehendas opportuna receptacula, & contrà hostiles incursus, munimenta firmissima sunt. Ex ijs porro æstuarijs, maiores minoresque euripi totam vrbem intercursantes, varijs mæandris ac flexibus ita distinguunt, vt, quot in partes pedibus, in totidem fere mari aditus sit; egregio sanè vel artis, vel naturæ miraculo. Inde vicorum, insularum,

rum,ac pontium ingens numerus: vt qui diutius ibi versati non sunt, viarũ locorumq; modo varietate, modo similitudine sæpe fallantur. Sed contra eiusmodi ambages,certum paratumq; remediũ est maxima multitudo cymbarum,quæ vsquequaque dispersæ,nominatim ad omnia & publica & priuata loca quẽlibet haud ita magna mercede traijciant. Ignatius naui Patauina, ex iis quæ per Medoacum flumen assiduè commeant, in area Matciana sub noctem expositus,cum neque vias ad publica xenodochia nosset.nec portitori conducendo supperterent nummi;assuetus longo iam vsu malè cubare,sub porticu Procuratoria,quam appellant,intendentibus iam se tenebris, vacuum opificis cuiusdam fulcrum elegit,in quo fessos artus vtcumque reficeret.Tenet fama, litterisque multorum est memoriæ traditum, dum ille ibi noctem exigeret, vicinum senatorem cælesti voce excitatum,increpitũque,quòd in multa veste,molliq; strato decumberet ipse, cum interim Dei famulus peregrinus non longè à vestibulo

lo illius ædium iaceret in publico pauper,& omni humana opę ac ſolatio deſtitutus. itaq; ingenti metu & horrore perfuſum profilijſſe confeſtim,& quęſitum diligenter Ignatiũ excepiſſe perhonorifice.Sed ille poſtridie cum in amicum veterem Cantabrum incidiſſet,à lautiore hoſpitio ſe ad eum familiariter tranſtulit.

Nauigat in Palæſtinam.
Cap. XIII.

IBI cum aliquandiu moraretur,in omnem nauigandi occaſionem intẽtus; ecce tibi nouæ amicorum pugnæ (quos illi vbiuis breui conciliabat cognita viri virtus atq; modeſtia)cum varijs terroribus ab inſtituta peregrinatione reuocare conãtiũ;quibus ille,Deo fretus, ita reſiſtebat, vt diceret, pro certo habere ſe,vt cętera cuncta deficerẽt, vel vna ſoluumodo tabula quo cupiebat vtique peruenturum . Nec eum fefellit bonitatis diuinæ fiducia. Cum enim eo anno formidine Turcarum, vt diximus,ſolito minor eſſet in Iudęam peregrinantium numerus , & quotquot erãt,ſimul omnes paulo ante ſol

uiſ-

uiſſent; deſperata iam à cæteris re, Ignatius repente fit certior, nauem in Cyprum parari patricio Veneto, prætori ciuſdem inſulæ deſignato: cumque inde non ignoraret breuem atque facilẽ eſſe traiectum in Paleſtinam; nullo adhibito deprecatore, cùm tamen multi nec aſpernandi ſuppeterent, ad Venetorum Ducem Andream Gritũ adijt ipſemet, inſigni non minus humanitate, quàm prudentia principem: ac Deo fauente facilè ab eodem impetrauit, vt gratis in Cyprum vſque deueheretur. Sed interea dum prætoria ornatur nauis, in febrim Ignatius incidit, factumque diuinitus eſt, probandæ ſcilicet eius conſtantiæ cauſa, vt quo die pharmacum hauſerat, eo ipſo nautæ ſignũ profectionis ediderint. qua re minime conturbatus Ignatius veniam petit ab hoſpite; qui pertinaciter ipſum etiam atque etiam retinere conatus, cum nihil omnino proficeret, conſulitur medicus. ille vero ſine cunctatione reſpõdet, hominem ad interitum ruere. Attamen Ignatius nihilo magis immutatus, & cæleſtis nimirum medici ductũ ſequutus,

sequutus, felici sanè consilio (quod tamen admirandum potius, quàm imitandum alijs duxerim) fluctuante etiã tum in stomacho potione conscēdit: factumque est Dei beneficio, vt ora soluta, inter nauigandum, ex ipsa maris agitatione tantam vim pestiferi ac vitiati humoris euomeret, vt morbo planè leuatum sese celeriter senserit. Recuperata valetudine institit suo more, quoscunque poterat factis dictisq; ad virtutem & pietatem adhortari. cumque in eadem naui per summam impudentiam committi grauia quædam flagitia comperisset, non dubitauit apertum dedecus detestari palàm; & impuros illos homines tanta orationis acrimonia reprehēdere, vt ij facta cum nautis cōiuratione molestum sibi monitorem in deserta quadam insula exponere, atque ab suo conspectu & consuetudine procul amouere decreuerint. quam rem odorati è vectoribus quidam Hispani, ad Ignatium pro amicitia detulere, suadentes etiam atq; etiam, vt in loquendo cautior esset, sibique consuleret. sed ille nihilominus

turpiter peccantes obiurgare perrexit, diuinæ prouidentiæ ope subnixus: cuius beneficio factum est, vt ad insulam sceleri destinatã appropinquantes nautæ, aduerso repente vento reiecti, volẽtes nolentes Ignatium in Cyprum vsque peruexerint: vbi cum stare ad salinas peregrinam nauẽ, de qua suprà diximus, audisset, illuc itinere terrestri se contulit: in eamque gratis admissus, nihilo plus viatici secum intulit, quàm in priores intulerat, Christo vno videlicet fretus, qui tota illa nauigatione se se illi non semel ostendit; eumque magnopere confirmauit, ac denique incolumen ad portum Palæstinæ perduxit.

Palæstinæ loca sanctà perlustrat.
Cap. XIV.

INDE cum cætera peregrinorum turba progressus, vt ad conspectum sacratissimæ vrbis est ventum, incredibilẽ ex ipso illius intuitu cepit animo voluptatem: ac deinceps partim in comitatu, partim etiam solus, loca illa Christi Domini, MARIAE virginis, & Apostolorum nobilitata vestigiis, exi-

eximio quodam animi fructu venerabundus haud semel obijt: modo inclyti quondam templi reliquias, modo sepulchra Prophetarum intuens: hic nascentis & vagientis, illic docentis, & miracula patrantis filij Dei monimenta considerans. Vbi vero ad loca eiusdē acerbissimis pœnis insignia, & morientis in cruce sanguine consecrata, atque ad defuncti sepulchrum accederet; effusus in lacrymas humo pia oscula imprimere, immortales agere Domino gratias, incredibili quadam spiritus dulcedine & suauitate compleri. Ad hæc antiquum beatissimæ Virginis domicilium, itemque locum instituto primum Eucharistiæ mysterio, & sancti Spiritus aduentu memorandū, & alia eiusmodi quàmplurima, quæ per otium deinde reuiseret, à mystagogo quàm accuratissime addiscere. Erat Ignatio iamdiu deliberatum, vt diximus, in augustis illis Iudææ sedibus pedem figere, atque ad conuertendos ad Euangelij lucem infideles toto pectore incumbere; quod non reperiret vel vbi sanctius in terris vitam dege-

ret, vel in quo munere fructuosius operam collocaret. Neque, plurimis iã experimentis diuinę bonitati confidere, & in diem paruoque viuere assuetũ, rerum quæ ad corpus pertinent, habebat cura vlla solicitum. Id verò laborabat vnum, fragilitatis humanæ videlicet conscius, ne spiritui quotidie deficienti, & noxarum sordes aliquas cõtrahenti, opportuna sacræ pœnitentiæ ablutio, & cælestis panis alimenta deessent. Quam ad rem idoneum ratus ministerium fratrum è Franciscana familia, qui loca illa religiosa tuentur, & peregrinis aduenientibus præsto solẽt esse, adit ille ad custodem cœnobij, ac litteras ei, quas ex Italia commendatitias attulerat, reddidit; &, quod ad conuersionem infidelium attinet, nihil ei suorum consiliorum impertit; voluntatem verò suam in eisdem sedibus cõmorandi habitandique demõstrat: rogat proinde, vti se fratres dumtaxat tecto recipiant, sibique confessionis & Eucharistiæ sacramenta ministrent: se, quę ad victum cultumq; spectent, nullo prorsus eorum incommodo curatu-

turũ. Custos, partim commendatione amicorum, partim postulati moderatione permotus, bene sperare iubet Ignatium, ita tamen, vt rem in aduentũ Prouincialis ministri differret, qui per eos dies in Bethleem oppido versabatur. nec dubitauit Ignatius, quin æquè facilem Prouincialem esset habiturus, atque custodem habuerat. itaque cum reditus iam peregrinorum instaret, litteras ad amicos in Occidentem scribere aggressus est, quibus eos de suo statu faceret certiores. Cùm igitur maximè scriberet, quòd in posterum diem peregrinis erat indicta profectio; ecce tibi à custode nuntius, adesse Prouincialem, & Ignatium accersere. ad quem bonæ spei plenus cum extemplo adijsset, collaudat ille primo piam hominis voluntatem: sed re apud se diligentius deliberata, videri sibi ait satius, vt recedat; idque cum alias ob causas, tũ vero quòd ante id tempus nonnulli eodem studio accẽsi, dum securius vagantur, à Turcis excepti, vel misere perijssent, vel certe in acerbę seruitutis calamitatem incidissent, quos deinde p-

pter officium ac vicinitatem Franciſcani fratres non ſine magno cœnobij detrimẽto redimere cogebantur. proinde ſe in diem inſequentem cum cæteris peregrinis ad iter accingeret. Ad quæ cum ita reſpondiſſet Ignatius, vt ſibi certum fixumq́ue eſſe affirmaret, Hieroſolymis omnino reſtare; ſimulq́ue modeſte ſignificaret, ſe, quamuis aliter ſentiẽte Prouinciali, nequaquã, niſi aliqua oblata religione, à propoſito receſſurum: tum ille poteſtatem ſe a ſummo Pontifice habere ſubiunxit, ſacris interdicendi ſi quis inuito ſe ibidem remanere conatus eſſet: iamq́ue poteſtatis eius diploma proferre parãti, confeſtim Ignatius, vt omnia eccleſiaſtica iura & imperia valde reuerebatur, nihil prolato opus eſſe reſpondit, credere ſe quæ diceret; & quoniam ita iuberet, dicto audientem fore. Dum igitur ad hoſpitium tendit mœrens, vt ſe ad reditum comparet; acris illum inceſſit repente cupiditas montis Oliueti illius celeberrimi reuiſendi, quo in ſummo cernũtur adhuc IESV Chriſti aſcendentis in cœlum expreſſa veſtigia:

stigia: ac ne quis forte in tantis temporis angustijs impedimento sibi esset, re nemini patefacta, & (quod periculosius est) nullo propter inopiam Turca secum adhibito, ex ijs qui mercede cõducti peregrinis in ea regione presidio sunt; solus ad montem excurrit: cumque à custodibus nõ admitteretur, cultellum è calamaria theca detractum mercedis loco ijs dedit, sacri mõtis cacumen subijt alacer, & diuinorum pedum notas multa cum prece & ingenti gaudio veneratus, ad Bethphage perauit: vbi dum singula curiose perlustrat, subijt illius animum subito, minus diligenter in Oliueti fastigio se se animaduertisse, vtra ex cœli plaga dextrum, vtra sinistrum esset Christi vestigium: qua dubitatione quasi quibusdã calcaribus incitatus, illico ad montem recurrit, adnotauitque intentis oculis vel minutissima quæque sic, vt locus in posterum dubitationi non esset: vsqueadeo inexplebile studiũ sacrosancta illa redemptionis humanæ monimenta, & incunabula Christianæ religionis penitus etiam atque etiam co-

gnoscendi recolendiq; mentem eius inuaserat. Interea cum abesset diutius, nec in turba peregrinorum appareret, ad Franciscanos defertur, desiderari ex eo numero Ignatium. Franciscani suspicati id quod erat, ac veriti ne per eã solitudinem Ignatius in aliquod vitæ vel seruitutis discrimẽ incurreret; Armenium quemdam in eo cœnobio ministrantem, ad illum perquirẽdum celeriter mittunt. qui descendenti ex Oliueto commodùm Ignatio factus obuiam, fuste primum, ac truci vultu acriter minitari, ac temeritatem asperè admodum increpare, deinde immissa manu, & brachio ferociùs apprehensum ad diuersorium trahere minime sane renitentem, quin etiam nouo cælestis gaudij rore perfusum, quòd inter eas contumelias Christum sibi præsentem, & vsque ad hospitium præeuntẽ, incredibili quodam genere consolationis aspiceret.

In Hispaniam redit.
Cap. XV.

Vt

VT igitur postera dies illuxit, cum reliquo peregrinorum agmine Ignatius abijt præ desiderio tristior, & relictam prouinciam sine fine respiciens: nec tamen, quoniam præsenti necessitate victus inde recederet, de muniendo in posterum sibi quandoque reditu ac mansione desperans. Cumq; primo traiectu Cyprum tenuisset incolumis, tres ibi onerarias in Italiam paratas offendit: quarum vna erat Veneti mercatoris, maxima, & omnibus rebus instructa; altera minor, sed bene firma, Turcarum; tertia Christianorū, parua, & malè compacta. Ac cæteri peregrini, quòd tempus erat hybernum, & obnoxium tēpestatibus, pro se quisque tendere, ac certa mercede pacisci, vt in primam illam ascenderent: cumque Ignatius propter egestatem à nauarcho repudiaretur, ijdem illum enixe precari, vt hominem sibi notū, probum, atque adeo sanctum ne recusaret admittere. quibus ille non minus amare, quàm inepte facetus, Atqui sancto nihil opus est (inquit) naui. calcabit æquora multorum exemplo. neq; vm-

quam exorari se passus est: sed magno ei stetit cauillus, & contumacia. Cum enim Ignatius inde per contemptum excluſus, facilè obtinuiſſet ijſdem deprecatoribus, vt in illam debilem gratis admitteretur: cumq; ſimul omnia nauigia vento ſecundo ſoluiſſent; repente cooritur atrox adeo ac ſæua tẽpeſtas; vt Turcica nauis in omnium cõ ſpectu miſerandum in modum fluctibus hauſta, nullo prorſus euadente perierit; Veneta vero in ſcopulos illiſa naufragium fecerit, ſaluis tamen hominibus: tertia tantum, qua vehebatur Ignatius, minime valida, ventis ac fluctibus diu multumque agitata, altero deniq; menſe in Apuliam, lacera ac valde feſſa peruenit: quo ex loco ipſe deinde Venetias petijt, tam longa & periculoſa nauigatione mirè vexatus. Etenim ſtudio paupertatis, quæ fuit illi ſemper omnibus commodis & emolumentis antiquior, nudis cruribus, hyeme ſequente conſcenderat, femoralibus tantum è tela, conciſaque ad humeros aploide, ac ſciſſili tunica breuiore ſemiamictus, cum è cœlo denſa caderet

deret nix, ac triſti gelu cuncta inhorreſcerent. atque ad has cœli iniurias accedebant quotidiana vitæ diſcrimina, vigiliæque, & cętera maris incommoda: quibus ille pœnè confectus, cum Venetias peruenisſet Ianuario menſe anni MDXXIV. ab hoſpite Cantabro clementer acceptus, nummiſque aliquot ad iter faciendum, atque ad fouēdum ſtomachum nimio frigore languentē panni quodam fruſto donatus, Ferrariam venit. ibi maximum vrbis templū ingreſſus, dum religioſe numē adorat, mendicus quidam ex ijs qui ſacrarum ædium veſtibula conterunt, precationi apprime intentum intuitus, confeſtim ad illum accedit, manumque ad ſtipem porrigit ſupplex: cui cum Ignatius ex ea quam habebat pecunia, nummulum hilari vultu dediſſet, atque is (vt fit) rem ad cæteros pauperes detuliſſet; alius, aliusque deinceps ad Ignatium accurrere: quos ille cū ſe per Chriſtum obſecrantes fruſtrari fas eſſe vix duceret, à minoribus nummis ad maiores paulatim progreſſus, breui totam crumenam ita penitus exhauſit, vt ſibi dein-

deinde ad cibum illo die capiendum ostiatim emendicare necesse fuerit. quam rem pauperes ijdem mox conspicati, & maxima quadam admiratione correpti; sanctum, sanctum illico exclamant. quibus plausibus vocibusque nequaquam inflatus ipse, cùm vno bonæ conscientiæ testimonio niteretur, Genuam inde sine vlla cunctatione profectus est. Graue per id tempus inter Christianos Reges vigebat bellū; & præcipua quæque Cisalpinæ Galliæ loca, vel Hispanicis, vel Gallicis præsidijs tenebantur: cumque ob id ipsum valde infesta cædibus ac latrocinijs itinera esse constaret; admonitus à bonis quibusdam viris Ignatius est, vt per occultos tramites à via regia declinaret, ni cum ingēti vitæ periculo in manus militum vellet incidere. At ille, quem ardens odium sui, & amor imitandæ Christi patiētiæ intrepidum redderet, recta nihilominus ire perrexit. neq; ita multum viæ processerat, cum ad oppidum nescio quod in stationes circūsidentium Hispanorum incurrit, qui tam periculoso ac suspicioso tempore ex-

explotatorem sine dubio rati, compre hẽsum Ignatium, & in domunculam quamdam seductum, blande primò m interrogant; deinde omni vestimento, & ipsis denique calceis ferociter exuunt, singulas partes proteruè simul & curiosè pertractant, numquid ad obsessos vel nuntij, vel literarum afferat, diligenter exquirunt. cum nihil eorũ quæ putauerat, neque percunctando elicerent, neque perscrutando inuenirent, ira commoti, Atqui te Præfecto sistemus, inquiunt, & confessionem quam pertinaciter supprimis, exprimemus: cum nihil recusaret Ignatius, ac tantummodo peteret, vt sua se tunica tectum incedere paterentur; illi vero, ludibrij & ignominiæ causa brachatũ per media castra, vulgo inspectante atque irridente perducunt. quam ille tã insignem cõtumeliam excepit ac subijt alacer, cum alijs nominibus, tũ præcipue quòd interea sibi species quædã est obiecta Christi Domini, cum à Pilato per mediam vrbem ad Herodis tribunalia missus esset, ab eo per summam iniuriam atque indignitatẽ spre-

ti &

ti & illusi;& vniuerso irridente ac sibilāte populo, per hominum ora semel iterumque traducti: cuius opprobrij se quoque factum esse vtcumque participem, mirifice lætabarur. Sed vbi ad Prefecti diuersorium appropinquauit, repentino quodam timore perfusus, cœpit subito cogitare apud se, quo nā modo ipsum alloqueretur. Etenim Ignatius, quòd olim in regia, sermonis flosculos & verborum elegantiam nimium studiose captasset, ad eam vanitatem expiandam, consulto post conuersionē instituerat rudi & agresti sermone cum ipsis quoq; dynastis ac principibus agere;& quo magis vulgo contemneretur, omne liberalioris educationis & nobilitatis indicium studiose celare. Tum igitur subijt illius animū, expediret ne tali tempore quidpiā de suscepta seu tarditate, seu rusticitate deponere. Sed cum rem totam accuratius intuens, ab humano timore profectam animaduertisset; vsqueadeo in semetipsum animo concitatus est, vt nulla habita ratione periculi, non modo mutata consuetudine ad orationis

Ieno-

Ienocinia nō descendere, sed nullum prorsus neque gestus, neq; verborum honorem habere Præfecto decreuerit. Quæ res cuipiā fortasse temeritatis potius quàm consilij videatur esse: sed vtique seruorum Dei, præsertim in ipso feruore pœnitentiæ, facta vel dicta, ad communem sensum ac normam exigenda non sunt. Cum igitur coram illo stetisset, vt erat seminudus & squalidus, ne aperto quidem capite, oculos humi defigit. multa ac varia scisciranti nullam omnino reddit vocem. tantū ad illam interrogationem, Es ne speculator? non esse, respōdit; idque ob eam causam, ne si nihil contrà dixisset, silētio ipso, quod aiunt, rem affirmasse, & merito quæsitorem in suam pernicie efferasse videretur. Tum ille insanum ratus Ignatium, acriter milites increpat, quòd in conspectum suum, nō benè cognita re, dementem adduxerint; & simul, Abigite hunc, inquit, liberūque dimittite. qua reprehensione magis magisq; irritati, cum aduersus Ducem hiscere non auderent, sui doloris pœnas ab innocēte Ignatio repetunt.

nec

nec modo iurgia & probra certatim ingerere, sed etiã impetu facto, pugnis, cubitis, calcibus hominis latera faciẽque cõtundere, mirabiliter in ipso verberum dolore lætantis, quòd aliquid innoxio sibi ad Christi Domini exemplum perpeti contigisset. Cumq; verberando & conuitiando fessi denique destitissent, miseratus alius quidã miles excepit exanimem, ac fouit, ciboq; recreatum insequenti luce tutum abire permisit. Sed antequã Genuam accederet, rursus in statiua Gallorum incidit, verum euentu admodum dispari. siquidem Dux, vt eum in Guipuzcoa natum audiuit, Vasco ipse eidem regioni finitimus, quasi popularem clemẽter agnouit, ac benignè tractari à militibus iussum, postridie dimisit incolumem. Inde cum Genuam peruenisset, Rodericum Portundum ibi offendit Cantabrum, Hispanienſi classi præpositum, in Ferdinandi quondam regia sibi notum; cuius beneficio dum Barcinonem traijcitur, nihilo pacatiori vsus est mari, quàm terra paulo ante vsus fuerat. Etenim à piratis conspecta

na-

nauis, qui valida per eos dies classe infestum habebant mare Ligusticum, ingenti nautarum labore metuque manus insectantium effugit.

Barcinone adstudia litterarũ aggreditur. Cap. XVI.

INterea Ignatium Hierosolymitana commoratione prohibitum, grauis coquebat cura, quid ageret, quodnam potissimũ vitæ genus eligeret. ac multa secum agitanti venerat illi dudum in mentem, cœnobium aliquod ingredi maximè dissolutum, vt ibi, dum lapsam religionis disciplinam, & verbo & exemplo conaretur ad veterum instituta redigere; & cæteris aliqua re prodesset, & ipse interea (quod necessario futurum videbat) ab ijs qui restringi se nollent, multa pro Christi nomine pateretur. Sed incertus num id maximè ad Dei gloriam pertineret, quam videlicet vnã in omni actione spectare cõsueuerat; multa ac diligenti prece & ieiunio explorat numinis voluntatẽ: ac diu perplexus, in eam denique mentem sese diuinitus planè sensit impel-

li, vt sine dubitatione statueret, primũ operam suam, qualis qualis esset, nequaquam intra vnius familiæ cancellos includere: deinde, quo latius pateret vtilitas ac fructus animorum, eiusdem consilij ac propositi idoneos aliquot adlegere socios atque adiutores: postremo, vt sine hominum admiratione versari in adiuuandis hominibus posset, ad sancti Spiritus vnctionẽ, doctrinæ quoque subsidium, ac litterarũ cognitionem adiungere, præsertim quòd ea commendatione facultatem etiam repetendæ atque obtinẽdæ Hierosolymitanæ prouinciæ (cuius illi cura viuebat in pectore) facile se ab ecclesiasticis magistratibus aliquando impetraturum sperabat. Et quidem, quod ad litterarum studia pertinet, cũ nondum intelligeret, quàm illa sibi totum hominem fere vendicent, ratus posse interim se animis quoque adiuuandis vacare, Minoressam ad gregem illum suum reuerti decreuerat, vbi & sparsa in hominum mentibus pietatis virtutisque semina ad bonam frugem perducere, & Cistercienſis cuiusdam mo-

monachi, spectatæ sanctitatis ac doctri næ viri, tum consuetudine perfrui, tũ industria erudiri magnopere cupiebat. Sed cum illum, contrà quàm putarat, demortuum reperisset, Barcinonem sibi studiorũ idoneam sedem putauit fore, propter eã maxime causam, quòd cum paupertatem perpetuo colere, nihilque ab domo sua & cognatis accipere decreuisset; in ea vrbe multos habebat spirituali necessitudine sibi coniunctos: in iis Ardebalum quemdam peritum, vt locis ac temporibus illis, ludi magistrum, & Elisabetham Rosellam primariam feminam, quorum alter operam illi gratuitam, in docẽdo, altera in quotidianos vsus quidquid opus esset benigne detulerat. Vt igitur Barcinonem reuertit, seque Ardebalo dedit in disciplinam, repueraſcere in gratiam Christi matura iam ætate vir (quippe tertium circiter ac trigesimũ agebat annum) & elementarius propemodum fieri non erubuit. Cęterum ad illa spinosa rudimenta Grammaticę capienda, ediscendasque verborum inflexiones & nominum, cum alia e-

rant ei impedimento, tum illud præcipue, quòd animum ad rerum cæleſtiũ ſenſa concipienda longo iam vſu prõptum & agilem, ſi amandi vocabulũ, vel alia quæpiam eiuſmodi vox admonuiſſet eorum, quæ piè ac religioſe cogitare & commentari cõſueuerat, ſubito pœnè abſtractus à ſenſibus, in contemplationem diuinæ caritatis ac ſempiternæ beatitudinis, tota mente raperetur. Ex quo fiebat, non ſolum vt nihil noui mandare memoriæ poſſet, ſed etiã, vt ſi quid antea impreſſum eſſet, id ipſum concurſu nouarum & præſtãtiorum imaginum illico deleretur. quam ipſam rem, quaſi futura præſagiens, pro ſua parte adiuuabat etiam vafer humani generis inimicus, eo maxime tempore crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens ſcripturæ ſacræ myſteria. Quod ille cum cerneret, cumque adhibito ſæpè conatu, euagationem hanc fruſtra cohibere tentaſſet; pro ea diſcretione ſpirituum quam diuturna exercitatione parauerat, facilè ſenſit diaboli fraudem, ſeſe à litrerarum ſtudio reuocare conan-

conantis. ac quo cõsilio Barcinonem sese contulerat,id ipsum labore ac dili gentia consequi maiorem in modum exoptans,hanc inijt rationem eius abigendæ molestiæ. Templum erat beatæ Virginis,cui à Mari cognomẽ est,gym nasio proximum. in id templum fusis ritè ad Deum, eamdemque Virginem precibus, Ardebalum pro amicitia accersit;rem illi totam, vt erat, exponit; deinde se ad pedes abijcit homini, etiã atque etiam obtestans, ne ab incepto desistat;se vtique,modo sibi panis & aqua nõ desit,in proximũ biennium, & eo amplius,si opꝰ fuerit,ad scholas frequentem esse venturum, seduloq; daturum operam litteris; petere & rogare, vt ab se quotidie non minus quàm à cæteris pensum exigat;cessantẽ,quasi quemlibet vnum è grege puerorum,arbitratu suo & verbis & plagis accipiat. Miratus viri humilitatem ac probitatem Ardebalus,bonum animum iubet habere,suamq; illi operam denuo pollicetur. Atque hac submissione victus deniq; dæmon abscessit,& importunis illustrationibus Dei beneficio re-

cedentibus, operæ pretium Ignatius fa
cere, & liberius in grammaticæ cogni-
tione cœpit excurrere. Interea diſcen-
di mirabiliter auido, & omnia ſtudio-
rum cõpendia perquirenti, ſuaſere nõ-
nulli, ad pietatem videlicet cum elegã-
tiore doctrina iungendam, vt Eraſmi
Roterodami, qui ea tempeſtate Latini
tatis auctor idoneus habebatur, Enchi
ridion militis Chriſtiani ſtudioſe per-
legeret. quod ille facere cum cœpiſſet,
celeriter ſenſit ea lectione ſpiritus fer-
uorem in ſe, quaſi frigida ſuperfuſa, re-
ſtingui: conſultoque per preces Deo i-
ta librum illum abiecit, vt neq; in ma-
nus poſtea ſumpſerit ipſe, & multo
poſt, Generalis creatus, omnia ſcripto-
ris illius opera in Societate IESV legi
vetuerit: non quo ſingula hæretico ve
neno infecta putaret; ſed ne quis fortè
captꝰ facetijs ac dicacitate viri, ſenſim,
vt fit, ab incorruptis ad vitioſa deſcen-
deret. Nec tamen eo tempore Ignati-
us, quamquam ſtudio litterarum adeo
intentus, cõſueta caritatis officia & ſtu
dium pœnitentiæ omiſit. quinimmo
cum Barcinonẽ valentiore, quàm inde
abie-

abierat stomacho reuertisset, non ille quidem ad saccum redijt, neque orationi ita multum temporis tribuit; sed tamen vestitu admodum vili vsus est, & calceos ad ostentationem vitandam ita perforauit, vt soleis paulatim magis magisque discerptis, hyeme iam sæuiente, nudis humi plantis incederet: atque etiam subsecuiis operis, erepto è scholasticis exercitationibus tempore, instituit pia passim colloquia serere, plebem infimam doctrinæ Christianæ præceptis imbuere; quosdam etiam spiritualibus exercitijs ad virtutem ac perfectionem informare. Quarum rerum admiratione permoti præ cæteris viri quattuor, sese ad Ignatij ductum atq; institutum aggregarunt (quibus tamen, vt suo loco videbimus, in proposito constantia defuit) Callistus quidam, qui auctore Ignatio peregrinationem Hierosolymitanam nuper obierat; alterum Artiagam cognomento appellabant; tertius fuit è Gotholanię proregis familia, nomine Cazeres; ad quos vltimo loco Iohannes adolescens, natione Gallus ac-

cessit. His ille socijs auctus; tametsi studiorum metam quàmprimum attingere optabat, quo liberius omnem curam atque operam in hominum salute consumeret; tamen quòd sibi nondum sat firma Grammaticæ fundamẽta iecisse videbatur, numquam adduci potuit, vt ab Ardebali disciplina discederet (quamuis ad superiores artes vulgo idoneus haberetur) quoad insignis quidam Theologiæ doctor, cui sese excutiendum examinãdumque tradiderat, facto periculo, ad reliquorum sententiam accessit. Cuius auctoritatem & iudicium ne contemnere videretur, licet ipse sibi haud sanè placeret, ad graiora studia Complutum vna cum socijs abijt.

Eiusdem commoratio Complutensis. Cap. XVII.

IBi cum ad publicum xenodochium suo more diuertisset; artium, vt appellant, curriculum inijt non admodum felici successu: quippè qui eadem illa præpropera festinatione incitatus, nullo pœnè seruato vel ordine vel discrimine

scrimine disciplinæ, multa & varia vno eodemq; tempore aggressus est; & in Logicis Terminos, quos appellāt, in Physicis Albertum, in Theologia Magistrum sententiarum (qui maxime libri tum in Hispania terebantur) euoluere, & plures quotidie in scholis audire cœpit interpretes, quæ res in speciem vtilis & compēdiaria, vel maximo ei in id ipsum quod properabat, impedimento fuit. Etenim, quod in rebus humanis fere fit, cum auide sequeretur omnia, nihil propemodum assequebatur, & ipsa varietas ac multitudo rerū, tum intelligentiæ tenebras, tum vero memoriæ perturbationem & confusionem afferebat. Ad hæc illud etiam accedebat incommodi, quòd in summa paupertate non solum ex emendicato viuebat ipse cum suis, verum etiā aliorum inopiam ac difficultates, conquisitis vndique eleemosynis, magno labore & corporis & animi subleuabat. Præterea, quod eius cursum vel maxime retardauit in litteris, tanta cupiditate ardebat, errantes animas ad bonam mentem, atque ad legem Euange-

licam reuocādi, vt se, quamuis alieno tum tēpore continere non posset, quo min⁹ & in scholasticorum circulis de vera virtute ac pietate sermones iniice ret, & in triuijs pueros, plebemq; fidei Christianæ præceptionib⁹ erudiret; & omnium ordinū homines passim ad cultum Dei, studiumque religionis, acri ac vehementi oratione incitaret. Quibus adhortationibus cōmoti multi, cum ad sanitatem & officium redirent, & crebris altisque suspirijs veram cordis contritionem ac pœnitentiam testarentur; ab imperitis quibusdam Ignatius in suspicionem & crimen veneficij vocari est cœptus; quasi homines oratione sua cardiacos redderet. Præterea cum insignes quædam in populo repente morum ac vitæ mutationes existerent, & maior in dies hominum cōcursus ad Ignatium fieret; breui rem ad sacros Inquisitores Toletū pertulit rumor. Gliscebat eo maximè tempore apud Germanos Lutheriana pestis, manabatque malum quotidie latius. Quinetiam in Hispania ipsa, insani conatus eorum, qui sese Illuminatos

tos ferebāt, paulò antè magiſtratuum diligentia oppreſſi fuerant. Quocirca Quæſitores in omne eiuſmodi contagionis periculum excubantes animo, atque ex hac hominum frequentia & inuſitato agēdi genere veriti, ne quod nouum incendium exiſteret, Complutū celeriter aduolāt, in Ignatij doctrinam ac mores diligenter æquè ac diſſimulanter inquirunt. cum nihil neque in dictis neq; in factis à recta fide alienum inuenirent, Ignatium ne appellant quidem; tota re delegata Vicario Archiepiſcopi, Ioanni Figheroæ, qui deinde Regio conſilio præfuit, Toletum ipſi ad ſua tribunalia reuertūtur. Neq; ita multo poſt Vicarius ipſe, magis vſurpandi iuris cauſa, quàm quòd rem vlla animaduerſione dignam putaret, ad Ignatij diuerſorium adit quiete, & pauca quædam ab eo percunctatus, ad extremum exponit, inquiſitum in ipſius & ſociorum vitam eſſe acriter, neque inuentum quidpiam vitioſum; proinde more ſuo animarum ſaluti operam darent, cum eo tamen, vt non vno eodemque omnes habitu incede-

cederent; ne tali tempore nouam aliquam sectam inducere viderentur. Natiui coloris lanea veste cuncti vtebantur. iussit ille Ignatium & Artiagã nigro, Calliſtum & Cazerem rufo colore distingui, adolescentem Gallum nihil mutare. nec recusauit Ignatius, vt erat magistratibus apprime obediens. Interiecto deinde quattuor fere mensium spatio, cum nihil de instituta docendi ratione remitterent, nec persuadere sibi Vicarij posset, homines idiotas, in ijs tractandis, quæ ad Christianæ fidei dogmata pertinent, nusquam labi; rursus in eos clàm instituit quærere. sed cum nihilominus sana cuncta reperisset, rem totam sine vllo iudicij tumultu suppressit. Nec tamen ita multo post Vicarius idem tertiam in Ignatium quæstionem exercuit, quorumdam calumnijs ac suspicione compulsus. Confluebat ad nouum doctorem audiendum, vt diximus, populi turba promiscua, in ijs fœminę duę honesto loco natæ, grandis natu mater, & filia forma eleganti. hæ publicis Ignatij adhortationibus incitatæ, vt est sexus ad pieta-

pietatem propensus, adeo exarsere, vt cũcta Hispaniæ valetudinaria peragrare, & in Christi Domini gratiam toto vitæ suæ tempore pauperibus ministrare decreuerint. Hoc animi propositũ Ignatio cum aperuissent; dissuasit ille magnopere cum alias ob causas, tum ne cuius oculos animumque solicitaret aspectus adolescentulæ; non deesse Compluti pauperes, quos officij causa, si vellent, inuiserent; posse etiam operam dare sacro Eucharistiæ ferculo prosequẽdo, & alia id genus obire permulta, vtriusque sexus, alterius etiam ætati magis congruentia. Quibus rationibus, & simul auctoritate viri deterritę, cogitatam quidem illæ deposuere prouinciam; verumtamen eadem agitatæ spiritus vi, temperare sibi postea nequiuerũt, quominus incõsulto atque insçio prorsus Ignatio, pedibus, ac mendicantium specie aliud genus peregrinationis longæ difficilisque susciperent. Giennium in Bætica est vrbs, quam nonnulli Mentesam Oretanorum falso putarunt, sacro Sudario in primis visenda, in quo crucem sibimet

baiu-

baiulantis expressa Christi Domini adoratur effigies. Ad id Sudarium venerandum, pedibus, vt dictum est, paucis admodum conscijs profectæ, duodecim ferme dierum itinere, cum in vrbe non apparerēt, admiratio primum affinium ac vicinorum orta: deinde vbi à familiaribus cognitum est, peregrinantium habitu petijsse Giennium, varie pro suo quisq; sensu rem interpretari: nonnulli probare factum, pleriq; reprehendere, quòd eo loco feminæ sine comitibus, nullo apparatu se in iter periculosum dedissent. Doctor vero Cirolius, cuius in tutela erant mulieres, auctorem eius consilij suspicatus Ignatium, vehementer excanduit, facinus indignum exclamans, hominem externum & ignotum, in aliena patria suis concionibus cuncta miscere, & ipsas matresfamilias à cura domesticarū rerum auocare, nubiles vero puellas in pudicitiæ discrimen adducere. Atq; his querimonijs Vicarium perpulit, vt Ignatium in carcerem, misso repente viatore, conijceret. Erat æstiuum anni tempus, & satis laxa custodia. itaque ad

eum

cum totis iam illis finibus celebrē, vel ſpectandi, vel audiendi cauſa plurimi ventitabant. quibus ille ſecuritate mirabili tū Chriſtianæ doctrinæ rudimēta, tum etiam, vbi res exigeret, ſpiritualium exercitationum præcepta more ſuo tradebat. Georgius quidem Nauerius, inſignis ea tempeſtate doctor, & magna apud Carolū Cæſarem gratia, cum ad eum viſendum acceſſiſſet; animi magnitudinem, & dicendi vim admiratus, vt primùm ad ſuos domum reuertit, Hodierna die vidi Paulum (inquit) in vinculis. Iamque ſeptimum decimum diem ibi tranſegerat non ſolum innoxius, verum etiam prorſus ignarus, cuius criminis nomine accerſeretur; cū eius interrogandi gratia (multa quippe ad eum ab iniquis delata fuerant) Vicarius ipſe cum ſcriba publico in carcerem venit. Ac primùm (vt fit) varijs quæſtionibus verſare in omnes partes Ignatij animum: deinde, quoniam regijs prohibiti edictis, tamen Hiſpania fere tota, mentito corporis habitu cultuque Iudæi multi verſantur, maleficum genus hominum, & valde

Chri-

Christianis inimicū; sciscitatur ex eo Vicarius, obseruét ne Sabbata: cui ille, Vtiq;, in honorem beatæ Mariæ virginis (inquit.) nam cæteroquin & Iudaicos ritus ignoro, & verò Iudæum patria mea fert nullum. Postremo, nostin, ait, mulieres quasdam duas, matrē & filiam? Cum Ignatius annuisset, Nūquid auctor illis fuisti (adiungit) peregrinandi Giennium? Nihil vero min⁹, ait Ignatius: quinimo credas mihi iurato velim, eiusmodi concursationes & itinera in vniuersum vtrique dissuasisse me; &, si profectæ sunt, me ignaro, atque adeo inuito profectas. Tum hilari vultu Vicarius, humeros Ignatij leniter apprehendens, Atqui ob id ipsum, inquit, in custodiam te scito fuisse coniectum. His ita peractis, ac tota serie quæstionis per scribam in cōmentarios relata, Vicarius abijt. Interea peregrinatione confecta, secundo & quadragesimo deniq; die mulieres reuertuntur. è quibus Ignatij innocentia clarè perspecta, venit in carcerem scriba, & Vicarij sententiam Ignatio recitat: qua primum iubebatur ipse cū socijs

cæte-

cæterorum scholasticorum habitu incedere; deinde quadriennij præfiniebatur spatium sacræ Theologiæ cognoscendæ, ante quod exactum spatium, de fidei Christianæ mysterijs ad populum verba ne facerēt. Quibus auditis, quod ad habitum pertinet, nihil sane recusabat Ignatius, dummodo in idipsum egenti sibi necessaria præberētur: illam vero temporis finitionem ægre admodum tulit, quòd ea re sibi viam ad procurandam animorum salutem obstrui cerneret. Itaque sine vlla dubitatione Salmanticam ad sua prosequenda studia migrare constituit, còm septimum non amplius mensem Cōpluti moratus, inter eas ipsas difficultates & occupationes, non nihil tamē è Logicis, Physicisq;, & ex ipsis Theologiæ fontib⁹ degustasset. Sed interim, ad gloriā Dei, ne quid in doctrina moribusque suis resideret infamiæ, Toletanū Archiepiscopum (cuius in diœcesi Complutum est) sibi ex itinere adeundum, totamque ei rem gestam, & omnem consiliorum suorum rationē explicādam existimauit. Is erat Alfon-

sus Fonseca, morabaturque eo tempore Pintiæ, à quo benignè acceptus, animatusque ad cœpta strenue promouēda, nec non instructus viatico, Salmanticam venit, quò comites iam antè præcesserant. quorum ille diuersorium ignorans, primum omnium sacram ædem ingreditur, vbi orantem conspicata pia quædam mulier, instinctu videlicet numinis, vltro ad eum accessit, & sciscitata nomen, ad socios iam sibi notos læta perduxit. Verum Ignatio ne Salmanticæ quidem quieto esse diutius licuit. Cum enim quod supererat à studijs otij, in cohortandis ad virtutē ac pietatem & priuatim & publice nō modo plebeijs, verum etiam principibus viris insumeret; neque vero, adiuuante Domino, frustra operam collocaret; omnium in se oculos repente cō uertit, vrbemque totam celeriter eius nominis fama peruasit. Erat omnino inusitata res, & ipsa nouitate valde mirabilis; laicos homines, & externa re nulla differentes à cæteris (etenim eos Figheroa suo sumptu Compluti scholasticorum vestimentis ornauerat) Apostolo-

postolico ac pastorali propemodum munere fungi palàm, & sacerdotes ipsos ad partes suas rite obeundas accendere. Et cum eiusmodi vitæ genus valde probarent, susspicerentque permulti; tum vero non deerant, qui totam rē secus interpretarentur, ac diligentius cautiusque examinandam putarent.

In ijs Dominicani fratres è diui Stephani præclaro cœnobio, quamquam eorum pro potestate non erat eiusmodi quæstio, tamen, quo erant caritatis ardore, sat suum rati, quod communem ad rem totius Ecclesię pertineret; Ignatium noscere, spiritumq; ipsius, & doctrinæ genus, & vitæ institutum expendere omnino constituunt. Interim ignarus huiusce consilij Ignatius, confessarium ex ipso cœnobio sibi delegerat. Is igitur confessarius aduenam iussu Vicarij (nam Prior, seu cœnobiarcha tum aberat) in proximum Dominicum diem ad prandium inuitat; nec renuenti, Fac (inquit) paratus accedas: quærenda ex te non pauca. Ac nihilominus, vbi dies aduenit, sine cunctatione promissa fecit Ignatius. Exceptus

est cum vno è comitibus Callisto, comiter. Sublatis deinde mensis, vtrumque Vicarius cum eodem confessario, & alio è fratribus in sacellum quoddã seducit. considentomnes. Tum blando vultu Vicarius Ignatium intuens, gaudere se admodum inquit, ac valde probare, quòd ille cum socijs Apostolicum in morem peregrinando populos doceat, atque ad cultum Dei, ac studium pietatis impellat. verumtamen auere se nosse, quibus maxime litteris operam dederint. Cùm id, quod erat, Ignatius minime doctos fateretur esse: Quid igitur, inquit, doctrinæ ac rerũ expertes, conciones de rebus diuinis habetis? Nos vero nequaquam concionamur, ait Ignatius; verum de virtutis pulchritudine, de vitij fœditate, cũ occasio se se dat, familiariter & ex æquo loco disserimus, atq; homines ad odium peccatorum, amoremque probitatis hortamur. Ad ea Vicarius: Sed vtique de virtutibus vitijsque sine liberalium artiũ cognitione disputari non potest, vel à magistris & libris accepta, vel infusa diuinitus: vos vero neq; litteris,

teris, neque doctoribus operam dedistis, vt ipsi fatemini: restat igitur, vt à Spiritu sancto vobis hæc tradita sint. atqui hoc ipsum est de Spiritu sancto, quod maximè quærimus. Tum Ignatius, vt peti se vidit repētino dilemmate, cum aliquantulum subsistitisset, De his, inquit, hactenus. Cum nihilominꝰ instaret ille, ac Spiritꝰ sancti verbo hominem vrgeret; oppressus Ignatius tā perseuerāti interrogatione, in eodem tamen gradu constantiæ perstitit, seq; nihil præterea responsurum affirmauit, nisi quibus legitime interrogandi ius esset. Quo loco Vicarius: Ita ne veroꝰ inquit. Cum nouæ impostorum sectæ quotidie pullulent, & in errorem ac fraudem ita multos inducant; vos in reddenda vestræ doctrinæ ratione tergiuersamini? Atqui efficiam, vt omnino reddatis. Triduum deinde intra sacros cœnobij fines detinētur, atque humanissime tractantur à Fratribus. Eo spatio exacto, ecce tibi à Baccalaureo Fria, Vicario Salmanticensis Episcopi, notarius ambos perducit in carcerem, includitque separato à reliqua

reorum turba conclaui, mirum in modum squalido, ac peruetusto, odorisq; teterrimi; cuius tectum medium stipes ligneus fulciebat, ac stipiti ferrea catena erat affixa dodrantium longitudine circiter nouem, bifida ad extremũ serie. huic ergo catenæ altero vtrumq; pede adstringũt, sic, vtnusquã alter sine altero pgredi, aut loco pœnè mouere se posset. Igitur tota ea nocte per summum corporis incommodum nulla capta quiete, in hymnis & canticis perstitêre. postridie, vt per vrbem vulgata res est, continuo boni viri complures cum stragulis, culcitrisque, & ciborum apparatu adfuerunt, quorum benignitate recreatus Ignatius, ac paulo clemẽtius haberi deinde in ea custodia cœptus est. Itaque, vt antè Corpluti, sic eo tempore concursus ingens hominum ad eum fieri, ad quos ille admirabili tranquillitate, de contemptu rerũ humanarum, de futuro extremo iudicio, deque sempiternis præmijs atque supplicijs differebat. In ijs Francisco Mendozæ (qui postea S.R.E. Cardinalis & Episcopus Burgẽsis est mortuus) mise-

miſeranti caſum ipſius, & amicè ex eo quærenti, grauitérne ferret cuſtodiam & vincula: Tantúm ne malum tibi videtur eſſe carcer? inquit Ignatiꝰ. atqui, ſcito, vrbe Salmantica tota nõ ita multas eſſe compedes, manicásve, quin ego plures Chriſti Domini cauſa vehementer exoptem. Interea Baccalaureus Frias ad carcerem accedit, Ignatium & Calliſtum diuerſos interrogat, ac variis percontationibus, quales haberi à iudicibus ſolent, vtriuſque ſenſus & animum diligenter explorat. Cum illi congruentia reſponderent, nec modo ſibi, ſed etiam inter ſe mirè conſtarent, denique librum Exercitiorum, de quo inaudierat, poſcit: nec recuſat Ignatiꝰ; quinetiam ſibi præterea eſſe tres in eadem vrbe ſocios aperit, editque diuerſorij nomen ac notas, quibus inueniri ſine errore poſſint. neque vero ſupersedit ille miſſis lictoribus eos in carcerem tradere inferiorẽ; ne quod ijs colloquium cum Ignatio, neu qua cõmunicatio conſiliorum eſſet. Poſt hæc, ablatum Exercitiorum librum & ipſemet accuratè perlegit, & examinandũ

præterea tradidit tribus Theologiæ doctoribus, qui dum singula diligenter expēdūt, accidit interea res ad innocētiam Ignatij & sociorum declarādam non leuis momenti. cùm enim ceteri qui in vinculis tenebātur, per negligentiā custodum effracto carcere omnes repente dilapsi essent; Ignatius comitesque soli in summa fugiendi licētia postridie ibidem inuenti sunt, & cunctis admirantibus, approbantibusque, confestim in amplam domum & commodam inde magistratuum iussu traducti. Citatus præterea Ignatius ad Bacalaureum, & reliquos libri sui recognitores, cum & de Exercitiorum ratione, & de præcipuis fidei Christianæ mysterijs multa ex eo quærerētur, paucis ac demisse præfatus, neque se vacasse admodum litteris; & quæcumq; sentiret, diceret ve, Ecclesiastico iudicio & censuræ cuncta submittere; ad singulas quęstiones de sanctissima Trinitate, de Incarnatione Domini, de sacramento Eucharistiæ, aliasque complures, ita respondit, vt iudices ipsi pœnè obstupescerent. Præterea è iure canonico proponi-

ponitur ei difficilis quidam nod⁹, quē ipse, cum item responsa Doctorum se ignorare dixisset, illico soluit egregie. Postremo iussus primū Decalogi præceptum, vti consueuerat ad populum, sic ibidē repente explicare; in eam sententiam vsque adeo variè & copiosè dixit, vt omnem illis præterea interrogandi cupiditatem exemerit. His rebus ita peractis, cum dies vinculorum esset secundus iam & vigesimus, vnà cum socijs euocatur ad iudicum sentētiam audiēdam: cuius erat summa, innoxios eos, & ab omni hæretica labe intactos videri, ac proinde posse arbitratu suo in adiuuandos homines ac plebem erudiendam incumbere; tantum ne intra quadriennīū in Theologiæ studio exactū, quæ cogitatio letali, quæ veniali crimine teneretur (qui locus in toto pœnè iure Pontificio ac Theologia difficillimus est) auderent ipsi per se definire, atque statuere: id autem propterea, quòd in Exercitiorum libro signa quædā tradita viderant iudices, ad peccata capitalia à venialibus dignoscenda: quæ tamen quod nihil

continerent à recta fide alienum, nominatim improbare non audebant. Recitata sentẽtia, cum honorifice tractatum ab se Ignatiũ putarent iudices; ille vero suis rebus è conscientia apprime confidens, vehemẽter indoluit, ab ijs quos verę & Catholicę fidei tutores ac prędes agnoscebat, nullo in suisne quę dictis, neq; scriptis deprehenso vitio, tamẽ in re tanta tãq; necessaria sibi silentiũ imponi; atq; iter ad excolẽdos ac pro viribus adiuuãdos homines impediri. Quæ ipsa res inclinatum iã ante animum eius impulit, vti satius iudicaret ex hisce difficultatibus, quas in Hispania obijci sibi subinde videbat, ad scholas Parisienses in Galliã vltro sese transferre: vbi tum ob suam nouitatẽ, & eius linguæ inscitiam sibi minus interim negotij putabat fore, tũ propter illius academiæ celebritatem atq; frequẽtiam, non defuturos deinde quos ad suum institutum, atque ad Apostolica vestigia sectanda perliceret.

Lutetiam proficiscitur.
Cap. XVIII.

Et

ET quoniam ad iter adeo longinquum & anceps, non idem erat socijs animus; atque etiam, vt maxime incolumes eò peruenissent, incertum erat, apud ignotas nationes quam copiam in studijs litterarum degẽdi essent habituri; communicato cum ijs consilio statuit Ignatius antecedere solus ipse Lutetiam: &, si quidem res facultatem habitura videtetur, vt eos ibidem alere posset, ipsos euocare per litteras; sin minus, tota de re facere certiores; vt quamquam diuersis locis, eadem tamen coniunctione animorum, emenso interim philosophiæ ac Theologiæ curriculo, intermissam ad tempus cõsuetudinem Deo volente deinde repeterent. Rebus igitur ita compositis, quamquam è præcipua Salmanticensi nobilitate multis ægre ferentibus, ac maiorem in modum renitentibus, vigesimo circiter die quã è custodia exierat, in viam se dedit Ignatius, onustum libris asellum præ se agens; ac Barcinonem deuenit. Hic vero, vt inter veteres amicos ac familiares, omni ope certandum illi fuit, vt se à lacrymis atq; à com-

complexu carorum auelleret etiam at que etiam deprecantium, ne patriam cum externa regione mutaret, neu se tali tempore in manifestum vitæ periculum vltro demitteret. Vigebat adhuc bellum inter Hispanos Gallosq;: & circa regni vtriusque præcipue limites infesta latrocinijs loca, & recentes multorum cædes ad metum proponebantur. Sed ille nec terrore, nec precibus de suscepto consilio demoueri se passus, certè illud recusare non potuit, quominus tum ad sumptus itineris, tũ ad necessaria Parisijs comparanda, nũmorum aliquid partim in numerato, partim in nominib⁹ ab Elisabetha Rosella, & alijs quibusdam amicis acciperet. Quibus ille subsidijs, ac præcipue diuinæ bonitatis ope munitus, hyeme summa, pedibus, vt solebat, nullo duce vel comite inde profectus est sub initium anni M.DXXVIII. cumque Ianuarium totũ in itinere posuisset, Februario mense Lutetiam sospes introijt. Ibi, quod ad studia pertinet, respiciens perexiguum preteriti temporis fructũ, rationibus suis accuratè subductis, ad

Dei

Dei gloriam ſtatuit in litteras toto pectore incumbere. cumque experiendo iam cognouiſſet, eam eſſe humanæ mētis imbecillitatem, vt in plura vno eodemque tempore vix atq; ægrè ſufficiat, dānata priore feſtinatione, poſt hac, compendijs omiſſis, regia via procedere, & ſtudiorum ſuorum nouum initium ordiri decreuit. Igitur ad Mōtis acuti collegium itare quotidie, ibique inter procacium puerorū greges, matura iam ætate vir, grammaticæ rudimenta repetere non dedignatus eſt. Simul etiam de ſtato precationis tempore, & vexatione corpuſculi, quo plꝰ otij ac virium ſtudio ſupereſſet, multum imminuit, ſic tamen, vt illa præcipue tria numquam omiſerit: primum, vt quotidie ſacrificio Miſſæ religioſe intereſſet: alterum, vt octauo quoque die poſt pœnitentiæ ſacramentum cæleſti pane ſeſe reficeret: extremum, vt bis quotidie ſua eius diei dicta, facta, cogitata quàm diligētiſſime recognoſceret; conferensque hodiernum cum heſterno die, hebdomadam cum hebdomada, menſemque cum mēſe; ſuos

in

in ſpiritu vel progreſſus, vel regreſſus perquàm accurate exploraret atq; perpenderet. Procurationem quoque alienæ ſalutis, & inſtitutam conſuetudinem agendi cum proximis, tantiſper dum litteris, ac præſertim philoſophiæ vacaret, aliqua ex parte remiſit, numquam tamen omnino depoſuit.

Extremæ inopiæ incommoda ſuperat. Cap. XIX.

IAm vero, ſatis vſu ipſo edoctus, quãtum detrimẽtum ſtudijs afferat mẽdicitas, & cura tolerandæ in ſingulos dies vitæ; & nihilominus optans Chriſti Domini & Apoſtolorum exemplo nihil prorſus in hoc ſæculo poſſidere; piorum benignitate ac facultatibus totam rem ita moderari cõſtituit, vt neque in diem, vt antea, precario victitaret, & nihil idcirco de voluntariæ paupertatis propoſito meritoque deperderet. Sed ea res primis vtique menſibus minime ceſſit illi è ſentẽtia. Cum enim ſeſe in Hiſpanorum aliquot cõtubernium contuliſſet, qui plurimi Pariſijs ipſo belli tempore verſabantur, &

& exactam è syngrapha Barcinonensi pecuniam cuidam ex eadem natione custodiendam dedisset, eam ille clàm suos in vsus non optima fide conuertit; cumque postea reddendo nō esset, reliquis iam nummis insumptis Ignatius,& à locupletibus amicis, quorum ope adiuuari posset, longo interuallo disiunctus, tanta subito rerum omnium inopia oppressus est,vt ei cibum ostiatim quæritare quotidie, & in hospitalem sancti Iacobi domum , infimis precibus exorato eius loci præfecto, demigrare necesse fuerit graui sanè incommodo. Quippe Lutetia Parisiorum, vrbs in primis Europæ totius & magnitudine & celebritate visenda,trifariam est diuisa:partem vnam, quam Sequana fluuius insulam efficit, regia vetere,toro, & tribunalibus nobilem, vulgo Ciuitatem appellant:altera,quę nouam regiam continet, Oppidum dicitur:tertia pars, iam inde à Carolo Magno dicata Musis, Vniuersitas nominatur.in hac, præter cæteram incolarum turbam,scholastici maxime inhabitāt; ac numerātur ibi collegia permulta

multa libero aditu, cum ſuis vnumquodq; liberalium artium diſcipulis & doctoribus, & præfecto collegij, quẽ Primarium vocant. Igitur ex ea vicinitate in ſancti Iacobi hoſpitium, quod procul inde eſt in ſuburbio, extrema neceſſitate compulſus Ignatius, in tanto locorum interuallo, cum alijs afflictabatur incommodis, tũ vero quòd cum ante lucem in academia inciperent ſcholæ, nec niſi nocte deſinerent; ipſe, illius hoſpitij legibus, nec manè ante ſolis ortum egredi poterat, & veſpere ante occaſum regredi cogebatur, ſic, vt inter eundũ & redeundum quamuis induſtrio ac vigilanti diſcipulo, multum & de magiſtri dictatis, & de tota ſcholarum exercitatione deperiret. Cui tanto detrimento cum in preſentia nullum aliud remedium occurreret, conſilium cepit more ſcholaſticorum egentium, ea conditione locandi operam ſuam alicui ex academiæ Primarijs, doctoribuſue; vt quod ſibi à rebus domeſticis otij ſupereſſet, id totum in ſcholaſtica diſciplina, ſtudijsq; doctrinæ conſumeret. Sed magis

gis magisque probante Deo constanti am & patientiam viri, conditionem eiusmodi, quamuis magna adhibita diligentia, nactus est nullam. Itaque dejectus hac spe, cum id ærumnosæ vitæ genus aliquandiu toleraſſet;& quos in Hiſpania reliquerat ſocios, de ſtatu rerum ſuarū per litteras monuiſſet, hortatus,vt ibidem ex condicto curriculū ſtudiorum abſoluerent;rationem inijt multo commodiorem, vt indictis vacationum ferijs,in Belgium, atque interdum etiam in Angliam ſiue Britanniam,ad Hiſpanos negotiatores excurreret: quorum benignitate cum facile obtinuiſſet annuam pecuniæ ſummā, Lutetiæ toto ſtudiorum tempore certis penſionibus exigendam,commodius multo cœpit in liberalium diſciplinarum cognitione verſari. Cumque octodecim fere menſes Latinæ linguę tribuiſſet in Montis acuti collegio, in collegium cui à ſancta Barbara nomē eſt, ad Philoſophiæ ſtudia tranſijt alacritate mirabili: ac primum occurſantes denuo rerum cæleſtium importunas imagines,quamquam eximia cum

animi delectatione cõiunctas, eadem ſpiritus conſtãtia, qua ſuperiores illas, iterum ab ſe reiecit ac repulit; deinde magiſtris attente audiendis, multa ac diligenti eorum quæ audierat commẽtatione, quotidianis denique gymnaſij exercitationibus, triennio & menſibus ſex (quod ſpatium temporis curriculo Philoſophiæ in academia illa tribuitur) ita profecit, vt honorifico magiſtri iudicio ac teſtimonio (is erat Ioannes Penna Philoſophus) poſt cõſueta certamina, ritu ſolemni, laurea, cæteriſq; doctrinæ inſignibus decoratus ſit. Poſt hæc in cœnobij Dominicani gymnaſio ſacram Theologiam aggreſſus eſt, ingenti ſane labore & induſtria, cum præter cæteras lucubrationes, hyeme ſæuiente, quotidie manè ante lucem ad ſcholas, quæ illa circiter hora ibi habebantur, accederet. atq; ex eo ſtudio tantum Deo adiuuante percepit, quod ſatis eſſet ad fidei doctrinæque ſuæ rationem, ſine ſuſpicione vlla nouitatis, ex Patrum decretis atque auctoritate reddendam.

Varie

Variè propter Christum exercetur.
Cap. XX.

NEq; vero, quamuis interim à plebis catecheſi atq; à publicis actionibus abſtineret, id circo tamen, quoad per ſcholas licitum eſt, ab adiungendis ad Chriſtum hominibus, animandisq; ad ſtudium veræ laudis & gloriæ deſtitit. quapropter multi nec infimæ ſortis viri, priuatis ipſius colloquijs ac monitis incitati, partim caſtigato vetere luxu, Chriſtianæ diſciplinæ ſeueritatem induerunt; partim etiam ſolemni voto varia religioſorum inſtituta profeſſi ſunt; partim denique ingenti academiæ totius admiratione, in Chriſti gratiam pecunia egentibus diſtributa, pauperem vitam agere, atque adeo ad conculcandum penitus omnem ſæculi faſtum, & expianda ſuperbiæ crimina, palam per vicos & compita manum ad ſtipem ipſi porrigere, victumque palam emendicare cœperũt. quos tamen amici, rem indigne ferentes, cum neque precibus neque minis à propoſito reuocare valuiſſent, fa-

cta manu denique ab hospitali domo sancti Iacob, iquô sese contulerant, vi armisq; in pristinum academiæ diuersorium ad sua prosequenda studia retraxerunt. Ignatius verò tantam eiusmodi rerum inuidiam subijt, vt prẽter cæteras iniurias & maledicta, falsis etiam criminationibus ad sacrum Inquisitorem semel iterumque delatus sit. Is erat ea tempestate Matthæus Ori, ex Dominicana familia Theologiæ magister, tum eruditione, tum probitate conspicuus; qui accusatorum fraude comperta, Ignatium non absoluit modo, sed etiam miris ornauit laudibus, ipsumque Exercitiorum librum, qui præcipue in suspicionem crimenque vocabatur, tantum abfuit vt damnaret, vt sibi etiam eiusdem exemplum Ignatij permissu desumpserit. prẽtereà absolutionis ac sententiæ formulam, publici scribæ chirographo & signo munitam, quam contra iniquorum calumnias, quandocumque opus esset, proferret, tametsi minus gratum id potẽtibus quibusdam viris fore videbat, Ignatio petenti concessit. Neque vero pro

pro Christi nomine solũ hac falsæ accusationis procella defunctus Ignatius est; sed eorum ipsorum opera, qui illum deinde vel maxime dilexerunt, virgarum quoque publicè periculum adijt. Mos est Parisijs, in scholasticos improbos ac seditiosos, ad sanciẽdam academiæ disciplinam, hũc fere in modum animaduertere. Dissimulato consilio, ad dictam diem in aulam collegij Primarius, magistriq́ue nodosa instructi virga conueniunt: comprehẽ sumq́ue repente noxium, & in medio confessu nudatum; certo plagarum numero singuli afficiunt. Id supplicij genus Lutetiæ tum ad sensum corporis peracerbum est, tum vero ad ignominiam ac dedecus longe turpissimum, deq́ue ipsius loci nomine aula vulgo appellatur. Hunc igitur cruciatum ac notam maleficis constitutam, Ignatio insonti, quòd condiscipulos festis præcipue diebus à schola ad oratorium & sacra mysteria confessionis altarisq́ue traduceret, vehemẽter iratus magister ipse Ioannes Penna parauerat, Iacobo Gouea Lusitano collegij Primario in

ſuam ſententiam facile adducto, quippe qui iam ante priuatim erat infenſus Ignatio, quòd familiarem quemdam ſuum, Amatorem nomine, ſeuerioris vitæ præceptionibus imbuiſſet, atque (vt pietatem fere interpretantur homines) infatuaſſet abductum à curis inanibus, & iucundo cõuictu amicorum, atq; à priſtina conſuetudine. Vt igitur dicta ſupplicio dies illuxit; aduentans iam ad ſcholas, ab amico fideli mature monetur Ignatius, ne intra collegij ſepta vtique illo die inferat pedem; concitatos in eum eſſe omnium animos; pœnas aulæ daturum extemplo, ni caueat. Ad cuius rei nuntium ancipiti deliberatione diſtract⁹ Ignatius, quòd & pro Chriſti nomine verbera & contumelias perpeti mirificè optabat, & ſupplicij apud homines adeò turpis infamia, metuebat ne complures è iuuẽtute, ipſius opera iam ad meliora conuerſos; necdum in bono ſtabiles, à ſua conſuetudine atque auctoritate auocaret, iterque ſibi ad alios etiam deinceps Chriſto lucrifaciendos abrumperet; totam rem ad ipſius Gouea arbi-

arbitrium, iudiciumq; reijcere ſtatuit: quod ille re cognita decreuiſſet, id ex diuina maximè gloria & voluntate futurum; neque de eiuſmodi ſentẽtia vllis amici denuntiationibus precibúsve demoueri ſe paſſus, quamquam horrẽti pœnæ imminentis acerbitatem, & renitenti carni vim fortiter intulit: ingreſſusq; collegium, & recta Goueam petens, nondum è cubiculo egreſſum, placido aĉ ſereno vultu, & altam animi pacem ac ſecuritatem indicante: *Si meæ mihi* (inquit) *exiſtimationis & incolumitatis, quàm diuinæ gloriæ, ſalutiſq; animorum cura prior eſſet ac potior, nequaquam hodierno die pedem intra fines huiuſce collegij poſuiſſem. neq; enim antequã huc venirem, ignarus eram Goueæ, quantum è veſtra omnium indignatione dedecoris, quã acerba tormenta mihi maneant. Sed quoniã nihil omnino mihi vel ad meritum optabilius, vel ad veram dignitatem præclarius duco, quàm Chriſti Domini cauſa, tam graua, tamq; multa pro me perfuncti, viciſſim probra, plagas, mortem denique perpeti: idcirco nimirum ad ſcholas acceſſi, & vltro memet in tantũ & corporis & famæ diſcri-*

men obieci. Verum enimvero mihi non modo quid votis meis ac desiderio, sed etiam quid proximorum rationibus, & sempiternæ saluti conducat, caritatis lege considerãdum est. Multos habeo adolescentes Dei beneficio nuper è cœno flagitiorum emersos, ac vix dum auulsos ab improborum pestilẽti consortio, hos ego vereor, ne si me in tam honesto conuentu publice vapulasse constiterit, à meo sermone congressuq́, protinus auocet infamiæ metus; ac proinde, vt sunt flexibiles hominum voluntates, ad eadem illa saxa, quibus paulo ante adhæserant, ingenti dæmonũ gaudio, & feruor ætatis, & pravæ consuetudinis æstus abripti. Simul etiã (verum vt fatear) tui me Goueæ, doctoris q́ mei Pennæ me miseret, qui Christianã pietatem ac fidem sacramento professi, cæteris q́ue ad exemplum iustitiæ virtutisq́ propositi; Christi famulum, Christi causam agentem, adeo acerbe insectamini. & qui, qua pœna lex affici iubet eos, qui scholasticos deprauare, magistris illudere, seditiones conflare voluerint; eadem dignum iudicatis eũ, qui iuuentutem à vitijs, doctores à iurgijs, academiam à tumultibus vindicare conatur. quæ quoniam mecum ipse reputans, non

leuis

leuis momenti ducebam esse, quamquam cupidus inimicorum odij vel meo sanguine explendi, tamen pro nostra necessitudine deesse nolui, quominus eadem tibi quoque, integra etiamnum re, considerandæ proponerē. Mihi, vt dixi, pro Christi nomine vexari ac torqueri optatissimum est: iamq; si videtur, sponte ad patibulum pergo. tu, Lutetiæ Parisiorum, à sanctæ Barbaræ collegio, in eiusmodi causa tale documentum vel pietatis vel æquitatis dari an expediat, pro tua sapientia ac religione constitue. Vixdum Ignatius dixerat, cum Gouea, vir & ni concitaretur aliunde, suopte mitis ingenio, & tum instinctu diuino valde compunctus; illico cœpta damnauit, ac maiorem in modum detestatus est; apprehensumque amicissime Ignatiū deduxit in aulam, quo iam collegæ cū reliqua turba parati conuenerant. Ibi silentio indicto, repente contra omnium exspectationem de Ignatij laudib⁹ orationem instituit; viri fortitudinē, innocentiam, caritatem extollens; se ipsum, & cæteros qui innoxio periculū struxerant, vehementer accusans. quā in sententiam cum multa dolēter gra-

uiterque dixisset, ad extremum obortis lacrymis, ad Ignatij genua procidit, precatusq; delicti veniam, & apud cæteros illum in admirationem gratiam que restituit, & ipse in omni deinde vita Ignatium & socios precipuo amore studioque complexus est.

De socijs ad Ignatium adiunctis. Cap. XXI.

HAsce igitur, aliasq; eiusmodi insectationes atque pericula Ignatius Christi causa contraxit. attamen idem plurimorum quoq; sibi gratiam ac beneuolentiam optimis artibus peperit. Fuit enim in illo, præter diuinitus infusa charismata, mirum etiam atque efficax ingenium & studium ad animos hominum demerēdos. In principum amicitias opportune insinuare sese, eadem que obsequio & submissione tueri; pares facilitate ac suauitate morum allicere; inferioribus & egentibus, auctoritate, opera, necnon è suis angustijs etiā pecunia præsto esse; morbo aliquo laborantes vel cum valetudinis & contagionis periculo adire, solariq;

lariqúe amantiſſimè ; eorum quibus cum viueret, agerétve, vel difficultatem naturæ, & arrogantiam perpeti; vel ineptias ac ſtultitiam, quoad ita res ferret, exſorbere diſſimulatione mirabili; ad aliorum arbitrium ac voluntatem, quibuſcumque rebus honeſte poſſet, ſemper accommodare ſe ac flectere; omnibus denique in Chriſti gratiam omnia fieri: vbi penitus in hominum ſenſus ac voluntates irrepſerat, tum demum officijs ac beneuolentia comprehenſos occupatoſqúe, pro ſuo quemqúe captu, ſenſim & caute progrediens, Chriſtianæ religionis & officij præceptionibus excolebat. Atque his ferme artibus, & ſimul ſanctimonię ac frugalitatis exemplo, multos, vt diximus, à turpi ac flagitioſa vita non modo ad ſobrietatem & continentiam, ſed etiam ad contemptum rerum mortalium, atque ad ſalutaria conſilia Chriſti conuertit. Complures præterea hæreticos, graſſante iam tum peſte Lutheriana, tempeſtiuis diſputationibus monitisqúe conuictos, ad ſacra Quæſitorum tribunalia volen-

lentes adduxit; & cum sancta Romana Ecclesia in gratiam secreta abiuratione restituit. Iam vero, quod ei vel in primis propositum initio fuerat, vt aliquos ingenio doctrinaque praestantes, ad suum institutum ac vitæ rationem aggregaret; in idipsum per Theologiæ maxime tempus incubuit; adiūxitque sibi, Deo bene iuuante, iuuenes nouem ex academia vniuersa lectissimos: quorum primus fuit Petrus Faber Allobrox, pago Villareto Gebennensis diœcesis humili natus loco, sed egregiè pius, quippe qui duodecimo ętatis anno per summum sanctimoniæ studium virginitatem Deo vouerat; idemque ad litteras à vita pastorali traductus, tantum ingenio industriaque profecerat, vt eum in locis Aristotelis difficilioribus magister ipse Penna cōsuleret. Hunc igitur Ignatius & studiorum & contubernij communione sibi coniunctum; licet socium glorioſi operis ipso initio destinasset, non tamen continuo illi rem aperuit, neque ad tantam perfectionem impellere cō festim aggressus est, sed conscientiam

ex-

excutere, & in se ipsum quotidie diligenter inquirere primum edocuit: deinde ad totius anteactæ vitæ noxas per sacram confessionem expiandas adduxit: postremo, cum iam Philosophiæ curriculum exegisset, spiritualibus exercitationibus perpoliuit; adeo propẽ sum ad pœnitentiam, tantoque animi ardore succensum, vt hyeme summa, concretum glacie flumen Sequanam plaustris impune prementibus, in separata Iacobæi vici domuncula propositas meditationes, & quidem insidens niui sub dio peregerit, sexque ipsos dies omni prorsus cibo potuq; abstinuerit, inediam longius vtique protracturus, nisi eum, re animaduersa, consultoque suppliciter Deo vetuisset Ignatius. & sanè respondit operi fructus. Cum enim antea in eligendo certo vitæ genere Faber mira animi solicitudine, variisque scrupulorum molestijs adeo torqueretur, vt præ nimio angore sese in auias abdere solitudines, ibique radicibus herbarum victitare pœne decerneret; ex hac spirituali exercitatione vocari se vnà cum Ignatio ad ani-

animorum subsidium non dubie sentiens, tantam est pacem ac tranquillitatem consciẽtiæ consecutus, vt ex vehementissima tamqua magitatione ac salo, placidum tutumq; portum se deniq; nactum esse profiteretur. Ex eodẽ contubernio Franciscus quoq; Xauerius nobilis Cantaber, idemq; nõ vulgari eruditione, quippe qui laurea magistrali donatus Lutetiæ postmodum publicus Aristotelis interpres extiterit: quamquam principio ita non studiosus Ignatij, vt eius pietatem (vt fit) etiã procaciter irrideret; tamẽ viri tum patientia, tum obsequijs adeo delinitus est, vt ad illius ductum arbitriumque sese omnino contulerit. Hunc & diuitiarum affluentia, & viuido ingenio, & viribus corporis præferocem, admirabili prudentia ac lenitate mansuefecit Ignatius, in eamque rerum humanarũ despicientiam, & caritatis ardorẽ paulatim adduxit, vt inter ipsa exercitia spiritualia, tum ad carnis macerationẽ quattuor dies ieiunus omnino trãsegerit; tum vero quòd inter iuuenum gregis desultor eximius, corporis agilitate

litate sibi nimium placuisset ; ad eius piaculum vanitatis, membris valido fune perstrictis, non sine acri sensu doloris, dies aliquot in commentandi orandique labore atque attentione perstiterit. Hic est Xauerius ille, qui non multo deinde post, Ioannis Lusitaniæ regis rogatu, ex auctoritate Pontificis Romani missus in Orientem, plenus Apostolico spiritu, tota India maritima summis laboribus ac periculis peragrata, in vltimas Iaponiorum terras Euangelij lumen primus intulit, atque ingenti infidelium numero ad Christum adiuncto, multis clarus miraculis, in ipso aditu Sinarum excessit è vita. Porrò Xauerium & Fabrum imitati sunt Iacobus Laines Saguntinus, qui deinde Societati nostræ proximꝰ ab Ignatio præfuit, vir de Christiana republica in primis optime meritus ; & Alfonsus Salmeron Toletanus, Græcis & Latinis litteris admodũ eruditus: vterque cõfecto Cõpluti Philosophiæ curriculo, Parisiosque partim Theologiæ causa, partim etiã Ignatij noscẽdi gratia profecti, de cuius laudibus iã tũ in

Hi-

Hiſpania, conſtanti hominum ſermone multa cognouerãt. Acceſſit ad hos etiam Nicolaus Bobadilla Palentinus, doctus iuuenis, & philoſophiam publice profeſſus in oppido Hiſpanię Pintia: itemque præſtanti indole Simon Rodericus Luſitanus: & poſt aliquanto, Claudius Iaius, & Ioannes Codurius Gebennenſes, Paſchaſiusque Broetus Ebredunenſis, Fabri præcipue item Allobrogis (cuius erat nomen Pariſijs celebre) monitis & exemplo permoti. Hi omnes, impulſu planè diuino, cum alter alterius conſiliũ ignorarent, poſt exactiſſimam totius vitæ confeſſionẽ ſpiritualibus exercitijs ab Ignatio perquàm diligenter exculti, vehementi quadã ſpiritus motione ſeſe non quidem in vmbram ac ſolitudinem, ſed in ſolem ac puluerem euocari ad prælia Domini prælianda ſenſerunt. nec fuit è nouem vllus fere, quin ad propitiandum cæleſte numen, eiuſque volũtatem ſuppliciter exquirendam; præter cæteram abſtinentiam, & incommoda voluntaria, tridui, vt minimũ, totius inediam ſponte pertulerit, nimis

nimis audaci fortasse consilio; nisi eos & multorum exempla, & feruor simul ætatis ac pietatis excusset. Hosce igitur socios Dei beneficio nactus Ignatius (quorum tres erãt superstites hæc scribente me, Salmeron, Rodericus, & Bobadilla) quod iam diu moliebatur & agitabat animo, re ipsa aggredi primo quoque tempore statui t; vt Hierosolymas Pontificis Maximi permissu repeteret; gentesque finitimas Christiana quondam religione prestantes, deinde Mahometis nefaria su. erstitione deceptas, vel à miserabili errore ad veritatẽ Euangelij reuocaret, vel certè (quod erat proximum) sanguinem ac vitam in causa tam pia, tamque glorioſa profunderet. Neq; sane difficile fuit, cæteros iam sponte currentes, & Dei amore incensos, in eamdem sententiam & propositum adducere. & quia pleriq; Theologię studia nondũ absoluerant; ne interim conceptus ardor animi refrigesceret, & simul vt ipsorum eo gratius diuinæ maiestati obsequium esset, quo maiorem sibimet ipsi necessitatẽ seruitutis ac religionis imposuissent,

implorato beatissimæ Virginis patrocinio, ac sancti Dionysij Areopagitæ, cuius in tutela Parisij sunt, in æde suburbana, quæ Mons Martyrum dicitur, sub confessionis & Eucharistiæ mysteria voto sese obstrinxere singuli, emẽsis Theologiæ spatijs continuo mortalibus rebus nuntium remittendi, atq; in paupertate perpetua seruiendi gloriæ diuinæ, salutiq; animorum: ac nominatim, ad constitutã diem Hierosolymã eo consilio nauigandi, vt in conuersionem infidelium toto pectore incumberẽt; palmamq; martyrij studiose captarent. id consilium si qua re impediretur, anni circumacto spatio deniq; Romam adirent, suamq; operam summo Põtifici, Christi Vicario ad spirituale proximorum auxiliũ sine vlla vel præmij pactione, vel temporum aut locorum exceptione deferrent. id votum in eo templo vouere ingenti consensu & alacritate, anno post Christum natum M. D. XXXIV. decimo octauo Kalend. Septembris, quo die Assumptionis MARIAE Virginis anniuersaria gratulatio celebra-

bratur, idemque votum eodem loco dieque pariter anno proximo ac tertio renouarunt, atque ea res tum ad conspirationem ac vinculum animorum, tum ad confirmandas in suscepto consilio mentes omnium mirifice valuit. Incendebant praterea studium alter alterius omni genere officij & caritatis, duce ac moderatore simul Ignatio, quem omnes vt parentem eumdem & vnice diligebant, & valde reuerebantur. ac primum spirituales modo apud hunc, modo apud illum agitare cœtus; ibique suauissima de rebus diuinis habere colloquia, & sese mutuo ad Christianam laudem & decus hortari; deinde in studiorum difficultatibus, lociq; obscurioribus adiuuare inter se, & lucubrationes quisq; suas, lumenque doctrinæ & ingenij, cũ res exigeret, in commune conferre; præterea inuicem sibi omnibus in rebus adesse certatim; denique à frequenti sacramentorum vsu, & assiduitate precandi meditandique, nullo pacto recedere. quibus rebus & varias demo-

num insidias tentationesque, conantiũ eos ab incœpto reuocare, vicerũt; & breui tanta coaluere concordia, vt quamquam è diuersis, necnon infensis inter se orti nationibus, gratia tamen superante naturam, intra eosdem alti parietes, atque adeo ex vno propemodum omnes vtero in lucem editi viderentur.

LIBRI PRIMI FINIS.

DE

DE IGNATII LOIOLAE VITA ET MORIBVS.

LIBER SECVNDVS.

Aeger Hiſpaniam repetit. Cap. I.

INTEREA Ignatius graui morbo partim è maximis laboribus vigiliſq;, partim etiam è Pariſienſis cœli grauitate contracto; vexatuſq; ſubinde ſtomachi iam pridem affecti doloribus acerbiſſimis; poſt multa remedia incaſſum adhibita, iubetur à medicis ad patrium ſolum & incunabula ſe referre; quod vnum ad inueteratas corporis ęgritudines certiſſimum perfugiũ vulgo arbitrantur. Nec recuſauit ille, non tam valetudinis ratione, vel deſiderio

ſuorum adductus, quàm duabus alijs maxime cauſis: primū, vt quibus olim in regionibus, malo publico, iuuenilis licentiæ ac vanitatis ipſemet ſpecimen exſtitiſſet, ibidem ad ſpiritualem ædificationem viciſſim aliqua Chriſtianæ humilitatis atque modeſtiæ documenta præberet; popularesque ſuos & verbo & exemplo ad ſtudium pœnitentiæ ſalutaris accenderet. deinde, vt, quoniam ſocijs aliquæ erant in Hiſpania rei familiaris tricæ; eas eodem itinere atq; opera ipſe expediret; neque per eam cauſam illi vel auocarentur à ſtudijs, vel recenti etiam nunc vocatione, & expeditionis tam arduæ, tamq; laboriosæ conſilio, patriæ dulcedinis, ac domeſticæ tentationis, qua nulla fere periculoſior eſt, aleam ſubire cogerētur. Simul etiam, è relictis olim in Hiſpania ſocijs, cogitabat, ſi quem in proposito conſtantem inueniret; ſecum in eamdem expeditionem educere. Cæterum ne quid è ſuo diſceſſu res Pariſienſis caperet detrimēti, primum commilitones ad perſeuerantiam ac fidem paucis adhortatus, Petrum Fabrum

&

& annis & vocatione antiquissimum, illis præposuit; cui interim obtemperarent, quem parentis ducerent loco. deinde tempus certum edixit ijsdem approbantibus, quo tempore cuncti, rebus omnibus præter viaticum & necessaria scripta ex voto abdicatis, nauigaturi Hierosolymas Italiam peterẽt, seque iam antegressum Venetias conuenirent. Dicta profectioni dies est viii. Kalend. Februarij, anno M. D. XXXVII. ineunte, qua die Apostoli Pauli conuersio beata recolitur. His ita cõstitutis, anno M.D.XXXV. per Autumni tempus ipse non sine lacrymis, mutuique amoris magna significatione singulos in digressu complexus, cum vellet de more pedibus quamquam ægro corpore proficisci; coempto à socijs equo vti coactus est: breuique partim ex ipsa vectatione, locorumque mutatione, partim etiam è studiorum intermissione morbo leuatus, Pyrenæo superato Guipuzcoam prouinciam attigit. Loiolæ rerũ potiebatur eo tempore, Garzia defuncto, Bertramus stirpis maximus. is de

patrui aduẽtu festinè pręmonitus ab ijs qui hominẽ ad Aquas Augustas, quam hodie Baionã appellãt, in trãsitu agnouerãt, extẽplò, quòd regni limes latrocinijs infest⁹ esset, armatos homines ad eũ excipiẽdum tuendumq́; dimiserat: atq; hos primùm Ignatius in Guipuzcoæ finibus, deinde etiam, quæ iam tũ erat fama de sanctitate viri, clericos omnes agmine composito ad oppidum Aspeithiam honoris causa obuios habuit. cumq́ue ab ijs, & ab ingenti pręterea gratulantium turba deduceretur ad ædes paternas; ille, vt ostẽderet quãtopere ab eiusmodi fastu pompaq́; abhorreret; vt primum potuit, ex eo comitatu sese proripiẽs, ad publicam hospitalem domum diuertit, victumq́ue continuo emendicare ostiatim cœpit; fratris filio cognatisq́ue frementibus, eamq́ue rem (vt fere deprauata sunt Christianorum quoque iudicia, & pauci ex animo crucẽ amplexantur) summi dedecoris atq; ignominiæ loco sibi ducentibus. Deinde quamquam inuitis ijsdem, institit plebem Christianę doctrinæ rudimentis imbuere, priuatis-

tisque colloquijs eos, qui ad se ventitabāt, è peccatorum veterno excitare: festis vero diebus etiam conciones habere tanta hominum frequentia, vt cum eos templa non caperent, in agrū prodire necessariò cogeretur, vulgoq; arbores audiendi causa conscenderent. Et sane operæ fructus egregius Dei beneficio constitit. Complures ad virtutem ac Dei cultum à vitæ prauitate cō uersi, multæ sublatæ discordiæ, & odia inueterata restincta, contra aleatores lata publicè lex, pœnæque propositæ; institutum præterea, vt preces pro salute quotidie funderentur eorum omnium, quibus letalis noxæ piaculo obstrictis, in singula momenta exitialis exitus immineret: itemq; vt ex Ecclesiæ Romanæ consuetudine, salutationis Angelicæ signū daretur manè, meridie, & vespere. iam vero grauia quædam vitia, quæ nō in populum modo, sed etiam in sacerdotes irrepserāt, magna ex parte correcta. denique morbo incurabili affectis, & extrema pressis inopia, ne vel oppido errarent, vel strati passim in compitis cœlum miserabil

bili quæstu cõpleret, publico sumptu consultum. Atque hasce leges moresque custodiẽdi, ne (quod fere fit) benè cœpta propediem obsoleſcerent; curã & munus Loioleia familia, placata postmodum Ignatio, sibi desumpsit. qui cum in eo xenodochio aliquãdiu ita versatus esset, vt satis appareret, ipsum exemplo Christi Domini laboribus & paupertate multo magis, quàm otio & rerum affluentia delectari; ad extremum quotidianis propinquorũ precibus exoratus, ne cognationi aut nihil omnino dedisse, aut etiam inimicitias palàm denuntiasse videretur, in paternam domum ex hospitali se transtulit; ibique aliquot moratus dies, restituta domestica disciplina, cunctis ad officium ac pietatem animatis; valentior multo, quàm Lutetiã discesserat, ad sociorum expedienda negotia proficisci cõstituit. Atque hic nouum ecce tibi certamen Ignatium inter & cognatos exoritur; cum ille pauperis habitu prorsus, & pedes iter facere destinasset animo, illi contra, quoniam quidem eum apud se diutius retinere

non

non possent, certe non nisi bene comitatum, & pecunia instructum abire permitterent. Verum certaminis denique is fuit exitus, vt Ignatius ne frustra diutius tenderet, ad viæ modicum in speciem deduci se passus, breui domum & famulos & cætera cuncta remiserit, pedibusque porro perrexerit; Gallicano equo ministris valetudinarij iam antè relicto, quem illi deinde in Ignatij memoriam veluti sacrum & immunem ab opere, vagari in pascuis ad extremum vsque senium permisere. Ignatius igitur Nauarra primum, deinde Castella peragrata, mandatisque recentium sociorum exhaustis, de veterum statu ac voluntate cognoscere nequaquam omisit: verum illi partim exspectationis ac moræ tædio victi, partim etiam aspero virtutis itinere fatigati, in alia fere omnia dudum abierant. Ioannes tantum Gallus, ne de animi salute periclitaretur, monasticæ se addixerat vitæ. Callistus ab animorum cura, ad pecuniæ lucrum studio repente conuerso, in Indiam nauigauerat, vnde aliquan-

quanto post bene nummatus ingenti omnium admiratione qui eum antea norant, Salmanticam redijt. Cazeres cum Segouiam patriam petijsset, mollioris vitæ commodis, & domesticorũ consuetudine delinitus, otio ac voluptati sese dediderat. Artiaga vero, curriculum honoris & ambitionis ingressus, & è Commẽdatario factus Episcopus, cum aliquandiu in eo dignitatis gradu vixisset, ad extremum ægrotus, epota per imprudentiam veneni lagũcula (cum duæ starent, altera salubris aquæ, altera sublimati, quod appellatur, medicamenti) miserabili genere leti defunctus est.

Venetias ingenti labore contendit. *Cap. II.*

IGnatius ergo cum in Italiam properaret, & hosce quos dixi socios tam longe lateque dispersos in vnum redigendi, atque ad pristina reuocandi cõsilia spes nulla se ostenderet; occulta Dei iudicia secum expendẽs, fusis pro ipsorũ salute ad superos precibus, Valentiam venit, vbi videlicet nauẽ stare para-

paratam audierat. Ibi dissuadentibus multis, ne se tali tempore mari committeret, quòd præter cæteras difficultates, etiam nobilis archipirata Aenobarbus loca opportuna, & littorum flexus valida obsideret classe; nullis terroribus de sententia decessit Ignatius. & nauis prædones quidem effugit, verũtamen fœdissima tempestate coorta, clauo diffracto, fusisque armamentis, cum iam de salute vectores nautæque omnino desperassent, lacera & quassata fluctibus Genuensem portum ægerrime tenuit. Atque hæc tanta maris incommoda, non sane leuiùs terrestris itineris discrimen excepit. Cum enim solus, ignarusque regionum Ignatius per Apennini tramites Aemiliam peteret, viam ingressus initio spatiosam, sed in arctum deinde magis magisque coeuntem; studio procedendi, sensim in eas penetrauit angustias, vnde sese expedire humana ope vix posset. Primo igitur solicite vestigium facere, deinde cum neque progredi, neque iam regredi tutũ esset, in exilitate salebrosa, & horrenda crepidine, torrente rapido

pido minaciter subterfluente; hæsit aliquantisper stupenti similis, vbi repente sese tot periculis cinctum animaduertit. Sed ad extremū fidenter implorato diuino auxilio; quod vnum reliquum esse videbatur, humi procubuit; & genibus manibusque reptando, quadrupedis instar, ac prominentia modo saxa, modo è saxis enata virgulta prensando, tādem euasit labore, quos ad eā diem pertulisset, omniū maximo. inde per immensæ altitudinis inuias rupes ac solitudines diu errabundus, cum ad radices montiū deniq; deueniisset, omnia rursus offendit partim niuiū tabe, partim etiā hybernis imbribus impedita. Cumq; nihilominus vrgeret progrediendi necessitas; via teterrima (& est mollis & cretosus ager, cc semitæ per horum temporum incuriam exiguo munimento, nec vllis vt olim, stratæ lapidibus) cum profundo ac tenaci limo diu multumque luctatus, ad Bononiæ portas tandem aliquando peruenit. Atque hic, ne quid deesset ad probandam æquitatem ac patientiam viri, ad cæteras miserias illud etiam lu-

dibri-

dibrium acceſſit; vt in ipſo vrbis introitu, è ponticulo in foſſam, limo cœnoſo margine lubricante decideret, emerſusque luto deformatus ac madidus, ab ijs qui tum aderant, non ſine ioco & facetijs (vt ſunt procacia in alienis malis hominum ingenia) rideretur. Sed ille nimirum identidem exerceri ſe à patre cæleſti prudenter intelligens, & in gratiarum actione perſiſtens, Sole ſiccatis vtcumque veſtibus, laſſitudine ac fame confectus cum vrbis magnam partem fruſtra emendicãdo perambulaſſet, in collegium Hiſpanicę nationis demum exceptus, ibique dies aliquot clementer eſt habitus. Inde cum itinere iam facili & certo Venetias peruenisſet, exacta pecunia, quã illi per trapezitas eadẽ Eliſabetha Roſella benignè curauerat; interea dum ſocios è Gallia præſtolatur, in varia pietatis opera ex inſtituto cœpit incumbere. Nec ſane fruſtra: ſi quidem complures omnium ordinum homines partim Chriſtianæ doctrinæ præceptionibus imbuit, partim ab impura & flagitioſa vita ad caſtum Dei timo-

timorem, ſtudiumque virtutis eodem Deo adiuuante conuertit. Quibuſdam etiam primarijs viris tum patricijs indidem, tum externis, praua animi affectione ac vitio laborantibus, non ſine copioſo fructu, ſpiritualium exercitiorum expertæ virtutis medicinam adhibuit. In ijs Didacum Guiam, & Stephanum germanos fratres è præcipua nobilitate Cantabriæ, ſibi quondam Cōpluti familiariter notos, ac tum Hierosolymis redeuntes, earumdem commentationum beneficio tantam ad rerum diuinarum intelligentiam, & humanarum contemptum adduxit, vt omnibus diuitijs & honoribus abdicatis, Chriſti conſilia omnino ſequi decreuerint. Atque hos imitatus eſt poſtmodum Baccalaureus Hozius, itē Hiſpanus, Theologiæ peritus: qui cū ad eaſdem commentationes peragendas valde propenſus eſſet, verum tamen ex quibuſdam iniquorū ſermonibus haberet ſuſpectam Ignatij doctrinam ac dogmata; demum ſe Ignatio exercendum atque colendum ita commiſit, vt multos in cubiculum quo ſeceſſit, ſecum

secùm afferret libros, quibus Ignatij dicta scriptaque ad sanctorum Patrum & Conciliorum trutinam expẽderet. Sed vbi appositas ab Ignatio epulas degustauit; tantum abfuit vt in ijs veneni deprehenderit quidquam, vt etiam ardenti quodam rerum cœlestium amore inflammatus, mortalibus commodis nuntium sponte remiserit, atq; vltro ad Ignatij voluntatem & vitæ rationes adhæserit. Ex Veneta vero nobilitate in primis eo secessu ac meditatione profecit Petrus Contarenus Zachariæ filius, is qui multo post, magna cum integritate ac sanctimoniæ laude Paphensem Episcopatum administrauit. Sed & aliorum ex Ignatij consuetudine insignis vitæ morumq; mutatio est consecuta. Quæ quoniam nec ab obscuris hominibus, & in oculis celeberrimæ ciuitatis fiebant, breui vt alijs locis antea, sic tũ Venetijs Ignatij pietas in crimen inuidiamque vocari cœpta, non ferente diabolo tantam sibi prædam è faucibus eripi: statimq; vulgatum ab eiusdem emissarijs est, Ignatium prauitatis hæreticæ semel iterũ-

que conuictum in Hiſpania, elapſum è cuſtodia, in Galliã profugiſſe; ac proinde eius effigiem ab Hiſpanis Inquiſitoribus ignominiæ cauſa publice crematã. eundẽ Pariſijs nouas res molientẽ, inficientemq; pernicioſæ doctrinæ labe ſcholaſticos; vbi delatũ ſuũ nomẽ ad ſacra tribunalia odoratus fuiſſet fuga præuertiſſe lictorũ manus, & conſilia magiſtratuũ. Quas criminationes Ignatius cum nõ modo in vulgus, iniquorum opera ſparſas, verum etiã ad Legatũ Apoſtolicum Hieronymũ Verallum, qui deinde S.R.E. Cardinalis fuit, delatas inaudiſſet; non tam de ſua, quàm de ſociorum exiſtimatione ſolicitus, vltro ad Legatum adijt, et acriter inſtitit, vt eorum criminũ quæſtio exerceretur. quod ita factum, & veritate comperta, honorifice à Legato eſt abſolutus, incumbente in eius cauſæ cognitionem Gaſpare Docto Legati aſſecla; qui ex eo tempore Ignatium vnice dilexit, ac ſacratiſſimæ domui Lauretanæ deinde præpoſitus, in Societatem vniuerſam plurima egregiæ voluntatis officia contulit.

Vene-

Venetias ad Ignatium socij veniunt. Cap. III.

DVM hæc in Italia gerit Ignatius, interim bello inter Christianos ingraueſcente Reges, cum exercitu formidabili Cæſar per Inſubrum & Allobrogum fines in Galliam irruperat. Ea fuit ſocijs Ignatij cauſa & profectionis maturandæ, & itineris per Thulingiam, ſeu Lotharingiam atque Germaniam, ſane incommodo anni tempore faciendi. Igitur pecunia rebuſque omnibus, præter viaticum & ſcripta, in Chriſti Domini gratiam diſtributis, menſe Nouembri, anno circiter poſt diſceſſum Ignatij, ſuo quiſque baculo innixi pedites viam capeſſunt, & quidem tanta cum alacritate ac feruore ſpiritus, vt ne à Iacobo quidem Laine, viribus nondum è recēti morbo recuperatis, extorqueri potuit, quominus & pedibus ambularet vt reliqui, & inter ambulandum inſuper inualida membra diſcruciaret hiſpido in primis & horrenti cilicio. Veſtitus erat omnium, vt peregrinorum & pauperū,

nequaquam elaboratus,& ad modeſtiam ſubmiſſionemq́; compoſitus.pendebat è ſcapulis mantica ex corio, in qua ſacra Biblia,& Breuiarium aſſeruabantur,& ſcripta, quæ diximus. Roſaria vero ad catholicam fidem vel inter ipſos hereticos profitendam,palàm geſtabant è collo ſuſpenſa. Hoſpitium ingreſſi, primum omnium ſine vllo adſtantium reſpectu,nixi omnes genibus Deo gratias agebant;eumdem in egreſſu pariter ſibi propitium precabantur.*Sobria & frugalis* erat menſa; oratio ac meditatio *non ſolum* in diuerſorijs,verum etiam *in ipſo itinere* plurima.ſacerdotibus qui tres erant,ſacrificantibus, cæteri quotidie cæleſti reficiebantur pane.ſermo niſi de rebus diuinis aut neceſſarijs fere nullus. in decernẽdo ſi quid in deliberationem incideret,mira concordia: in ſuperandis viarum difficultatibus periculiſq́;ſumma conſtantia & æquitas animi. Autumnales pluuias tota fere Gallia pertulerunt: occurrêre mox Alpes pœne obſtructæ niuibus: multa fuere ſubinde famis, frigoris, defatigationis incõmoda

moda ſubeunda: nihil ſe illis obiecit tã arduum, aut tam extimeſcẽdum, quod eorum quemquam à concepta religione, officioque deduceret. Atque hac diſciplinæ pacisque cuſtodia, cum omnibus, per quorum fines trãſierant, populis, bonus odor in Chriſto fuiſſent; cunctis non catholicis modo, ſed etiã hæreticis nouum ac religioſum agmẽ magna cum approbatione mirantib⁹, ad tertium Idus Ianuarias anni M. D. XXXVII. Venetias ingenti omnium gaudio, & mutua gratulatione ſoſpites ad Ignatium peruenerunt. Atque vbi paululum è longa contentione ac laſſitudine quietis eſt captum; ſtatim Hieroſolymitanæ prouinciæ conſilia renouãtur. primum omnium, rati gratiora ſuperis fore ſua ſtudia; ſi ad ea sũmi totius Eccleſiæ Paſtoris auctoritas & conſenſus accederet; ſimul atque hyems remitteret, tunc vel maxime ſæua, Romam ire conſtituunt, & à Pontifice maximo ius tum ad ſacros ordines, titulo voluntariæ paupertatis; tum ad mãſionem Hieroſolymitanam, & prædicationem Euangelij ſine vllo in-

terdicti metu suppliciter petere. Interea Venetijs ne cessārēt, atque adeo vt quædam quasi rudimenta futuræ militiæ ponerent; publicis valetudinarijs inter se distributis, ægrotos ac pauperes omni ope adiuuare institerunt: Cōfessionis & Eucharistiæ sacramēta gratis ministrare, qui per sacerdotium poterant: cæteri solari iacentes; afflictos mœrētesque spe cælestium bonorum erigere; adesse animam agentibus; cunctos denique ad patientiam, fidemque adhortari: nec modo spiritualibus officijs fungi certatim; sed ne vilissima quidem ac seruilia, corporibus pauperum curandis, defugere ministeria: sternere lectulos; euerrere sordes; purgare scaphia; cadauera defunctorum rite curata humi condere; interdiu pariter noctuque omnibus præsto esse tanta cum alacritate ac diligentia; vt cuncti obstupescerent, vulgatoque rumore, principes etiam viri ad spectaculum conuenirent. Quibus in officijs cum aliorum omnium, tum Xauerij præcipue caritas ac virtus enituit. Is cum in quemdam incidisset morbo Gallico mi-

miſere deformatum, atq; ad eius aſpectum exhorruiſſet; vt ea re inſringi ac debilitari ſenſit caritatem in proximũ, ita repente in ſemetipſum excanduit egregius Chriſti miles, vt manantem ſaniem ex vlceribus purulentis (cuius rei vel mentionem aures delicatæ refugiant) obfirmato animo, ſemel iterumque non dubitarit exſugere. quare non modo ſe ipſum in præſentia præclare vicit, ſed etiam in omne tempus propriam quamdam atque perpetuam in elephantiacos atque vlceroſos clementiam & miſericordiam eſt conſecutus: quam deinde, vbicumque terrarum fuit, quotieſcumque ſe dedit occaſio, diligenter exercuit. Quidam etiam è ſociorũ numero, pauperem lepra toto corpore coopertum, cum præfectus noſocomij non admitteret, in ſuum lectum accepit ipſe: cũque mane ſurrexiſſet cunctis ingemiſcentibus eadem ipſe quoq; morbi fœditate correptus; poſtridie nõ ſine miraculo prorſus illæſus atq; intactus apparuit. Hæc & alia eiuſmodi veræ pietatis & officij documẽta cum in ea vrbe

dediſſent (quorum ibi grata in multos annos deinde memoria viguit) appetente iam Vere, vti condixerant, Romam cuncti fere præter Ignatium, diſceſſere. Ipſe tum ad parta in Domino retinenda, tum ad expedienda quæ ad nauigationem pertinerent, ibidem interea ſubſtitit. Atque illi quidem eadē fere diſciplina, quam ſuprà diximus, ijſdemque imbrium difficultatibus, iter ingreſſi; ad ſuperiorem parcimoniam ac frugalitatem illud etiam addidē re, vt neque vllo prorſus viatico, diuinæ tantum prouidentiæ bonitatisque fiducia, Romam vſque contenderent: & quia tum Cineralium, ſeu Quadrageſimæ tempus erat; quotidie, quamquam intantis laboribus, ritu Catholico ieiunarent. Nec ſane defuit illis & exercendæ ſpei, & Chriſti Domini inopiam ac perſeuerantiam aliqua ſaltē ex parte imitandi materies: acciditque aliquando, vt cum panis duntaxat fruſtulum ſinguli mane ſumpſiſſent, imbre denſiſſimo ſtagnantibus latē campis, vt alicubi pectore tenus aqua pertingeret, nullo præterea cibo, millia paſ-

passuum ferme triginta nudis pedibus vno die peregerint, & quidem incredibili non modo tranquillitate animi, sed etiam hilaritate psallentes. Diuersorijs vero cum propter inopiam excluderentur, & ad publica xenodochia de more confugerent, quamuis oppido lassi, tamen ijs quæ supra diximus, caritatis muneribus fungebantur: seq; ipsi domare ac vincere magis magisq; nitebantur in dies. Sane Rauennæ quidam ex ijs cum hospitalis lectuli sordes, ac manantia tabe stragula nauseabundus vitasset; quæ prima deinde occasio data est suimet puniendi, nõ prętermisit. In pago nescio quo pauper phthiriasi consumptus è vita migrauerat. cum in eum pagũ nostri venissent, distributisque cubilibus nullum iã supereſſet, nisi quod phthiriacum fouerat, Pater ille amissam nuper palmam recuperare vehementer exoptans, nudus illico per summum animi ardorẽ eosdem subijt lodices, ibique sese identidem versans, cum ingentes animaliũ greges ea tota pauisset nocte; ad sudorem vsque defatigatus, non leues ab se

prioris fastidij ac deliciarū pœnas exegit. Denique sanctam Vrbem ingressi, vt sacra Apostolorum limina, & præcipuæ religionis templa caste obierūt; à Petro Ortizio Hispano Cæsaris procuratore ad Pontificem Maximum introducuntur. Is erat eo tempore Paulus III. è gente Farnesia, cuius nomini plurimum vtique nostra Societas debet. Consueueast autem super mensam non fabulatores aut mimos inducere, sed pręstantes philosophos atque Theologos; & ipsemet, veritatis indagandæ atque illustrandę causa ponere, de quo inter se disputarent. ea erat grauissimi senis & prudentissimi Principis oblectatio. Ad has ergo disputationes post pedum oscula Patres adhibiti, cum egregium qua Christianæ humilitatis atq; modestiæ, qua eruditionis & ingenij specimen prębuissent; non modo quæ volebant de sacerdotio, deque Hierosolymitana prouincia, libēti atque approbante Pontifice impetrarūt, sed insuper pecunia ab eodem instructi, & fausta cū prece dimissi sunt. Ad quam deinde pecuniam cum è natio-

nis

nis maxime Hiſpanicæ collatione acceſſiſſet, quod aureorum amplius ducentorum ſummam expleret; ſocij ne quid ex eo viatico præterquã in vſum votiuæ nauigationis attingerent, apud menſarios pecunia omni depoſita, & Romæ victum emendicantes, admirabile dedere ſpectaculum ijs qui coram Pontifice differentes illos audierant: & deinde quemadmodum venerant, ſic Venetias prorſus egentes ac vacui reuerterunt.

Sacris initiatur Ignatius: & de rebus ab eodem & ſocijs in Veneta ditione geſtis. Cap. IV.

POST hæc, diligenti adhibita præparatione, cum ad eiuſdem Legati Veralli pedes perpetuæ paupertatis & caſtimoniæ nuncupaſſent vota, diuini amoris igne ſuccenſi, mirante ac maiorem in modum approbante populo ſeſe denuò ad proſtinis illos labores & aſſidua pauperũ miniſteria retulerũt. Deinde in exitu menſis Iunij D. Ioannis Baptiſtæ die natali, Ignatius & reliqui laici per omnes ordinum gra-

gradus ad apicem sacerdotij ab Arbēsi Episcopo euecti sunt, tanta non modo ipsorum, sed etiam Episcopi lætitia & animi voluptate, vt sese inter eiusmodi cæremonias nihil vmquā simile sensisse affirmaret. Interea Patribus neque in eam diem vlla fuerat in Palæstinam transmittendi facultas; & eo ipso tempore cum graue bellum ex fœdere Christianorum principum, Venetos inter & Solymanum Turcam exarsisset, sublato repente commercio, omnis non modò peregrinorum, sed etiā institorum nauigatio conquieuit. vt satis appareat, cæleste numen iratum gētibus ijs, quæ creditum sibi regnū Dei per summum olim scelus negligentiamque amisere; Apostolicum hunc, deuotumque sibi manipulum, in alias longe nationes atque prouincias iusto iam ante iudicio destinasse. Itaq; propter eam quam dixi causam, spe traijciendi sublata, quamquā voti religione soluti videri propemodum poterant, tamē ne quis omnino scrupulus animis insideret, finem anni vertentis, vti Parisijs antè decreuerant, prorsus

sus exspectare, seque interim tum ad sacerdotij primitias diuinæ maiestati libandas omni diligentia comparare; tũ eriam post multã precationem & abstinentiam, proximis operam ex instituto nauare constituunt. Id quo liberius atque commodius facerent; ex tantæ vrbis celebritate ac frequentia, in finitima eiusdem ditionis oppida aliô atque aliô recepere sese: vt si forte (quod tamen in præsentia vix fieri poterat) bello sedato prẹter opinionem transitus patuisset, è propinquo Venetias cũcti simul accurrerent. Franciscus ergo Xauerius, & Salmeron, ad montẽ Celsum (id vico nomen ab vrbe Patauio millibus passuum fere XV.) secessere, Ioannes Codurius, & Hozius, Taruisium; Claudius Iaius, & Simon Rodericus Bassanum, oppidum agri Patauini; Paschasius & Bobadilla, Veronam; Ignatius vero, Faber, & Laines, cum Vicetiam petijssẽt, hanc vitæ rationem iniere: Erat extra vrbem domuncula ruinosa & deserta, nullis foribus aut fenestrarũ obicibus, vento cuilibet peruia. id sibi diuersorium, ne cui molesti

am exhiberent, atq; vt ab vrbano ſtrepitu remoti liberius vni Deo vacarẽt, memores inſuper ſtabuli, quod Regẽ ipſum angelorum noſtra cauſa naſcentem olim exceperat, vnanimes delegerunt, quotidianis muneribus ita inter ſe diſtributis; vt vnus ad cuſtodiam diuerſorij,& paucula victꝰ miniſteria remaneret (qui ferme erat Ignatiꝰ, quòd propter nimiam lacrymarum copiam grauiter ex oculis laboraret) reliqui duo vrbem ingreſſi,cibum in ſingulos dies emendicarent: quod ab ea functione ſupereſſet otij, totum id omnes cæleſtium rerum contemplationi & prædicationi tribuerent. In hoc vitæ genere cum quadraginta iam dies nõ minori cæleſtium donorum copia, & animorum voluptate, quàm corporum vexatione,& carnis incõmmodo perſtitiſſent, quanto nimirum ſpatio temporis, Chriſtum ipſum Dominũ ac magiſtrum, ante quàm turbę ſeſe committeret;abſtinuiſſe cibo, & in eremo cum beſtijs latitaſſe meminerãt; ad eos reuiſendos Taruiſio repẽte Codurius affuit. cuius acceſſu læti,cũ ſpiri

tus

tus vehementiam ex ea solitudine, assiduitate precandi, ieiuniisque conceptã diutius cohibere non possent; ad Christi gloriam ex vmbra in arenam prodire, & quæ diuinitus acceperant bona, cum proximis communicare constituunt. Nec mora: Vicetiam ingressi, descriptis inter se celeberrimis oppidi partibus; eadem omnes hora de rebus diuinis ad populum dicere incipiunt, nullo prorsus aut loci apparatu, aut pompa verborum. In triuijs, plateisve, prout cuique locus obtigerat, desumpto ex aliqua forte officina scamno pro suggestu vtebãtur. populum elata voce, & in gyrum acto supra verticem pileo, ad concionem inuitabant. sermo, vt peregrinorum & hospitum, ex varijs linguis fere missus, ac minime proprius. Verumtamen is erat orationis impetus, adeo graues ac veræ sentẽtiæ, tanta in omni gestu atq; habitu pietas, deniq; is ardor in oculis emicabat, vt peritissimus quisq; rerũ æstimator hos demum esse Christianos cõcionatores, germanosq; præcones Euãgelij dictitaret: multi etiã qui rei nouitate

illo-

illecti cum cæteris initio periocum la
sciuiamque ludibundi confluxerant,
prudentissimis eorum præceptis,& di-
cendi grauitate permoti,depositapau-
latim petulantia lõge alij quàm acces-
serant,dimissa concione recederent.
Quòd si quis deinde seorsum ad Pa-
tres adiret, veritatis & officij studiosi-
sior;hunc vero humanissime acceptũ,
pro ipsius ingenio priuatis institutio-
nibus ad omnem virtutem ac religio-
nem informabãt. Illud vero præcipue
rem adiuuabat,quòd neq; inanes plau-
sus,vt diximus, fucata oratione capta-
rent; neque inter ipsam concionem,
aut vbi peroratum esset, quamquam
in summa rerũ omnium inopia,quid-
quã à circumfusa multitudine vel pe-
terent ipsi,vel etiam vltro delatum ac-
ciperent.breuique constare cœpit,pau
pere tecto ciboque contentos, & ab o-
mni auaritia & vanitate abhorrentes,
non aures populi scalpere, sed vulneri
bus omni ratione mederi; nec suum
potius, quàm Dei proximorumq; ne-
gotium agere. Atq; haud sane dissimi-
lis fuit cæterorũ Patrum in sua cuiusq;

pro-

prouincia probitas & industria; vt etiã aliqui ex magnis laboribus & incommodis extremum adierint vitæ discrimen. Neque ita multo post, cum euocati ab Ignatio, vt de rebus communibus agerent, cuncti Vicetiam cõuenissent; tanta animorum inclinatio, ac beneuolentia populi Vicetini erga peregrinos apparuit, vt qua nuper in vrbe, tribus dumtaxat, cibarij panis, ac fere mucidi, quotidiana vix circuitione colligebatur quod satis esset ad vitam ægerrime tolerandam; in eadem, ipsis iam vndecim, ex voluntarijs ciuium eleemosynis omnia ad victum cultumque necessaria large ac benigne suppeterent. Ibidem igitur primas diuinæ maiestati hostias immolauere noui sacerdotes, vno Ignatio excepto, quippe qui ad se cõmparandũ amplius adhuc tẽporis sibi sumpserat, & Romę postea sacrificãdi fecit initium ad ipsum Presepe & incunabula Christi Domini, quæ in æde sacratissima beatæ MARIAE ad Niues religiose coluntur.

Ignatio Romam appropinquanti Christus apparet: & vnde Societati IESV nomen inditum fuerit.

Cap. V.

ET quoniam expeditioni transmarinæ præfinitum anni spatium erat in exitu; & infestum adhuc classibus mare; quid proinde agendum esset, Patres inter se deliberant: nec dubium fuit, quin, vti Lutetiæ vouerant, cũcti sese ad fidei Catholicæ propagationem, & animarum auxilium, Sedis Apostolicę cultui, & Romani Pontificis obsequio manciparent. Cuius officij procuratio (quoniam satis id esse videbatur) Ignatio, & duobus primarijs patribus Fabro & Laini mandata est; Romam adirent, & (quod bene verteret) Christi Vicario hæc sociorum studia ac vota quàmprimum exponerent. Interea reliqui, ne conceptus è diuturna meditatione & sacrificijs feruor ac spiritus euanesceret, non modo se ipsi diligentissime custodire, sed etiam præsidij diuini fiducia proximis omni ratione opitulari decernunt. ac præcipuis vrbibus inter se descriptis, præsertim in

in quibus litterarum studia florere, & frequentissimam iuuentutem versari cognouerant; Codurius Hoziusq; Patauium, Rodericus & Iaius Ferrariam, Xauerius & Bobadilla Bononiam, Paschasi⁹ & Salmeron Senas profecti; eadem ferme ratione, quam paulo ante Vicetiæ adhibitã diximus, & priuatim & publice cum hominibus agere, eosque è letali flagitiorum veterno excitare, atq; ad cõtemptum rerum mortalium, & cogitationem futuri sæculi omni conatu atq; artificio impellere atq; adhortari cœperunt. Cumq; ipsa nouitate rei omnium in se oculos atq; ora vertissent, paucis mensibus, Deo adspirante, non modo id effecêre quod maxime optabant, vt magni animorum motus, & insignes ad Christum cõuersiones existerent; sed etiam, quod minime laborabant, vt ipsorum nomen ac fama Italiam fere totam ingenti cum admuratione peruaderet. At Ignatius Romam duobus, quos dixi comitibus recta contendens, & ab eorũ altero quotidie corpus Christi religiose casteque suscipiens; MARIA virgi-

ne potissimum præside, atque adiutrice, sese ad sacrum suo tempore faciendũ, ac multa pro Christi nomine subeunda, dies noctesque simul intenta quadã animi cura, simul inæstimabili spiritꝰ dulcedine, & noua diuini luminis copia ꝑparabat. Etenim ex quo primũ Hierosolymis rediens ad litterarũ studia in Christi gratiã animum adiecerat, de rerũ cæleſtiũ contẽplatione, vt diximus, non sine magna difficultate remiserat multum, seque ipse Domini caritate, spirituali consolationi delicijsque spõte subduxerat. Sed studiorum exacto curriculo, deinceps & Venetijs, & in Vicetino secessu, & in hoc de quo dicebamus itinere, tam crebra diuinitus lumina, tam liquidas animi voluptates, eadem scilicet Virgine fauente percepit, vt in antiquum statum illum Minoressanum (quẽ postea ob singularem & eximiam illius temporis in se Dei benignitatẽ religioso ioco primitiuam suam Ecclesiam appellare consueuerat) non solum ex integro, sed etiam cũ fœnore sibi restitutus esse videretur. Sed præter cætera, quę quòd mor-

mortalem naturam exſuperant, verbis exſequi difficillimum eſt; quo die Romam acceſſit, res ei contigit vel ad memoriam poſteritatis inſignis, vel ad cõ firmandum in propoſito Ignatium cæterosque haud mediocriter efficax. Etenim orandi cauſa non longe ab Vrbe templum ingreſſo, qualia paſſim impoſita militari viæ cernuntur, ſtatimq; vt ſæpe ſolebat, abſtracto à ſenſibus, atque alta quadam animi contemplatione defixo, clariſſima in luce per ſpeciẽ illi ſeſe Deus Pater oſtendit, IESV filio baiulanti crucem, & crudeliſſimis affecto ſupplicijs, præſentem Ignatiũ, ſociosque commendans; quos ille cũ in fidem ac patrocinium libentiſſime recepiſſet, ad Ignatium placido & ſereno vultu cõuerſus, hæc ipſa effari verba dignatus eſt: *EGO VOBIS ROMAE PROPITIVS ERO.* Quo tanto tamque diuino ſolatio mirum in modũ erectꝰ & confirmatus Ignatius, ac ſocios deinde compellans: *Quid nobis, ait, Romæ futurum ſit, fratres, in crucem ne, an in rotam agi nos velit Deus, ignoro. vnum ſcio, quidquid eueniat, IESVM Chriſtum nobis*

propitium fore. ac simul totius visionis ordinem exposuit. Quæ res non in præsentia tantum illos insolita quadã lætitia & voluptate perfudit, sed etiam in posterum contra omnes difficultates atque pericula magnopere corroborauit, ac munijt: atq; idipsum vel in primis fuit causæ, cur Ignatius confirmatæ postmodũ Societati salutare potissimum IESV nomen indiderit. quã tamen deinde verbo scriptoque minimam vocare solitus est; quòd reliquis religiosorum familijs (quas item societates *IESV* licet optimo iure appellare) cunctis omnino tum de splendore, tum de antiquitate concederet.

Ignatius Romæ Christianæ rei dat operam: in Casinati monte animam Hozij cælum intrantem videt.

Cap. VI.

IGitur tam secunda numinis voluntate, tamque liberali promisso mirũ in modum læti, sic tamen vt non sine mysterio Christum Dominum Crucifixi maxime habitu apparuisse apud se reputarent, cum gratiarum actione ac prece

prece ſanctam Vrbem ingreſſi, nihil antiquius habuere, quàm vt viatici nomine ſibi numeratam anno priore pecuniam, quoniam quidem nauigationis cõſilia in irritum cecidiſſent, prorſus ad nummum iiſdem à quibus acceperant, redderent: quæ, vtpote ſacra, in alios pietatis vſus & opera expenderetur. Deinde, quemadmodum antè conuenerat, ſuam & reliquorum operam Pontifici Maximo in Apoſtolicis præcipue functionibus, circa honoris titulos, & dignitatis inſignia, detulêre. Neque aſpernatus eſt pia Patrum ſtudia Chriſti Vicarius: atque in præſentia, donec eiuſmodi aliqua ſeſe offerret occaſio, iuſſi Faber & Laines in almo Sapientię Gymnaſio ſacras litteras profiteri. quo munere dum alter in Biblijs explicandis, alter in ſcholaſtica Theologia, vt appellant, pari cum eruditionis ac pietatis laude perfunguntur, atque etiam ſæpe coram ipſo Pontifice de grauibus rerum diuinarum quæſtionibus diſputant; interim Ignatius proximorum ſaluti de more operam nauabat cùm alijs artibus, tum

verò ſpiritualibus præſertim exercitationibus, quippe ad curandas perturbationes admodum efficaci, virtutisque iam pridem expertæ remedio : quibus ille per eos dies, præter cæteram turbã, inſignes aliquot viros diligenter excoluit. in ijs Gaſparem Contarenum Cardinalem, grauiſſimum Senatorem, eũdemque temporibus illis (quod eius varia monimenta præclare teſtantur) ingenij & doctrinæ facile principem. Is, Ignatij prudentia & conſuetudine vſque adeo captus eſt, tantumque eius preceptis conſilijsque profecit, vt qualem dudum optauerat animi regendi moderandique magiſtrum, deniq; ſeſe Dei beneficio nactum eſſe affirmaret. idemque tradita ſibi Exercitia (quod exemplum apud heredes hodieque aſſeruari perhibent) ſua ipſe manu perquàm accurate deſcripſit. Hunc imitatus Cæſaris procurator (de quo ſupra dictum eſt) Petrus Ortizius Theologię doctor inſignis, eaſdem exercitationes ad Chriſti Domini gloriam, & ſuam ſalutem omnino experiri conſtituit. Id quo liberius ſimul & fructuoſius faceret,

ret, procuratione interim vicarijs delegata, cum paucis quotidianæ vitæ administris, & Ignatio præceptore in mõtem Casinatem secessit, quo in monte antiquissimum & nobilissimum cernitur sancti Benedicti cœnobium. Ibi, remotis arbitris, maxima diligentia dies ipsos quadraginta piæ meditationi ex Ignatij præscripto vacauit; idque tãto cum animi fructu, tantaque accessione virtutis, vt quamquam Christianã philosophiã multo ante professus, tamen se tum demum vere Philosophari cœpisse fateretur. ac parum abfuit, quin grandis iam natu vir, & Imperatoris legatus, illico mortalibus rebus abiectis magno animo sese ad laborio sum Ignatij vitæ genus adiungeret. sed cum id neque per ætatem liceret, neq; per susceptа negotia; certè quod proximum fuit, egregie præstitit, vt & sanctimoniæ ac pietatis exemplo in posterũ sui ordinis hominibus præluceret, & Societatem deinde nostram quibuscũque posset rebus, perquàm studiose ornaret, atque defenderet. Non omittenda videtur hoc loco res memorabilis,

quæ

quæ Ignatio in illa Casinati commoratione diuinitus accidit. Dum enim pro salute Baccalaurei Hozij, quem grauiter ægrotare cognouerat, Domino supplicaret, repente vidit in spiritu (quod ipsum ibidē D. Benedicto fertur olim in obitu Germani Episcopi contigisse) animam socij luce clarissima radiantem, deducentibus angelis in sublime ferri, atque ipsa demum cœli beatissima regna conscendere. eidemq; Ignatio, paulo post, cum ad aram sacrificaturus accederet, in ipso Missæ introitu, Sanctis omnibus rite appellandis, lucidissimum cœlestium agmen subitè apparuit, sic, vt in ijs Hoziū eximio fulgore micantem sine vlla dubitatione dignosceret. Qua ex vtraq; visione tāto est gaudio delibutus, vt multos dies præ dulcedine lacrymis tēperare nequiuerit. Huic Hozio Patauiū (vt diximus) prouincia nuper obtigerat. vbi dum in officio, singulari cū industria & fide versatur, ex ipsa rei nouitate suspectus, & cōiectus in carcerem ab Antistite Patauino, moxq; ab eodem dimissus perhonorifice fuerat. cumque acri-

acrius denuo in proximorum salutẽ incubuisset, è magnis diurnis nocturnisque laboribus letali morbo correptus, ex hac vita migrauerat, cum alijs miræ cuiusdam sanctimoniæ relictis indicijs, tum verò quòd qui ante obitum subniger fuisset, ac vultu deformior, in eiusdem demortui facie tantus repente nitor ac venustas apparuit, vt eo spectaculo Codurius consors prouinciæ animum exsaturare, & præ lætitia fletum cohibere nõ posset. Huius igitur tam felici exitu maiorem in modum grauisus Ignatius, è Casinate Romam vna cum Ortizio peracta cõmẽtatione regrediens; obuium habuit in itinere Franciscum Stratam Hispanũ, præclaræ indolis iuuenem, sibi antea non ignotum: qui cum è cuiusdã principis viri familia, pertæsus aulicæ vitæ, militandi causa Neapolim peteret, vno Ignatij congressu atque sermone (quæ hominis erat in dicendo vis) à sæculi stipendijs ad Christi vexilla facili negotio traduci se passus est: ac varijs deinde locis, eiusdem Ignatij missu, & Societati nostræ, & rei Christianæ vniuer-

uersæ concionator egregius haud mediocriter profuit. Hoc igitur auctus cõmilitone Romã Ignatius reuertit: ad quem deinceps aliquot etiam alij reb' gerendis idonei diuino impulsu paucis diebus adiuncti sunt.

Romam Patres vniuersi conueniunt: veterem plebis erudiendæ morem, & frequentem vsum Confessionis & Eucharistiæ restituunt.

Cap. VII.

QVAE dum ardens Christi amore diligenter agit Ignatius, interim Patres cęteri sua quisque prouincia bene gesta, Romam (vti decreuerant) circa mediam Quadragesimã conuenere Is fuit annus post Christum natum M. D. XXXVIII. Tecto recepti sunt à Quirino Guarzonio ciue Romano, ad villam Minimorum fratrũ cœnobio proximam. Ibi in summa omnes egestate precariò victitantes, communi consilio ad rem Christianam pro viribus adiuuandam aggressi, permissuq; Antistitum varia Vrbis templa sortiti, concionibus primum ciuitatem ad omne

mne officium atque virtutem vehemẽ ter accendere; deinde etiam veteri Ecclesiæ instituto plebem puerosq; Christiana catechesi (quæ iamdiu obsoleuerat) vicatim erudire instituerunt. Ac licèt pijs eorum studijs dæmon omni conatu se opponeret; tamen partim exẽplo vitæ, partim assiduitate dicendi hortandiq́ue, cum alia multa propediem assecuti sunt, tum vero præcipue, vt sacræ Cõfessionis & Eucharistiæ frequens vsus (quo nihil est humano generi salutarius) diaboli fraude iampridem extinctus, magno vtique Christianæ Reip. commodo in principe magistraq́ue orbis terrarum Ecclesia reuiuisceret. ex quo deinde paulatim effectũ est, ijsdem scilicet adiutoribus, non solum vt in Italia, Gallia, Hispania, cæterisq́ue Catholicis Europæ regionibus, verum etiam vt in ipsa India, atq; adeo in vltimis terris, vbi paulo ante ferales dæmonũ dapes, & nefaria sacra viguerant, iã nunc, ingenti bonorũ gaudio, per pœnitentiæ sacramentum frequenter elutis animi sordibus, diuina passim conuiuia celebrentur.

Falsis

Falsis criminibus circumuenitur Ignatius, & absoluitur.

Cap. VIII.

QVAE nimirum satanas futura præsagiens, ipsis rerum initijs per se suosque satellites obuiam ire non distulit. Augustinus quidam erat ex Eremitana familia cõcionator; prorsus indignus eo nomine atque ordine. Is Lutheri impij sectator occultus, per ambages idẽtidem pernicioſa dogmata spargebat è pulpito, ac miris artibus auditores à recta in Deum fide atque à Romani Pontificis auctoritate sensim abducere conabatur. Id autem eò fidẽtius, quòd per eos fortè dies Pontifex aberat, maximis de rebus, quæ ad salutem Ecclesiæ pertinebant, in fines Galliæ Narbonensis, Nicæam vsque profectus. Hanc rem odorati è Patribus quidam, ne ad perniciem animorum latius manaret; communi consilio totam ipsi cognoscere atque inuestigare non dubitant; ad eum concionatorem audiendum cum cætera multitudine semel iterumque conueniunt; quæ ratio

tio disputandi sit, qui scopus totius orationis, diligenter attendunt. neque vero, peritos dogmatum quæ per id tempus in controuersiam vocabātur, diabolici ministri fefellit astus, ac latēs lupi sub ouis pelle rapacitas. Itaque satis iam comperta atque explorata re, primum ex Euangelij præceptis priuatim ad hominem adeunt; quid ad se delatum, quid auribus ipsimet suis deinde perceperint, ijs potissimum verbis exponūt, quibus nō de populi modo salute sese, verumetiam de ipsius, qui populum pestifera contagione inficeret, pro Christiana caritate solicitos esse demonstrent, rogant, hortantur, denuntiant, praua dogmata corrigat, ambigue dicta, quæque ad contemptum Sedis Apostolicæ, & Ecclesiasticarum traditionum ac rituum facile trahi possint, ad Conciliorum decreta, normamque sincerę fidei quàm primum interpretetur: vtique à deprauāda Romana ciuitate, atque à perturbādo ipso veritatis fonte in posterum abstineat. Ille (qui fastus hæreticorū est) homines nimirum idiotas ex-habitu

ratus,

ratus, eorum dicta primo eleuare & eludere; deinde vbi se varijs vrgeri ac premi argumentis & rationibus vidit, versante animum simul ira metuque, pauca præfatus quæ ad occultandam in præsentia improbitatẽ valerent; cũ inanibus promissis Dei famulos ab se dimisit. Deinde vt se à timore collegit; diabolicis actus furijs, & amicorũ opibus fretus, quos ille sibi multos potentésque parauerat, ad institutam agẽdi consuetudinem pari scelere atq; impudentia redijt. Quod vbi sensêre Patres, in re tam atroci, tamque periculosa nequaquam lenibus rati opus esse remedijs; cõsilium cepere dignum hominibus diuinæ glorię studiosis, dignũ sacræ Theologię doctoribus; vt improbi concionatoris mendacia palàm, & ex superiore loco suis ipsi Concionib⁹ refutarent. Id ergo cum facere instituissent, bonis maiorem in modum approbantibus; cognita re Lutherianus vehementer excanduit; vocatisque ad se confestim amicis, rabiem doloremque suum impertijt, etiam atq; etiam obtestans, ne tantam ac tam insignem iniu-

iniuriam inultam esse paterentur. Illi & eadem laborantes opinionum insania,& magistri ignominia valde commoti,facta conspiratione,Ignatium & socios omni dolo per fas ac nefas euertere: nec modo fama, sed etiam,si res procedat, vita spoliare constituunt. Primùm igitur tota Vrbe fictis criminibus dissipant, Ignatium socioſq; omni scelerum genere coopertos, tum in Hispania,tum in Gallia, quin etiam nuper Venetijs falsæ religionis, & probri flagitijque damnatos; & elapsos è iudicum manibus, ad corrumpendam iuuentutem,specie pietatis Romam se contulisse; ibi, quod bonis artibus nequeant, id, alios criminando accusandoque, per summam iniuriam quærere, vt sibi apud imperitum vulgus famam sanctitatis eruditionisque conci lient. Cum aures nacti secundas,hæc & alia id genꝰ quàm appositissime ad veritatis imaginem,& per se ipsi, & per emissarios oppido sererent; tantã in inuidiam & odium breui seruos Dei adduxerunt, vt eos multi iam quasi facinorosos ac fugitiuos horrerent; ipsorumq;

rumque congressum & consuetudinẽ vulgo refugerent. Cumque iam res è sententia flueret, læti successu aduersarij, præterea promissis ingentibus onerant subornãtque, qui ijsdem fere nominibus, quæ sparsa in vulgus fuerant, apud Vrbis Præfectum insontes accuset. Has verò partes inexpiabili scelere sibi de sumpsit Michael Hispanus quidam, qui iam ante Parsijs in Ignatium debacchatus, ac deinde singularibus ab eodem Ignatio lucrandi fratris mirabiliter cupido prouocatus officijs, egregiam viri beneficentiam (vt fere fit) minime vulgari perfidia atque impietate rependit; atque vt Ignatium & socios familiariter nouerat, confictis quàm maxime ad similitudinẽ veri criminibus, apud Præfectum sanè magnam in suspicionem cunctos adduxit. Omnino res erat insigni infamia; nec modò in Vrbe vulgi sermonibus terebatur, sed apud exteras quoque nationes atque prouincias aduersariorum nuntijs ac litteris percrebuerat, Ignatianos cum suo capite, deniq; manifestorum scelerum, hæresisq; conuictos

ctos teneri: videlicet, vt quas noxij varijs locis effugissent pœnas, eas iusto Dei iudicio Romæ in celeberrimo totius orbis terræ theatro persoluerent. Interea Ignatius totius machinationis nequaquam ignarus; fretusque tum præclaro conscientiæ testimonio, tum etiam Christi promissis, qui se illi Romæ propitium spoponderat fore; omnes inimicorum impetus, totamq; belli procellã inuicto animo sustinebat; Deumque vnà cum socijs pro aduersariorum salute precabatur assidue. Iam que causæ dicendæ tempus appropinquabat; cum incidit in eius manus epistola, quam antea Michael, recentibus quibusdam Ignatij meritis delinitus (quippè vel ferrea pectora interdum patientia & caritate flectuntur) ad amicum nescio quem summa cum Ignatij & sociorum laude perscripserat. Ea videlicet epistola, delatoris causam iugulauit. namque vbi iudicij aduenit dies; citato ad tribunal Ignatio, multa in eius vitam ac mores improbè mentitus est Michael, ad quæ cum Ignatius admodum sedatè respondis-

set, prolata ad extremũ epistola ac recitata, institit ab aduersario quærere, nũquid earum rerum meminisset? num chirographum agnosceret? Tum ille re inopinata perculsus, victusque conscientia, repente palleſcere, titubare, frigido sudore perfluere. quod vbi animaduertit Præfectus (is erat Benedict' Conuersinus, vir prudens, & in causis cognoscendis apprime versatus) confestim suspicatus coitionem ac dolum, data opera Michaelem diligenter interrogat: cumque non obscuris vestigijs ad ipsa fraudis cubilia peruenisset, seuerum calumniæ vindicem sese præbuit: ac multis verbis increpitum calũniatorem (quamquam Ignatio pro ipsius periculo deprecante) insuper multauit exsilio. Post hæc Ignatius flagitare & vrgere, vt duo conspirationis nefariæ principes, quorum alter Mudarra, alter Barreria vocabatur, Hispani ambo, quæ priuatim in circulis cœtibusque iactarant, eadem coram Præfecto palàm ac legitime exponerent, vt sibi diluendi crimina, & se sociosque purgandi copia fieret. Misso igitur viatore,

tore, vadimonium obire coguntur. At illi, veteratores & callidi, & cum in foro iudicijsque diu multumque versati; tum etiam recenti Michaelis malo facti cautiores, vbi ad tribunal adfuere, per summam dissimulationem se de Ignatio ac socijs & sentire quàm optime, & ad eam diem sensisse respondent: neque vllum esse crimen, quod ipsi quidem in eorum vitam moresq; conijciant. Atque hæc, & alia eiusmodi coram iudice: rati nimirum fore, vt Ignatius præclare secum actum existimans, quòd imminens calumniæ periculum euasisset; tam illustri præsertim accepta satisfactione proinde quiesceret. At ille multa ac magna, quæ ad iuuandam Ecclesiam pertinerent, mente ac cogitatione complexus; veritusq; ne si quid suspicionis incõmodæ, aut si qua dedecoris nota nascenti Societati adhæresceret, vel omnes in posterum ipsius conatus irritos redderet, vel certè magnum rebus gerendis impedimẽtum afferret; à Præfecto etiam atque etiam postulare, ne fictæ aduersariorum palinodiæ fidẽ haberet: eos

quippe alia tum sermonibus, tum per epistolas longe lateq; vulgasse, ac quæ tunc ad tempus accommodata, iudicij metu perterriti dixerint. quæ nisi à magistratibus rite cognita & quæsita publicè coarguantur, malo videlicet publico per summum nefas hæsuram in Societate magnam infamiam. proinde iure se postulare, vt in sua dicta vitamque omnem diligenter inquirat; se suosque ad causam vsque cognitam in vinculis habeat, ac prout re ipsa compererit, ita pronuntiet. Hæc igitur, & alia id genus, Ignatius. Contrà, aduersarij, veriti ne si quæstio perageretur, ingenti suo periculo ac damno paterent ipsorum artes atque mendacia, per se suosque omni ope contendere ac niti, vt Præfect⁹ ab instituta cognitione desisteret. Iamq; vtpote qui plurimum opibus & gratia poterant; in suam sententiam nō modo Præfectum, sed Legatum etiam, qui Vrbi pro Pontifice summo cum imperio præerat, Cardinalem Neapolitanū adduxerāt: quin etiam ex ipsismet Ignatij socijs nō deerant, qui, aduersarijs iam à suscepta actione

ctione deterritis,& sponte cedentibus, non vltrà instándum, vitandas lites, paci & quieti consulendum esse censerent. At verò Ignatius in posterum lõge prospiciens,eoque iudicio non tam suam, quàm Christi Domini causam agi prudenter animaduertens, nullis neque minis,neque promissis,nec suasionibus de sententia deduci se passus est. cumque omni ad eam rem conatu non semel adhibito, propter aduersariorum gratiam atq; potentiam nihil planè proficeret;non dubitauit, cõsulto per sacrificia precesque Deo,ad ipsiusmet Pontificis Maximi fidem opemque confugere,qui Nicæa per eos dies, adulta iam æstate redierat,& in Tusculano secessu valetudinis causa morabatur. Facili ergo ad principem aditu, quo die venit,admissus Ignatius, Latino sermone (quippè qui nondum satis Italice nosset) eidem ex fide retulit, quo consilio à militari vita sese ad animorum auxilium, atque ad litterarũ studia transtulisset: ac dum rem Christianam pro virili parte administrat, quoties,quot locis, quibúsve nomini-

bus accusatus & absolutus fuisset. Nuper etiam ab Hierosolymitana peregrinatione bello prohibitum (quod Pontifex ipse non ignoraret) se, cæterosq; eiusdem instituti laborisque socijs, qui se vitamque suam ad Christianæ religionis amplificationem Sedi Apostolicæ mancipassent, cum maxime in vrbe Roma populum docere insistūt, paratiq; in omnem quamuis arduam atque longinquam expeditionem, eiusdem Pontificis reditum nutumq; auide præstolantur; circumuentos repente iniquorum insidijs, & summam in inuidiam non modo in Vrbe, sed etiã apud remotas nationes adductos, ne id quidem à magistratibus obtinere posse, vt iacta in suos mores vitamque crimina in cognitionem vocentur. Sibi quidem propriæ vtilitatis & nominis rationem (quamuis ea per se negligenda non sit) minus antiquam esse: sed quoniam eodem iudicio & ipsorũ existimatio, & animarum salus agatur (omnium enim qui ad rem publicam accedant rationes, non veritate solum, sed etiam fama niti) petere se & orare,

ne

ne grauetur pro sua sapientia ac potestate perficere, vt Præfectus Vrbis inchoatam quæstionem primo quoque tempore peragat; ne in Vrbe totius æquitatis parente, contra paucorum factionem opesq; nullum inopiæ ac solitudini præsidium fuisse videatur. Sub hæc audita Pontifex bono esse animo iubet Ignatium; & collaudata (quod antea fecerat) ipsius & sociorum industria & pietate, Præfecto per codicillos imperat, iudicium vtique reddat Ignatio, causam rite cognoscat, feratq; pro veritate sententiam. Equidem hoc loco adesse mihi animis velim eos, qui Deum res humanas negligentem circa cœli cardines otiari, nō minus inepte, quàm impiè fabulantur. ex ijs quippè quæ consequuta sunt, nemo sanus, paternam cælestis numinis curam ac prouidentiam in suos, non clare perspiciat. Cum enim tota aduersariorū actio ea maxime calumnia niteretur; Ignatium sociosque varijs locis iure damnatos, ambustosque iudicij flamma per dolum effugisse; cumque longum & operosum esset, nemine præsertim ne-

cessaria in eam rem impendia subeunte, ex tam remotis disiunctisq; prouincijs rei gestę seriem litteris consignatã, testibusque firmatam ex forẽsi formula petere; planè diuinitus factum est, vt quotquot in Italia, Gallia, Hispania Ignatij iudices exstitissent, sub ipsum ferendæ sententiæ tempus Romam fere omnes alius alia de causa cõuenerint. Ioannes Figheroa, quondam Archiepiscopi Toletani Vicarius, is qui Compluti primum de Ignatij fama capitęque cognorat, grauibus de causis Neapolim à Cæsare missus, in reditu commodùm Romæ substiterat. Venerat eôdem è Gallia, Parisiensis Inquisitor Matthæus Ori, Dominicanus, apud quem Ignatius, vt suprà dictum est, semel iterumque ab improbis fuerat accusatus. Denique in tempore Gaspar etiam doctus à Venetijs adfuit, qui habitæ in ea vrbe in Ignatium quæstioni præfuerat. Hi omnes in iudicium adducti, aduersariorum commenta detexêre, cum summa testificatione virtutis ac pietatis Ignatij. Præterea litteræ ciuitatum, apud quas Italia tota Patres ali-

aliquandiu vixerant, per idem tempus allatę, magnum pondus ad illustranda ipsorum merita, & refellendas iniquorum calumnias attulere. Iam verò Hercules quoquè, secundus hoc nomine, Dux Ferrariensium, qui Patribus familiariter vsus, isdēq; peccata ritu Christiano confessus, ex eorum etiam manibus corpus Domini sumpserat; libētissime fecit non modo vt per epistolam, sed etiam vt per legatum perspectæ ipsorum innocentiæ ac sanctitati debitum testimonium laudesque tribueret. Quibus rebus adductus Vrbis Præfectus, vrgente præsertim Pontificis iussu, quamquam aduersarijs omni studio contra nitentibus, denique sua sententia Ignatium & socios omni nō modo culpa, sed etiam culpæ suspicione liberauit verbis amplissimis, eiusque sententiæ, ad vindicandam insontium famam, varias in prouincias testato descripta exemplā dimissa. quibus ex rebus dici vix potest, quantum Patribus vbique honoris & existimationis accesserit. Atque hac maxime ratione diu suppressa atque occultata veritas

tas extulit aliquando sese, ac malitia superata, processit in medium: quęque machinamenta diabolus ad teneram adhuc Societatem deformandam atq; adeo præfocandam artificiose parauerat, ea ipsa, moderante rem numine, in eius maxime decus & incrementa cessere. At verò insidiatorum longe dissimilis fuit exitus. Namque administer conscelerate calumniæ Michael, fraude patefacta (quemadmodum dicebamus) in exsilium actus est: Mudarra vero, & Barreria, factionis & coitionis duces, cum deinde manifestis hæreticarum opinionum criminibus tenerentur; alter mature sibi fuga consuluit, effigiemque suam pro se iudicibus concremandam reliquit; alter autem comprehensus, & causa cognita perpetuo carceri addictus, ad extremam tãdem morte iam imminẽte resipuit: eidemque animam agenti quidam è Societate ad extremum vsq; spiritum assedit: quæque illi tempori tribui solent, pietatis & caritatis officia præstitit. Porrò Lutherianus ille concionator, qui totam conspirationem scelusque conflarat,

rat,intra Catholicorum castra per fraudem aliquandiu versatus,cum religionis ac pudicitię simulationem vltra sustinere non posset,larua depositā fidei & continentię bellum indixit,atque ad optata hæreticorum lustra popinasq; se contulit.

Ignatius & cæteri Patres de constituenda Societate deliberant.
Cap. IX.

HAc igitur falsæ accusationis procella Ignatius socijque defuncti, primum omnium (vt æquum erat) ingentes & vniuersi communiter, & singuli priuatim egêre diuinæ clementiæ gratias:deinde,partim quòd aliqui sub inde ad Ignatij institutum aggregabantur;partim etiam quòd inaudierant,aliquot è suo numero varias in vrbes atque prouincias iam tum rogatu Principum à summo Pōtifice destinari; visum est faciendum , vt de stabilienda quàm maximè ad Dei gloriam,salutēque animarum Societate primo quoque tempore inter se consulerent. ad eam quippe diem, communi tantum officio

officio ac pietate ducti; sine certis & proprijs legibus ac magistratibus vixerant. Ergo precationibus, ieiunijs, & sacrificijs in eam rem quàm accuratissime adhibitis, quotidianæ vitę munera laboresq́; ità partiti sunt, vt diurna tẽpora Dei verbo, consuetisque functionibus; nocturna vero priuatis inter se colloquijs, & necessariæ consultationi darent. Prima igitur nocte quæsitum est, vtrum Pontificis iussu digressi, prout se daret occasio, suam quisq; sine aliorum consensu vel respectu rem ageret; an potius, quamquam cõporibus locisque disiuncti, animorum tamen conspiratione, & meritorum communione, vt adhuc fuerant, sic in posterũ coniuncti esse deberent. Dictisque sine variatione senrentijs, nullum fuit dubium, quin tam suauis, tamq́; arcta societas, Dei prorsus munere ex tam diuersis moribus linguisq́; coalita, omni conatu studioq́; retinenda foret; tũ ne qua Spiritui sancto iniuria fieret, à quo diuinitus fuerant in eam consensionẽ adducti; tũ verò, ne concordię atq; vnitatis bonũ amitteretur, quo nihil est ad

res magnas atq; arduas moliẽdas, & ob stantia quæq; perrũpenda, valenti⁹. Cũ hæc & alia multa in eam sentẽtiam ingẽti alacritate & gaudio spirituali pro se quisq; dixisset, magnopere incensis ad mutuam caritatem & beneuolentiam animis, cœtus ille dimittitur. Proximo deinde cõsessu de religione relatũ est, placerét ne ad vota duo Paupertatis Castitatisq; rite suscepta, tertium perpetuæ itẽ Obedientiæ adiungere, & è suo corpore eligere, qui cæteris ampla cum potestate præesset. In eam rẽ, quod maioris momenti videbatur esse, diem proferri placuit, spatiumq; seorsum singulis ad deliberandum dari, atq; interim instauratis precationibus & sacrificijs, diuinæ sapientiæ lumẽ opemq; diligẽter exposci. Vt igitur eius consultationis dies aduenit, omnium in vnũ congruêre sententiæ, quandoquidẽ Christum Dominũ ac magistrũ sibi pro viribus imitandum cuncti susceperant, quoniam ille sese perfectũ atque integrum holocaustum Deo parenti pro salute humani generis obtulisset, prorsus oportere, vt ipsi quoque

pro

pro ſuo modulo Chriſtum effingerēt: ac quemadmodum ſingulorum corporis bona per voluntariam inopiam, corpus ipſum per caſtimoniā Deo immolatum eſſet; ſic animus quoque ante cæleſtes aras per obedientiam ſpiritualis victima caderet, præſertim cum hoc ſacrificio nullum diuinæ maieſtati gratius aut ſuauius eſſe conſtaret. Ergo ſine controuerſia deligendum videri, cui omnes in terris tamquā Chriſto parerent; cuius in verba iurarent; denique cuius ſibi nutum ac voluntatem inſtar diuini cuiuſdam oraculi ducerent. His ita cōſtitutis, deinceps quæſitum de huius ipſius poteſtate, vtrum certo dierum ſpatio definitam, an vero perpetuam eſſe oporteret. Perpetuā eſſe placuit omnibus, idque cum alias ob cauſas, quas commemorare hoc loco neceſſe non eſt, tum verò vt negotia grauiora, quæ ad conficiendum nō modo plenæ libertatis, verum etiam longi fere temporis indigent; leniter, & ex animi ſui ſententia poſſet ad exitum ſine vlla trepidatione perducere. Additum ad hæc, vt Societatis candi-

dati,

dati, cùm alijs experimentis, tum vero præcipue ſpiritualibus exercitationibus, peregrinatione, & infimis publici alicuius valetudinarij miniſterijs probarentur. Itemque, vt quicumque Societatis inſtituta profiterētur, ij ad tria ſolemnia vota, quæ nobis cum alijs dicatis Deo familijs ferè cōmunia ſunt, quartū nominatim adiūgeret; quaſcūque ad fideliū vel infideliū terras Chriſtianæ rei cauſa Pōtifici maximo ipſos mittere placuiſſet, eò ſine vlla tergiuerſatione, atq; adeo ſine vlla non modo mercede, ſed ne viatici quidem petitione proficiſcendi. ac ſimul, concepta verborum formula ſeſe obſtringerēt, puerili ætati per catecheſim erudiendæ; quòd hoc remedio nullum ferme efficacius foret ad intemeratam fidē tuendam, & prauæ religionis prohibēda contagia. Atq; hoc maxime quarto voto à cæteris religioſis minima Societas noſtra diſtinguitur. Hæc igitur & alia id genus nonnulla per eos dies ab Ignatio patribusque decreta ſunt: eidemque Ignatio negotium datum, vt ea in ſummam redacta, Pontifici Ma-

ximo primùm Apoſtolica auctoritate ſancienda atque approbanda propone ret; deinde vt eadem ipſe poſtea per otium fuſius explicaret ordinaretque, & quàm accommodatiſſimas ad Societatis vocationem & ſpiritum leges canonesque perſcriberet.

Patres in varia loca Pontificis iuſſu diſcedunt. Cap. X.

SVB hæc ferme decreta, Pōtifex Maximus aliquot operarios ab Ignatio in varias agri Eccleſiaſtici vineas poſtulauit. *Id noſtræ Societati fuit Apoſtolicæ peregrinationis exordium.* Rainutio Farneſio Cardinali, eximia ſpe ſummæ virtutis adoleſcenti (qui multo deinde poſt, matura virtute vir, Bononienſis Epiſcopus obijt) per eos dies cum ampliſſima potestate legatio Parmenſis obuenerat. Huic, Pontificis iuſſu, legationis comites, & rerū ſpiritualiū adminiſtri duo, Petrus Faber, & Iacob⁹ Laines ab Ignatio dati: Senas vero in Etruriā, Paſchaſius ad inſtaurandam ſacri cuiuſdam cœnobij diſciplinam ab eodem Pontifice miſſus eſt. In

Aena-

Aenariam seu Inarimẽ insulam, pacifi cationis gratia non leuis momenti, Nicolaus Bobadilla: Brixiam in Cenomã nos ditionis Venetæ, Claudius Iaius grauibus item de causis abijt. Ac per idipsum tempus etiam in extremas terras primum Societati patuit aditus. Brasilicam oram, & præterea quidquid inter inaccessum olim Bonæ spei promontorium, vltimosque Sinas interiacet maritimi tractus, Indo & Gange superato, Lusitani, armatis classibus; ante annos aliquot, ingenti ausu & labore, æque fortiter ac feliciter aperuerant. neque Ioannem hoc nomine tertium Lusitaniæ Regem insigni virtute ac pietate virũ, vlla magis angebat cura, quã vt barbaras illas nationes à misera dæmonum seruitute ad vnius veri Dei notitiam cultumq; traduceret. atque ob idipsum, quos in ea mitteret loca præcones Euãgelij, & moribus & eruditione præstantes, tota Europa impendio conquirebat. Eius rei conscius Iacobus Gouea, is qui Parisijs in ipso virgarum periculo singularem Ignatij fidem virtutemque, ingẽti cũ admira-

tione cognorat, proculdubio ſtatuit, illum & ſocios ad Indicam expeditionem fore quàm accommodatiſſimos, quoniam quidem ab Hieroſolymæ ac ceſſu bello impediti, quemadmodum audierat, in Italia ſubſtitiſſent. Neque tamen quidquam eius cõſilij ratus impertiendum Regi, antequam ipſius Ignatij voluntatem exploraſſet, pro amicitia ad illum ſcribit, quàm libente Luſitaniæ Rege, quàm ſpatioſus bonorum induſtriæ pietatiq; campus in India pateat. ſibi quidem, quando illum & ſocios ab Hieroſolymitana curatione arceat bellum, ſanctiſſimis ipſorũ ſtudijs prouinciam in primis aptam videri. Si conditio placeat, vltro ſemet apud Regem totius negotij fore interpretem pollicetur. Ad ea cum gratiarum actione reſcripſit Ignatius, neque ſe, neque ſocios eſſe iam ſui iuris, quippe qui ſummo Chriſti Vicario ſemetipſi perpetuo nexu Obedientiæ mancipaſſent. proinde agendum eſſe cum Romano Pontifice quidquid ille iuſſiſſet, id vero ſine mora facturos. Quo accepto reſponſo Gouea, cum facile ſpe-

speraret à Pontifice impetrari posse; rẽ totam Regi suo per litteras aperit, ipsumque exemplar epistolæ Ignatij ad eum mittit, cum summis illius & sociorum laudibus, etiam atque etiam suadens, vt eiusmodi virorum opera potissimum vtatur, neu tam præclaram occasionem elabi patiatur è manibus, cui similem fortasse nullam sit in posterum habiturus. Haud incassum adhibita hortatio. quippè Rex & sua spõte iam incitatꝰ, & Goueæ talis viri monitis & auctoritate permotus, confestim Petro Mascareniæ, suo apud Pontificem maximũ Oratori mandat mox in Lusitaniam redituro, det operam vt quàm plurimos ex Ignatij disciplina secum deducat, Euãgelij causa mittendos in Indiam, eaque de re cum Ignatio quàmprimum agat: si res cum illo minus procedat, omni conatu cũ ipso Pontifice transigat. vtique, ne sine tali comitatu reuertatur ad se. Hoc tam seuero mandato legatus accepto, sine cunctatione Ignatium conuenit, ac pauca præfatus (vt fit) conciliandæ beneuolentiæ; mandatum sui Regis

exponit, Patresque minimum sex in missionem Indicam postulat. Ad quē ille submissa oratione, tam honorifico Regis de se iudicio gratias cum egisset, eadem ferme quæ ad Goueam respondit: quod ab se petatur, totum id è summi Pontificis voluntate imperioque pendere. qui tamē, si, quid ego sentiam quæris (inquit Ignatius) vnum aut alterum fortasse tibi concesserit, plures vero nequaquam. At ille cum nihilominus in eodem postulato persisteret, *Dei fidem & hominum* testans, nusquam operā *collocari fructuosis* posse; tum Ignatius, *quasi futura* præsagiens, familiari ac placido vultu: Deus, inquit, meliora, clarissime orator. quippè si è tam exiguo numerò, sex vnam dumtaxat in prouinciam demas, quantulum, quæso, reliquo terrarum orbi supererit? Neque tamen idcirco ille ab incœpto desistit. quoniam Ignatium flecti posse diffidat, ad ipsum adit Pontificē, narrat quid sibi ab Rege mādatum sit, suppliciter etiam atque etiā obsecrans, ne in tam honesta causa, tamq; pia, frustrari se, Regemq; suum con-

concepta peropportuni subsidij spe patiatur. Hic Pontifex, quamquam lætus ab vrbe Roma potissimum, vt parerat, peti sacri Euangelij nuntios, & insuper, tanto Regi, tamque de Romana Ecclesia bene merito gratificari vehementer exoptans; tamen, vt in tali negotio, ne videlicet seruis Dei ad omne paratis obsequium abuti pro potestate videretur (qua erat lenitate ac sapientia vir) audito legato, rem ipsam probauit, de numero ad arbitrium reiecit Ignatij. Is proinde (sane quàm ægre ferente Mascarenia, neque tamen aspernante quod datum est) post multas in eam rem fusas ad superos preces, quēadmodum antea significauerat, duos dumtaxat glorioso muneri destinauit: Simonem Rodericum Lusitanum, & Nicolaum Bobadillam, qui cum idcirco Romam euocatus, grauiter ischiade laboraret: neque legatus Regius maturo iam reditu exspectare diutius posset, ægro Bobadillæ, sibique vicem ereptam dolenti, Franciscus Xauerius repente sufficitur. Erat omnino laborioſa prouincia, iterque longinquū: &,

cum fere nullam in ſpem reditus, tum vero in apertum pœnè quotidie vitæ diſcrimen. Sed quæ alios ab eiuſmodi conſilio retardaſſent, ea ipſa incitamẽta fuere Patribus, cum ſe quiſque tali ſorte præ cæteris beatum exiſtimaret. Ac Simon quidem parata in Luſitaniam naui celeriter anteceſſit. ac deinde Regis Luſitanæ iuſſu, procerumq́; rogatu, quamuis inuitus, in eadem prouincia ſubſtitit. Xauerius autem, vti delatum ad eum eſt, confeſtim exſiluit gaudio, datoq́; ſibi tempore vix quod ſatis eſſet ad laceram attritamq́; tunicam reſarciendam, & ſalutandos fratres; cum legato poſtera die profectus eſt, immortales agens Domino gratias, quòd ſe denique voti compotem effeciſſet. Perpetuas quippè clades pereuntium ex ignoratione Dei, in vltimis regionibus, animarum, iam ante miſerari, & meſſis potiſſimum Indicæ magnitudinem crebris conſueuerat vſurpare ſermonibus. Quin etiam per quietem non ſemel erat ſibi viſus, Aethiopem in humeros ſuſtuliſſe vſque adeo ponderoſum, vt ipſa oneris magnitudine

dine excitaretur è somno mirè defatigatus, membrisque omnibus dolens. continuoq; rem omnem Iacobo Laini patefaciebat eiusdē cubiculi socio. Hæc igitur fuêre nostris hominib⁹ Pōtificiæ missionis initia : Patresque in varia deinceps loca profecti, maiorem in modum aucta Societate, institutisque supplementi causa, tota ferme Europa collegijs, domibúsve, res eas Deo duce atque adiutore gessere, quæ proprio, & quidē iusto volumine ipsæ per se ad enarrandum indigeant.

Ignatius plebi fame periclitanti succurrit. Cap. XI.

NEque vero Ignatio & cæteris, qui remanserant Romæ, negotium defuit. Erat annus à Virginis partu M. D. XXXVIII. insignis annonæ caritate, ac per hyemem præcipue tanta frugum inopia, vt passim iacentes in publico pauperes frigore fameque confecti, miserandum in modum exspirarent. Quo spectaculo commotus Ignatius, tantæ calamitati sibi omni ope subueniendum putauit. Iamq; è Gar-

zonij villa, cum ſuis in Vrbis frequentiora loca migrauerat, laxiore ſibi ab amicis domo conducta, ad circum Flaminium, in ea regione, quæ ſancti Angeli ad forum Piſcariū hodie dicitur. In eius igitur domus ampla cœnatione fœno ſtragulisque diſpoſitis, & in pauperum alimenta eleemoſynis vndiq; corrogatis, in omnes partes dimiſit, qui in id hoſpitium, vt quemq; peri clitātem extrema inopia inueniſſent, vel inter manus, prout res ferret, vel geſtatoria ſella deueherent. Cum ſtrenue curaretur, adhibitis etiam vbi opus eſſet, adiutoribus baiulisq;, breui numerus decumbentium ad quadringentos aſcendit. Hic verò, eodem Ignatio preſide ac duce, Patrum fratrumque ſeſe caritas ac virtus exercuit. Diluculo quotidie linteati omnes ad imperia accipienda præſto aderant. Inde ad ſua quiſq; officia diſcurrere ſine vlla perturbatione vel tumultu; alij recens illatos pauperes clementer exuere, & calida elutis corporum ſordibus in lectulo collocare; alij aſſidere languētibus, eoſdemque amiciſſimis cōſolari verbis.

bis. hi cibos aut domi excoquere diligenter, aut aliunde missos instruere; illi fercula inferre, & longa inedia propemodum enectis pretiosa instillare liquamina. hi cubilia sternere, illi scopis pauimenta purgare: denique certatim omnes munere suo ita fungi, vt præclare testarentur, in minimis illis agnoscere se Regem regum & dominum dominantium. neque vero corpora solũ egentium, sed animi quoque eadem opera curabantur. Plurimi quippe rudes, Christianæ doctrinæ præceptis probe instituti, multi à turpi quæstu, fraudibusq; deterriti, & quod caput est, sacra omnes confessione expiati, ac panè cælesti lõgo interuallo refecti sunt. Deinde vt aliqui conualuerant, succedentibus inuicem alijs, cum tegumentis ad frigus arcendum, & certo pecuniæ subsidio dimittebantur. Ea res per Vrbem vulgata, magnam p̃ populi beneuolentiam conciliauit Ignatio. atque ad eam Christianæ humilitatis caritatisq; officinam visendam interdiu promiscua turba, noctu vero etiã viri principes ventitabant: ac tãta fuit ex-

fuit exempli vis, vt quidam, cum præsentes nō suppeterent sibi nummi, depositis illico in vsus pauperum vestimētis domum seminudi reuerterint. Alij etiam sancta æmulatione incitati, eiusdem conditionis homines, quorum nō deerat passim copia, hospitio susceptos benigne curarūt. Multi præterea proceres, in glorioſi operis perfectionem, Ignatio pecuniæ summam vltro detulêre non leuem. Qua in re Margaritæ Austriacæ Caroli V. filiæ, Octauio Farnesio nuptæ, Placentinorum & Parmensium hodie Duci, pietas ac beneficētia vel in primis enituit. Atque eius pecuniæ, cum Ignatius intelligeret, se vel maxima eorum qui contuleranr voluntate, partem aliquā in suas & suorum necessitates erogare posse; tamen tanta fuit religione vir, vt ne obolum quidem, nisi in externorum pauperum commoda, insumpserit, relatis in codicem accurate nominibus, vt omnium prorsus ratio constaret. Atque hūc maxime in modum labor ad exactam vsque hyemem secūda ciuitatis admurmuratione perductus.

ctus.ac vere demum ineunte, frumenta partim ab ijs qui suppresserant, spon te prolata; partim à magistratibus aliũde conuecta sunt. Ea re non mediocriter annona laxauit; grauiq́ue perfuncta periculo plebs, Deo adiuuãte, ad solitos quæstus & opificia redijt.

Confirmatur à Pontifice Maximo Societas. Cap. XII.

INterea, cum ad Ignatium studio religionis aliqui subinde se adiungerent; nequaquam immemor ille, quod ad Societatem confirmandam attinebat, negotij paulo ante suscepti; quidquid à publicis occupationibus otij datum est, in eam ipsam rem diligentissime contulit. ac primum totius instituti formulam (fusius postea explicandam) ad certa capita dilucide redegit, ac breuiter, deinde nactus opportunitatem, quòd Pontifex Maximus per autumni ferias è turba negotijsq́; Tibur sese receperat; eam formulam auctoritate Apostolica sanciendam eidem Põtifici suppliciter obtulit per Gasparem Contarenum Cardinalem, de quo supra

pra dictum est, ob egregiam virtutem sapientiamq; Principi in primis accepta, nostriq; ordinis amicissimum. quam ille vbi perlegit; confestim, Spiritus, inquit, Dei est hic. ac multa praeterea in eam sententiam adiunxit, quare confideret recentem huiusce manipuli ardorē, tali tempore diuinitus excitatum, afflictis Ecclesię rebus non leui tū praesidio, tum ornamēto futurum. Verumtamen, vt in tanta re ne minus cōsulte quidpiam statuisse videretur, totum negotium delegauit tribus viris è sacro collegio Cardinaliū, apud quos minimum loci fore putauit gratiæ. In iis fuit Barptolemæus Guidicionius Lucensis, vir diuini humaniq́ue iuris apprime peritus, idemq́; nouarum religionum adeo non amicus, vt de ijs ad certum numerum redigendis librū etiam conscripsisse dicatur. Is, praeiudicata iam causa, collegas nequaquam propensos in Ignatium, facile in suam sententiam adduxit, certamq; propemodū confectamq́ue rem, consilio & auctoritate sua pœnè discussit. Quod vbi sensit Ignatius, parū praesidij ratus

in

in hominibus esse, ad opem diuinã de more confugit. ac præter ieiunia, supplicationes, cæteraque ad numen propitiandum adhiberi solita, cælestes insuper hostias eo tantum nomine per se & per amicos immolauit ad tria millia. qua procuratione, intra finem anni vertentis, cum cæterorum, tum præcipue Guidicionij ita immutata volũtas est, vt cum de multitudine religionũ cohibenda idem quod antea omnino sentiret, huic tamen refragari se vltra negaret posse, diuino videlicet monitu, & occulta spiritus operatione vehementer instinctus. Ita, qui diu valde anxios habuerat Patres, eorumque spem varijs frustrationibus propemodum extinxerat, idem vna cum cæteris collegis repente placatus ac fauens, rem vltrò suscepit, commendauitque Pontifici, Tiburedenuo commoranti; qui libentissimo animo & Societatem ipsam, & Societati inditum nomen rite sancteque approbauit V. Non. Octobris, anno M.D. XL. idq; testatum voluit esse publicis litteris eodem die locoq; datis; cum eo tamen, vt in vniuersum

sum sociji ne plures sexaginta numerarentur. Ea videlicet fuit nouellæ Societatis quædam quasi probatio. siquidē triennio post, cùm varijs locis atq; prouincijs Deo adspirante constaret egregius operæ fructus; ab eodem Pontifice limes ille omnino sublatus est, liberumque Ignatio & successoribus relictum, cuilibet petenti Societatem dare. quod item apparet diplomate dato pridie Idus Martias ann. M. D. XLIII.

Præpositus Generalis creatur Ignatius. Cap. XIII.

IGitur post multas difficultates approbata denique *Societate*; gratiæ primum (vt æquum erat) actæ superis, quorum benignitate res bene feliciterque vertisset: deinde, quoniam in dies à Pōtifice missio Patribus imminebat; è suo corpore Præpositum Generalem (sic enim qui cunctis præesset appellare placuerat) primo quoque tempore deligere visum est. Societatis autem status per id tempus erat eiusmodi. Frā ciscus Xauerius, & Simon Rodericus in Lusitaniam erant profecti. Petrum

Fabrum

Fabrũ Cęsaris legatꝰ Ortizius ad VVormatiensem conuentum Pontificis permissu in Germaniam adduxerat. Iacobus Laines Parmæ, Claudius Iaius Brixiæ, Senis Paschasius agebant. In Brutios Nicolaus Bobadilla discesserat. Cũ Ignatio Romæ duo dumtaxat è Patribus versabantur, Salmeron, & Coduri-us. tyrones vero, qui nomen dederant Societati, partim apud Ignatium erãt, partim studiorum causa ab eodem Parisios missi, necessaria ad bellum spirituale arma cnixe parabant. quidam etiam ad res domesticas componendas in Hispaniam profecti, & concionibus iam tum, & colloquijs, ingenti hominum approbatione, Societatis nomen longè lateque vulgauerant. Hoc Societatis statu, cum Præpositi eligendi tempus adesset, Patres qui quidem in Italia erãt, per litteras moniti, quod rei Christianæ commodo facere possent, creãdi Præpositi causa ad Vrbem accederent; sub initium Quadragesimæ anni M. D. X L I. conuenêre omnes, vno dempto Bobadilla, quem in oppido Bisiniano tum maxime res gerentem,

abduci rursus ab opere Pontifex nolu-
it. Is, & cæteri qui longius aberant, suũ
quisq; in schedula suffragium rite obsignatum, partim in discessu reliquerant Romæ, partim deinde misêre inclusum epistolis. Ac primum tridui supplicatio indicta, vetitumque inter ipsos de Præpositi electione colloquium est. deinde coniectis in vrnam schedulis, triduum insuper continuatæ preces: ac septimo demiq; die legitime extractis recitatisque suffragijs, Præpositus declaratur Ignatius, nemine præter ipsum *Ignatium* discrepante: namque is consultò, *ne vnum nominatim* ex omnibus deligendo, *ceteros quodammodo* notasse videretur; in schedula scripserat, se ad eum accedere, in quem plurima suffragia conuenirent, vno se dumtaxat excepto. Igitur explorata iã numinis voluntate, ad Ignatium venerabundi accurrunt Patres. at ille, parẽdi nimirum longe quàm imperãdi cupidior, seuero vultu iubet eos absistere, negatque se munus viribus impar suis vlla ratione subiturum: multaque seriò disputat, cur alium potius quemlibet

libet sibi sufficere debeant. Sed videlicet quibus rebus putabat voluntates Patrum aliò posse trãsferri, eæ ipsæ vel maxime studia eorum incendebant. nihil enim ad conciliandos homines æquè valet, atque animi moderatio atq; submissio. quo factum est, vt nihil eorum, quæ ad munus detrectandum Ignatius afferebat, aliquandiu non modo ad animum admitterent, sed ne ad aures quidem. Sed post multam denique altercationem ægre Ignatius tenuit, vt amplius in tertium diem obsecratione protracta, rursus in suffragium iretur. quo die cum idem prorsus omnium consensus exstaret, neque iam locus tergiuersationi videretur esse; tum Ignatius: *Quandoquidem vos in me potissimum eligendo perstatis, inquit, ego autem, meæ conscius infirmitatis, vestro iudicio salua religione assentiri nequeo; reliquum est, vt huiusce controuersiæ arbitrum deligamus eum, qui mihi à confessionibus est; quóque, vt scitis, vtor diuinæ voluntatis interprete.* (is erat ante conditam Societatem frater quidam Theodosius ex ordine Mino-

rum; cœnobij, quod ad sancti Petri in Monte aureo; qui fuit olim Ianiculus, appellatur.) Quod, ne frustra diutius tenderent Patres, eo facilius concesse-re, quòd minime dubitabant, quin ipsorum suffragij prærogatiuã ille quoque sua sentẽtia comprobaturus esset. neque eos fefellit opinio. Cum enim rem totam ad eum detulisset Ignatius, imbecillitatem suam corporis animique commemorans, dein etiam atque etiam obtestans, vt se tanto onere leuatum vellet; ille, cognita re, tantum abfuit vt precibus Ignatij cederet, vt etiã obiurgauerit hominem, quòd, tam explorata diuina voluntate, Spiritui sancto diutius restitisset: & simul, ne dissimulationi esset locus, vltro adijt Patres, ac de suo responso certiores fecit. Quibus denique victus Ignatius, omni spe in vno Deo rei bene gerendæ reposita, dedit manus, diemque constituit X. Kalend. Maij, quo die ad auxilium diuinum implorandum, præcipua septem Vrbis templa simul omnes obirent, & in diui Pauli potissimum (quoniam eius maximè Apostoli vestigia

sequerentur) solemni professione suæ religionis vota susciperent. Vt igitur ea dies adfuit, in eo templo ad sacellū beatæ Virginis, vbi tum Eucharistia cu stodiebatur, quod sacellum ad imos gradus est aræ maximæ, sub ipsam cæle stis panis communionem, ipse primū qui sacrificabat Ignatius, tū cæteri sua quisque vota clara voce de scripto ex Apostolici diplomatis formula nuncuparunt. deinde sumpto ex Ignatij manibus corpore Domini, post gratiarum actionem, sacratissima eius ædis loca religiose cum adijssent, circa arā maximam sub qua Petri & Pauli Apostolorum ossa condita sunt, cuncti cōsistunt, flentesque præ gaudio, & suauissime amplexantes inter se, gratulantur denuo superis, quòd cœptis adfuerint, suamque Societatem arctiori vinculo colligarint: deinde reliqua templa pari lætitia ac pietate circumeunt. Quibus rebus ingenti omnium cōsensu & conspiratione peractis, magistratum Ignatius inijt. ac primum omnium, ad constituendam domesticam disciplinam adiecit animum, quæ digna

tali instituto, digna Christianæ philosophiæ professoribus haberetur. Itaq; ad cæteros prouocandos, atque ad iaciendā in tyronum animis veræ humilitatis fundamenta, in sordidis culinæ ministerijs aliquamdiu versatus est ipse, tanta cum alacritate ac diligentia, quasi tum primum ad suam ipsius emendationem, vitæ spiritualis curriculum esset ingressus. neque tamen interea grauioribus negotijs deerat, temporibus ita distributis, vt quantum liceret, vtrique muneri satisfaceret. accedebat ad hæc, summus paupertatis amor, summa in victu cultuque frugalitas; præterea in singulorum officijs exigendis, erratisque puniendis admirabili mista lenitate seueritas: in subleuandis vero omnium & animi & corporis necessitatibus, cura & vigilantia plusquam paterna. cumque ad ea caritatis officia, prout res postulabat, opportunas insuper adhortationes & publicè & priuatim adhiberet; haud sane difficile fuit, in animos, recentissimo tum Societatis spiritu, sponte incensos officio ac religione, eos mores eamque viuendi

uendi rationem inducere; vt (si cælesti bus terrena comparare fas est) intra illa tecta parietesq;, angelorum in humanis corporibus quidam cõuictus videretur esse. nullæ tum querimoniæ, nullæ detractiones, nulli susurri quib⁹ incommodæ suspiciones excitantur, & disiungũtur animi; sed acerrimum sui cuiusque deprimendi submittendiq; certamen; in superiorum iussis excipiendis exsequendisque alacritas ingẽs; mirus in communicando interpretandoq; candor atq; simplicitas; oculorum ac sensuum intenta custodia; studium precationis ac solidæ virtutis ardens; quæq; ex his rebus necessario prouenit, admirabilis in magna nationũ, ætatum, ingeniorum varietate concordia. Itaq; coniectis, vt fit, omnium oculis in ordinem nouum; breui non ad nostros tantum, verum ad exteros etiã, salutaris exẽpli manare vtilitas cœpit. Adolescens quidam, egregijs naturæ adiumentis, è Septemtrionali plaga Romam aduenerat, non modo Lutheriana tabe infectus ipse, verum etiam mire cupidus eiusdem longe late-

que vulgandæ. Is cum ex occasione sese in hominum cœtus insereret, verbisque venenatis clericorum vitam ac mores summam in inuidiam vocaret primum; deinde abductis à sacerdotũ reuerentia mentibus praua dogmata sensim instillare quotidie pergeret; patefacta re, iussu magistratuum comprehẽditur. qui cum & ipsi per se, & sacræ Theologiæ magistris adhibitis, illum ab opinionum insania reuocare frustra conati essent; ne quid intentatum relinquerent, ætatem & ingenium miserati, prius quàm in eũ lege ageretur, accersito Ignatio rem totam exponũt, quoniam ipsorum neque adhortationes, neque minæ proficiant; habeat illum aliquandiu apud se, videat etiam atque etiam. vt errantem ouiculam ad Ecclesiæ caulas aliqua ratione reducat. Ille clementer acceptum hæreticũ domum adducit. neque vero sapiẽtes iudices frustrata spes est. siquidem adolescens ab Ignatio sociisq; amicissime habitus; eorum dictis, factis, institutis accurate obseruandis paulatim affici atq; immutari Dei beneficio est cœptus;

tus;& quam antea respuerat medicinā, libentius in dies acciperet:ac demū perseuerantibus Patrum officijs, & diligētissima curatione, eō processit res, vt euulsis letalium dogmatum fibris,priorem pertinaciam gemebundus agnosceret : nec ante à salutari incœpto destitit, quàm voluntaria abiuratione detestatus errores, ingēti bonorum tum admiratione, tum gaudio, cum Ecclesia sancta in gratiam redijt. Is deinde, quærentibus viris grauibus cur qui antea tot machinis oppugnatus peruicacissime restitisset, *Ignatij denique & Patrum hospitio & consuetudine vinci se passus esset;*sine cunctatione respōdit, se illorum non tam disputationibus argumentisque (licèt in eo quoq; genere valerent plurimum) quàm spectatæ sanctitati virtutiq; cessisse:quòd ita apud se prope necessario statuisset, à tam incorruptis moribut,à tanta pace atque concordia,à tam bonis operibus rectam in Deum fidem abesse nullo modo posse. Quæ res documento esse potest hominibus nostris; licet ad conuertendas ad Christum animas in-

genij ac doctrinæ præsidia requirãtur, tamen conspecta vitæ morumque innocentia plus multo quàm litteris aut concertationibus profici. Alius quidam filius familias, desertis liberalibus studijs, ac repudiata omni disciplina, prorsus indomitus & effrænis, cum neque à parentibus iam, neq; à magistris regi vllo modo posset, Ignatio traditur. cuius lenitate, itemq; cæterorum Patrum præceptis atq; institutis accuratissime excultus, posita paulatim ferocia petulantiaq;, cunctis admirãtibꝰ ita pudicos modestosque induit mores, vt vix minimum in illo vitium reprehenderes. Multi præterea omnium ætatum atque ordinum, quos præceps in omnem licẽtiam natura cupiditasque corruperat, Ignatij consuetudine exemplisque incitati, collegêre sese, atque ad bonam frugem Deo adiuuante rediére.

Generalis Ignatius denuo Catechistam munere fungitur. Cap. XIV.

PER eos dies nomẽ Societati dederat è Pontificia familia Petrus Codatius

datius Laudensis, vir honoratus, & opulento sacerdotio præditus. Is, diuino prorsus instinctu, diuitijs & commodis omnibus propter Christum abdicatis, Marthæ munus in Societate sibi vltro depoposcit, & egregiè præstitit; in alimēta Patrum (erat autē Vrbe totā notissimus, & apud principes gratiosus) eleemosynis vndiq; corrogandis. quæ res Ignatium & socios magna molestia liberauit; quippè quos in spiritualem proximorum salutem omni studio intentos, temporariæ curæ ad eam diem valde impedierant. Eiusdem Petri opera templum etiam proprium Societas nacta est sanctæ Mariæ à Strata, nō satis amplum illud quidem, aut commodum, sed tamen in celeberrima Vrbis regione, & ad Societatis functiones in primis idonea: cuius loco, dum hæc scriberemus, Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli III. Pontificis Maximi nepos, ædem nomini IESV magnificentissimam regio sumptu exstruebat. Ei templo deinde adiuncta domus est, quam hoc tempore Patres incolunt, Philippi Archinti beneficio, Salas-

Salaſſiorum Epiſcopi, qui tum Pontificis vices in diœceſi Vrbana gerebat, viri de Societate vniuerſa in primis optime meriti. In eo igitur templo Ignatius, profeſſionis lege, ſex & quadraginta diebus Chriſtianę catecheſi operam dedit è loco ſuperiore, magna & aſſidua non modo plebis, verumetiã præſtantium virorum frequentia: prorſus, vt quidam ex optimatibus palàm gloriarentur, beatosque ſe ferrent, quòd nullam omnino ex Ignatij concionibus omiſiſſent. Agendi autem rationẽ ſequebatur eiuſmodi. Fidei præcepta & myſteria cognitu neceſſaria, primũ ad vulgi captum explanabat, iterabatque, vbi opus eſſet, eadem ſæpius: deinde opportunis digreſſionibus certos interim locos tractabat fuſius, non tã ad ingenij vel doctrinæ oſtẽtationem, quàm ad pietatem excitandam, populumque permouendum accommodatos. idque tam veris grauibusque ſententijs, tam ardenti vultu oculiſque, vt diuini amoris ignem vndique ſpirare videretur, minime fucatæ eloquentiæ vir, nec in ſingulas voces numeroſque ſoli-

solicitæ, sed ingenti animo, prout impetus tulerat, sua sensa prosequentis. Itaque perorationem eius, non ineptus populi plausus, aut stulta facundiæ cõmendatio sequebatur, sed alta suspiria gemitusque, & anteactæ vitæ detestatio salutaris: vt vel defixis humi oculis tristes ac sibimet irati discederent: vel etiam illico sese ad sacerdotum pedes abijcerent confitendi causa tanto cum fletu atque singultibus, vt linguam soluere, aut vocem in verba formare vix possent.

Societas augetur, distribuuntur prouinciæ. *Cap. XV.*

INter hæc Societas maiorem in modum crescere, sublatisque Pontificis decreto cancellis, quos initio idem Põtifex (vt dictum est) illi probandæ præfixerat, multi certatim ad militiam spiritualem Ignatio dare nomina. Cumque noui ordinis fama, bonusq; odor instituti operis manaret quotidie latius; Patres varijs orbis terræ locis vehementer expetebãtur. Itaque ab Romana domo tamquã à metropoli, disiunctissi-

ctissimas in regiones, ciuitatum, Regũque inuitatu missæ Coloniæ; domusq; vel collegia ingenti approbatione cõstituta: primum omnium in Lusitania atq; adeo in ipsamet India, sumptu ac munificentia Regum Lusitaniæ; tũ aliorum pietate in Hispania, Gallia, Germania, Italia. sed cum aliæ pleręque nationes auide Societatẽ amplexæ sunt, tum vero Sicilia & inuitauit perhonorifice, & permissu Põtificis maximi acceptam, in primis copiose ac benigne tractauit; adnitente præsertim Ioanne Vega Hispano (qui regnum illud pro Cæsare administrabat) præstanti non minus religione, quàm prudentia viro; cuius, etiam antea, dum Romæ legatus Cæsaris ageret, plurima & maxima in Ignatiũ & socios egregiæ cuiusdam beneuolentiæ documenta constiterant. Itaque tam late iam fusa Societate, non modo collegijs domibúsve rectores præficere, vt antea, sed etiam Prouinciales præpositos quos appellant, cum ampla potestate in singulas nationes describere coactus Ignatius est. Ac primũ Lusitaniæ præposuit Simo-

monem Rodericum, deinde Hiſpanię Antoniũ Araozium Cantabrũ, Italiæ Iacobum Lainem, Indiæ Franciſcũ Xauerium, Germanię Petrum Caniſium, Galliæ Paſchaſium Broetium, alijsque deinceps alios. Nam vrbanam prouinciam, niſi ſi quando grauiori valetudine premeretur, ad extremum vſq; ipſe adminiſtrauit. Interea de Societatis vniuerſæ progreſſu mire ſolicitus, à ſingulis Prouincialibus per litteras penſum exigere; vnicuique mandare diligentiſſime, quæ è re communi eſſent; Romæ vero, præter domeſticæ diſciplinæ curam, de qua dictum eſt, cæterasque functiones, multa & grauia quę ad incrementum ac defenſionem Catholicæ fidei pertinerent, partim cum ſummo Pontifice, Cardinalibus, legatisque Principum coram, partim etiã cum ipſis Regibus atq; Principibus per epiſtolas & interpretes agere. Accedebat ad hæc, ſolicitudo ingens, atque indefeſſus labor in ſubleuandis pauperum difficultatibus; orborum orbarumque educatione, ac pudicitia procuranda tuẽdaque, & perditis mulierculis

culis à turpi quæstu ad frugem & continentiam traducendis.

Variæ in Ignatium tempestates excitãtur. Cap. XVI.

QVibus ille rebus dum Christi causam agit intrepide, multorum vt fit, odia simultatesque contraxit. In iis aulicus quidam (cuius nomini parcitur) eo tempore potens & gratiosus, cum abductam à se mulierculam, quã misere deperibat, & in male nuptarũ, vt appellant, cœnobio collocatam ferre non posset; sequiore in dies concepta rabie, quam libido & amor incẽdebat, ita demum exarsit, vt pœne furere videretur. Ac primum, facta manu, fenestras cœnobij lapidibus petere, custodes infestare, minari: deinde in Ignatium auctorem, & socios, in circulis cœtibusque omnia maledicta conferre, quin etiam ex occursu probris & contumelijs eosdem incessere; denique ad eos funditus euertẽdos, improbissimas in ipsorum vitam calumnias dissipare; quæ domos primum nobilium circũlatæ, celebratæque sermonibus (quos partim

partim prona in deteri⁹ persuasio, partim væsani illius artificium dolorque excitabat) ad Cardinales etiam, atque adeo ad ipsum Pontificem peruenerũt. Igitur vulgus, vt est pluma & folio leuius, quos nuper summa cum approbatione suspexerat, eosdem repente cõtemnere, & acerbiore in dies odio exse crari, & singulorum caput dira imprecatione defigere; prorsus vt iam non modo cum proximis agere, sed ne pedem quidẽ ianua tuto efferre possent. Principes vero, licet magna ex parte fictas criminationes putarent, tamen rati subesse profecto nescio quid, quod tantæ inuidiæ flammam foueret; vel immutata, vel certè labefactata in Ignatium voluntate videbantur. At Ignatius, quamuis à sua suorumque cõsuetudine multos abduci non sine rei Christianæ iactura cerneret; tamen ratus mitigari hominis ferociam posse, primo rem dissimulare, atque adeo officijs cum improbitate certare: deinde vbi malum serpere quotidie latius, & ipsa patientia corroborari audaciam sensit; non tam priuato dolore, quàm

rei publicæ detrimento permotus, ad Summum Pontificem adijt, ab eoque suppliciter impetrauit, vt criminum, quæ sibi suisque denuo obijcerentur, acre iudicium exerceretur ab Archinto Vicario, & Francisco Michaelio Vrbis præfecto. Ij, citatis omnibus ad quos criminum vel suspicio vel conscientia pertinebat, ac per diligentem inquisitionem calumniatoris fraude comperta, Ignatium & socios non modo absoluerunt lata sententia, sed etiã debitis laudibus & honore verborum extulerũt, increpito valde aduersario, pœnaque proposita non leui, nisi à petulantia maledictisque desisteret. nã, ne grauius in eum animaduerteretur, Ignatio in primis deprecatore perfectum est. ita, quod antea semper, tum quoque Ignatij sanctitatem illustrauit hominum iniuria, & Deo duce, virtus ac veritas, dum violatur, effulsit. Isdẽ fere insidijs postmodum appetitus Ignatius est à sacerdote quodam, qui cum domum catechumenorum administraret, ferre non poterat in ea regenda familia maiorem à loci præsidibus.

Ignatij rationem haberi, quàm sui. Sed miser, Ignatio silente, ac pro eodem orante, breui perfidiæ pœnas dedit. atrocibus enim antea actæ vitæ sceleribus iusto Dei iudicio patefactis, quæ ad eam vsq; diem astute suppresserat, sacerdotio spoliatus, & perpetuo carceri addictus est.

Regimen feminarum à Societate depellit Ignatius. Cap. XVII.

INterea Elisabetha Rosella Barcinonẽsis, quæ Ignatij prima litterarum studia fouerat, Societatis IESV coalitæ & confirmatæ, fama commota, Romam ex Hispania contulit sese, partim vt Ignatium lõgo interuallo reuiseret; partim etiã, vt vna cum quibusdam alijs pijs feminis ad normam illi⁹ atq; præscriptum ageret vitam. Atque Ignatius quidem, sospitem aduentum mulieri de se optime meritæ gratulatus est, & omnia officia detulit, quæ saluo religionis instituto præstare posset curam vero feminarum suscipere sese negauit posse, plurimis grauissimisq; occupationibus impeditum. At illa nihilominus instare; sanctissima veteris

amicitiæ iura teſtari; poſtulati ęquitatẽ obtendere: denique vbi magis magisque obfirmatum vidit Ignatium, ad aulicas confugit artes. atque vt erat nobili nata loco, per viros principes facile tenuit, vt Põtifex Maximus Ignatio munus idipſum quod recuſabat, iniũgeret. Sed ea res magnum in Societatis commodum vertit, præter ſpẽ, ac noſtros, non ſolum in præſens, verumetiam in poſterum à tam periculoſa prouincia liberauit. Etenim Ignatius, Pontificis iuſſu ea procuratione ſuſcepta, paucis diebus tantam difficultatem ac laborem ſenſit, dum querimonias mulierum audire, ſuperſtitiones euellere, inanibus & curioſis quæſtionibus reſpondere identidem cogitur; vt pœnè plus ei negotij paucæ feminę, quàm Societas vniuerſa faceſſeret. Itaque licet Eliſabethæ, pro eius in ſe promeritis gratificari admodum cuperet, tamen reputans apud ſe, quantum ex huiuſmodi tricis detrimenti reſpublica pateretur, ſimul etiam cogitans fore, vt harum exemplo aliæ deinceps religioſæ mulieres virginésve idem à Societa-

te

te in posterum expeterent; nequaquã ignarus, quàm periculosa, & suspicionibus plena sit ea consuetudo; priuati officij rationem posthabere cõmuni vtilitati, ac totum hoc genus ad ministrationis à Societate prohibere omni ratione constituit. Igitur adhibita (quod in omnib⁹ grauioribus causis faciebat) præparatione diligenti, imploratoque per iteratas preces & hostias cælesti præsidio, ad Pontificem accessit, verbisq; supplicibus demonstrauit, ex onere sibi nuper impositio, quàm exiguo cum fructu, quantum *laboris ac molestiæ* pertulisset. ea ipsa re monitum quàm aliena sit à Societatis instituto eiusmodi præfectura, petere se & orare, vt nõ ab illis modo, sed ab omnibus in perpetuum feminarum collegijs gubernandis immunem Societatem esse iubeat; non defuturos aliorum ordinum idoneos homines, qui id munus libenter & cum fide obeant: sibi quidem & suis, prouinciam videri minime accommodatam. neque vero æquum esse, qui sese ad omnium gentium auxilium, sine vlla regionum aut locorum excep-

ptione, Christi Vicario mãcipauerint, eorum operam & industriam, nõ sine graui publicæ rei damno, paucis regendis mulierculis implicari. Quibus rationibus ita permotus est Pontifex, vt supplicanti omnia large ac prolixe cõcesserit. Itaque Societati ab eiusmodi munere vacatio in perpetuum data, eiusque vacationis auctoritas testata est trinis deinde literis Apostolicis, quæ tẽpore procedente magno vsui fuere nostris hominibus, ad eius generis pericula & molestias abigendas.

Honoribus in Societatem nostram Ignatius aditum obstruit.

Cap. XVIII.

ATque ijs difficultatibus perfuncta Societas, prospero cum DEI beneficio cursum tenere videbatur, cum noua rursus in eam coorta tempestas est, eo quidem grauior & periculosior, quo in speciem lenior blandiorque. In ijs, qui per Germaniam varijs locis Domini vineam excolebant, Claudius Iaius è primis Patribus vnus,

vnus, virtutem & sanctitatem suam cũ genti vniuersæ, tum Romanorum Regi Ferdinando ita probauerat, vt eo Rex nullum prorsus ad curandas animas, atque ad pastorale munus aptiorem existimaret. Is pro sua sapientia cũ præclare intelligeret, regni causam cũ causa religionis ita esse coniunctam, vt quantum de catholica religione detraheretur, tantum de obsequio multitudinis, & de imperij maiestate decederet; contra sæuientem eo maximè tempore Lutherianam pestem, velut vnicum remedium, quàm optimos animarum pastores & Episcopos omni diligentia conquirebat. Igitur vita functo per eos dies Tergestinorum Episcopo, quæ ciuitas est Istriæ, (cui tum prouinciæ, quam dixi lues, propter vicinitatem Germaniæ imminebat) circumspectis diligenter omnibus & personis & rebus, denique ecclesiam illã Claudio Iaio perspectæ sibi virtutis & doctrinæ viro tradere ac demandare constituit. Sane, vt vulgo expetuntur huiusmodi sacerdotia, minime timendum videbatur esse, ne delatum vltro

præsertim honorem Claudius repudiaret. Si quidem Tergestina cathedra cum in primis eius regionis ampla & honorifica est, tum vero (quod potissimum hodie quæri solet) vectigalibus haud sane contemnendis instructa. Verumtamen Rex, ne quid insscio Claudio cũ Pontifice Maximo ea de re trãsigeret; primum omnium litteras ad ipsum Claudium dat, Venetijs tum fortè rei Christianæ causa commorãtem, ac nihil cogitantem minus: quarum erat sententia, Tergestinum gregem orbum spirituali custode, circumquaq; frementibus lupis, in maximo versari discrimine; dignam esse vigiliam caritate Iaij, studioque hominum seruandorum; petere se, vt si à Pontifice Maximo id ei muneris onerisve imponatur ne recusset subire; & populo utilem, & sibi gratam operam vehementer fore. Perculsus inopinata re Iaius, primo cohorruit: non quo detestandum quid sit oblatum putaret, sed quòd Episcopus, qua curam gerit animarum, diuinam pœnè virtutem, & omnibus numeris absolutam postulet sapientiam:

qua

qua gradus honoris est (& quidem ad continendam in officio multitudinẽ ferme cum splendore opibusque coniunctus) à spiritu humilitatis ac paupertatis, quem profitetur Societas IESV, vehementer abhorreat. deinde, vt sese ex pauore collegit, fusus in preces lacrymasque, etiam atque etiam obtestatus est Deum, vt ab se tantum discrimen auerteret; neu se primum quasi ianitore speciosos titulos honorésve in Societatem ad id tempus intactam inuehi sineret. tum rescripsit ad Regẽ, multis rationibus ei suadens, vt tam honorifico iudicio decoraret alium digniorem; longe imparem suam imbecillitatem esse oneri; ac demum ita cõclusit epistolam, vt omissis ambagib⁹, quod petebatur, præcise negaret. Quæ res iam satis incensum studium Regis, multo vehementius inflãmauit, quòd ita statueret, tantam in summa virtute & eruditione modestiam, nequaquam in priuatæ vitę quasi tenebris delitescere, sed in editissimo fastigio, vt luceret omnibus, collocari oportere. Ergo cũ ex litteris Claudij diffideret, vllis aut

precibus aut promissis flecti eius animum posse, per Pontificem ipsum, inconsulto vltrà Claudio, rem conficere statuit. Ad eum igitur quàm accuratissime scripsit, quãto in periculo Tergestina ciuitas versaretur Episcopo destituta: se quidem pro sua parte diligẽter circumspexisse, quem nominaret aptum ei muneri: nec vllum inuenisse aptiorem Claudio Iaio, Societatis IESV presbytero, cuius innocentiam doctrinamq; exquisitam plurimis rebus esset expertus; sed frustra per litteras tẽtasse eius animum, in studio Christianæ humilitatis ita defixum, & ab honorũ insignibus admittendis vsque adeo alienũ, vt nisi pro potestate cogatur, nulla sit spes laborantis illius ecclesiæ tam opportuno præsidio subleuandæ. proinde suppliciter se etiam atque etiam orare & obsecrare, vt Claudium pro imperio iubeat, delata sibi gubernacula munusque, sine tergiuersatione recipere, quoniam vt quisque de se ipse minime alta sentiat, ac proinde studiose lateat, ita ecclesiasticis functionibus & ipso episcopatu dignissimus sit.

Hæc

Hæc igitur, & alia id genus multa, ad Pontificem & simul Didaco Lasso mandat oratori suo, vt id ipsum & cũ Pontifice, & cum quibus opus fuerit, quàm diligentissime curet, prorsusq; conficiat. Eius rei fama cum per aulicos quosdam ad Ignatium peruenisset; primo haud ita sane commotus est. nam & Claudij constantiæ, & Pontificis æquitati ac sapientiæ confidebat; & eiusmodi petitiones iam ante Societas, Deo adiutore, non semel eluserat. Verumtamen vt quid esset rei clarius cerneret; cõtinuo Bernardinũ Maffeium (qui tum erat Pontifici ab epistolis, ac postea in Cardinalium numerum cooptatus est) vltro conuenit, ac tota de re familiariter pro amicitia sciscitatur. Ille haud sanè grauate ipsam epistolam Regis ostendit, ad Pontificem summis cum Claudij laudibus & vehementi contentione perscriptam. qua lecta confestim Ignatius eadem de causa ad Regis oratorem Didacum Lassum adit; qui litteras item ad se proprie datas demonstrat, & quidem magna ex parte ipsius Regis chirogra

rographo, etiam atque etiam postulan
tis mandantisque, det operam, vt Epis-
copatus ab se in Claudium collati pri-
mo quoque tempore auctor fiat Pon-
tifex Max. eiusq; auctoritatis diploma
rite confectum ad se transmittat. His
cognitis, Ignatius vbi tam iniquo loco
rem vidit esse, pertimuit; sed ita, vti ne-
quaquam animo caderet. ac licet se ta-
libus aduersarijs longe imparem sciret
esse, tamen fiducia numinis omni ope
sibi contrà nitendum existimauit. atq;
in præsentia Didaco suadere conatur,
vt ab actione rationi Societatis tam a-
liena desistat ipse, & simul ab ea mente
Regem aliquo pacto deducat. *quibus*
verbis cum nihil proficeret, quin poti-
us ab homine rideretur, domū regres-
sus, quàm intentissimas preces & sacri
ficia de more suis indixit: deinde nact'
opportunitatem, facilemque aditum,
Pontifici demonstrauit, quanto res ea
damno esset futura & Societati nostræ
priuatim, & Ecclesiæ vniuersæ commu
niter. non quo dignitatis gradus ac ti-
tuli ipsi per se mali atque improbandi
sint, quippè ad Ecclesiam regendam &
ordi-

ordinũ discrimina retinenda inducti diuinitus: sed quòd & perfectos viros requirãt, quales pauci admodum omnibus sæculis exstiterint, & insuper ab huius minimæ Societatis instituto valde alieni esse videantur. Etenim quibus artibus, quóve spiritu excitata & conflata sit, eodem profecto alendam & conseruandam esse: non amplitudinis & splendoris nimirum, sed humilitatis & parcimoniæ. Quòd si aditus in Societatem honoribus pateat, multũ vtique de vera caritate imminutum iri, quæ nihil omnino habet in vita propositum, nisi vnius gloriam Dei. nam (vt sunt hominum ingenia) & complures fortasse ad hanc religionem accessuros opum cupiditate magis, quàm diuini obsequij studio: & qui nuper adscripti sint, magnitudine laboris, & disciplinæ asperitate defatigatos, vt primum præsentis præmij commodũ affulserit, mutato repente cursu, nouæ spei velificaturos. atque vt maxime in officio cuncti persistant; tamen nisi præsenti iacturæ eatur obuiam, sine dubio Societati exitialem (quod Deus auer-

uerteret) exitum imminere. Id adeo vel inde facile perſpici poſſe, quòd paucis illis annis, quattuor viris ex ea familia præcipuis totidem Epiſcopatus delati ſint, quos niſi fortiter ab ſeſe Patrũ virtus & conſtantia reieciſſet, videlicet alio deinceps atque alio dilabente, breui miſeram Societatem ipſis luminib⁹ carituram fuiſſe. Atque hæc quòd priuatim ad conſeruationem ipſius religionis attineat. Iam ſi communem ſpectemus vtilitatem, nemini dubium eſſe, quantum ex ea re detrimenti reſpublica perceptura ſit. nihil enim omnibus ætatibus æque deplorandum fuiſſe, atque in tanta meſſis copia tantam operarum inopiam: atque ex ea ipſa paucitate, qui vnicuipiam agro addicti affixiq́ue ſint, longè minus vtique proficere, quàm qui Apoſtolico ritu ſoluti ac liberi, omnes eccleſias peruagentur, ad eamq́ue potiſſimum reipublicæ Chriſtianæ partem ſubleuandã accurrant, quam maxime laborare cognouerint. Præterea, ad faciendã populis fidem, & animos permouendos, nihil eſſe efficacius vitæ ac morũ exemplo.

plo. itaq; adhuc Societatem (absit verbo inuidia) Ecclesiæ non mediocriter profuisse, propterea quòd minime ab eius dictis facta dissenserint. nunc autē, si ad id fastigiū extollantur Patres, quo modo fieri posse, vt apud multitudinē insciam arcanorū, ambitionis ac leuitatis crimen effugiant? qua porro fronte, quo vultu, repente aucti ac decorati ipsi honorum insignibus, de imitatione Christi, de fugienda gloria, de voluntario sui contemptu ac submissione verba facturi sint? Hisce, alijsque de causis Pontificē Maximum etiam atq; etiam obtestari atque obsecrare, vt quā Societatem primus auctoritate & benignitate sua confirmauerit, ornauerit, auxerit, eamdem ab omni suspicione incommoda vèlit esse liberam, suaq; in eam beneficia tā periculoso præsertim tempore tueatur. Audijt Ignatiū Pontifex perbenigne, vt solebat; sic tamen, vt integritatem hominis admiraretur potius, quàm consilium approbaret. Itaq; collaudata initio ipsius fide ac probitate, sensim flexit orationē, & cōtra sententiam Ignatij cū alia multa

differuit

differuit, tum vero ex veteri oraculo. Cor, inquit, regis in manu Domini: quasi diceret, in Claudio eligendo tantam Ferdinandi Regis contentionem planè diuinitus extitisse; ac proinde clariorem esse numinis voluntatem, quã vt obsisti vltra oporteret. Quæ cum Ignatius grauiter ac dolenter accipere videretur; Pontifex, qua erat lenitate, ne Dei famulum tristem ac mœrẽtem ab se dimitteret, ad extremum iubet illum super ea re amplius consultare, precesque ad Dominum fundere; se quoque idem esse facturum. Interea Didacus orator negotium vrgebat acerrime. iamque instabat dies, quo die in Senatu de Tergestina ecclesia referẽdum erat. qua re Ignatius cognita, confestim Cardinalium pœnè omnium domos, quarum erant multæ, longis interuallis inter se disiunctæ, ingenti diurno & nocturno labore circumijt, singulis eadem illa fere proponẽs, quæ paulò ante Pontifici Maximo. Sed videlicet eorum mentes iam antè occupauerat orator. Itaque mire obfirmatos offendit in Claudij electione approbo-

probanda; partim quòd tanti Regis voluntati fauerent; partim etiã quòd vigiles & cuſtodes Claudij maxime ſimiles, tam formidoloſo tempore, in Eccleſiæ propugnaculis atq; ſpeculis ipſimet collocandos putarent. Hac quoq; ſpe deiectus Ignatius, vnum reliquum videbat eſſe remedium, ſi Ferdinandũ ipſum Regem à ſuſcepto conſilio per litteras auocaret, quem pro ipſius pietate virtuteq; ita in ſe ſuosque animatũ nouerat, vt minime dubitaret, quin cognita re ſalutem Societatis, Tergeſtinorũ rationibus antelaturus eſſet. Sed ne illa quidem ratio habebat exitum: quippè inſequenti luce de Tergeſtina cathedra Senatus erat futurus. Ignatius igitur excluſus anguſtijs temporis, numquam intermiſſis ad Deum precibus, quaſi ad extremum in rebus humanis perfugium, ſeſe contulit ad Margaritam Auſtriacam Cæſaris filiam, de qua ſupra dictum eſt, feminam per id maxime tempus gratia & opibus florẽtiſſimam. Hanc pro ſpirituali neceſſitudine (erat enim illi à confeſſionibus) edoctam quanto in periculo So-

cietas esset, infimis precibus obsecrat, vti Societatis causam in se recipiat; & imminentem relationem auctoritate sua interposita tamdiu differat, quoad Regem ipse per epistolam alloquatur, & ab eo responsum accipiat. Fecit illa quod rogabatur, & illico datis ad Pontificem codicillis, optatam dilationē impetrauit. ea demum res aliquid laxamenti dedit Ignatio. etenim spatium nactus, ad Regem scripsit litteras, deprecationis & querimoniarum plenas; illum etiam atque etiam per Christum obsecrans, ne Societatem nuper ad gloriam Dei tanto labore conflatam, sine causa perditum iret: non ita de ipsius maiestate, regnisque & se & socios esse meritos, vt ab eo nulla eorum existimationis, famæ, salutis denique ratio habenda esset. non defore idoneos viros, qui rem Tergestinam capessant, sineret modo sui ordinis homines qua cœpissent paupertatis & humilitatis via, ad Christi gloriam, & salutem animorum sine offensione pergere. id si (vt sperabat) permitteret, se & socios immortali beneficio Regi

gi obstrictos fore, precesque pro ipsius maiestate saluteque numquam intermissuros. Hisce alijsque id genus incensis officij religione rationibus precibusque minime restitit Rex: & quãquam inuitus, tamen suis rationibus amicorum vtilitati posthabitis, quod vix fieri videbatur posse, per epistolam iussit oratorem suum ab instituta, vel potius pœne confecta actione desistere. Quæ res vulgata, & Pontificem Maximum facile in Ignatij sentẽtiam adduxit; & Ignatium ipsum ac socios affecit ingenti lætitia. Itaque & in posterum supplicationes decretæ, & in præsentia solemnis hymnus in gratiarum actionem publice persolutus est. Ac pari deinde constantia sese Ignatius idem opposuit, cum nostris hominibus pinguia sacerdotia, quibusdam vero Cardinalatus etiam deferretur, ac nominatim Francisco Borgiæ Hispano dynastæ, qui amplissimis in eo regno perfunctus honoribus, diuino instinctu post vxoris obitum rebus mortalibus valere iussis, & sponte deposito Gandiensi Ducatu, magna hominũ

admiratione Societati se addixerat. Quamquã in Aethiopica legatione, q̃ postmodum Lusitaniæ Regis rogatu à summo Pontifice nostris iniuncta est; cum ad eã functionem Ecclesiasticę dignitatis insignia, & honorũ tituli necessario quærerentur, imperãti pro potestate Vicario Dei, resisti non potuit. præsertim cũ periti rerũ æstimatores argute conijcerent, nouã hanc manũ, non ad opes & copias, verum ad labores & aperta vitæ pericula destinari. Neque eos fefellit opinio. si quidem ex ijs qui in illam expeditionẽ abiere, aliqui multis incommodis agitati ex itinere mortui sunt: Andreas vero Ouiedus Aethiopię Patriarcha, qui talem titulũ reijcere ab sese omni ope cõtenderat, in ea loca summo labore delatus, inter Aethiopica bella captus à Turcis, ac mire vexatus, Lusitanorum deniq; benignitate redemptus est. idemque deinde, vt exiguas in ijs regionibus catholicorum reliquias tueretur, in summa rerum omniũ egestate, paratis bobus, agro suis ipse manibus colendo tolerabat vitam.

Con-

Confirmatur à Iulio III. Societas.

Cap. XIX.

POST hæc, Paulus III. Pontifex Maximus, senio curisque confectus, è vita migrauit, comitiaque nouo creãdo Pontifici, in magna studiorum ac voluntatum varietate in aliquot menses extracta sunt. Quo ipso tempore cũ Vrbs, vt in diuturno interregno, anno næ difficultate vehementissime laboraret, nostrisque numero in dies auctis, extrema fames adesse videretur; Ignatius cum aliorum, tum præcipue sacri Collegij Cardinalium eximiam in se suosque benignitatem expertus est. quippè in summis occupationibus Patres augustos pia nostrorum hominum recordatio subijt: communique consilio aeorũ inopiam subleuandã non leuis pecuniæ summa ex ipso Cõclaui transmissa est: enixè in primis fauente atque adiuuante Rodulpho Pio Carpensi, quem Ignatius iam ante sibi socijsq; patronum ac protectorem, vt appellant, è summi Pontificis auctoritate delegerat. Ac rebus diu multum-

que agitatis, Pontifex denique declara tur Iulius, eo nomine tertius, qui quòd in Synodo Tridentina Legatus, Fabrum, Lainem, & Salmeronem Theologos Apostolicos familiariter nouerat, multaq; tum ex ijs, tum ex alijs de Societatis instituto didicerat, Ignatio supplicanti multa in Societatis incrementum acrem, admodum liberaliter tribuit. nec enim solum prioris Pontificis de ordine nostro iudicia & acta, firma rataque voluit esse; verumetiam eumdem ordinem nouis insuper ipse testimonijs atque decretis ornauit. Cuius rei publica diplomata exstant verbis amplissimis.

Magistratu sese abdicare conatur Ignatius. Cap. XX.

HIsce rebus ita peractis, cum satis in præsentia communi rei consultum esse videretur; Ignatius qua erat humilitate, vigiliam suam alteri tradere, seque Generalatu omnino abdicare constituit. Igitur Patribus quotquot communis rei commodo potuit Romam euocatis; cum in consilium con-

conueniſſent;ne,vt olim,ſibi forte coram dicenti reclamaretur,per epiſtolã diſertis verbis expoſuit, ſe, qui vitia noſſet ſua,& initio inuitum, atque adeo coactum, Societatis gubernacula recepiſſe;& nunc grauiore etiam valetudine,ætateque, multo minus idoneum eſſe tãto muneri.proinde per Chriſti Domini ſanguinem petere atq; obteſtari ſeſe,vt ſine vllo ſui reſpectu,cõmuni vtilitati proſpiciant,& quàm primum ſibi ſufficiant virum & animo& corpore firmiorem. *Id quo liberius faciatis*, inquit, *Ego in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vnius Dei ac creatoris mei, depono Generalatum ſimpliciter & abſolute, meque abdico hoc munere, priuoque; & omnibus animæ meæ viribus obſecro tum profeſſos omnes, tum ſi quos profeſſi adhibere ad hanc deliberationem volent, vt huic meo tam iuſto deſiderio faueant, piamque oblationem libenter admittant.* Hac epiſtola recitata, magnus animorum motus eſt factus, cum partim viri modeſtiam ac ſubmiſſionẽ ſatis admirari non poſſent, partim etiam pro ſe quiſq; metueret, ne quis

alius fortassis Ignatij voluntati assentiretur. Verum vt ad suffragia ventum est, idem planè consensus omnium in eo retinendo exstitit, qui olim fuerat in eligendo: & enixè petenti, præcise negatum. Denique per internuntium iussus Ignatius alia omnia cogitare. etenim se quidlibet potius, quàm alium gubernatorem ipso viuente passuros. Atque hæc communiter, dimisso deinde cœtu, priuatim singuli cum eodē expostulare, quòd ab incœptis desistere, quòd vixdum constitutam Societatem, omniq́ue custodia egentem, quasi durus pater teneram adhuc filiā deserere conaretur. Pergeret porro, & publicam rem ordinaret, legesq́; perscriberet, Deum, cuius manus alligata non sit, in posterum quoq;, sicut antea, pijs ipsius conatibus adfuturum, itaq; Ignatius, quamquam inuitus, & religiosæ quietis, vitæq́; priuatę auidissimus, tamen ne minus dicto audiens videretur esse, patrum auctoritati ac precibus deniq́; cessit, seq́; ad institutum opus legum scribendarum quàm diligētissime retulit. Ac primum, vnius Dei glo-

gloria, saluteq; animorum sibi proposita, societatem vniuersam, quo facilius ad ministratio tota constaret, certas diuisit in classes: prouiditq; quantum ingenio & cogitatione assequi valuit, cum vt cæteris vitijs, tum vero vt ambitioni & auaritiæ, quæ duæ perniciosissimæ sunt mortalium pestes, omnino obstrueretur aditus: veræq; humilitati & paupertati, quàm maximus & maxime diuturnus honos ab omnibus haberetur. Ad hæc, rationem Præpositi Generalis creandi, necnon priuatam ac publicam disciplinam, queque alia cœtibus hominum regendis vsui solēt esse, præscripsit. Nec modo maiora, sed minora quoq; ministeria curationesve, certis legibus ac preceptis quàm accuratissime persecutus est. Has deinde leges, quamquā longo tempore, summáq; cura elaboratas & conditas, non tamen continuo pertulit, sed per idoneos homines tota Societate promulgandas curauit, vt vsu ipso, & magistra rerum experientia probaretur, satis ne ad Societatis propositum, atq; ad Apostolicam instituti formulam conueni-

rent, neq; antè ratas fixasq; voluit esse, quàm in proximo conuentu Patrum tota re agitata & planè perspecta, legitimè sancirētur. ijsdemq; Patribus deinceps addendi, moderandi, immutandi, ac demendi, prout expedire videretur in Domino, plenum ius ac liberam potestatem reliquit.

Societati in Hispania valdè laboranti succurrit. Cap. XXI.

PER idem tempus Societas, videlicet ne lætiore successu intumesceret, vel ad otium ignauiamq; delaberetur, varijs in Europæ regionibus diuino permissu vehementer exercebatur, idq; partim ab inuidis & obtrectatoribus, partim etiam ab ijs, qui temporibus ita periculosis tam insolitam concionum frequentiam, tam assiduam Sacramentorum administrationem, & reliqua instituti nostri munera, genusq; doctrinæ suspectum haberent. Quo in numero in alijs prouincijs alij, sed in Hispania vel acerrimus nostrorū insectator exstitit Ioannes Siliceus Archiepiscopus Toletanus. Is cum à

cæ
dè
rit
m
bā
C
ci
et
ca
ta
or
qu
in
ta
ru
ca
xc
re
to
co
ti
di
na
ec
ex
de
pr

cæteris Societatis nostrę ministerijs valdè abhorreret, tum Exercitiorum spiritualiū, quibus nostri eo tempore vel maximè in erudiendis hominibus vtebātur, nomen ipsum pati non poterat. Compluti vero, in sua diœcesi, piorū ciuium liberalitate Collegium Societatis Iesu repente excitatum, quo academia illa pœnè tota confluueret, ita ægrè ferebat, vt de nostris è sua ditione pellendis, toto animo dies noctesque cogitaret. Sed cum in ipsos palàm impetū facere vereretur, partim spectata vitæ innocentia, partim etiam virorum principum gratia, & summi (quod caput est) Pontificis auctoritate subnixos; iracundiæ suæ fulmina in populares suos, familiares nostros, apertè contorquet. Ac primum, quòd è suo clero complures nostra disciplina ac meditationibus imbutos esse cognouerat, edicto minaci, iuris in Ecclesia Toletana dicundi potestate priuat sacerdotes eos, qui è nostra formula spiritualibus exercitationibus operam dedissent: deinde, præsenti anathematis pœna proposita, vetat in academia Complu-

plutensi omninò quenquam à nostris hominibus Ecclesiæ sacramenta susci-pere. Quæ res, vtpote insigni infamia, varios illico rumores hominũ Hispa-nia pœnè tota commouit: cum alij no strorum acta, mores, instituta defende-rent: alij contrà, non sine graui aliqua certaq; ratione tantum Antistitem ita de Societate statuisse disputarent. No-stri, quamuis Dei clementia, & consci-entiæ testimonio freti, re tamen tam atroci, tamq; inopinata perculsi, ange-bantur animo; neque tam ignominia sua, quàm Ecclesiæ damno permoue-bantur, quod ex tanta hominum alie-natione, tantisq; calumnijs imminere necessariò videbatur. Itaq; cum obse-crationibus & sacrificijs, & voluntaria corporum castigatione cœleste numẽ de more propitiassent; per communes amicos Archiepiscopũ docent, nihil ab se vel contra Ecclesiæ rem, vel con-tra ipsius Archiepiscopi dignitatem es-se commissum, cur in rebus diuinis oc-cupati, & nihil nisi Dei gloriam, & pro ximorum salutem ex Apostolica au-ctoritate quærentes, tantis iniurijs affi-

ci,

ci, præsertim indicta causa, debuerint. Si quid secus ab inimicis ad eum delatum sit, se ad purganda crimina, atque ad omnem satisfactionem in Domino paratos esse: tantum ab eo supplicitter petere, vti conceptam iram, ad causam vsq; cognitam, pro sua sapiētia ac pietate sustineat. Cum ille nihil idcirco de acerbitate remitteret, satisq; appareret, nostri nominis odium altius in eius animo insedisse, quàm vt euelli, aut mitigari vlla ratione posset, Ignatij voluntatem atque consilium per litteras quàmprimum exquirunt. Ille, circumspectis rebus omnibus, Deumque per se, suosq; enixè precatus, vt ea res ad ipsius gloriam, salutemq; animarum, bene ac feliciter cueniret; sine vlla dubitatione, si Archiepiscopus in incœpto persistat, iubet nostros ad cōsilium Regium prouocare; litteras Apostolicas proferre; Societatis causam cum Christi causa coniunctam æquè moderatè ac fortiter agere. ipse interea ad Pontificem adit supplex; Archiepiscopi factum exponit, summi rribunalis opem & auctoritatem implorat,

sine

sine vlla tamen grauiore querimonia vel exaggeratione verborum. Ac nostri quoque in Hispania ex Ignatij præcepto rem ad consilium deferunt: Pōtificia diplomata, & iura Societatis legitima ostendunt, obseptum sibi aditum ad proximos adiuuandos expostulant. Quæ cum nulla ipsorum culpa ab Archiepiscopo acta esse cōstaret; eum denique exitum habuit res, vt & Regij consilij decreto, & acri Pontificis obiurgatione, Archiepiscopus edicta sua reuocare, nostrosq; omni molestia atque ignominia liberare coactus sit. Quæ res lætitiam bonis omnibus attulit eo maiorem, quo magis ad eum diem de nostra existimatione ac fama soliciti fuerant. Atq; haud ita multò pòst, Archiepiscopo vita functo, nostri à Toletana ciuitate benignè inuitati, & in ijs ipsis ædibus publicè collocati sunt, quas idem Archiepiscopus paulò antè clericis quibusdam ædificauerat. vt ab ijs qui diuinam prouidentiam ex rerum humanarum cuentis obseruant, non sine causa animaduersum fuerit, omnes tanti Præsu

lis

lis in Societatem impetus & conatus eo deniq; recidisse, vt cum maximè nostros, opinionis errore deceptus, ex vniuersa Hispania pulsos cuperet, tunc ipsum in sua Toletana metropoli domum illis exstrueret, ornaretq;. Eiusmodi fuit igitur Hispaniēsis illius procellæ transitus. Ac pari felicitate in alijs quoque prouincijs coortæ in nos tempestates, Ignatij lenitate, prudentia que sedatæ sunt: ac Dei beneficio vbiq; fere Societas maiora in dies incrementa capiebat.

De Iulij III. obitu, & de Marcelli II. in Ignatium nostros q̄. beneuolentia.

Cap. XXII.

INter hæc Iulius anno Pontificatus quinto demoritur: cui Marcellus Ceruinus Politianus ingēti bonorum omniū gaudio suffectus est. quidquid enim erat spei de publicis rebus, id pœnè totum eius Pōtificatus annis vulgo desponderant. Ad hunc Ignatius pro veteri familiaritate cū adorandi & gratulandi causa veniisset, arctè amplexus hominē Pōtifex, & suauissimè exoscula-

latus, multa cum eo inambulans de fidei Christianæ propagatione, deq; restituenda Ecclesiastica disciplina serio contulit: atq; ob id ipsum nonnullos ab eo petijt viros, quos haberet apud se consilij causa. Cæterum in primis dilexit Iacobum Lainem, & Martinum Olauium, quorum videlicet vtriusq; virtutem ac sapientiam optimè nouerat. nam de Francisco Xauerio, cuius fama, rebusq; gestis valdè permouebatur, iam ante exorauerat, vt illum omninò Romã ex India reuocaret: quòd tanti viri videndi, ruendiq; in eius amplexum miro quodam desiderio teneretur, quinetiam nostros quotquot ea tempestate Romæ versabantur, ad se in palatium adduci iusserat: quòd hasce copiolas recensere, & singulos corã quasi bonus imperator milites vellet inspicere. deniq; multis de nostra Societate verbis vltro citroq; habitis: Tu bellatores (inquit Pontifex) conficе; nos vtemur. Cùm ab eo congressu, alijsq; deinde colloquijs lætus admodum discessisset Ignatius, & optima spe Societatem implessет, breui ea lætitia

tia cunctis euanuit. Si quidem Marcellus altero & vicesimo die quàm Pontifex declaratus fuerat, febri extinctus; ingẽti omnium luctu Christianam rẽpublicam orbam ac debilitatam reliquit.

Ignatij obitus. Cap. XXIII.

SVcceſſit Marcello Paulus eo nomine quartus, qui, cum propter nõ nullas interpoſitas offenſiones acerrimus noſtri ordinis inimicus fore putaretur, hominum opinionem longe fefellit. Nam & in Ignatium ipſum, cunctis admirantibus, perhonorificum ſeſe præbuit; & Societatem multis rebus decorauit, auxitq́; : & noſtrorum hominum opera maximis in rebus Eccleſiæ plurimum vſus eſt: & de fundando collegio ſeu academia, quam in Vrbe Ignatius magno reipublicę Chriſtianę bono inſtituerat, ſerio cogitauit. Hunc Pontificem inter & Philippum Catholicum Regem exorto graui & periculoſo bello, quod breui deinde compoſitum eſt; cuncta miſceri, compleri armatis Vrbs; tympanorum, ac tormen-

torum horrifico ſtrepitu omnia perſo
nare, pacis artibus parum admodum
loci eſſe. Quocirca Ignatius pertæſus
temporum, & Societatis rebus vtcum-
que compoſitis, contemplandi ſtudio
ſeceſſit in villam, quam non longè ab
æde ſanctæ Balbinæ, ad Thermas An-
tonianas, in vſum præcipuè Romani
Collegij, amicorum benignitate nu-
per exſtruxerat. Ibi, vel tectorio noui
operis male acceptus, vel vrgente iam
ſenio, letalem in febrem incidit; ſic, vt
cum eius intima vrerentur præcordia,
nullus in facie pallor, nulla in toto cor
pore ſigna mortis exiſterent: tantum
inſolita quædam laſſitudo in mem-
bris ac motu apparebat. Itaq; domum
relatus, in lectulo collocatur. accerſiti
confeſtim medici, bono animo iubẽt
noſtros eſſe. At ille cum ſibi vltimum
diem inſtare ſentiret, mirantibus cæte-
ris, miſit qui à ſummo Pontifice ſibi
decedenti ſalutarem expiationem &
indulgentiam ritu catholico precare-
tur. deinde cum ad multam noctem
de more vigilaſſet, quinetiam nonnul
la cũ domeſticis in rem Collegij tranſ-
egiſ-

egisset, sopori se dedit: itemq; qui aderāt, cubitū discessere, nihil admodum periculi suspicantes. at ecce manè postridiè duo è fratribus, eius vitæ quotidianæ administri, cubiculum visendi Patris causa introëunt, ad lectuluū sen sim accedunt, ac præter omniū opinionem vitali spiritu pœnè defectum offendunt. Accurritur illicò ad socios: alij ad medicum aduolant: alij interea ad refocillandas vires (vt assolet) iuscu lum porrigunt: quibus ille cum nihil iam opus esse dixisset, Iesum intermor tuis vocibus identidem appellās, placidissimè efflauit animā hora post Solis ortum prima, feria sexta, pridie Calēd. Augusti, anno post Christū natum M. D. LVI. Qui verò ad Pontificē pridiè sub vesperā fuerat destinatus, quòd nihil tale metueret, re in proximam lucē dilata, cum quod volebat, statim impe trasset libente Pontifice, & verbis amicissimis Ignatiū prosequente, grauiter deinde semet incusans, tempori nō occurrit. Defuncti corpus tū inspiciendi, tū exenterādi causa dissectum, summā viri abstinentiam & sobrietatē liquidò

comprobauit, ſiquidem & ſtomachus venterq́; prorſus inanis, & præ ſiccitate diuturna mire contractus apparuit: & iecur ea ipſa de cauſa ita obduratum aridumq́;, vt pœnè lapideſceret. Sanè Realdus Columbus, egregius ea tempeſtate ſector, qui aperiendo interfuit, in hepatis vena, quæ Porta dicitur, lapides tres ſeſe inueniſſe teſtatur in ſuo de Anatomia libro. vt pro miraculo non leui habitū ſit, vitalibus adeo affectis, ac propemodum exuſtis, hominē tandiu viuere potuiſſe, præſertim hilari ſemper eodemq́; vultu exſequentem Præpoſiti Generalis officia & munera. Mortuus eſt autem anno ætatis quinto & ſexageſimo, ſuę conuerſionis fermè trigeſimo quinto, confirmatæ verò Societatis ſextodecimo. quam ille tam exiguo temporis intẽtuallo tam longe lateq́; propagatam reliquit; vt iam tum ab ipſo conſtitutæ numerarentur prouinciæ duodecim, & in ijs varia noſtrorum domicilia fere centum. Vulgata eius morte, ingens confeſtim hominum concurſus viſendi cauſa domum eſt factus, atq; hi manus, hi pe-

pedes certatim exoſculari: alij roſaria quæ vocantur, applicare corpori, multi etiam, pilei, veſtiumúe, quibus vti conſueuerat, fruſtulum aliquod enixè rogare: quibus tamen modeſtiæ gratia nihil à noſtris eſt datum. Corpus in eodem cubiculo vbi exſpirauerat, biduo fermè ſeruatum, ſabbato ſub veſperã incluſum arcę, poſt exſequias mira populi frequentia celebratas, in templo noſtro ad dextrum latus aræ maximæ humatum eſt, ac ſtatim præſentem opem ex Ignatij patrocinio noſtri ſenſere. Non enim, vt multi putarant, orba tali parente Societas mœrori ſe dedit, aut concidit: quinimmo ſtetére animis Patres, perq; omnes ordines inſolita quædam ſuauitas ſpiritus, & mẽtium vigor ad ſubeundos Chriſti cauſa labores, & cœpta ſtrenuè promouẽda peruaſit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

DE IGNATII LOIOLAE VITA ET MORIBVS.

LIBER TERTIVS.

HActenus Ignatij toto vitæ cursu proposito, nunc præcipua quædam de ipsius factis, dictis, ac moribus, & quidem quo magis in prõptu sint, per species exsequemur. Ac primum de studio precandi meditandiq;, qua laude in primis Ignatius floruit.

De orandi assiduitate, & studio pietatis.

Cap. I.

INitio cõuersionis, vt antè diximus, precãdi contemplandiq; causa magnam sibi vim intulit, partim in rerũ caducarum, quibus assuuerat, vitanda recordatione; partim etiam in scrupulorum molestijs abigendis. Procedente deinde tempore, cum magis in dies à contagione corporis, Deo adiutore, se

se abstraxisset, tantam eius generis facultatem adeptus est, non modo vt è cœli, siderumq; aspectu, quo maximè capiebatur, sed etiam vt ex intuitu floris, aut herbæ, aut leuissimæ cuiuslibet rei, confestim in Dei cogitationem amoremq; suauissime raperetur. Idque nostris hominibus cupiebat esse familiarissimum, vt in singulis creatis rebus, quoad eius fieri posset, creatoris potentiam, sapientiam, bonitatē agnoscerent. Eosdem monebat, vt contra quotidianas dæmonū insidias, ne circumuenti repentè in fraudem inducerentur; vel instructo, quod aiunt, agmine semper incederent, vel certè dissipatis in varias curas & negotia viribus animi tanquam receptui canerent statis horis diei; & in semetipsi descenderent, suaque omnia dicta, facta, cogitata, coram Deo quam diligentissimè reputarēt, adhibito etiam monitore, si opus esset, vel memoriæ, vel etiā notitiæ causa: deniq; omnia probe contemplati, contra id vitium maximè pugnam capesserent, quo vitio se præcipuè vrgeri & laborare senti-

rent; nec ante desisterent, quàm Deo duce debellatũ esset. Sanè ipse, quamquam se habebat semper in potestate, & ex diui Bernardi præcepto, non se rebus tradere, sed commodare consueuerat; tamen, qua erat diligentia, in singulas horas vltro inquirebat in se: idque, propter diuturnam exercitationem, nullo negotio: magisq; ac magis in spiritu proficere nitebatur, diem cũ die, vt suprà diximus, hebdomadam cum hebdomada conferens: qui cursus ad candorem animi ac perfectionem certissimus est, neq; id solum, sed etiam statis quotidie temporibus, erepto ex summis occupationibus otio, cõtemplationi vacabat. quam ad rem aliquoties à domesticis clàm obseruatus est, hoc maximè modo se comparans. Vt enim superiorem ascenderat ædium partem, vnde liber esset prospectus ad sidera; stabat aliquantisper oculis in cœlum defixis: tum prouolutus in genua, totius huiusce pulchritudinis conditorem suppliciter adorabat, deinde propter imbecillitatem, humili scabello simul atq; consedisset, continuò

tinuo ex oculis vberes lacrymarum riuuli profluebant;idque nullo prorsus vel singultu,vel strepitu. Atque in hūc fere modum, æque animo & corpore immotus,excipiebat diuini luminis radios;ac patri cælesti mira quadam spiritus dulcedine iungebatur. Neque vero ad beatos hosce congressus,tantum modo sub orationis horam componebat ille sese, verum in perpetua quadā erat vigilia contra omnes rerum mortalium illecebras,& otiosam mentis euagationem, nec minus accurate animum ab omni labe tuebatur, quàm q̄ pretiosis ornati vestibus, via lutulenta cogūtur incedere. intēta erat custodia sensuū; quotidiana cuiuslibet omissionis confessio;iugis recordatio beneficiorum Dei ; in aliorum factis dictisq̄; interpretandis nulla temeritas. deniq; summa obseruabat cura quidquid ad Christi gratiam vel tuendam,vel augēdam quoquo modo pertinere intelligeret. Mortalium rerum curas, ac præcipue quæ ad affines cognatósve pertinerēt, omnino refugit, illud Apostoli dictum reputans apud se: Nemo mili-

tans Deo implicat se negotijs sæcularibus. Erat ei proneptis ex fratre, virgo, quæ deinde Ioanni Borgiæ nupsit, hodie Philippi Regis apud Cæsarem legato. de hac in matrimonio collocãda cum ad eum subinde referretur; totam ille rem semper ad cognatos reiecit, nec adduci vmquam potuit, vt vel minimam eius negotij partem attingeret. Oranti aliquando per hyemem clauso cubiculo, allatas è Guipuzcoa litteras ianitor festine reddidit; ratus gratissimas fore, quòd nimirum longo & locorum & temporum interuallo afferrentur. at ille fasciculum, vt erat ligatus, illico in ignem abiecit, re ipsa ianitorem admonens, qui sese cælesti militiæ addixerit, huic esse mortalia negligenda. Peregrinis hominibus, conditionem, ipso interprete (quòd multum apud principes auctoritate valeret) in aula quærentibus, negabat sibi nisi cum summi Regis aula rem esse: ad eam si aditum optarẽt, daturum se operam, quantum labore aẽ precibus assequi posset, vt essent in intimis Regis amicis ac familiaribus.

quo

quo responso vulgato, minus multi iam in eo genere molestiam illi exhibebant. Nihil maioris momenti aggrediebatur vmquam, nisi attente consulto ac propitiato Deo. nec vllum quãuis leue religionis obibat officium, quin eius animi ardor, ex toto corporis habitu, ac præsertim ex fronte atque oculis emicaret. ex quo facile existimari potest, qualem ille se in horaria precatione psalmisque, & in sacrificio Missæ præstiterit. Sanè, cum initio sacerdotij, in medio Lateranensi templo, Christi natalitia celebraret ad aram sacris Apostolorum Petri, Pauli, & Andreæ reliquijs inclytam, tanta est repente spiritus dulcedine delibutus, vt inter diuinam rem peragendam lacrymas tenere nulla vmquam ratione potuerit. Quo tam insolito spectaculo commotus è circumfusa multitudine quidam, ac rem longe secus interpretatus, Francisco deinde Stratæ Ignatij administro in aurem insusurrans: Facinorosum nempe virum, inquit, sacerdotem istum tuum, & omnibus flagitijs coopertũ, qui con-

scientiæ stimulis agitatus, crimina sua toto pœnè sacro defleuerit. Visionum præterea exstat libellus, ac luminum, quæ illi ferme sacrificanti obuenêre, quo maxime tempore Societatem ordinabat: quas visiones ipsemet pietatis & memoriæ causa in ephemeridem retulit. Eum libellum qui attentius legat, clare perspiciat, qua præparatione, quo spiritu ad Sacramentum altaris accedere consueuerit. Septem etiam Vrbis templa, & religione & Pontificũ indulgentijs celeberrima, certis anni temporibus diligenter & caste visebat pedes, & quidem per hyemem lacernatus, haud sine mantelo: nec vlla corporis lassitudine, aut cæteros exẽplo suo destitui, aut se tantorum bonorum cõmunione fraudari patiebatur. Piacularia vero grana quæ dicuntur, & cereas agni cælestis effigies, pictasque Sanctorum icunculas, & alia id genus quæ ab impijs irridẽtur, ita studiose tuebatur, & caras habebat, vt in eius scrinio post mortem nihil fere aliud apparuerit. Pro Ecclesia Catholica, ac nominatim pro Christianis Regibus atque principibus,

pibus, quotidie ardenter orabat: pro ſummo vero Pontifice numquam ſine vberrimis lacrymis. Et quoniam denuo lacrymarū incidit mentio; non omittenda videtur hoc loco res memoratu digna. In cæteris ornamentis ac beneficijs, donum etiam lacrymarū Ignatius à Chriſto Domino acceperat ſic, vt in ſingulas preces illico fletus erumperet. qua conſuetudine eô denique adductus eſt, vti propter acrimoniam humoris paulatim exeſa luminis vi, aciem oculorū pœnè amiſerit. hac ille iactura, quod ad ipſum priuatim attinebat, non ſane mouebatur: quinimmo triūphabat ſe in obſequio Chriſti oculos perdere. Sed quoniam id fieri ſine magno communis rei detrimēto non poterat; ſuorum præſertim accedente impulſu, precari Dominum inſtitit, vt ſibi liceret interdum à lacrymis temperare. nec fruſtra. ſi quidem ex eo tempore tantum in lacrymas ius & arbitrium obtinuit, vt earum quaſi habenas, prout vellet, adduceret idem atque remitteret. Quæ res cuipiam fortaſſe veritatis fidem excedere videatur;

ſed

sed nobis vtique in tam recenti memoria mentiendi causa non est.

Quod eius fuerit de perfectione iudicium. Cap. II.

AC licet precationi vsque adeo deditus esset, tamen eo studio, se vel à publica re administranda, vel à caritatis cæterarumque virtutum officijs minime patiebatur abduci. & quamquam certum vnicuique spatium temporis quotidie necessarium esse dicebat ad se colligendum, viresq; diuinitus impetrandas; tamen eos nō ita laudabat, qui dulcedine solitudinis, & diuinæ familiaritatis illecti, in arenā descendere, & sua primum vitia euellere, deinde etiam proximos adiuuare negligerent. quinimmo, pluribus doctus experimentis, aiebat, qui minus in eo genere sibi temperant, eorū plerosque (nisi periti cuiuspiam ductum sequantur, vel præcipuo Dei fulciantur auxilio) partim dæmonū illusionibus obnoxios esse, partim etiā cōtumaces, & sibi placentes, & in sua sentētia mire obstinatos ac peruicaces euadere: qua peste

peste nulla propemodũ esset hominũ cœtibus capitalior. itaq; suorũ ille profectũ, non tam ex continuata precatione, vel diuturno secessu, quàm e solidę virtutis officijs, ac præsertim ex mãsuetudine atq; animi æquitate spectabat. Cùm è familiaribus nescio quis, fratrẽ præstanti religione collaudans, ad Ignatium cum admiratione dixisset: En hominem iugiter precationi vacantẽ: immo vero, mutata voce, en, inquit Ignatius, hominem sibimet acriter imperantem. Alium quempiam, quòd stomachosior esset natura, & subinde in amara verba prorumperet, sese fratrum consuetudini alieno tẽpore subtrahentem, Ignatius blande compellans: Quin te, inquit, statutis horis in fratrum consuetudinem das? cum ille iracundiam naturæ, bilemq́ue prætenderet; Næ tu vehementer erras, ait Ignatius: etenim hæc & huiusmodi vitia, non fugiendo, sed resistendo vincuntur. Deniq; licèt piæ precationis laude præcelleret ipse, vt dictũ est, semper tamen spiritum, quẽ vocant mortificationis, spiritui speculationis antetulit.

nam

nam vt in eloquentiæ ſtudio, cum & ars, & vſus ipſe ſit neceſſarius, longe plus tamen à ſapientibus viris vſui quã præceptioni tribuitur; ſic in parandis virtutibus cum & commentatio, & actio requirantur; multo plus tamen agendo & pugnando, quàm ſpeculãdo vel cogitando proficitur.

De caritate ipſius in Deum. Cap. III.

CAritate in Deum fuit, quanta par eſt eum eſſe, qui ipſius Dei gratia rebus humanis nuntium ſponte remiſerit. neque ſolum eatenus Dominum amabat, vt præillo reliqua omnia nihili duceret, quæ virtutis huiuſce præcipua eſt pars; verum inerat in amore voluptas mira: prorſus vt quantislibet preſſus curis, ac moleſtijs fatigatus, in vnius Dei recordatione, & quaſi amplexu, per ſummam delectationẽ acquieſceret. Chriſtum vero Dominum ac liberatorem videndi ſicuti eſt, tanta flagrabat cupiditate, vt eam ipſam ob rem ſolui corporis vinculis vehementius in dies optaret. Itaque ſi quando

grã-

grauiorem incidisset in morbum; con cepta migrandi spe, abstrahebatur illico à sensibus non sine magno valetudinis detrimento: quocirca mentem à cælestibus rebus interim auocare etiã atq; etiam iubebatur à medicis. & quoniam acerbissima Christi mors pro salute humani generis obita Ignatio sẽper obuersabatur; vicissim ille ꝓ Christo per summos cruciatus quotidie cupiebat emori millies. Quoties vero ingesta in illum conuitia & ludibria reputaret apud se; non modo rei atrocitate permouebatur vt multi, sed etiam accendebatur generoso quodam imitandi studio; atque in semetipsum quasi tanti sceleris auctorem acerrime exardescebat: ac nisi eum cohibuisset existimationis ratio propter salutem aliorum; sinulata demẽtia, ad plebem in se concitandam, nudus onustusque cornibus, aut alio fœdo corporis habitu prodire non dubitasset in publicũ; & incessentes cœno vel stercore pueros, voces que improbas, & sputa, & omnes alias insanæ multitudinis contumelias libentissime pertulisset. Sed

quoniam eiusmodi nulla se dabat occasio, certè quod erat proximum sedulo faciebat, vt immortalia Domini beneficia in se, memoria coleret sempiterna, & in eiusdem vel indaganda voluntate, vel gloria quærenda, suas omnes curas cogitationisq; consumeret. cuius rei vel hoc satis magno argumẽto sit. Inter ipsam negotiorum molẽ perditas meretriculas tanto studio conabatur ab impuritate auocare, vt si qua ex ijs resipiscceret, seque intra pudicitiæ septa recipere vellet, grandis iam natu vir, & Præpositus Generalis, antecedere ipsemet, ac perductoris quodãmodo munere fungi, Christi causa nõ erubescceret. In quo cum admoneretur à quibusdam, frustra tempus ac laborẽ insumi, quippè insanabiles esse eiusmodi feminas, ac licet in præsentia pœnitentiam ostenderent, breui tamen ad ingenium redituras: Ego vero, inquit ille, cuiuslibet istarum, vnius dumtaxat noctis impediſſe flagitia & iniurias in Deum, omnis operæ ac vigilantiæ pretium duxerim.

De

De caritate in proximos.
Cap. IV.

EX hoc tam incenſo in Deum amore, egregia nimirum illa caritas in homines redundabat. quos quoniam pretioſo eiuſdem ſanguine redẽptos, ac proinde cariſſimos illi ſciebat eſſe, quidquid in Deum non poterat nullius egentem rei, omne id, ipſius gratia in proximos conferebat. Vt primum è peccatorum cœno emerſit, confeſtim ad cæteros ex eodem cœno extrahẽdos incubuit. atque ob id ipſum (vti ſupra dictum eſt) ingenti labore & incommodo litteris operam dedit: & in Societate inſtituenda nihil ſpectauit aliud, niſi vt errãtes animos ad rectum ſalutis iter omni ratione reduceret. Barcinone, cum in Grammaticę ſtudio verſaretur, eodemque tempore, animorum quoq; ſalutem acerrime procuraret; virginum quoddam collegium, cuius nomen conſulto reticeo, ſoluta admodum diſciplina, corruptisque moribus, ad veterem ſanctimoniam ac ſobrietatẽ omni ſtudio re-

uocare nitebatur: suadebatq; illis præcipue frequentem vsum sacræ Confessionis, & Eucharistiæ. Quam ad rem, temporibus illis insolitam, quo facilius eas adduceret, præire ipsemet illis palàm decreuit, adhibito ad id Moyse Puialto sacerdote, quo ipse ad confessiones vtebatur, spectatæ virtutis ac sanctitatis viro. Igitur ex eius manu corpus Domini cùm subinde sumpsisset, feminis ex odæo spectantibus; tam præclaro exemplo & assiduis hortationibus incitatæ, pleræq; ad salutarem pœnitentiam officiumque traductæ sunt. quod nefarij quidam amatores vbi sensere, aditumque sibi ad optata flagitia magis in dies obseptum videre, in extremam efferati rabiem, Ignatiũ & Puialtum ex insidijs adoriri constituunt: ac die quodam è templo redeuntem vtrumque fustibus ita male acceperunt, vt Puialtus paulò pòst è vulnerum dolore sit mortuus; Ignatius vero dies aliquot in lecto iacuerit. sed vixdum receptis viribus, nec alterius nece, nec suo malo perterritꝰ, ad instituta caritatis officia redijt alacer. cumque eum vulgo

vulgo monerent, ac per Deum obtestarentur amici, ne denuo in capitis discrimen daret sese: Quid mihi optatius, inquit ille, quàm pro Christo Domino, meisque proximis emori? Parisijs, amicum à turpi cuiusdam feminę consuetudine frustra sępè reuocare conatus, cuius ille flagitij causa vicum subinde petebat, nō longe ab vrbe positum; denique egressus hominis & itinera dissimulanter explorans, deterrendi eius consilium tale commentus est. Stagnum erat propter viam qua transeundum erat illi de more; eo maturè prævertens Ignatius, tempestate perfrigida sese nudus aquis collo tenus immersit; ibique salutares amico tętendit insidias. nam vt appropinquā tem aspexit, Deum precatus, vt ea res vtrique feliciter cueniret, horribili repēte in aduersum intonuit voce: Quo, quo miserrime properas? non intelligis in quanto versere periculo? nónne intētum in te diuinæ iustitiæ gladium vides? Perge porrò, perge nefariam istam explere libidinem. Ego me hic tamdiu tua causa macerabo, quoad cę-

leſtes iras meo malo auertam abs te. At ille ſubita voce perculſus, atq; ad Ignatij aſpectum veluti deprehēſus, obſtupuit: demiratusque caritatem viri, nec dubio pudore concepto, retulit pedem, & in poſterum Deo adiuuante ſeſe ab illa peſtifera familiaritate continuit. Alius quidam Ignatij alumnus, præſtanti vir ingenio, magnos in virtute proceſſus effecerat, ac deinde (quæ humana fragilitas eſt) labore victus, dæmone ſolicitante, circumſpiciebat fugam. quod vbi ſenſit Ignatius, varijs ad eum retinendum hortationibus monitisque incaſſum adhibitis, eo denique deſcendit, vt pro diſcipuli ſanitate totum triduum omni cibo potuq; abſtineret, precesq; cum lacrymis ad ſuperos funderet, qua pœna tamquam remedio, languenti animo applicito; reſipuit ille, ſuumque errorem gemebundus agnouit; ac deinde in ſuſcepto genere vitæ cū laude perſtitit. Pariſijs, vt antea dictum eſt, depoſita pecunia fraudatus à contubernali, ſic vt ad ſeſe alendum ſtipem emendicare deinde cogeretur magno ſtudiorum

rum detrimento; non modo iratus amico non est, verumetiam insigni beneficio rependit iniuriam. Cum enim fraudator ille postea Hispaniam repetens, graui morbo ex itinere implicitus, Rhotomagi substitisset (quæ vrbs tridui ferme iter distat Lutetia) ingraueſcente valetudine paulatim ad omnium rerum inopiam est redactus, cũque, vt ignotus in alieno solo, spem nullam subsidij cerneret; licet prætera meminisset, ac præclare sibi esset conscius, quàm male de Ignatio meritus fuisset; tamen tantam opinionem de eximia viri bonitate conceperat, vt non dubitauerit, illum de suo casu per litteras facere certiorem; & aliquid opis ab eo suppliciter petere. Tũ Ignatius, quasi hereditas aliqua sibi obuenisset, sic alacer nulla interposita mora se in viam dat; Deum pro amici salute etiam atque etiam obsecrans; quinetiam (quod longe mirabilius est) ad propitiandum illi numen, iter illud totum pedibus nullo prorsus cibo potuque, ingenti celeritate confecit. Vrbem ingressus, conquisitũ homi

nem amicissime inuisit, affectum semi animemque sedulo ministerio recreauit. atq; vbi morbo leuatus est, litteras ei commendatitias ad amicos in Hispaniam dedit; & mendicato ab se viatico instructum in nauem imposuit, cum ille simul pudore gaudioque cõfusus, dextram Ignatij tenens, Deum superosque omnes inuocaret ad gratiam illi pro se referendam; satisq; mirari non posset, senescente iam mundo, tantum caritatis exẽplum in terris existere. Per idem studiorum tempus, tametsi multum de spirituali functione remiserat, numquam tamen potuit se continere, quominus creptum ex litterarijs occupationib⁹ quotidie tempus aliquod in proximorum salute consumeret. itaque & condiscipulos ad virtutem ac pietatem ex occasione incitabat; & ex collatitia pecunia multorum subleuabat inopiam; & ægrotos visendo recreandoque humanissime solabatur. In ijs cum ad quemdam adijsset, graui & contagioso vlcere laborantẽ; & ministrandi causa, vt fit, decumbentem, subinde attrectasset; in discessu me-

metus Ignatium subijt, ne ex eo contactu dextra pestilentiã contraxisset: quę suspicio cum solicitaret hominẽ vehementi⁹, eumq; ab huiusmodi caritatis officio in posterum auocaret; ille cognita fraude confestim in semetipsum exarsit; dextrámq; in os identidem inserens, increpuit vltro: Qui de vna manu tam anxius es, quid vniuerso corpori facies? Atq; hac fortitudine & præsentẽ depulit metum, & ad eadem porro exsequenda pietatis opera sese vegetum atq; hilarem præstitit. Atq; hanc ęgrotos adiuuãdi consuetudinem non modo priuatus, vbicumque terrarum fuit, verum etiã Societati Præpositus diligentissime tenuit. Nam è nostris vt quisque in morbum inciderat, cuiuslibet esset ordinis, extemplò acciri medicum imperabat, ac nihil prorsus omitti eorum, quæ is præscripsisset, oppigneratis etiam, deuenditisq;, si opus esset, lancibus, stragulisq;, & cætera supellectili. Sanè, cum ex laicis adiutoribus quidam sæua conflictaretur febri; ad eumq; refocillandum delicatiori cibo opus esset, quidquid nummulo-

rum domi erat, denarios tres eam vnam in rem insumi iussit. ac resistenti paulisper obsonatori, nihilq; præterea pecuniæ ad cæteros alendos superesse dicenti : Atqui nos quidem, inquit ille, valemus: arido pane contenti esse poterimus. atque ita languenti coemptum obsonium est. Ipsos verò decumbentes inuisebat subinde ipsemet, confirmans vnumquemq; verbis planè diuinis atque cœlestibus, dabatque operam, vt omni deposita solicitudine, superioribus esse curæ se suamque salutem, sine vlla dubitatione sentirent. Homines vel de se ipso priuatim, vel de Societate communiter benè meritos diligentissimè coluit, nullumq; in eos neque viuos neque mortuos grati ac memoris animi officium prætermisit. quippe non modo pro ipsorum salute Dominum per se suosq; precabatur assiduè, sed etiam, dum viuerent, sæpè domum veniebat salutandi causa, eosdemque adeuntes ad se quanquam alieno tempore, accipiebat in primis hilariter, deq. Societatis progressu, ac rebus præsertim Indicis, qua-

quarum ipsa longinquitas habet delectationem, pergebat amicissime facere certiores: atque etiam, cum opus esset, quibus rebus poterat, benignè adiuuabat. Hieronymo quidem Arzio, Hispano doctori (qui cum erat ei magna necessitudo) non modo grauiter ęgrotanti frequens adfuit ipsemet, sed etiam fidelibus famulis destituto, probos & industrios è Societate viros ministrandi gratia submisit. Andreas Lipomanus patricius Venetus, quem Trinitatis Priorem appellabant, vir non pietate minus, quàm genere nobilis, Collegio nostrorum hominum constituendo Patauij, opimum sacerdotium eiusdem vrbis addixerat, dimidia tantum parte vectigalium, sibi quoad viueret reseruata. At verò Ignatius, ne se vinci pateretur officio, patentibus litteris eum vltro perpetuum sacerdotij administratorem declarauit, neque è vectigalibus attigit quidquam, nisi quod ab ipso Priore quotānis ad paucos è nostris alendos per eleemosynam prębęretur. quinetiam eius fratris filio pēsionem decreuit annuam

nuam aureorum ad quadringentos; quam tamen bonus ille Prior nequaquam admisit, ac cæteros item, quorũ beneficijs puocatus esset, eximio quodam studio & obseruantia prosequutus est.

Mansuetudo eiusdem, & comitas. Cap. V.

AB omni fastu & moribus imperiosis vehementer abhorruit. vestigium in eo contumaciæ cerneres nullum. &, quod difficillimum est, lenitatem ita cum grauitate miscebat, vt neque facilitas de auctoritate, neque seueritas quidquam de suauitate detraheret. Parisijs per iocum inuitatus à nobili quodam, vellet ne trudiculis ludere (quibus in oblonga mensa per angustum fornicem, eburnea pila traijcitur) Ego verò ludam, inquit Ignatius. At enim qua sponsione, subijcit ille, qui pecunia careas? Tum Ignatius: Hac sponsione, respondit, vt certò vtique dierum numero tibi deseruiam: verũtamen, arbitratu tuo, si viceris tu: meo, si superior ipse discessero. Cum ea conditio

ditio placuisset: Age sanè. in certamen descenditur. cumq; nihil minus calleret Ignatius, diuinitus factum est, vt in singulos omninò traiectus victor euaderet: subinde exclamante aduersario, se merito plecti, qui Ignatium prouocasset: seq; diuinum iudicium prorsus agnoscere. Peracto deinde certamine, victum victor ab inanibus curis & occupationibus, in aliquot dies abductum. è sponsione, spiritualibus exercitationibus diligenter excoluit: torpentemque situ ac delicijs animum ipsius, ad salutarem Dei metum, æternæque vitæ cogitationem excitauit. Venetijs Patauium pedibus cum iter haberet, domestica, eaq; admodum attrita lacerna ob inopiam indutus, Iacobo Laine comite, pecuarius quidam puer, qui à via non longè armenta pascebat, conspectis eminus peregrinis, ad eos repentè propius aduolat; habitusq; fortasse nouitate permotus, defixis procaciter in Ignatium oculis, cachinnos tollere, eidemq; licentius cœpit illudere: cumq; Ignatius vultu placido substitisset; conuersus ad eum comes:

mes: Quin, ait, acceleras gradum pater, teque istius pueri petulantiæ subtrahis? Immò verò, inquit ille, cur puerum oblata sibi præter spem hac tanta oblectatione fraudemus? Itaque consulto etiam diutius hæsit in iisdem vestigijs, ac se curiosius intuendum ridēdumque affatim proteruo adolescentulo præbuit: plus nimirum ex hoc qualicunque sui contemptu ac ludibrio hauriens voluptatis, quàm alij ex vulgi plausu faustaque acclamatione percipiunt. Atque hunc mansuetudinis tenorem diligenter in omni vita seruauit: ac satis constat, annis ipsis triginta, quibus Christum sequutus est, neminem prorsus ab eo fuisse non modo contumeliosè tractatum, sed ne appellatum quidem acerbius. Si quid præciperet, rogāti erat propior quàm iubenti. Alloquendi vero eius causa nihil erat necesse tempus opportunū, aut molles captare aditus: qualibet adijsses hora, siue corpore melius haberet, siue deterius, prosperis æquè atque aduersis in rebus, & accipiebat benignè, & patienter ad finem vsque sine in-

terpellatione audiebat, ac nullum quamuis infimæ sortis hominem stare coram se, nedum aperto capite patiebatur esse. nec modo ex destinato congressu, verum etiam ex occursu fortuito, fratres ita lætis intuebatur oculis, vt vel ex hoc, insitam animo in omnes beneuolentiam satis ostenderet. Amicos præterea, tum domesticos, tum externos interdum ad prandium aut cœnam, siue vt appellabat ipse, ad pœnitentiam inuitabat, nec repudiabat si quis vlrro se offerret: quin etiam interuenientes cœnæ, vel in ipso iam exitu, nihilominus iubebat accubere, & frustula panis ipse carpendo, & simulanda appetentia, conuiuium consulto extrahebat, quoad nouissimus quisque sine rubore aut solicitudine, per otium absolueret. Si quis ab eo quidpiam, sibi alijsve peteret, vel dabat hilare, verbis etiam, quod aiunt, munus exornans, vel si abnueret, causas afferebat eiusmodi, vt ille sese contemptum nullo modo existimare posset. ac tanta ipsius erat in eo genere, vel efficacitas, vel suauitas, vt qui

ad

ad eum legati à quopiam venerant, cũ id quod volebant, minimè impetrassent, Ignatij rationibus interdum ita victi pacatiq; discederent, vt vltrò ipsi mutata ratiõe, apud eos, à quibus missi fuerant, ipsius causam pertinacissime tuerentur.

Grauitas eiusdem, & incustodia disciplinæ seueritas. Cap. VI.

AB hac porrò comitate, quemadmodum austeritas, sic etiam leuitas omnis aberat & ineptiæ. Ita enim compositus fuit moribus, vt nec manum, vel oculum; membrúmve aliquod sine causa & ratione moueret; & in statu, incessu, accubatione, sessione, decorũ teneret. Iam in loquendo fuit adeo consideratus & parcus, vt nullum planè verbum nisi consultò ac meditato proferret, neq; figuris vel amplificationibus vtebatur, sed rei gestæ seriem, & rationum momenta sine fuco exponebat. qua simplicitate plus valebat in persuadendo, quàm alij calamistris & lenocinijs. De se ipso, deq; suis rebus, nisi necessitas cogeret, vel Dei gloria postu-

postularet, nihil dicebat vnquam: ab aliorum vero factis dictisve exquirēdis, nisi ad suam curam spectarent, omninò abstinebat. Consueuerat etiam eos reprehendere qui de soluta Ecclesiæ disciplina, deq; emendandis Principū moribus temerè disputarēt: quam tentationem se fugasse dicebat considera tione extremi iudicij, & eorum quæ tali tempore à semetipso propriè exigen da forent. quæ si pro se quisq; reputaret, haud ita facilè homines in aliorū vitam inquisituros. Deniq; tanta inerat in eius sermone prouisio, tarditasque lōgo vsu parta, vt cum bilioſus ac præferuidus esset natura, pituitosus ob id ipsum ac lentus haberetur à medicis. Atq; hi mores, cum admirabili vitę sanctitate coniuncti, incredibile est, quantum illi conciliarent veneration nis. nam vt quisq; intimus erat Ignatio, ita suspiciebat eum maximè. Ludouicum quidem Consaluum Lusitanum, qui domus Romanæ minister aliquandiu vixit, magno rerum vsu, magna prudentia virum, dicere solitum accepimus: antequam cum Ignatio co

ràm egiſſet, præclarè ſeſe vtiq; de illo exiſtimare ſolitum, qui tali Societati præeſſet. at verò, poſtquàm ipſo familiariter vſus eſt, Societatem magnifacere cœpiſſe, quam Deus tali præſide ac moderatore donaſſet. Iacobus verò Laines, qui proximus ab illo Societatis gubernacula tenuit, cæteriq́ue Patres, quamuis humaniſſimè cum illis Ignatius ageret, tamen eximiam viri virtutem ita reuerebantur, vt benè moratos vel parenti liberos, vel magiſtro diſcipulos, adſtare diceres. Quod ſi quãdo (quod tamen perraro fiebat) rei neceſſitate coactus, vultum indueret ſeueriorem, & aliquẽ increparet aſperius, tãta erat vis, pondusq́; verborum, vt contrà ne hiſcere quidẽ auderet quiſquã. idq́; præſertim in cauſa viri cuiuſdam inſignis apparuit, qui cum turbulentior eſſet, quàm vt eum diutius ferri oporteret, cumq́; eius animum Ignatius blandis monitis præceptisq́; ne quidquam ſanare tentaſſet, ad extremum oratione conuerſa, diuinam teſtatus iuſtitiam, ac cœleſtis iræ minas intentans, tantum ardorem ſpiritus præ ſe tulit,

tulit, ipsi vt parietes tectaq; non dubio motu nutare & concuti viderentur. quo terrore perculsi qui aderant illico procumbentes, Dei pacem precibus ac votis expoſcere. ipſe vero qui accuſabatur, exanimis ad pedes Ignatij ſeſe confeſtim abiecit, ac ſupplex confuſa voce, culpæ veniam petijt, ſeque poſthac in officio fore pollicitus eſt. Continebat autem in diſciplina, cum cæteros omnes, tum eos maximè qui vel inſigni eruditione, vel generis nobilitate præſtarent: quippe quorum dicta factave ad exemplū in omnes partes valeant plurimum. Otium vero, vt omnium vitiorum fomitem ac ſeminarium, in primis oderat: itaque duos treſve rei familiaris adiutores, cum ad ianuam aljeno tempore confabulantes è ſuperiore loco aſpexiſſet, illico iuſſit aceruum lapidū in proximo ſitū, in ſummam ædium contignationem ſine cunctatione transferre. eoſdem tertio poſt menſe cum ibidem iterum otiantes animaduertiſſet, illam ipſam lapidum congeriem, vt in eundem locum referrent, vnde aſportauerāt, im-

perauit. amice insuper admonens, nihil in Dei famulatu periculosius esse desidia. Cum quemdam in tradito sibi munere valdè remissum atque oscitantem inueniisset; quæsiuit ex eo, cui nam in tali ministerio daret operam, Deo ne, an hominibus? cum ille se Deo vtiq; deseruire dixisset: Plecteris igitur, inquit Ignatius; nam in rebus humanis minus accuratè versanti, iure forsan ignouerit quispiam; at immortali Deo ministrari negligenter, id vero nullo pacto ferendum est. Spectaculis publicis, quamuis alioqui licitis, vel etiam sacris, adesse nostros non ita facilè permittebat, quòd si qui, facta potestate, se ad ea conferrent, eos etiam atque etiam iubebat, sine vllo arrogantiæ seu leuitatis indicio modestiã ac submissionem tenere; cedere omnibus; & infimum semper locum (nisi aliter à circumstantibus cogerentur) eligere. Cùm è Romano ab se nuper instituto Collegio, adolescentes quosdam solutius in publico ambulantes vidisset; castigandos curauit palàm, hortandosq; graui oratione, vt quem habe-

haberent insitum animis pudorem ac verecundiam, cum externo item corporis habitu præ se ferrent: & quoniã Apostolo teste spectaculum facti essent omnibus, cauerent etiam atque etiam, ne superuacanea locutione curioso oculorũ obtutu, aliove incondito gestu, motuve corporis quenquã offenderent, præsertim cum eo de genere toto, multa cum precatione, lachrymisq; conscripta pulcherrima ipse præcepta paulò antè edidisset. Nihil noui moris in Societatem induci se inscio est passus, principijsq; vigilanter & acriter obstitit: quippe qui exemplí vim nosset, & rerum incrementa fallentia. Quosdam, qui ad vineam iniussu luserant pila, laicum etiam sapone manus lauantem, haud impunè abire permisit. seditiosos vero, & alienæ laudis obtrectatores, & rerum nouarum cupidos, non diu tulit: sed omnia expertus, quæ ad reuocandam dubiam indolem, & peiore loco positam facere viderentur, si parum proficeret, ad extremum è Societate pellebat, nec vnquam carcerem compedesve in So-

cietatis mores induci permisit, negans qui vinclis constringendi forent, eosdem esse ad nostrum institutum idoneos. itaq; custodiæ loco ianuam ostẽtare consueuerat, accidit q; aliquando, vt iusta de causa complures adolescentes exauctoratos vnà dimiserit, atque huiusmodi fere (quod silentio prætercundum non est) è Societate pulsi homines, exitialem exitum sortiti sunt, satisq; constat, alios inter symphoniam lasciuè saltantes repentè occidisse, alios contracta rixa deniq; alio miserabilis leti genere perijsse. In puniendo autem id sequebatur in primis, vt noxæ responderet animaduersio, & in suo quisq; vitio plecteretur: superua canea verba silentio, ignauiam labore, honoris cupiditatem ignominia lueret. ac ferme animaduersiorum Ignatij genus erat illud: circulum humi describere, ex quo noxij ne iniussu excederent: colloquijs certorum hominũ nominatim interdicere, verberationes ad præfinitum temporis spatium iniungere, & alia eiusmodi: noxas autem leuiores & quotidianas intelligo, cu-

cuiusmodi in homines etiam studiosos perfectionis cadunt: nam graviores Ignatius minimè toleraſſet. Solebat etiam ſontibus, ad humilem menſam in triclinio accumbentibus, obiurgatorem inducere, infimæ plerunque conditionis hominem ſed ingeniosum & acrem, qui cunctis audientibus, vitia reorum increparet, exprobaretque religionis annos, & negligentiam: idemque cæteros carptim nec opinantes repentè perſtringeret, nimirum edomandæ ſuperbiæ cauſa mentisque è pigritiæ veterno excitandæ. Sed qui deliquerant, priuſquam ex conſuetudine punirentur, quàm leniſſimè operam dabat, vt ſuam ipſi culpam agnoſcerent, atque vltro ſibimet mulctam irrogarent. quæ tamen ſi grauior videretur, confeſſione contentus, ita moderabatur, vt multum ſæpè de acerbitate minueret.

Eiuſdem animi ſubmiſſio, & quid de virtute Obedientiæ ſenſerit.

Cap. VII.

NEgabat, ſuo quidem iudicio, quẽ quam probè intelligere quàm vehementer in ſe quiſq; diuinæ bonitatis operationem impediat: quantaúe illius beneficia & dona per ſocordiam ignauiamq́; corrumpat. quo crimine ſeſe accuſabat in primis, atq; ita de ſuis rebus demiſſe & humiliter ſentiebat, vt ſe mortalium omnium infimum, & opis diuinæ maximè egentem putaret: ſibiq́; cæteros omnes ad virtutem pietatemq́; & exemplo & incitamẽto fateretur eſſe. Priuatæ verò vitæ quãto deſiderio teneretur, & initio declarauit in recuſando magiſtratu; & deinde, cum vt redigeretur in ordinem, aliuſque ſibi ſuccederet, omni ope conten dit. quod tametſi conſequutus nõ eſt; tamẽ obedientiæ ſtudium quibuſcũq; rebus potuit, ſemper oſtendit. Romano quidẽ Pontifici, cuius in verba præcipuo ſacramento iurauerat, ita erat præſto, vt ad ipſius nutum ſeſe paratũ exhiberet, confecta iam ætate, vnius baculi adminiculo, pedibus quocunq; opus eſſet, peregrè proficiſci vel etiam nauigium aſcendere planè exar-

ma-

matum, seque eodem Pontifice iubente, mari ventisq; sine vlla dubitatione committere. Quem ipsius animum vir quidam primarius cum haud satis probaret, & in eiusmodi re consilium prudentiamque requireret; prudentiam quidem, non obedientis, verum imperantis esse respondit Ignatius. Et sane, cum in Societate nostra virtutem hac cæteris omnibus anteferret; tum nihil huic laudi tam contrarium dicebat esse, quàm in superiorum iussis & consilio examinando moram, vel potius arrogantiam. negabatque obedientis nomine dignum haberi oportere, qui legitimo superiori non cum voluntate iudicium quoque submitteret. Id enim demum esse Deo gratissimum holocaustum, cum omnes animi vires, ac præsertim intelligentia & mens, quæ summum in homine obtinēt locum, in obsequium Christi coguntur. qui vero inuiti ac dissentiētes, actu exteriore dumtaxat, iussa præpositorum exsequerentur; hos inter vilissima mancipia, vel pecudes potius numerandos aiebat. Exstat eius epistola ad socios

Lusitanos in hanc sententiam scripta, (qua nihil ego quidem in eo genere vidi subtilius) quam qui accurate perlegerit, facile intelliget, quàm iure Ignatius tantum huic vni mentis & rationis obsequio tribuendū putarit. Quinetiam in sermone quotidiano sæpissime vsurpare consueuerat, qui ad superioris nutum, voluntatis propensionem solummodo, non etiam iudicij consensionem accommodarent, eos altero tantum pede intra religionis septa versari. Neque vero eiusmodi præcepta verbis tātum explicabat ille, sed, quantum ei res & persona concederet, etiam factis. Medico quidem, quoties ægrotaret, ita se dicto audientem præbebat, vt eius monita pro oraculis duceret, ac quodammodo prudentiam penitus exuisse, & omnem suæ salutis curam & solicitudinem in eumdem proiecisse videretur. Cùm stomacho grauissime laboraret aliquando, ex nimio videlicet hepatis calore, vt supra diximus, adhibitus medicus, quo domus eo tempore vtebatur adolescente nec peritissimo, frigidæ corporis

poris constitutioni causam illico tribuit. nec mora. quidquid excogitare potuit ad corpus & præcordia calefaciendum, præscripsit. ac primū fenestras, fores que cubiculi, ne quid afflaret auræ, obserari diligēter iussit, deinde languēti multa sub veste continere sese, postremo quàm calidissimo cibatu, & exiguo mero, sed quàm austerissimo refici. quæ omnia Ignatius licet sibi, non æquibus argumentis, minime accommodata sentiret, ac medicum ipsum nec litteratissimum, neque exercitatissimum sciret esse, tamen, ne cū extremo quidem vitę periculo, contra eius edicta nihil vmquā effatus est. Aestas erat summa: calores, vt in Vrbe, maximi: ingenti stromatum pondere premebatur Ignatius: manabat è membris omnibus tanta sudoris copia, vt culcitræ ac vestes maderent, ac nihilominus ex præcepto se intra calida fomenta cohibebat ægrotus. ardebat siti, nihil omnino poscebat: discruciabatur doloribus acerbissimis, nullam edebat vocem, linquebatur animo interdum, neque tamen significabat, denique

nique peruersa curatione eô adductus est, vt cum vltimum sibi discrimen adesse intelligeret, Societatis administratione Patribus delegata, aditu cubiculi domesticos prohiberet omnes, vno excepto valetudinarij curatore: atque id demum exstitit signum, desperata iam valetudine, se ad vitæ exitum comparantis. Itaque Patres in re tam subita consilio habito, cum non deessent qui medici præsertim iunioris placita reprehenderent; Alexandrum Petronium, ætate prouecta virum, & medicæ artis laude præstantem, extemplo acciri iubent. Is vt inspexit Ignatium, genusque & ordinem adhibitæ medicinæ cognouit; per summam indignationem vociferatur, hominem calore necatum esse: pandi confestim fenestras & ostia; leuari stragulis lectum; frigidæ hausus affatim dari æstuanti imperat: quæ res prioris medici inscitiam planè coarguit; siquidem refrigerato hepate, ventriculi tormina quieuêre: & obedientiæ meritis Pater auctus, pristinam insuper valetudinem breui recêpit. Rursus, cum iciunia cineralia,

seu

seu Quadragesimam quamuis affecto corpusculo perseueranter nihilominus obseruasset; ipsa deniq; feria quarta sanctioris hebdomadæ, febri correptus est; nec dubitauit idem Alexander, quin totum id ex imbecillitate nimia proueniret; quocirca pulli gallinacei esum ad vesperã illi præscripsit, abijtque admodum incertus animi, vtrum Ignatius tali tempore iussa facturus esset. redit deinde postridie, quæritque solicitus, num se refecerit pullo. cum annuisset Ignatius: Fatebor, inquit Alexander, ingenue id quod res est. Complures non custodita solemni abstinentia, nihilominus hoc triduo in morbum incidere. quibus ego cum accersitus, carnium cibatum indixerim, vix ægreque ab ijs impetraui, vt obtemperarent. propterea quòd per hos dies carnib⁹ vesci, nimis graue piaculum ducerent. tu contra, peracto iã pœnè curriculo, ad ipsas metas meo monitu non recusasti desistere. hoc ego, Pater, satis mirari non possum. Ad ea Ignatius serena fronte, quæ animi tranquillitatem indicaret: Atqui obedien-

diendum est, inquit. nec plura in eam sententiam effatus est. quo responso mirifice delectatus Alexander, & sanctitatem viri magis magisque suspiciens, totam rei gestæ seriem ipsemet mihi deinde narrauit. Atque ad sapientem hanc sanctamque stultitiam cœcæ, vt ipse appellabat, obedientię; suos, vt essent ad subita ac seria promptiores, interdum fictis etiam in rebus erudiebat. Sacerdos quidam, edito iam signo, paratus ad sacrificium, & calicem tenens, cum è vestiario pedem efferret, per nuntium ab Ignatio, qui totam rem è propinquo obseruabat, repente iubetur, sacro deposito ornatu, pallium sumere prodeundi causa. Paruit ille sine tergiuersatione, ac palliatus Patri confestim apparuit. Tum Ignatius quærit ex homine; sit'ne ægre passus, in procinctu iam ad immolandum, subito se iuberi sacra deponere vestimenta, remque diuinam omittere? Cùm ille, se, ne tantulum quidem esse cõmotum affirmaret: Atqui me, scito (inquit Ignatius) non quo te in præsentia opus habeam, sed periclitandi

di tui obsequij gratia id feciſſe de induſtria. & ſic habeto, plus te ſacrificio deferendo eſſe meritum, quàm ſi id ipſum, vt deſtinaueras, illico peregiſſes: nam & ſi altaris myſterium tanti apud Deum eſt, quanti profecto eſt; tamen, vt ſcriptum legimus, melior eſt obedientia quàm victimæ. Quemdam etiam, cum maxime confeſſionem nobilis cuiuſdam exciperet, conſulto vocari ad ſe iuſſit. cum ille ſe peracto myſterio mox affuturum dixiſſet; accerſit eum denuo: at ipſe nihilominus confitentis rogatu hæſit paululũ. ac venienti demum Ignatius: Itá ne vero? iterum, inquit, euocandus es? Et grauioribus verbis excepit hominem, non quo illius tum quidem opera egeret, ſed obſeruantiam & agilitatem experiri voluerat. Sic enim aiebat, cupere ſe, quemadmodum cæteræ Deo dicatę familiæ, ex inſtituto alię paupertatem, aliæ ſilentium, aliæ pſalmodiam, aliæ denique aliud præcipuo ſtudio colerent, ſic in Societate nihil haberi prius aut potius alacritate amoreque parendi, & maxime proprium inſigne noſtro-

strorum hominum esse Obedientiam; quippè quæ, diuo Gregorio teste, virt⁹ vna, cæteras omnes animo virtutes inserat, insertasque custodiat. Hisce ergo artibus, & huiusmodi, subinde alumnos exercere consueuit; vt ad quamlibet præfecti vocem, aut significationē parati, vel inchoatum apicem in scribendo relinquerent; seque expeditos vbi vbi opus esset, illico sisterent.

Paupertas eius, & castimonia.
Cap. VIII.

VOluntariam paupertatem (quam ille religionis murum appellabat) ad extremum vsq; constantissime coluit; nec modo ipse proprium habuit nihil, sed ne alios quidem, quamuis genere nobiles, ac delicijs olim assuetos, quidquam habere permisit. quinetiam quemquam è professa domo apud Germanicum, Romanúmve Collegium, nisi admodum raro & iusta de causa prohibuit vesci: quo nimirum, si opus esset, iurare verius posset, nihil omnino ad ipsam domum ex Collegiorum fructibus peruenisse. Pauperem autem spiri-

spiritu eum sibi denique aiebat videri, qui erga ea quibus vteretur, sic esset affectus animo, vt instar statuæ cuiusdã videretur esse, quæ nullo pacto resistit recusatve, quominus omni quamuis pretioso amictu & ornatu confestim exuatur. Castitatis vero laudem Dei beneficio tãtam adeptus est, vt ex quo die sese in beatæ Virginis fidem ac patrocinium contulit voto, nullam, vt initio dictum est, deinde quamuis præferuidus natura, carnis tyrãnidem senserit. Porro in Societate nobilissimam hanc virtutem tanto studio custodiri volebat, vt nihil omnino neque in dictis neque in factis lasciuum aut petulãs appareret: ac quoad fieri posset, nostri cælestem vitam in terris agerent, ab omni corporis contagione seiuncti. Quin etiam in scholis Terentium explicari (ni perpurgatus esset) quamquam optimum Latinitatis auctorẽ, & Romanæ comœdiæ principem, vetuit nominatim, quòd eum videlicet parum verecundum ac parum pudicũ arbitraretur. Noluit igitur ea lectione puerorum animos imbui, ne plus mo-

ribus noceret, quàm prodesset ingenijs. ex quo facilè existimari potest, in cęteris rebus quàm acer ac vigilãs custos pudicitiæ fuerit.

Aequitas animi ac constantia eiusdem.
CAPVT IX.

ADuersus ea, quæ videntur acerba, & contra omnes varietates, quæ in vita versantur, animo fuit semper ita præsenti, vt numquam vel à statu naturæ, vel à religiosi dignitate discederet. Romæ cũ apud nobiles quosdam, *vt solebat, de rebus diuinis* familiariter ageret, *instituto iam sermone*, trepidus ab domo nuntius ei *repente* in aurem insusurrat, lictores in domesticam supellectilem à creditoribꝰ immissos, *cuncta* miscere & euertere: vix ab eis *impetratum* sustinerent tantisper, dum ipse tota de re certior fieret. His auditis Ignatius: Bene habet, inquit: & inchoatam disputationem admirabili tranquillitate animi absoluit. Quærentibus dein amicis, quid subitæ rei accidisset: Noster, inquit, œco-

no-

nomus ad necessariam ædificationem
ære alieno contracto, in præsentia sol-
uendo non est. impatientes moræ cre-
ditores, ad auferenda pignora minister-
rium forense miserunt. ij perturbare
dicuntur omnia: sed me res nō mouet.
nam strata si abstulerint, humi pro no-
stra paupertate cubabimus. vnum vere
or, ne inter tumultum, commētarij de
religione pereant, magna cura & labo-
re confecti. hos ego sane velim saluos:
cætera negligo. Tum ij qui aderant, Pa
tris patientiam admirati, facinus indi-
gnum exclamant; domum nostrā ad-
uolant; prædesq; pro Ignatio facti, sa-
tellitū proteruitatē magno cōuicio co
hibent. neq; ea res cuiquā amicorum
fraudi fuit: si quidē aureis ducentis ab
Hispano doctore, cuius modo memi-
nimus, Hieronymo Arzio, & quidem
quid accidisset ignaro, postera die sub-
missis, nullo ipsorum incommodo æs
alienum est ꝑsolutū. Suscepta negotia in finem vsque perseueranter vrge-
bat; neque vero, quos sibi socios expe-
ditionū assumpserat, torpere patieba-
tur. Vbi necessariū iter, velqd aliud gra

uioris momēti deſtinaſſet in diem certam, præſertim ſi poſtularet occaſio, nulla vi tempeſtatis, aut alia quauis difficultate deterrebatur, quominus ad conſtitutum tempus cogitata perficeret. In adeundis principibus viris, quod ille neceſſario & ſæpe faciebat; cunctas aulæ moleſtias, & indignitatē, & aulicorum contumaciam deliciasque vorabat alacritate mirabili. acciditque aliquando, vt aditu excluſus, commodam admiſſionem horas ipſas quattuordecim ieiunus obſederit. Si quid, re bene perſpecta, conſiliarijs etiam adhibitis, decreuiſſet; haud ita facilè ſe ab eo deduci patiebatur. Ad Eccleſiaſticam diſciplinam pro ſua parte adiuuandam, ſtatuerat ne quis ex alijs Ordinibus transfuga, quamuis eruditione, aut eloquentia, aut alia qualibet laude clarus, in Societatem admitteretur. Obtulêre ſe multi; nec prece, nec gratia vmquam adductus eſt, vt quemquam reciperet. quinetiam ſi quis per noſtrorum imprudentiam irrepſerat, qui vel diem vnum in alienis caſtris fuiſſet, contrà nitentibus interdum

dum aduenæ propinquis; amicisque gratioſis, remittebat ad priſtina ſigna, vel ſi minus pareret, certè è Societate pellebat: ne cæteri nimirum Ordines de nobis conqueri poſſent; aut Societas quaſi quoddam perfugium deſertoribus eſſe putaretur. Neque minorem animi fortitudinem præſtitit in ijs tuendis, quos, probato ipſorum ſpiritu & vocatione, in Societatem adſcripſiſſet. quorum conſtantia cum à parentibus (vt fit) per ampliſſimos etiam viros acerrime interdū oppugnaretur; Ignatius, vbi opus fuit, coram ſummo ipſo Pontifice, ſuorum cauſam contra opes & gratiam, diuino fretus auxilio, ſine vlla dubitatione metúve, non ſolum defendit, ſed etiam obtinuit. Itaque principes etiam viros Iulius III. Pontifex Maximus feſtiuè admonebat, ne cum Ignatio contenderet; vtique ni vellent è certamine victi diſcedere. Cum lege cauiſſet, ne quis è noſtris vel exſequiarum, vel ſacrificij, vel cuiuſpiam omnino miniſterij nomine pecuniam aut eleemoſynam vllam acciperet, nedum cogeret; eam ipſe legē

diligenter ſanctèq; in omni vita ſeruauit; neque commiſit vmquam, vt fidē ſuam, in rebus præſertim ſacris, temere obligaret; vel (quod vitandum eſt maxime) ſpecie pietatis quæſtum facere videretur. quo in genere illud inſigne memorant. Grauiter ægrotabat ætate iam deuexa, idem Hieronymus Arzius. ad hunc, viſendi cauſa (fuit enim in colendis amicitijs diligentiſſimus) cum veniſſet Ignatius, hominēque benigno & ſpirituali alloquio recreare conatus eſſet; ille de futura vita ſolicitus, aureos ducentos ad piacularia ſacra pro ſe facienda ſudario inuolutos inſtitit Ignatio obtrudere. quos cum obfirmato animo reieciſſet Pater, quod diceret ſe alieno periculo doctum, ab huiuſmodi conuentis iampridem abſtinere, neque plus oneris velle ſuſcipere, quàm quantum præſtare cum fide poſſet; admiratus ille ſanctimoniam & intergritatem viri, eam ipſam ſummam paulo poſt ad eumdē ſine vlla conditione tranſmiſit. Tum Ignatius ſponte complures hoſtias ad expianda amici peccata decreuit; neq;

in

in officij & caritatis certamine vinci se ab laico passus est. Pacem & concordiam (quoad officium & Dei gloria pateretur) non modo cum suis, verumetiam cum alienis omni cura studioq; retinuit semper; & cauit, ne, aut per se, aut per suos facto dictóve quẽquam offenderet. Cùm Martinus Olauius, qui Collegio Romano annos aliquot magna cum laude præfuit, excellenti vir ingenio doctrinaque, theses aliquot de more proposuissẽt, in quibus erat caput de Immaculato, vt appellant, Conceptu beatæ Virginis; licet ea de re Ignatius pro sua egregia in Deum & Virginem pietate minime dubitaret, tamen ne Fratres Dominicani, qui ad disputationem inuitabantur, id ægrè ferrent, seque nominatim prouocari putarent, (contrariam enim sententiam auctore D. Thoma tuentur eorum plerique) eam thesem, quamquã ingemiscente Olauio, induci tolliq; omnino imperauit. Anno Christi nati M.D. LIII. cum Societas in Hispania, Deo adiuuante, maiorem in modũ crescceret; grauia in nostros

ſtros crimina repente conficta ab iniquis, & Exercitiorum ſpiritualiũ præcipue liber in ſuſpicionẽ apud ſacros Inquiſitores magno apparatu artificioq́ue vocatus eſt. quo nũtio Romam allato, multi auctores ignatio fuere, vt ſe ſuosq; omni ope tueretur, accuſatorum calumnias & improbitatem in tãto præſertim ſuæ exiſtimationis ac famæ periculo redargueret. At ille conſcientiæ teſtimonio ac Dei bonitate ſubnixus, nihil extimuit, remq́ue totã ſine vllo tumultu magiſtratibus cognoſcendam reliquit. quorum opera, & veritas breui patuit omnibus, & ex eo tempore Societas in iiſdem prouincijs feliciores in dies habuit progreſſus. Nec minor anno inſequente in noſtros, qui in Gallia verſabantur, procella deſæuijt. Siquidem graui ab aliquot illuſtribus Theologiæ doctoribus, decreto propoſito, vſque adeo lacerata ac tantam in inuidiam adducta Societas eſt, vt eam non modo profanum vulgus, verumetiam concionatores ipſi quotidianis probris & conuicijs è ſuperiore loco proſcinderẽt. Ei decreto

to criminibusq; scripto refutandis cũ se aliquot è nostris Ignatio paratos offerrent, ac res indigna, minimeq; toleranda cunctis videretur esse, verbis ex Euangelio desumptis Ignatius: Pacem, inquit, do vobis, pacem meam relinquo vobis: neq; certamen cum aduersarijs vllo pacto suscipi est passus, quòd diceret, proculdubiò fore, vt ipsa dies & nostrorum innocentiam satis probaret, & inimicorum cogitationes & consilia frangeret. Id quod non ita multò pòst, Dei beneficio est factũ: nam & accusatio tota breui consenuit & ipsis criminationibus illustrata Societas radices in ijs regionibus egit altiores. Admirabilem verò facilitatem, vel potius animi altitudinem Romæ ostendit Pater in acerbissimis vicini cuiusdam iniurijs perferendis. namq; is, vt nostros in proximam sibi domũ, quæ Petri Codatij fuerat, immigrasse cognouit. cum Ignatium sociosq;, vt alij multi, sine causa pessime odisset: vna re valde lætatus est, quòd vendendi suas ædes, quippe nostris valdè opportunas, & conficiendæ pecuniæ præcla-

ram sibi occasionem oblatam putaret. Ergo, vt peregrinum ad conditiones quamlibet iniquas cogeret, varijs artibus patientiam hominis exercere constituit. ac primum in atrij cuiusdam interiacētis, quod finibus nostris contineri constabat, possessionem impudenter inuasit: neq; tamen Ignatius eam rem iudicio persecutus est. In id atrium deinde pauoues, & alia demisit altilia, quæ obuersis in eam partem cubiculis nostris molestissimo clangore diu noctuq; obstreperēt: nequaquam expostulauit Ignatius. eidem, triclinij parietes in eam partem luminis causa perforare volenti, per summam contumeliam restitit ille: nihilominus quicuit Pater, atq; ob id ipsum cœco aliquot annos triclinio est vsus. Cum hæc maximè ageret vicinus, oltro Ignatium ac socios tota Vrbe institit criminari, bipedumq; nequissimos & cupidissimos dicere, qui in alieno solo, non contenti malè parta ingenti pecunia, domibusq; per falsam religionem occupatis, possessiones in dies continuare, seq; ipsum patrijs ædibus pœnè

per

per vim exturbare contenderent. Quæ res cum delatæ ad Ignatium essent, nõ modo sedato animo tulit, vt cætera, sed etiam ex eo die Dominum deprecari pro aduersario cœpit ardentius. Denique cum ille diuturna importunitate nostros ad quamlibet iniquum pretium perduxisset, & piorum subsidijs domus tandem esset coempta, ita ex ea migrauit, vt, quasi mox æquanda solo esset, sic omnia inde ferramenta, fores, fenestrarum obices, atque adeo elaborati lapidis quidquid potuit secum asportauerit. neque tamen grauius ea de re questus Ignatius est. neque tali homini, aut vlli omninò mortalium vllo vnquam nomine litem intendit. Neque verò ab hominibus tantum, sed etiam ab ipsis pœnè temporibus, inuictum animum præstitit. si quidem nulla vnquam vel domestica inopia, vel publica annonæ caritate adduci potuit, vt contra Christi consilium de crastino solicitus esset; aut, qui nomen Societati profiterentur, modo ad institutum idonei forent, eos, quanquam ingẽti pressus familia, repu

dia-

diaret. Atq; id eo magis homines mirabantur, quòd eo ipso tempore viri locupletes ac principes, inopiæ metu, multos è domesticis conuictoribus non sine rubore dimitterent. Itaq; cũ ex Ignatio quidam è familiaribus pro amicitia sciscitaretur, quid ita alij diuites & pecunioſi, in tantis annonæ difficultatibus familiam sumptusq; minuerent, contrà ipse nullis vectigalibus, nullo certo reditu fultus, eandem augeret? Non satis attendis, inquit ille, quæ sit vis ac natura virtutis illius, quam in Theologicis virtutibus secundam Apostolus numerat, cui, certis & exploratis in rebus locus esse qui potest? Spes enim, vt idem ait, quæ videtur, non est spes. nam quod quis videt, quid sperat? Neque verò timendum esse, ne qui aues cœli pascit, & agri lilia splendidissimo vestit ornatu, quæ neque serunt, neq; nent, neq; in horrea congregant, idem suis operarijs in Ecclesiæ vinea nullo stipendio laborantibus, necessaria ad exigendam vitam alimenta deesse patiatur. Quod ille videlicet cum iam inde ab ipsa conuer-

sio-

sione multis documentis præclarè didiciſſet, tum vero poſt ſuſcepta Societatis gubernacula, magis magisq; experiebatur in dies, quo in genere, ne ſim longior, nonnulla ſubnectam. Cum in ſumptus quotidianos aliquando eſſet opus præſenti pecunia, atq; ad neſcio quid coemendum Ioannes Cruceius rei domeſticæ curator exiſſet, incerta etiam tum luce quidam ei repentè ſacculum auro plenum obtulit, ac nihil effatus illico ſeſe è cõſpectu proripuit. Ioannes verò, qua erat ſimplicitate, vt auri ſpeciem vidit, illuſionem ac præſtigias diaboli ſuſpicatus, in proximam ædem B. Mariæ ſupra Mineruã ſeſe recipiens, diuinam opem ſupplicter implorauit, domum deindè regreſſus, pecuniam inſpectam, & forma & materia probam reperit: Deiq; clemẽtiam ac benignitatem admirans, in ea quæ deſtinauerat, ſine cuiuſquam damno vel moleſtia in ſumpſit. Idem, cum in magnis rei familiaris anguſtijs Deo ſuperisq; in Laterano ſupplicaſſet, in reditu ad Coloſſeum theatrum illi ſubitò vir quidam ignotus aureos cen-

centum in manum dedit, ac ſtatim apparere deſijt. Qua re Ioannes non tam lætitia, quàm horrore perfuſus, pecuniam domũ attulit. Ignatius vero gratias quidem egit Domino, ſed talibus iampridem aſſuetus, nihil rei nouitate commotus eſt. Rurſus noſtris pecunię inopia laborantibus, quidam è Patribus dum neſcio quid exquirit in arcula tomento ſcrutisq; viliſſimis plena, nihil minus opinanti venit in manus chartaceum inuolucrum aureis refertum ita nitidis atq; micantibus, ac ſi tũ primum ex officina prodirẽt: quo tam inſperato ſubſidio præſenti egeſtati peropportunè ſubuentum eſt. Quodã die ſub veſperam, cum domi panes, vinum, ligna penitus defeciſſent, poſtridiè mane, præter omnium exſpectationem, à nobili matrona veheſ lignis onuſta ſubmittitur. ea ligna dum in cella vinaria, vt fit, cõdit ianitor, ianuam domus in Capitolium eo tempore obuerſam, patentem reliquit imprudẽs: recordatus deinde, cum ad occludendum accurriſſet, repentè modios aliquot frumenti, & vini cados in ipſo veſti-

stibulo reperit: neq; adhibita quantauis diligentia, vnquam rescire potuit, quis ea dona misisset. Hæc igitur & alia eiusmodi subinde accidebāt, q̄ politico supercilio rem æstimanti friuola cuipiam fortasse videantur, sed certè & paternam in famulos, Dei prouidentiam satis declarant, & Ignatij securitatē atq; fiduciam ab omni stultitiæ vel temeritatis infamia vindicant.

Eiusdem ratio gubernandi.
Cap. X.

IN consilio cāpiendo, & rebus gerendis, cum Deum semper, vt dictū est, accurata supplicatione cōsuleret, tum vero (quod mirū fortasse cuipiā videatur) nō pietatis gustū, sed rationis ductū præcipuè sequebatur: vtnō rationē spiritus dulcedo preiret, sed dulcedinē ratio. Hoc.n. aiebat vno maximè bellu is homines antecellere, qd' hi ratione vtantur, illæ nequaquā. Idem ad exsequenda consilia, quoad fas esset, oēs artes & humana præsidia sic adhibebat, quasi omnē spem in ijs repositam haberet,

beret, rursus ita Deum orabat, & ex eo pendebat vno, ac si nihil omnino in rebus humanis opis aut perfugij collocaret, atq; hoc pacto (quod longè optimum ac perfectissimum est) prudẽtiam cum pietate iungebat, ipsaq; negotia tanquam onera paribus examinata ponderibus, quamuis difficili ac lubrico itinere ad optatos plerumque exitus perducebat. Ad consultandum autem, illud obseruabat in primis, vt in quaq; re semper eius rei peritissimos adhiberet. qua communicatione ac lenitate nimirum assequebatur, vt & rationes iniret optimas, neq; in arte sua se quisquam ab eo vel præteritum, vel contemptum, iure conqueri posset. Ac cæteris etiam in rebus videbat etiam, atq; etiam, vt vniuscuiusq; dignitatis, ætatis, ac meriti ratio haberetur. Petronius erat Pisaurensis, qui ante aliquot annos mortuus est, egregia pietate & virtute presbyter. is, cum tres minores natu Germanos fratres ad Societatem suis adhortationibus perduxisset, cum semper Ignatius adolescentulis loco parentis ac præsidis voluit esse:

esse: neq; de ijs grauius quidquam, nisi ex illius auctoritate ac sententia statui passus est. Ad officia vel negotia, quæ per se obire non posset, cum viris principibus transigenda, viros eligebat, rerum vsu ac dicendi copia præditos, atque ijs ita vel scripto, vel verbis mandata dabat, vt liberum ijs omninò relinqueret, cum in rem præsentem veniissent, sine vllo ipsius respectu omnia ex re, & ex tẽpore moderari. Idemque sub vesperam ad se redeunti cuipiam ex ijs, cum rei gestæ rationem ab eo reposceret, primum omnium: Satin'(aiebat) ex animi tui sententia? quæ liberalitas hominis, & ipsi causæ multum proderat, & suorũ illi mirè deuinciebat animos, & eosdem ad exsequenda negotia perquàm alacres prõptosque reddebat. Anno post Christum natum M. D. LIII. cum ad res in Lusitania componendas Michaelem Turrianum legaret, haud ita pridem in Societatem admissum, licet ei varias præceptiones ac monita ediderit consignata litteris, tamen cum probè nosset fidem ac prudentiam viri, non modo

permiſit, vt cum in prouinciam peruenisſet, ſuo arbitratu cõſilia rebus aptaret, ſed etiam permulta ei dedit folia pura, ſuo munita chirographo, quibus ille, prout opus eſſet, quidquid videretur, inſcriberet, ac deinde obſignatas epiſtolas cuicunq; expediret, ipſius nomine redderet. atque hanc conſuetudinem laxe cum procuratoribus ac nuntijs agendi, ſemper magno cum emolumento retinuit. Quin etiam præfectis inferioribus minimè maligne ſuum cuique ius ac poteſtatem impertire conſueuerat: cauebatque diligenter, *ne quæ per eos* agenda forent, vſurparet ipſe; *vel ea re* quidquam omninò apud ſubiectos de *illorum* auctoritate vel exiſtimatione minueret. Verumtamen ijs ita laxabat habenas, vt eaſdem adduceret, quoties vellet, nec non in eorum inſtituta, mores que, & adminiſtrandi genus diſſimulanter inquireret. Exſtat epiſtola ipſius ad Præpoſitum prouinciæ Luſitaniæ, in hanc ſententiam ſcripta, cuius mihi partem hoc loco inſerere viſum eſt: *Neque verò Prouincialis aut Gene-*

Generalis Præpositi officium est, inquit, minuta quæq; ac temporaria præsertim, in administrando sectari: sed cum ad personæ dignitatem honestius, tum ad tranquillitatem animi tutius est, ea præfectis inferioribus delegare, & rei confectæ rationem ab eis deinde repetere. Equidem in meo fungendo munere id ipsum sequor: atque huiusce consilij maiorem in dies fructū capio, quippe cum & labore & solicitudine leuari me magnopere sentiam. ac tibi quoque valdè sum auctor, vt curas & cogitationes tuas defigas in commodis & salute potissimum vniuersæ prouinciæ: & in rebus quidem singulis ordinandis ac disponendis, cum opus est, & ipse versere, & hominum tuo iudicio peritorum sententiā exquiras, cæterum ab ijsdem rebus per te curandis transigendisq; vt plurimum abstineas, sed instar excelsi cuiusdam motoris, orbes tibi subiunctos æquabiliter & cum grauitate ciere pergas: à quibus deinde, vt à proximis causis, propria cuiusque effecta proueniant: quod si feceris, & plura, & magis tuo muneri conuenientia, sine tumultu ac trepidatione confeceris. Præterea illud est in hac ratione commodi, quòd si quid in agendo peccetur,

eius peccati præstat in tuis administris, quàm in te residere culpam: ac multò magis decet, quidquid ipsi deliquerint, corrigi abs te, quàm si tu erraueris (quod perfacile est singula curiosius persequenti) te ab inferioribus emendari. Quod reliquum est, nobis Dominus IESVS CHRISTVS, ad ipsius voluntatem & clarè intelligendam, & ritè exsequendam pro sua benignitate lumen ac vires impertiat. Romæ XI. Kalend. Ianuarias M. D. LII.

Hanc igitur Societatis gubernandæ regulam instinctu planè diuino tenebat Ignatius, eamque in omnes partes plurimum aiebat valere. Primum, quòd inferiores præfecti, quo plus credi sibi, & quo liberalius tractari se vident, eo libentius, ne videlicet humanitate vincantur, vltrò ipsi cum superiore communicent. deinde, quòd multò acrius ac studiosius versentur in opere: nam vt quisque maximè suum habet negotium, ita summam in eius procuratione vigilantiam præstat. accedit, vt maior sit in dispiciendo ac statuendo claritas, maius auxilium Dei, quippe sicut in rebus communibus, cum vniuersali

sali Præpositio numen cœleste præcipuo fauore conspirat, sic idem proprijs cuiusque prefecti muneribus, suo quodam ac peculiari munere assistit. quorum si facultas & auctoritas à superioribus nimis arctè circumscribatur, & quæ per hosce tractanda sunt, illi suscipiant, primùm ipsa diffidentia odiosa est, &, vt in alienis quodammodo rebus, continuò langueſcit industria. deinde per eam cupiditatem & ambitionem, peculiaris ille, de quo dictum est, diuinæ gratiæ quasi concursus amittitur. præterea, cum ad rem bene gerendam, & facultas & scientia necessariò requirantur, scientia plerunque inest ei, qui rem ipsam ex officio tractat, habetq; subiectam oculis. huic si minuatur ius, & superior ipse, causa non æquè bene cognita, rei transigendæ se immiscat, ingenti prorsus malo potestas à cognitione seiungitur: atque hinc nimirum in omni cœtu suspiciones, discordiæ, rixæ, cum rectores & curatores non contenti suo munere, alter in alterius partes inuadunt: perque summam confu-

sionem tollitur discrimẽ officiorum, & ordo ille, quo nihil est in hac rerum vniuersitate præstantius. Ad hæc, vbi is qui destinatus est quopiam, certis alligatur præceptis, rarum est vt quidquam è sententia possit efficere. magna enim consilij pars est in tempore, & nouis quotidiè casibus interdum ipsa negotiorum species immutatur: quibus in rebus dum religione occupatus animus hæret, dum fluctuat apud se, dum cogitur ad absentes referre; interim, irreparabili sæpe dãno videlicet, occasionis præteruolat opportunitas. Quæ cum præclarè Ignatius nosset, cum suis adiutoribus procuratoribusve, nisi si res aliter postularet, ea quam dixi facilitate vtebatur. Itaque & in magnis & arduis plerunque actionibus voto respondebat euentus, & tanta erat ipso regente concordia, is ordinum consensus, vt Societas tota vno eodemq; spiritu ductuq; agi videretur. Beneuolentiam & caritatem suorum erga se, non solum affabilitate, manſuetudine, ceterisq; virtutibus, verumetiam industria quadam alebat:

bat: cauebatq; diligentissimè, ne quid admitteret, cur eorum quispiam ab illo se minus vel diligi, vel probari putaret. Quod & in creando primum Generali Præposito seruauit, vt dictum est, ac deinde retinuit in sufficiendo sibi, cum ægrotaret, Vicario Generali: nec non in eligendis, qui Marcello Pontifici Maximo, vt item supra dictum est, Pontificis ipsius iussu, in Palatio adsisterent. quam nominationem ad ipsorum Patrum consilium reiecit; ne certos ipse appellando, cæteros ad eiusmodi munera minus idoneos iudicasse videretur. Præterea, si quid pro imperio asperius exsequendum esset, eius inuidiam ad inferiores administros reijcere solitus est, ipsis videlicet non inuitis, communemque parentem piè ac religiosè tuentibus. Qui hominibus cum potestate præsunt, hos cum aliæ fraudes & mala circumstant, tum illud in primis, de quo sanctus Bernhardus ad Eugenium: *Est item vitium, inquit, cuius sit e immunem sentis, inter omnes qui cathedras ascenderunt, sedebis me iudice solitarius,*

rius, quia veraciter singulariterq; leuasti te supra te iuxta Prophetã. Facilitas credulitatis hæc est: cuius callidissimæ vulpeculæ, magnorum neminem comperi satis cauisse versutias. Ab hoc igitur scopulo, sicut à cæteris, magnopere Ignatius declinabat, quippe satis ad omnẽ animaduersionem ipsa varietate suorum temporum eruditus, ac delatoribus ita vnam aurem præbere consueuerat, vt semper alterã reo reseruaret absenti. Quin etiam accusatoris ipsius, inter dicendum, gestus, oculos, vultusq; omnes attente obseruabat: crebrisq; ac minutis interrogationibus, veritatis eliciendæ gratia fatigabat hominem. totam deinde rem, si opus esset, per se & per idoneos viros omnibus vestigijs indagabat leniter ac sine tumultu: cauebatq; non modo ne quenquam damnaret indicta causa, verumetiam vt ne quid omninò præiudicati ad causæ cognitionem afferret. Illud etiã, in rebus præsertim grauioribꝰ, obseruabat interdũ, vt accusatorẽ iuberet sua manu scribere q̃ deferret: primũ, quòd hominũ naturam pronam esse ad maledicendum in-

intelligeret, & stylum quàm linguam longe facilius contineri: tum etiam, vt si quod mendacium, vt fit, tempore procedente exstitisset, id, ipso delatoris chirographo teneri & coargui posset. atque hoc temperamento fiebat, vt neque, si quid grauius accidisset, ignoraret Ignatius; neque innocentes per calumniam aut per factionem circumueniri vel opprimi sineret. Idem omnes reipublicæ partes vigilāter curabat; neque cōmittebat (in quo grauiter à magistratibus fere peccatur) vt dum vnā amplecteretur, desereret alteram. Verumtamen præcipua quadam fuit obseruatione in hominibus ad Societatē adscribendis; quam ille rem tanti momenti ducebat esse, vt cum alioquin è custodia corporis euolare quàm primum optaret, hanc vnam ob causam in aliquot annos propagari sibi vitæ spatia cuperet; quoad nimirū tyrocinij formula ac disciplina, ad Societatis vsū & institutum probe constituta foret. Tyrones autē ille nō à naturali quadā bonitate, vel potius tarditate; sed à vigore magis ingenij, & rerū gerēdarum

adiumentis, legebat; negabatq́;, qui ad populi negotia factus nō esset, eumdē esse ad ministeria Societatis idoneum. Quòd si quis bardū quempiam eo nomine obtruderet, quòd ipsum vtiq; è sæculi naufragio diceret euasurū; nihil ominus recusabat Ignatius, neminem affirmans è Societate IESV dicendum esse, qui ad suam vnius, non etiā ad aliorū salutē, & acriter & scienter posset incumbere. Quos autē ad probationē admiserat, eorum spiritū dabat operā vt quàm plurimis experimētis cognosceret penitus: neq; illos tātum ad suauem quemdam sensum pietatis (quo imperiti omnia metiuntur) sed ad veras ac solidas virtutes erudiebat: ac prę sertim (quod sæpe iam diximus) vt ad nullius rei quamuis cæteroqui laudabilis amorem tamquam ad scopulū adhæresceret, sed ab omni alia cupiditate, vel etiam propensione soluti ac liberi, ex vno tātum superiorum nutu ac voluntate penderent: neq; assuescerent abditos eorum sensus exquirere, vel imperia sciscitari; vel quem, quibúsve de causis, ijsdem aut supra cæteros

ros tollerent, aut etiam infra, suo arbitratu deprimerent: sed illis omne iudicium & consilium à superis datum; sibi simplicitatis & obsequij gloriam esse relictam putarent; essentq; proinde ad omnia quamuis ardua & absurda & subita paratissimi. Omnes omnium querimonias perbenigne audiebat: ac solabatur verbis humanissimis. atque etiam diligenter curabat, vt salua religionis disciplina, & Præfectorum dignitate, vnicuique satisfieret. Neq; vero minori vigilantia & seueritate Præfectos ipsos quàm reliquos omnes in officio continebat; quinetiam tãto plura maioraq; ab illis, quàm ab his exigere solitus est, quanto superiores inferioribus, gradus & virtutum insignibus antecellunt. Idem, in respondendo agẽdoq; ac, simplicitatem ita cum cautione coniunxit, vt satis appareret, alteram alteri non modo impedimento non esse, verum etiam ornamento atque præsidio. Suspensa, vel ambigua, vel obscura verba, perplexũ de industria incertumq; sermonem; vti barbaras artes, & subdola mendacij tegumẽta, fi-

ta, fideiq; ac societatis humanæ perniciem, semper est detestatus: ac suo mõstrauit exemplo veritatis cultor eximius, quantum inter prudentiam & calliditatem intersit.

Eiusdem ratio proximos adiuuandi.

Cap. XI.

MIRAE fuit solertiæ in solicitãdis mortalibus, & à diaboli seruitute ad Christi Domini obsequium traducendis. ac, quibus artibus dæmon ad animarum perniciem vtitur, easdem ipse (quoad liceret, ac fas esset) ad hominum salutem ac beneficium trãs ferebat. Voluntates ac naturas eorum quibus cum ageret, festine odorari; ambitiosis splendida, auaris vtilia, voluptuosis iucunda proponere; & suo, qđ aiunt, hamo vel esca quemque piscari. Iam in congressu, maxime Principum, id obseruabat in primis, vt sermonis initia illis daret, extrema reseruaret sibi: cauebatque ne de rebus etiam diuinis inepte vel ad satietatem ac fastidium ageret. Tristem vero & horridam sapientiam

entiam (vtique postquam in lucem hominum prodijt) semper vitauit: cũque philosophiæ nomen ipsum intelligeret, etiam si modeste tractetur, tamen satis odiosum esse per se; nihil in habitu suo, vel in genere vitæ, rarum aut notabile conspici voluit: ac semper sese, quibus reb⁹ honeste ac religio se potuit, ad communem consuetudinem accommodauit: neque commisit, vt quod ipse non faceret, id in alijs reprehendere putaretur: prorsus, vt eius mores prima fronte, vel eminus intuenti, vnus aliquis è populo videretur esse: verum quo propius illum inspiceres, quo diutius ac familiarius vterêre: eo magis præstantiam virtutes que viri, tamquam odorem ex affrictu, sentires. atque id ipsum est causæ, cur nostris nullã in vestitu ornatúve, religionis iniunxerit notam: sed quo facilius in hominum cœtus & consuetudinem irreperent, ac tempestiuis colloquijs vnumquemque adiuuarent; vbicumque gentium versarẽtur, quàm modestissimo eius gentis habitu iussit incedere: neque vllum dare signum animi

nimi à sensu communi vel ab humanitate abhorrentis. Idem valde vituperabat moderatores animarũ eos, qui vel vna eademque via, ac ferme quam ipsi tenuissent, cæteros etiam ad studium virtutis conarentur adducere; vel, dũtaxat si quis ad pietatem esset sua sponte propensus, formandum regendumque susciperent: sed ipse nimirum vel feros & barbaros homines non dubitabat aggredi, sic, vt à singulis quod dabatur acciperet: & quos ad consilia Christi prouehere non posset, certe ad præcepta sensim allicere nitebatur. atque vt *bonus agricola non tantum* rectas & fructuosas arbores, *sed etiam* deprauatas, neque ita fertiles colit, easq; adminiculis erigit, vel circuncidendo castigat, vel sub aliena latentibus vmbra cœlum aperit, vel telluris vitio laborantibus mutat locum; sic ille, rerum difficultate nequaquam exterritus, dispiciebat in primis, quod ingenium, qua ratione tractandum esset; ijsdemque sæpe morbis, pro varietate naturæ, non diuersas modo, sed etiam contrarias inter se medicinas adhibere con-

consueuerat. Quòd si quem, omnia expertus, tamen è cœno peccatorum extrahere nequiuisset, non ideo contrahebat animum, vel se angori dabat, quasi oleum & operam perdidisset, sed conscientiæ & officij fructu content⁹, acquiescebat in alto Prouidentiæ diuinæ consilio. De spirituum discretione (quam ille scientiam habuit maximã) deque moderandis affectibus, multa præcepit egregie: quæ quoniam extãt scripta (quemadmodum initio diximus) nihil est quod à nobis hoc loco ingerantur.

Vita eius quotidiana, & domestica. *Cap. XII.*

SOcietati Præpositus, deuexa iam ætate, viuendi priuatim hanc ferme normam tenebat. Manè, vt primum, euigilasset, certum tempus dabat precationi, & contemplationi bonorum cælestium; deinde, si sacrificandum illi esset (quod munus propter summam animi attentionem, & corporis imbecillitatẽ, sæpe intermittere cogebatur) sacro, sub vesperã pridie, ad Vrbis cõ-

sue-

ſuetudinẽ ordinato, & accurate præcognito, rem diuinam faciebat: quæ recitanda forent, vel in priuato ſacello, nemine præter adminiſtrum adſtante, cõtra morem Hiſpanienſem elata pronũtians voce. vſque adeo Eccleſiæ Romanæ ritus omnes & cæremonias adamauerat. A pſallendo, quamquam inuit' abſtinebat, quòd ei propter vim lacrymarum, & frequentem ecſtaſim qua corpus mirè affligebatur, eiuſmodi officio ſummus Pontifex nominatim interdixerat. A ſacro, ſi cuius negotij cauſa prodeundum eſſet, comite vno prodibat: ſi minus, admittendis audiendisque vel domeſticis vel externis operã dabat, ſerena pariq; ſemper, vt dixim', fronte: minime ſuſpicioſus ille quidẽ, aut timidus; attamen apprime circumſpectus ac prouidus; vt illi nõn facile quiſquam poſſet imponere. Actiones autem omnes, è D. Baſilij præcepto cõdiebat tacitæ precationis ſale: ſeque ipſum, vt dictum eſt, excutiebat ſubinde, ne quid labis ex quotidiano mortalium rerum vſu contraheret. A prandio, poſt gratiarum actionem, remiſſionis

onis causa, de rebus haud ita serijs mo
lestisve sermones habebat iucundos,
qui tamen, vt plurimum, ad agendi &
gubernandi scientiam facerent. Inde
vel actibus publicis, vel subscriptioni
lectioniq́ue epistolarum, tempus da-
bat. ac multa etiam, prout res exigeret,
sua manu exarabat ipse. tum, si hora
suppeteret, suorum acta recognosce-
bat. à cœna vero, insequẽtis diei negó-
tia disponebat, accersitisque admini-
stris, vel procuratoribus, sua cuique se-
paratim dabat mandata: deinde cum
eo, quem sibi à secretis elegerat, per o-
tium agebat: eo dimisso, ad multam
noctem solus inambulabat innixus ba
culo, maiorem in modum attentus
meditansq́; apud se: prostremo quod
supererat temporis, necessariæ tribue-
bat quieti, id erat spatium horarũ cir-
citer quattuor. Cubiculo vsus est per-
angusto ac tenebricoso, cuius formã
ne successores quidem adhuc, religio-
nis, vt puto, causa mutarunt. cibi po-
tusque fuit adeo parcus, vt gustatum
funditus perdidisse videretur, nisi si
quando pauculis vesceretur castaneis,

quibus patrio more puer olim assue-
uerat. nulli vmquam ferculo quam-
uis famelicus ac iciunus, arrisit; nul-
lum edulij vel condimenti genus cui-
quam indixit; nihil vmquam inter e-
dendum est quæstus; licet per adiuto-
rum insciti am incuriamve cibaria ma-
le cocta conditaque; vinum etiam fu-
giens aut acidum præberetur, nihil de-
niq; sibi proprie apponi vmquam est
passus: & grauirer administrum aliquã-
do punijt, quòd vuæ racemum vni si-
bi præter ceteros attulisser. quæ sane pe
ritus rerum æstimator haud ita leuia
duxerit, si hominis vel ætatem ipsam,
cui multa dantur, vel infirmitatem va-
letudinis plura imperantem, vel deni-
que summam inter suos potestatem &
licentiam, vt ita dicam, suo arbitratu
viuendi, consideret. Mundi tias in vi-
ctu cultuq; dilexit; sed faciles, & nequa-
quam exquisitas; cuiusmodi & viato-
rem, & Christi famulum decent: placu
itque ei semper, ad alliciendos præser-
tim homines, vt dictum est, non incõ-
pta frugalitas. Ac de Ignatio quidem
(quod me nõ fugit) alia id genus mul-

ta nar-

ta narrantur; verum singula persequi necesse non est. tantum ad viri mores virtutemq; intelligendam, hæc pauca libauimus.

Pietatis opera publice per eum instituta. Cap. XIII.

INter ipsam Societatis administrationem, cui potissimum inseruiebat, non exiguam partẽ curarum alijs quoque rebus impertijt; atque ijs maxime, quæ ad salutem & commodum populi, atque ad splendorem ac dignitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinerent. De curandis ægrotis, & pœnitentiæ sacramento, Innocẽtij tertij Papæ lex est: Aegrotos nisi peccata rite confessos, à prima inspectione medici neve adeũto, neve curanto. Ea lex cùm ipsa desuetudine propemodũ antiquata esset, perfecit Ignatius, vt salutaris illa consuetudo, longo interuallo reuocaretur; visendi tamen spatio in aleram vsque vicem extracto: qua moderatione videlicet, simul & publicæ existimationi, & singulorum animis corporibusque consultum est. Mulierculas à

maritis cum pudicitiæ capitísve periculo dissidentes, matronis ditioribus in officio continendas ac sustentandas diuidere consueuerat: sed cum crescret numerus, ne cui grauior esset impensa, locum ijsdem recipiendis alendisque publice parare constituit; suumque consilium impertijt primoribus ciuitatis. quibus rem ita probantibus, vt nemo tamen se profiteri vellet tam glorioſi operis principem, hãc rationem Ignatius inijt rei ad exitum perducendæ. Ex area templi nostri *Petrus Codatius* procurator lapides ingentes effoderat, *cuiusmodi* multi ruinis veteribus continentur. *hos igitur* lapides, in magna rei familiaris inopia vendi, & summam ex ijs confici aureorum centum Ignatius imperauit: eam pecuniam cum ad opus inchoandum primus in medio posuisset, tantum reliquis ardorem iniecit (insita mortalibus natura propere sequendi quæ inchoare piguit) vt ex voluntaria collatione institutum sit cœnobium, quo eius generis feminæ sese reciperent, ibiq; secure tamdiu delitescerẽt, quoad com-

compositis cõtrouersijs in gratiam cũ maritis redirent: atq; idcirco cœnobiũ (vt supra diximus) Malè nuptarũ vulgo appellatum est. Ad eius autem loci custodiam atq; administrationem Ignatius piorum hominum sodalitatem adhibuit, prudenti sanè consilio. Etenim in communem vtilitatem intentus, ne vno dumtaxat munere implicitus teneretur, vt quodq; opus absoluerat, cõfestim eius operis procuratione certis atque idoneis hominibus demãdata, ipse animum & cogitationem ad alia deinceps atque alia transferebat. Parthenonem etiam sanctæ Catharinæ, cui à Funarijs vel à Rosa cognomẽ est, Ignatius idem instituit. quo in Parthenone puellæ forma eleganti, quarũ pudicitia periclitaretur ob anguſtias rei familiaris, magna præfectorum diligẽtia conquisitæ, interdum etiam pro potestate, si res exigat, è complexu parentum abreptæ, hodie ad centum & quinquaginta sub clauſtris, & sanctimonialium feminarum disciplina, magno labore & impensa educantur. eædemque, simul atque maturum est, vel

perpetuæ religioni & castitati sponte se consecrant; vel idoneis viris dantur nuptui, dote à loci præsidibus persoluta. Non minus laudabile quod sequitur. Cum plurimi bonæ interdum indolis pueri & puellæ, vt in vrbe plena peregrinis & aduenis, destituti vel orbi parentibus, miserandum in modum per plateas & compita seminudi & egentes errarent; vtriusque sexus & commodis & saluti, eodem Ignatio suadente, prouisum est. Itaque ex eo tempore duabus in ædibus, hoc est, sãctæ Mariæ in Aquiro, & sanctorũ quatuor Coronatorum, masculi seorsum ac feminæ, & gratis aluntur, & rudimentis Christianæ fidei, ac partim litteris, partim etiam necessarijs ad vsum reipublicę artibus atque opificijs imbuuntur. Vtriusq; autem sexũs est hac tempestate numerus capitum amplius ducentorum; quorum illi præter domesticas exercitationes, ad funera quo que prosequenda psallentes & candidati procedunt: hæ, vbi adoleuerint, vel maritantur, vel in sacratarum virginum collegia sese conferunt. Quin-

etiam,

etiam, quod olim in patria sua perfecerat, idipsum Romæ quoq; molitus est: vt vlceroſi ac mendici per compita miſere quiritantes, vnum in locum coacti, publica impensa ex cēsu & collationibus alerentur. eamque rem ingēti ciuitatis approbatione ad exitum perduxisset, ni pauci potentes, nescio quo spiritu impulsi, huic tam præclaræ actioni obstitissent. Ad hæc, è quis. quilijs Hebræorum si cuipiam Euangelij lumen affulserat, hunc hospitio confestim acceptum Ignatius pro sua tenuitate liberaliter ac benigne tractabat, quoad Christianis præceptionibus eruditus baptismatis fonte renasceretur. neque à procurandis neophytorum commodis ante destitit, quam ex auctoritate summi Pontificis ædes paratæ sunt, quas Catechumenorum appellant: quibus in ædibus hodie masculos seorsum ac feminas, cū aliorū, tum præcipuè Gregorij XIII. Pontificis Maximi munificentia largè sustentat. atq; etiam (quod expressius caritatis argumentū est) baptizati ex eo loco non antè mittuntur, quàm aut litte

rarum præsidio, quas interim edocentur, aut artis cuiuspiam, necessaria sibi in reliquam vitam adiumenta parauerint. quo pietatis officio multi ex eadem secta permoti, magno bonorum gaudio, sese quotannis ad Christum adiungũt. Illud vero optimum, quod ad catholicæ fidei reliquias in Septemtrionali plaga fouendas, augendasque, auctore atque adiutore in primis Ioanne Morono Cardinali amplissimo, Seminarium clericorum in Vrbe condidit, dato negotio nostris hominibus, qui conquisitos bonæ indolis adolescentes Romam ex ijsdem regionibus mitterẽt. atque id Seminarium, siue collegium Germanicum, vt appellant, acerbissimis deinde tempestatibus, ingenti labore ac perseuerantia tutatus Ignatius est, præstãtissimis è tota Societate doctoribus ad eam iuuentutem & litteris & moribus instruendam adhibitis. quod opus & Ecclesiæ Romanæ ornamẽto, & Germaniæ magno adiumento & fuisse, & esse hodie vel maximè constat, cum in eius pœnè collapsi instaurationem & amplificatio-

ficationem, idem Gregorius XIII. pro sua præcipua in eas nationes clementia & voluntate vehementer incubuit. Nec Germanicæ modo, sed ceterarum quoque gentium pueros & adolescentes Ignatius, pijs ac liberalibus disciplinis imbuendos (quam vnam expeditissimam emendādi generis humani rationem ducebat esse) per se suosq; admonitu planè diuino suscepit. atq; ob id ipsum, gymnasia, quibus æquè infimi ac summi gratis erudirentur, non Romæ solùm, sed etiam toto pœnè terrarum orbe constituit, summa adhibita cura, vt ne quid professores nostri, quamuis acutum & plausibile afferrent peregrini vel noui dogmatis, nedum ab orthodoxa fide abhorrentis; verum in singulis quæstionibus celeberrima queque & probatissima doctorum placita sequerentur.

Quædam de Ignatio mira.

Cap. XIV.

PRæter ea, quæ superioribus libris Ignatio diuinitus accidisse retulimus, non pauca de eodem admirabi-

lia prædicantur: quorum aliqua nobis hoc loco exponere visū est. Recenti conuersione, Hierosolymam petens, dum Barcinone transmissionem exspectat, interea diuinam rem, sacras conciones, & alia religionis officia quàm accuratissime obire non destitit. Accidit autem aliquando, vt cum in templo verbum Dei audiret, conspicata hominem femina princeps, peregrini habitu fæci plebis immistum; videre sibi visa sit eius caput ac faciem eximio quodam fulgore splendentē, idque tanta sua cum animi voluptate, vt quamquam inuita ac repugnās modestiæ causa, tamen ab eo aspectu oculos nulla ratione posset auertere. Igitur concione dimissa, nihil ei fuit antiquius, quàm vt mariti permissu, peregrinum per idoneos homines oppido conquisitum hospitio acciperet. qui domum ingressus, percunctantibus illis, quis aut cuias esset; peregrinari se Hierosolymam dixit, neque de se ipso verbum vltra addidit: verūenimvero sermonem de rebus diuinis instituens, omnes qui aderant, cælesti quodam

dam solatio lætitiaq; perfudit. Qua re vehementius etiam permoti, operam dedere, vt nobilis quidam vir, ipsorū propinquus, in Italiam traiecturus, vna cum Ignatio conscenderet, rati, nauigium vtique tali vectore perire non posse; neque eos fefellit opinio: siquidem alia nauis, cùmeodē fere tempore vela feciſſet; non longe à portu vi tempestatis absorpta est: at vero qua Ignatius vehebatur, celerrimo cursu Caietā incolumis tenuit. Post reuersionē vero, dū Barcinone, vt initio dictum est, Grāmaticę rudimētis operā dat, res accidit ad viri sanctitatē illustrādā haud leuis momēti. In parœcia beatę Marię, cui à Mari cognomen est, ad plateam Lullianam, Lyssani duo fratres de patrimonio diutius litigauerant. Ac denique à iudicibus lata sententia, is qui causa ceciderat, præ nimio dolore ad vltimam desperationem redactus, impulsu dæmonis è cubiculi trabe laqueo se suspendit: ea re cognita vicini ad tætrum illud spectaculum confluunt, mirantes hominis facinus, miserantes insaniam. Id simul atq; Ignatius audiuit,

audiuit, confestim aduolat, pendentem ex infelici tigillo restem præcidit, hominem vel cadauer potius collocari iubet in lectulo. deinde seorsum nixus genibus pro salute ipsius Deum orare non sine lacrymis instituit. Res mira. deprecãte Ignatio, cunctis qui aderant in lectulum obuersis, & exspectatione suspensis, miser ille repentè sustulit oculos, vocisque vsum eatenus duntaxat recepit, quoad vocato celeriter in id sacerdoti peccata ritè confessus est, ac demum expiatus, animam è Tartari faucibus ereptã Domino reddidit. cuius rei fama totam vrbem, finesq; illos magna cum omnium admiratione peruasit; & supersunt hodie, q meminerint, à quibus ego id ipsum Barcinone diligenter quæsiui. Ac multò pòst, Romæ constituta iam Societate aliud nõ minus mirum Ignatio contigit. Cum Alexandro Petronio, cuius ante meminimus, & medico & philosopho insigni, magnum vsum amicitiamq; contraxerat. Ad eum ægrotum aliquando vicissim ipse, visendi causa cum adijsset, quanquam alieno tũ tempore,

pore, tamen pro familiaritate à domesticis introductus, occlusis fenestris in lectulo quiescentem inuenit. & ex tenebris ratus hominem sopori sese dedisse, suspenso vestigio tacitus adrepens, puluino sensim assedit, ac nihilominus Alexander è somno excitatus, & repente Felicitatem vxorem inclamans: Quis nouus hic splendor, quæ tanta, inquit, lux cubiculum complet? At illa simpliciter, id quod erat, vnum Ignatium introisse respondit. Tum Alexander, homo grauis & prudēs, non dubio argumento viri sanctitatem interpretatus, ex eo die Ignatium tamquam humano fastigio celsiorem, magis magisq; suspexit: totamque deinde rem ipse mihi alijsque serio exposuit. Parisijs, Michael quidam Hispanus, quem? Romæ deinde falsæ criminationis ministrum in patres fuisse dixim⁹, impatienter ferens, patronum suum Franciscum Xauerium è medio honorum cursu ad studiū humilitatis Christianæ traductum fuisse, ira percitus, Ignatium, vt pote eius rei auctorem, interficere omnino constituit: cumq;

in

in hoſpitiũ ipſius vltro inuaſiſſet, ſtrictoq; iã gladio ſcalas furibundus aſcẽderet, diuina repente voce perterritus: Quo tendis infelix? retulit gradũ, totãque rẽ conſcientia victus poſtmodum ipſe cõfeſſus eſt. Anno à Virginis partu M.D.LIV. Rodulphi Pij Cardinalis opera, Societatis collegiũ ad Lauretanã ædẽ inſtitutum eſt: acciditq;, vt domus noſtris ad habitandũ attributa, lemurũ terroribus, & faunorum ludibrijs admodũ eſſet infeſta. cumque, noctu præſertim, modò hi, modò illi detractis è cubili ſtragulis, vel inſolito quodã cachinno excitati per cæcas tenebras trepidarẽt; ad eam peſtem auertendã multa nequidquam experti, denique per epiſtolam ad ſacrificia & preces Ignatij, tamquam ad ſacram anchoram communi conſenſu confugiunt. Illẽre cognita, Deum attẽte precatus, reſcripſit ſocijs, bono eſſent animo, ac diuino præſidio freti (quod in tali re fecerat ipſe non ſemel) dæmonum terriculamenta nihili ducerent. Mirum dictu. recitatis litteris omnes confeſtim ea moleſtia ſpectrisq; non modo in præſens,

sens, verumetiam in posterum liberati sunt. Cùm Ignatij defuncti corp⁹ exsequiarum causa iaceret in feretro, Bernardina quædā Romana, filiā diuturno morbo laborantē, quam arte nulla medici sanare valuerant, ad osculādas mortui manus admouere vehemēter optabat: certā ex eo contactu, filiæ valetudinem sibi pollicita: sed cum præ turba, impetu sæpe capto puella numquam ad feretrum accedere potuisset, deniq; mater', quippè quā filiæ caritas valentiorē audaciorēq; reddebat, nō ante destitit, quàm ex Ignatij vestimētis frustulum abscidit. id frustulum virginis collo simul atq. alligatum est, tāquam præsenti numinis ope morbus euanuit: cuius miraculi rumor cūctis, vt par est, admirantibus longe lateque manauit. Ac ne prophetiæ quidem insigni dono caruisse putandus Ignatius est, si quidē aliqua partim abdita aperuit, partim longè à conspectu remota monstrauit; partim etiam multo post futura, sine vllo errore prædixit. In ijs qui Barcinone Ignatium maximè coluere, ac præcipuum ex eius cōsuetu

dine

dine & monitis fructum vtilitatemq; cepere, vidua quædā fuit nomine Agnes, è Paschala familia. hæc cum cetera caritate Ignatium adiuuit, eiusq; sustētauit inopiam, tum Parisios proficiscentem, ad vsq; templum sancti Andreæ tria millia ab vrbe passuū, officij causa persecuta est, vna cum Ioanne filio, optima spe, summæ virtutis ac pietatis adolescentulo. Hunc in digressu cum oscularetur Ignatius, eiq; præcepta in reliquam vitā paterna daret: Cur, inquit ille, cum alij abs te exculti, tuisque monitis incitati, vel Christi consilia sint sequuti; vel certe in virtute magnos progressus effecerint, me vnū, parens optime, rudē informemq; destitutis? Quid misero mihi te absente futurū est? Atqui bono animo esto fili, respōdit Ignatius, nequaquā tibi deerit exercendæ patientiæ, deque Deo bene merendi materies. namq; vbi adoleueris, vxorem duces, multisq; incommodis afflictaberis, quę te solui delicijs, & in auxilio diuino implorādo torpere minime patiētur. Neq; abfuit dicto fides. si quidē post aliquot annos ille cōtracto

cto matrimonio multos suscepit liberos; cūq; haud ita diues esset, debitorū fraude, quibus non exiguam pecuniæ summā crediderat, rei familiaris naufragium fecit, hodieque confecta iam ætate senex, seque familiamq; suā quotidianis laboribus ægre sustentat. Eius deinde Agnetis mortem Barcinone sanctissime obitam, Romæ Dei monitu præsensit Ignatius, vt litteræ Antonij Araozij, qui moriēti viduę affuerat, nihil ei super illa re noui postmodum attulerint. Petro Fabro defuncto, quem sibi propter egregias viri virtutes, successorem, animo & spe destinauerat, aperte vaticinatus est, se decem ipsos annos ei superstitem fore; neque fefellit euentus: quippè Faber sæculi huius anno sexto & quadragesimo, Kalendis Scatilibus; Ignatius (vt dictum est) ipso quinquagesimo sexto, pridie Kalen. decessit. Quidam haud ita pridem in Societate versatus, cum ex imposito sibi munere tanta molestia afficeretur, vt somnum capere vix posset, ac de repetendo sæculo cogitaret, Ignatius rem diuinitus odoratus, adolescē-

tem nocte intempesta è lectulo vocari ad se iussit, alioqui fratrum necessitatibus mirum in modũ parcere solitus. Is cum animo valde perturbato venisset; ficta persona quæsiuit ex eodem Ignatius, si quis hac vel illa tentatione solicitaretur, quidnam ei consilij daturus esset? ac per eam sermocinationem omnes illi obstupescenti sensim eius animi recessus ac latebras patefecit simul, & perturbationes admirabili dexteritate sedauit. eodemq; caritatis officio erga alios quoq; multos pari perspicacitate perfũctus est, qui cum suos morbos propter insciti am aperire non possent, vltro ijs ipsemet antè medicinam, & genus ęgritudinis, & causas detegebat. Vicetiæ, Fabro & Laine comitibus, dum ex voto finem anni vertentis exspectat, ceteris item Patribus ob id ipsum Venetа ditione dispersis, repẽte affertur, Simonem Rodericũ, Bassani, grauissima febri correptũ, in extremo versari vitæ discrimine. quo nuntio perculsus Ignatius, licet ipse quoq; febricula teneretur, tamẽ illi cõsurgit, ac Iacobi Lainis, qui grauius

labo-

laborabat, cura piis hominibus demãta, sequẽte Fabro se pedes in viã dat, eo demq; die passuũ octodecim fere millia co afecit, ea quidẽ celeritate vt præcedentem vix Faber consequi posset. Cumq, ex itinere, de Simone solicitus, orãdi causa paululum è semita diuertisset, supplicatione peracta, sensit audi tas preces: atq; ad Fabrum rediens, pro certo affirmauit, Simonem è morbo euasurum. ad quem vt venit, arcte complexus hominẽ, læta omnia sperare, & certam sanitatẽ exspectare iussit. Nec sane frustra: quando quidẽ Simon paulò pòst, contra omniũ opinionẽ pristinæ valetudini redditus est; atq; id beneficium hodieq; secundũ Deũ Ignatio sese acceptũ referre testatur. Haud lõge à Bassani mœnibus loco edito tẽplum cernitur beati martyris Viti, ex quo in subiectam conuallem despectus est cùm cætero cultu visendam, tum crebris aquarum è Medoaco amne deriuationibus. Id templum eo tẽpore tuebatur solitarius quidam, Antonius nomine, vir doctrinarum expers, & idiota quidem ille, verumtamẽ

seuerus,& grauis, & ipso totius corporis atq; oris habitu venerabilis,ac proinde apud illas gentes magna virtutis & sanctitatis opinione. Is Ignatium nihil insigne præseferentem,elato supercilio (vt ipse postea fatebatur)contemnere apud se cœpit, ac parui facere, quoad intentius aliquando supplicanti demonstrare dignatus est Dominus, qui vir & quātus esset Ignatius, quàmque multorū adiumento & saluti diuina prouidētia destinatus. ex quo suam ille temeritatem dolenter accusans, Ignatium studiose dein colere atq; obseruare instituit. *Per eosdem* fortè dies quidā ex Ignatij socijs,*partim anachoretę* cōsuetudine,partim etiā ipsius loci amœnitate captus, ita cogitare cœpit apud se: Hem, Ignatij comites, vexatis tanto labore,tanta rerum omnium difficultate corporibus,de animorum insuper salute periclitamur. raro, quā extulimus domo,mentem spiritumq; referimus: nimium pulueris sordiumque campestri hoc opere & exercitatione colligimus. ac cæteris quidem maior forsan gratiæ diuinæ fiducia, plus viri-

virium fuerit ad obuia quæque superā da: mihi vero meæ infirmitatis præclarè conscio, nónne cōducat, procul negotijs tumultibusq; cælestem in terris vitam vna cum hoc sancto eremi cultore tansigere? & abiectis multiplicib⁹ curis vni Deo vacare? Hæc apud se idē tidem reputanti, occurſabant ex altera parte, Ignatij caritas, dulcedo ſociorum, cœpta communia, datæ dexteræ, & deſerendi nefas. Eiuſmodi cogitationum æſtibus cum aliquādiu fluctuaſſet; denique conſultandi cauſa ad anachoretam ipſum adire conſtituit. ſed nequaquā ceſſit illi res è ſentētia. quippè vixdum extra oppidū extulerat pedem, cum ei vni ſpectrum eſt obiectū, armatus vir, trucibus oculis, ſtricto gladio minitans. Exterruit primo ea ſpecies hominē: dein impetu capto cū nihil ominus pergeret; iratus ille ac furens in obuium irruere viſus. Tum verò peregrinus haud dubie terga dat, ac ſine reſpectu in oppidum auolat, mirantibus incolis, quòd tam effuſe fugiētem aſpicerent, nemine perſequente. At ille à præcipiti curſu non ante deſtitit,

quàm in ipſius Ignatij diuerſorium ſeſe cum inſana trepidatione cõiecit, cui renidens Pater (totam quippe rem Deo reuelante cognorat) Siccine tubas? inquit. Modicæ fidei, quare dubitaſti? Qua ille interrogatione, & in præſentia valde compunctus, & in poſterum ne ab inſtituto deficeret, magnopere confirmatus eſt. Cum Ioãnes Codurius, è primis Patribus vnus, è graui morbo in vltimũ vitæ periculum eſſet adductus: ad rem diuinam pro ſocij ſalute faciendam Ignatius ædem S. Petri in Monte aureo petijt: cuius & loci, & Apoſtoli, vt ſupra diximus, præcipua quadam religione tenebatur. cum ad medium fere peruenisſet põtem Ianiculẽſem, qui Sixti pons hodie dicitur; ſublatis intentisq; repente in cœlum oculis, retulit pedem attonito ſimilis: ac deinde conuerſus ad comitem (is erat Baptiſta Viola Parmenſis, ex quo hæc ipſa cognoui) Domum redeamus, inquit: Codurius noſter migrauit è corpore. Creditus eſt Ignatius ex illo ſtupore, & ſiderum intuitu, & repentina reuerſione, vt olim Hozij, ſic tum Codurij

durij animam vidisse cœlum intrantē: licet iustis fortasse de causis de hoc celauerit, quod iustas item ob causas de illo non reticuerat. nam & idipsum alius aspexisse ferebatur, & ex horarum ratione compertum est, eo ipso temporis momento Codurium exspirasse: & alioqui non fuit, cur amicissimi viri cognito excessu, domū extemplò reuerteretur, vel ad piaculare sacrū eius causa de more faciendū, recta pergere omitteret. Id autem accidit anno post Virginis partum M.D.XLI. quarto Kal. Septembris. Eodem fere loco deinde quiddam aliud accidit non absimile. Cum Stephanus Baroelius Nouocomensis, qui viuit adhuc, periculoso morbo implicitus teneretur, & cunctis de illius vita solicitis, Ignatius pro viri valetudine in eadem illa quam diximus æde sancti Petri in Mōte aureo perlitasset; in reditu comitem læto vultu compellans (is fuit Petrus Ribadeneria Toletanus, qui hæc ipsa mandauit literis) non moriturum ex eo quidem morbo Stephanū, constanter asseuerauit. nec vana fuit prædictio: si quidem

dem haud ita multò pòst, egrotus non ſine magna omnium admiratione cõualuit. Cùm Patauij, noſtris ad gymnaſium & reliqua Societatis munera, ſanctæ Mariæ Magdalenæ templũ, & eius tẽpli vectigalia tribuiſſet Andreas Lipomanus egregia pietate vir; cuius mẽtionem antea fecimus; de adeunda loci poſſeſſione graue certamen à nobiliſſimis viris iniectum eſt. Venetijs tũ Laines & Salmeron Societatis cauſam agebant. ij ad rem perficiendam omni conatu nequidquam adhibito, cũ aduerſariorum potentia valde premerẽtur, ac pœnè ab incœpto deſiſtere decreuiſſent; poſtremo (quod vnum reliquum videbatur eſſe perfugium) per litteras totam rem Ignatio cõmendãt. Ille, cum quinta circiter feria litteras accepiſſet, poſtridie (qui dies erat natalis Deiparæ Virginis) re diuina peracta, reſpõdit, Chriſti cauſam ne deſererẽt; eodem adiuuante, voti compotes fore. nec vana fuere promiſſa: quippe, re in Senatu diu multumq́; agitata, denique poſſeſſio noſtris adiudicata eſt cũctis ferme ſuffragijs: atq; à peritis rerũ æſtima-

æstimatoribus non leue miraculũ est habitum, in eiusmodi ciuitate, à duob⁹ ignotis & peregrinis hominibus, clarissimorũ ciuium opes & gratiam superatam fuisse. Paulo IV. Põtifice Maximo, cum inter bellicos tumultus vir quidã princeps, qui nuper est mortuus, Collegij Germanici tutelã ac patrocinium, oneris & impendij grauitate defatigatus, abijcere cogitaret; idemque auctor esset Ignatio, vt, ne in re iam desperata ac pœnè collapsa, diutius operã & oleum perderet; sanè fortiter Ignatius illi respondit, Faceret ipse quod vellet; se quidẽ, quoad viueret, eam procurationẽ numquam esse depositurum. neq; vero dubitare se, quin tam præclare inchoatum opus diuina prouidentia cõseruatura esset; ac datura aliquando Pastorẽ, qui non modo necessarijs, verũ etiam copiosis ad victum cultumq́; vectigalibus id Collegium instrueret. Per eadem fere tempora vir quidam pecuniosus, tẽpli nostri miseratus angustias ædem nobis ædificare voluit laxiorẽ. sed cum is descriptionẽ quamdam suã sequeretur, cum dignitate quidem illã

& elegantia, verum tamē ad religionis noſtræ vſus parum idoneam; Ignatius piam viri voluntatē vtiq; accepit, egitque, vt debuit gratias, rem vero ipſam animo fidenti reiecit, quòd ſibi cōpertum eſſe diceret, non defuturum olim, qui templum noſtris muneribus accōmodatum exſtrueret. Quarum duarū præſenſionum alteram Gregorij XIII. Pontificis Maximi ſumma, vt dictum eſt, pietas atque benignitas, alterā Alexandri Farneſij Cardinalis ampliſſimi eximia religio, & regia planè magnificentia cōprobauit. Alia item de Ignatio *miranda narrantur*: quæ quia mihi haud ſatis explorata *ſunt*, *neceſſe* non habui adſcribere. præſertim quòd clarorū hominum ſanctitas, non tam ſignis atque miraculis, quàm caritate in Deum, & vitæ innocentia conſtetur.

Eiuſdem forma, & ſtatura corporis. Cap. XV.

STatura fuit modica, grato & pleno dignitatis aſpectu; colore inter albū & aquilum, exporrecta lataq; fronte, viuacibus oculis, oblongo & incuruo na-

naſo, quam vel in primis certam prudētiæ notam metopoſcopi exiſtimāt. claudicauit nonnihil è vulnere olim in propugnatione Pompelonenſis arcis accepto, ſed citra vllam deformitatē; vt nemo fere niſi curioſus animaduerteret. Effigies circumfertur illius, non admodum ad viuum, vt familiares affirmant, ſiquidem ex mortui demum facie, gypſo imaginem expreſſere plaſtæ, quoniam ipſe, dum viueret, quamquam multorum precibus fatigatus, neque pingi neq. fingi ſe paſſus eſt, omnibus in rebus humanæ gloriæ contemptor egregius, ac dignus profecto, cuius vitæ ſanctimoniam præſtantiſſimasque virtutes, pia poſteritas, tanti parentis memor, in omne tempus imitetur & celebret.

FINIS.

KORNICKA PAL

D
N. 1981
2
1981

